

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra dějin umění
Obor: Teorie a dějiny výtvarných umění

Týnský kostel
v kontextu architektury poděbradské doby

Disertační práce

Jana Pařízková Čevonová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ivo Hlobil, CSc.

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně a použila jen citovaných pramenů a literatury.

V Praze dne 26. 11. 2020

Mgr. et Mgr. Jana Pařízková Čevonová

Chtěla bych tímto poděkovat školiteli a vedoucímu disertační práce profesoru Ivovi Hlobilovi za důležité podněty, motivaci a velkou trpělivost.

Obsah

Úvod	7
K termínu „poděbradská doba“ v uměleckohistorické literatuře	11
I. Stavba Týnského kostela v 15. století	13
Poznatky k předhusitské výstavbě Týnského kostela	13
Dosavadní názory na stavbu Týnského kostela v poděbradské době	29
Písemné prameny ke stavbě Týnského kostela v poděbradské době	39
Ke spolehlivosti zpráv o stavbě krovu Týnského kostela	51
K datování západního štítu osazením sochy Jiřího z Poděbrad	57
Znak Jana Rokycany na západním průčelí hlavní lodi Týnského kostela	61
Charakteristika sporných částí stavby Týnského kostela v 15. století	63
Zjištění k postupu stavby Týnského kostela v 15. století	75
II. Datování a slohové souvislosti poděbradské části Týnského kostela	85
Dosavadní výzkum architektury poděbradské doby v Čechách	85
Severní Malostranská věž Karlova mostu v Praze	107
Kaple zámku ve Smečně ve středních Čechách	115
Prašná brána v Praze	119
K otázce působení Matěje Rejska při dostavbě Týnského kostela	125
K architektuře poděbradské doby východních Čech	129
Další souvislosti poděbradské architektury Týnského kostela	141
Závěr	157
Summary	165
Použité prameny a literatura	173
Seznam vyobrazení	205
Obrazová příloha	213

Úvod

Disertační práce o pozdně gotické dostavbě pražského kostela Panny Marie před Týnem v kontextu architektury poděbradské doby navazuje na diplomovou práci autorky.¹ Týnský kostel, od 14. století hlavní farní chrám Starého Města, řadí syntézy dějin české středověké architektury na přední místo ve vývoji architektury lucemburské doby. Zároveň se dokončení kostela po husitských válkách, kdy se stal hlavním kostelem utrakvistické církve v Čechách a na Moravě, převážně prezentuje jako nejvýznamnější stavba architektury poděbradského období. [obr. 1]

Vymezení rozsahu poděbradské stavební fáze Týnského kostela se s ohledem na velké množství příspěvků dosavadního uměleckohistorického bádání k jeho středověkému vývoji zdá být poměrně nesporné. Při bližším pohledu se však představy mnoha autorů v určení předhusitských a pohusitských částí stavby dosti zásadně různí, z čehož plynou závažné otázky pro pochopení architektury poděbradské doby.

K relativně málo probádané architektuře tohoto období neexistuje samostatná studie. Rozptýlené poznatky jsou okrajově obsaženy převážně v přehledových studiích o vývoji české gotické architektury nebo českého gotického umění. Obecně je tato etapa v oblasti architektury považovaná za umělecky a vývojově nevýznamnou a vedle uznávaných vrcholných období za vlády Lucemburků a Jagellonců stojí spíše na okraji odborného zájmu. Pro časový úsek mezi uvedenými dvěma etapami vývoje českého umění nemá naše uměleckohistorická literatura jednotný termín. V závislosti na periodizaci českých dějin² odpovídá době „pohusitské“, „poděbradské“ nebo „husitské“, přičemž odpovídající časové vymezení je neustálené. V českém dějepise umění se poděbradská doba zpravidla shoduje s dobou královské vlády Jiřího z Poděbrad (23. dubna 1420 – 22. března 1471 Praha) v letech 1458–1471, případně se dolní časová hranice posunuje k dobytí

¹ Čevonová 2008.

² Kalivoda 1965, s. 387–388; Kavka 1965, s. s. 30; Čornej 1999, s. 280, pozn. 11 na s. 293–294; Šmahel 2000, s. 12, pozn. 1 na s. 18; Čornej 2007, s. 273–276.

Prahy roku 1448 pod jeho vedením nebo k roku 1452, kdy byl Jiří z Poděbrad zvolen zemským správcem. V předkládané práci je poděbradská doba zpravidla chápána v širším smyslu zahrnujícím období volněji vymezené roky 1437–1471, které přinejmenším z chronologického hlediska lépe odpovídá tématu, než označení „umění doby husitské“, pojímané obvykle buď příliš zúženě, nebo naopak mnohem šířeji.³

Nejasnosti v určení rozsahu a datování výstavby Týnského kostela jsou příznačné pro jednu z hlavních dosud uváděných charakteristik stavitelství poděbradské doby v nekatolických oblastech českých zemí, kterou je závislost na architektuře parléřovské huti pražské Svatovítské katedrály doby Karla IV. a Václava IV., či přesněji řečeno, neinvenční opakování parléřovských vzorů. Václav Mencl (1948)⁴ tak zařadil západní štít hlavní lodi Týnského kostela už do doby kolem roku 1380. Zároveň jej pokládal přímo za stavbu dvorské huti, ačkoliv je jinak štít literaturou převážně uváděný jako dílo z doby českého krále Jiřího z Poděbrad. Protichůdné názory lze zaznamenat v mnoha případech u dalších staveb spojovaných s architekturou poděbradského období. Připomenout lze tvarosloví portálů obytné věže při jižním paláci králova rodového hradu Litic ve východních Čechách, které Václav Mencl (1960)⁵ datoval do pohusitské doby, zatímco Dobroslav Líbal (2001)⁶ předpokládal jejich vznik v době českého krále Václava IV.

Ukazuje se, že dosavadní výzkum architektury poděbradské doby je vhodné prohloubit, také s ohledem na nedostatek historických písemných pramenů, podrobným rozbořem nejvýznamnějších staveb, podle nichž se architektonická tvorba tohoto období interpretuje. Příležitosti pro detailní stavební analýzu Týnského kostela se naskytly při opravách fasád uskutečněných v posledních letech. Dílčí průzkumy mohly být provedeny⁷

³ Srov. zvl. Kropáček 1946; Líbal 1948, s. 198; Müller 1985, s. 520; Stejskal – Voit 1991; Hořejší 1995, s. 996; Fajt 1996; Bartlová 2001b, s. 35; Bartlová 2004, s. 69, 125; Bartlová 2013a; Bartlová 2015, zvl. s. 26–28.

⁴ Mencl 1948a, s. 123–124; Mencl 1969, s. 86.

⁵ Mencl 1960a, s. 141–142, 143–144.

⁶ Líbal 2001, s. 235.

⁷ Za umožnění četných prohlídek Týnského kostela děkuji P. Mgr. Vladimíru Kalnarovi.

z lešení při restaurování západního štítu (2007) a západního portálu hlavní lodi (2008), hlavní římsy severní věže (2009), římsy dolního ochozu západního průčelí (2011) a při restaurování severního portálu kostela (2013). Jádrem předkládané práce je tak upřesnění rozsahu a datování pozdně gotické architektury Týnského kostela v poděbradské době na základě nových poznatků a zhodnocení z nich vyplývajících důsledků pro stylovou charakteristiku architektury poděbradské doby.

Práci, strukturovanou do na sebe navazujících kapitol k dílčím problémům, lze v zásadě chápat také jako případovou studii pro budoucí zpracování architektury sledovaného období. První část se věnuje vymezení stavebního vývoje Týnského kostela v poděbradské době. Reviduje dosud známé prameny a literaturu a interpretuje výsledky průzkumu kostela. Druhá část práce nejprve shrnuje dosavadní výzkum architektury poděbradské doby v Čechách. Navazuje datování a hodnocení pozdně gotické architektury Týnského kostela v souvislostech relevantních staveb sledovaného období s přihlédnutím k domácí tradici i širším souvislostem vývoje středověké architektury. Tuto část práce rozšiřuje exkurz do tehdejší architektury utrakvistických východních Čech.

K termínu „poděbradská doba“ v uměleckohistorické literatuře

Termín „poděbradská doba“ použil v naší uměleckohistorické literatuře jako první nejspíš Jaroslav Pešina (1959)⁸ ve stati *Studie k malířství poděbradské doby*. Kromě časové etapy měl na mysli také období uměleckého vývoje, byť pouze v rámci malířství. Pešinův text vznikl „rozšířením příspěvku určeného pro chystaný sborník Jiřího z Poděbrad“, a to zřejmě v souvislosti s oslavami pětistého výročí zvolení Jiřího z Poděbrad českým králem v roce 1958. Na přípravě výstavy v Národním muzeu *Jiří z Poděbrad a jeho doba*, chystané ve spolupráci s Československou akademií věd,⁹ spolupracoval – vedle například Ivo Kořána¹⁰ – zejména přední znalec poděbradského období, historik Rudolf Urbánek,¹¹ autor obsáhlého díla *Věk poděbradský*, začínajícího schválením kompaktát v roce 1436.¹²

Zvýšený zájem o dobu Jiřího z Poděbrad¹³ patrně podmínil snahu Jaroslava Pešiny o uměleckohistorické zdůvodnění pojmu „poděbradská doba“ v citované studii. Označil tak „přechodné“ období v českém malířství 15. století mezi dobou „*husitskou a vladislavskou*“. S ohledem na charakter dochovaných malířských děl jej vymezil přibližně roky 1450 až 1470. Etapu výtvarného vývoje vztáhnul k historickým událostem v roce 1448, kdy se Jiří z Poděbrad po dobytí Prahy fakticky ujal vlády v zemi, a v roce 1471, kdy zemřel. Připomněl, že „*označení padesátých až šedesátých let jako poděbradského věku má sice dobré opodstatnění v českých dějinách politických, není však dosud obvyklé zacházet s ním i v dějepise umění*“, nicméně byl přesvědčen, že „*přece je zjevno, že je to období, které se liší od toho, co předcházelo, i od toho, co následovalo.*“ Uměleckou svébytnost Pešina hájil

⁸ Pešina 1959, zvl. s. 198–201.

⁹ Jaroslav Pešina v době přípravy výstavy zasedal ve Vědecké radě Ústavu pro teorii a dějiny umění Československé akademie věd. – Bartlová 2017, s. 79, pozn. 30 na s. 83.

¹⁰ Kořán 1960, s. 195. Srov. Klípa 2014, s. 26.

¹¹ Hanousek 2018, s. 56.

¹² Čtvrtý díl Urbánkova *Věku poděbradského* vyšel v roce 1962. V chystaném pátém svazku chtěl Urbánek, krom jiného, shrnout „*poměry... umělecké...*“. – Urbánek 1962, s. 8. První tři svazky viz Urbánek 1915; Urbánek 1918; Urbánek 1930.

¹³ Srov. Bartlová 2013b, s. 12; Bartlová 2015, s. 15.

i přes absenci dvorského umění,¹⁴ když nenalezl více malířských prací spojených s Jiřím z Poděbrad nebo s jeho blízkým okruhem: „...nebyl-li to panovník sám, byla to jeho doba, která vtiskla soudobému umění příznačné rysy.“

V rámci dějin české středověké architektury nazval o rok později termínem „poděbradská doba“ Dobroslav Líbal (1960)¹⁵ vývojovou fázi českého fortifikačního stavitelství ve studii *Stálá opevnění doby poděbradské a jagellonské*. V rozvoji pohusitských opevnění sice konstatoval „...dvě hlavní zastavení“, která odpovídala době vlády Jiřího z Poděbrad a Vladislava II. Jagellonského, toto označení nicméně – na rozdíl od Pešiny – chápal spíše pouze v obvyklém smyslu časové příslušnosti k širěji vymezené době Jiřího z Poděbrad mezi lety 1448–1471, kdy se s obnovou „...politické rovnováhy a hospodářské prosperity“ vytvořily „podmínky pro intenzívnější výstavbu nových, stálých fortifikací...“.

¹⁴ K tomu také Pešina 1965, s. 137.

¹⁵ Líbal 1960, s. 152.

I. Stavba Týnského kostela v 15. století

Poznatky k předhusitské výstavbě Týnského kostela

Týnským kostelem se uměleckohistorické bádání zabývá dlouhodobě,¹⁶ především jako přední stavbou architektury lucemburské doby. Nesprávná byla domněnka o vzniku současného kostela po roce 1407 ve starší literatuře,¹⁷ která mylně interpretovala zprávu Václava Hájka z Libočan. Architekt Karel Wiesenfeld (1844)¹⁸ naopak nepochyboval,

¹⁶ Výběr uměleckohistorické literatury a průzkumů ke středověké architektuře Týnského kostela: Zap 1854a; Zap 1854b; Mikovec – Zap 1865, s. 95–118; Grueber 1870; Grueber 1877, s. 84–87; Ekert 1883, s. 291–326; Chytil 1886, s. 25, 28; Herain 1890; Neuwirth 1891, s. 23–95, 110; Neuwirth 1893, s. 521–524, 581, tab. XXXIII–XXXV; Chytil 1903, s. 37–43; Kříženecký 1907; Mikš 1907; Stix 1908, 118–132; Guth 1913; Hofman 1913; Štech–Wirth 1915; Novotný 1916; Novotný 1924; Pečírka 1931; Opitz 1935, s. 91–98; Kletzl 1938, s. 64–65; Novotný 1938; Swoboda 1940, s. 24–25; Líbal 1946, s. 49–59; Mencl 1948a, s. 123–124; Líbal 1948, s. 153–154, 161, 205; Mencl 1951–1952, s. 278, tab. VIII/13; Mencl 1957, s. 11, 12; Mencl 1960a, s. 132–133; Mencl 1960b, s. 220, 222, obr. 229/1 na s. 217; Frankl 1962, s. 203; Kutal 1962, s. 59–62; Pulec 1963; Novosadová – Hyzler – Líbal 1967a; Novosadová – Hyzler – Líbal 1967b; Fehr 1969, s. 324; Hořejší 1969, s. 113–114; Mencl 1969, s. 86; Homolka 1970, s. 141–143; Kotrba 1970, s. 91; Kotrba 1972, s. 248; Homolka 1976; Menclová 1972, s. 170; Muk 1977; Homolka 1978, s. 179–182; Líbal 1978a, s. 632; Homolka 1983a, s. 464, 467; Líbal 1983a, s. 290; Líbal 1983b, s. 339–340; Hořejší 1984, s. 499–500; Líbal 1984, s. 192; Homolka 1985, s. 179–182; Outrata 1986; Hořejší 1992, s. 383; Hořejší 1995, s. 996; Líbal 1996a, s. 111–113; Líbal 1996b, s. 160; Líbal 1996c, s. 25; Líbal 1996d; Muk 1996a, s. 219, 228–229; Kroupa 1998, s. 46; Timmermann 1999, s. 405; Bartlová 2001a; Benešovská 2001b; Benešovská 2001c; Líbal 2001, s. 368; Hassmann 2002, zvl. s. 287–289, 293–294; Kyncl 2002; Royt 2002; Fajt 2004b, s. 215, pozn. 38 na s. 219; Kalina 2004a; Kalina 2004b; Kalina – Kořátko 2004, s. 18–27; Vítovský 2004b, s. 477; Bartlová 2005b, s. 243; Čevonová 2006, s. 344; Bartlová 2007, s. 399; Hlobil 2007a, zvl. s. 21–22; Homolka 2007; Prix 2007, s. 161–167; Čevonová 2008; Filipec 2008; Benešovská 2009a, s. 150; Benešovská 2009b, s. 224; Kuthan 2010, s. 42–44, 55; Kalina 2011, s. 10–12; Kyncl 2013; Kyncl 2014; Peroutková 2013a; Peroutková 2013b; Sojka 2013, zvl. s. 18–20, 27; Kyncl 2014; Peroutková 2014; Bartlová 2015, zvl. s. 171, 197, 201–204; Hlobil 2015, s. 21; Peroutková 2015a; Peroutková 2015b; Peroutková 2015c; Hlobil 2016; Šroněk 2016, zvl. s. 382–384; Vlček 2016, s. 143–145; Benešovská – Vsetečková 2017; Peroutková 2018; Hlobil 2019b, s. 147; Mudra 2019, s. 102; Royt 2019, s. 37–39, 64, 67.

¹⁷ Např. Hammerschmidt 1723, s. 26; Schaller 1796, s. 84; Schottky 1831, s. 263–264; Honsatko 1835, s. 14–15, 31; Zap 1854a, s. 11–12; Mikovec – Zap 1865, s. 98.

¹⁸ Wiesenfeld 1844, s. 253.

že budování kostela „bylo zahájeno již ve 14. století“. Výslovně ji zpochybnil až architekt a historik umění Bernhard Grueber (1870).¹⁹ V novější uměleckohistorické literatuře datování počátku výstavby kolísá v rozmezí od konce třicátých let 14. století do doby po roce 1360. Nejasný je průběh prací. Vznik spodních částí kostela, případně související stavební skulptury, byly nicméně dosavadním bádáním zařazen do doby před husitskými válkami více méně jednoznačně, a to přes absenci písemných pramenů k postupu stavby a jejímu přesnějšímu časovému zařazení. Výstavbu před rokem 1419 lze rámcově přiblížit následujícím stručným souhrnem hlavních pramenů a některých poznatků dosavadního výzkumu o středověkém vývoji dnešního kostela od jeho založení do husitské revoluce.

Kostel Panny Marie před Týnem situovaný za východní frontou měšťanských domů na Staroměstském náměstí, před západní stranou kupeckého dvora zvaného Týnský (Ungelt) a mezi Týnskou ulicí a ústím ulice Štupartské do Celetné ulice, stojí na místě dvou starších sakrálních staveb. Původně románský kostel Panny Marie při Týnském špitále, doložený k roku 1135²⁰ („*hospitale sancte Marie*“), který spravovala vyšehradská kapitula, nahradila raně gotická novostavba. Ta při stavbě současného kostela převážně zanikla. Kostel je v písemných pramenech výslovně uveden až k roku 1274²¹ („*ecclesiam sancte Marie sitam in civitate Pragensi, dictam De hospitali auctoritate*“) v souvislosti se sporem o patronát mezi vyšehradskou kapitulou, později vyšehradským děkanstvím, a pražskými měšťany, urovnaný v roce 1323²² rozdělením práva mezi obě strany. Jan Herain 1890²³ odkryl jihovýchodní část trojlodní stavby s odsazeným polygonálním presbytářem podepřeným opěráky, pod kterým se rozkládala klenutá krypta. [obr. 2] Severní boční loď se nacházela v místě presbytáře jižní boční lodi nynějšího kostela, západní část hlavní lodi pod dnešní sakristií. Jihozápadní

¹⁹ Grueber 1870, s. CLVI; Grueber 1877, s. 87. Ještě Chytil 1903, s. 37, kladl zahájení novostavby Týnského kostela na konec 14. století.

²⁰ CDB I, s. 405–406, č. 393, cit. s. 406.

²¹ CDB V, s. 414–415, č. 751, cit. s. 415.

²² RBM III, s. 340, č. 857.

²³ Herain 1890. Srov. Hrdlička 1977, s. 18.

věž se dochovala do roku 1894 jako kaple sv. Ludmily při jižní straně sakristie dnešního kostela, kdy byla zbořena.

Půdorysný rozsah současného kostela Panny Marie před Týnem podmínila na severní straně linie Týnské ulice vedoucí podél domu U Kamenného zvonu a spojující Staroměstské náměstí s Týnským dvorem, na východní straně zástavba Týnského dvora a na západě fronta tří domů na Staroměstském náměstí se sklepy ještě románského původu, na jihovýchodní straně uliční fronta domů podél Celetné ulice. [obr. 3] Ačkoliv nyní terén od Staroměstského náměstí směrem k Týnskému dvoru klesá,²⁴ archeologický výzkum naopak doložil, že se měl kostel původně nacházet vzhledem k náměstí na mírně vyvýšeném místě.²⁵

Dispozici Týnského kostela tvoří rozměrná, vysoká trojlodní bazilika s mělkým trojchórovým závěrem, čtvercovým objektem sakristie s klenotnicí v patře při východním poli jižní boční lodi, a s dvojicí hranolových věží v západním průčelí, po stranách hlavní lodi. [obr. 3–9] Chór hlavní lodi uzavírá šest stran desetiúhelníka s opěrákem v podélné ose kostela. Závěry bočních lodí se z vnějšku projevují jako trojboké. Jejich východní strana se kolmo napojuje na střední chór, uvnitř jsou uzavřeny pětiboce. Všechna nároží dnes neomítnuté stavby zpevňují opěrné pilíře. Celkově prostý zevnějšek kostela člení sokl a horizontální parapetní římsy. Výzdoba je soustředěna na západní průčelí horizontálně členěné patrovými římsami věží, hlavním ochozem probíhajícím přes celé západní průčelí a ochozy věží, dále na střední štít a severní portál. Hlavní loď kryje sedlová střecha se sanktusníkem, nad presbytářem zvalbená, boční lodi střechy pultové, nad závěry rovněž s valbami. Nynější střecha hlavní lodi je oproti původní gotické nižší. Sklon střech bočních lodí zhruba odpovídá sklonu původních gotických střech. Věže vrcholí členěnými osmibokými jehlancovými střechami s nárožními věžicemi.

Kostel byl přístupný třemi lomenými portály. Hlavní loď od západu, jižní loď od jihu portály v druhém a čtvrtém poli od východu, severní loď

²⁴ Hyzler – Líbal 1967, s. 33.

²⁵ Hrdlička 1977, s. 19.

od severu reprezentativním portálem s otevřenou klenutou předsíní v druhém východním poli lodi. Interiér osvětlují lomená okna s kružbami. Vnitřní dispozici tvoří šest mírně obdélných polí hlavní lodi, kterým odpovídají téměř čtvercová pole lodí bočních, jejichž západní pole zabírají věže. Původní výška hlavní lodi, skoro 32 m, dosahovala téměř dvojnásobku výšky bočních lodí, 17 m. Věže po hlavní římsy mají výšku okolo 50 m, po vrcholy střech kolem 81 m.²⁶ Hlavní loď s presbytářem jsou zaklenuty jednotně barokní valenou klenbou s lunetami. Boční lodi, oddělené od hlavní lomenými arkádami, podvěží a sakristie s klenotnicí mají gotické křížové žebrové klenby s kruhovými svorníky. Závěry bočních lodí jsou sklenuty paprscitě.

Výzkum zahájení a průběhu budování současného Týnského kostela je až na několik výjimek odkázaný jen na nepřímé informace písemných pramenů. Základní přehled o nich podali Václav V. Tomek (1866),²⁷ Josef Teige (1910),²⁸ Zdeňka Hledíková (1984)²⁹ a Zdeněk Boháč (2001).³⁰ Jejich podrobné interpretace provedené Bernhardem Grueberem (1870; 1877)³¹ a Josefem Neuwirthem (1891; 1893)³² následující bádání dosud zevrubněji nerozvedlo.³³ Starší kostel Panny Marie byl patrně až do určité fáze budování novostavby provozován. Není proto zcela jasné, kterého z kostelů se týkají některé oltářní fundace z doby kolem poloviny 14. století, především údaje vztahující se k hlavnímu oltáři. Obdobně k poznání stavební historie nepřispívá ani jediný známý písemný údaj ze 14. století, který vůbec poprvé poukazuje na stavební činnost při kostele Panny Marie před Týnem. V roce 1339 odkázal pražský měšťan Konrád Litoměřický jednu kopu grošů „ke stavbě“ kostela

²⁶ Rozměry kostela uvedeny podle Hyzler – Líbal 1967, s. 34.

²⁷ Tomek 1866, s. 24–25. Srov. také např. Zap 1854a, s. 11–12; Tomek 1905, s. 222–227.

²⁸ Teige 1910, zvl. s. 459–476.

²⁹ Hledíková 1984, s. 122, 124, pozn. 1, 5–6, na s. 127–129.

³⁰ Boháč 2001, s. 26–27. Dále srov. např. Mezník 1990, s. 153, pozn. 65 na s. 154.

³¹ Grueber 1870, s. CLVI; Grueber 1877, s. 85.

³² Neuwirth 1891, s. 92–94; Neuwirth 1893, s. 520–521.

³³ Srov. zvl. Novosadová 1967, s. 2–6; Outrata 1986, s. 148; Bartlová 2001a, s. 111–115; Fajt 2004b, s. 215; Kalina 2004a, s. 127–128; Čevonová 2008, s. 21–24; Filipec 2008, s. 6–8; Peroutková 2014, s. 15–17.

(„*czu vnser Frawen vor dem Fronhoeffe sal man gebin eyn schok zv dem gebeude*“).³⁴ Další odkazy výslovně určené na stavbu kostela jsou známé až ze začátku 15. století. Rok 1339 vztáhl Dobroslav Líbal (1978)³⁵ k zahájení výstavby nového kostela, když přehodnotil svoje starší stanovisko (1967),³⁶ v němž souvislost zmíněného odkazu s novým kostelem odmítl. Později (1996)³⁷ uvažoval nově o návaznosti založení novostavby kostela na získání domu pro radniční budovu staroměstskou obcí v roce 1338. Část autorů odkaz z roku 1339 spojuje pouze s úvahami o založení nového kostela,³⁸ jak se domníval již Josef Neuwirth (1893).³⁹

Ještě se starým kostelem spojil František Ekert (1883)⁴⁰ sedm oltářů. Roky jejich založení neuvedl:⁴¹ oltář Božího Těla a sv. Václava (1344?,⁴² 1370⁴³), „velký“ oltář Panny Marie (před 1358⁴⁴), oltář sv. Kateřiny (před 1358⁴⁵), oltář Všech svatých (1361?⁴⁶), oltář sv. Apoštolů (1367⁴⁷), oltář sv. Felixe, Adaukta a Marty (1360⁴⁸), oltář sv. Prokopa a Marie Magdalény (před 1368⁴⁹). Zdeňka Hledíková (1984)⁵⁰ nepochybovala, že oltáře zakládané od

³⁴ RBM IV, s. 293–925, č. 754, zvl. s. 294.

³⁵ Líbal 1978a.

³⁶ Líbal 1967a, s. 60.

³⁷ Líbal 1996b, s. 136.

³⁸ Srov. Bartlová 2001a, pozn. 3 na s. 131; Prix 2007, s. 165.

³⁹ Neuwirth 1893, s. 521. Srov. Ekert 1883, s. 143.

⁴⁰ Ekert 1883, s. 142.

⁴¹ Letopočty v závorce za oltáři doplněny podle nejstarší zjištěné zmínky v pramenech.

⁴² Hammerschmidt 1723, s. 24. Srov. LE I, s. 75–76, č. 155.

⁴³ LE I, s. 75–76, č. 155.

⁴⁴ LC I/1, s. 71.

⁴⁵ LC I/1, s. 70, 135, 157, 165, 176–177. Údaje k němu do roku 1422 srov. např. Tomek 1905, s. 225.

⁴⁶ V roce 1361 byla k oltáři Všech svatých založena mešní nadace. – LE I, s. 35–36, č. 67; LC I/1, s. 174. Roku 1362 k němu byl jako „nově založenému a nadanému“ („...*ad altare omnium patronorum... de nouo erectum et dotatum*“) dosazen oltářník. – LC I/1, s. 182; viz také LC II, s. 33 (1370); LC III–IV, s. 85 (1378), 126 (1380). Údaj k němu do roku 1415 viz Tomek 1905, s. 227.

⁴⁷ LC I/2, s. 87.

⁴⁸ LC I/1, s. 114.

⁴⁹ LC I/2, s. 100.

⁵⁰ Hledíková 1984, s. 122, pozn. 5 na s. 127–128.

šedesátých let 14. století stály už v novém kostele. Z nich zmínila nejprve oltář sv. Felixe, Adaukta a Marty. K tomuto oltáři, popsanému jako „nově založený a nadaný“, byl v roce 1360 dosazen oltářník. Z jeho výslovné lokalizace „v kryptě“ („...*ad altare SS. Felicis et Adaucti et S. Marthe in Ecclesia beate Virginis in leta curia in cripta de nouo erectum et dotatum*“⁵¹), znovu k roku 1375 („...*altaris SS. Felicis et Adaucti MM. in Ea B. Mariae Virg. siti in crippa ante Laetam curiam*...“⁵²) a dále z údaje o jeho „novém“ založení v roce 1380, kdy byl lokalizován „původně v kryptě“ a nově údajně „po straně nového chóru“ („...*a latere novi chori*...“⁵³), se někdy odvozuje pozdní datace zahájení výstavby nového kostela až po roce 1360 a zejména pak datování dokončení východní části kostela k roku 1380. Vychází se ze znění zápisu opsaného z konfirmační knihy Václavem V. Tomkem (1866). Josef Emler (1879) četl nikoliv „po straně“, ale o „oltáři nového chóru“ kostela Panny Marie před Týnem: „...*ad altare SS. Felicis et Adaucti et S. Marthe quondam in cripta nu[n]cupatum seu constitutum, nunc vero altare noui chori*“⁵⁴ *ex nouo fundati in eccl. S. Marie ante Letam curiam Maioris cuit*.“⁵⁵ V roce 1371 byl „v kryptě“ („*in crippa*“) zmíněn také oltář sv. Prokopa a Marie Magdalény založený před rokem 1368. Krypta je doložena pouze pod chórem starého kostela Panny Marie, který stál mimo půdorys dnešního kostela, mohl se tak případně částečně využívat současně s ním.

Zřícení středověké klenby střední lodi následkem požáru střechy v roce 1679 zapříčinilo proražení kleneb hrobek v kostele. Jen mírně destrukce zasáhla v presbytáři raně barokní hlavní oltář.⁵⁶ Zprávu o události a zřícení klenby hlavní lodi Týnského kostela vypsala z městského archivu Novosadová (1967):⁵⁷ „Dne 10. června roku 1679 z dopuštění Božího uhodil

⁵¹ LC I/1, s. 114. K témuž oltáři je prezentace oltářníka uvedena dále k roku 1364. – LC I/2, s. 39.

⁵² LE I, s. 100, č. 208.

⁵³ Tomek 1866, s. 25.

⁵⁴ Tomek 1866, s. 25, text z originálu přepsal místo „k oltáři“ (LC III–IV, s. 133) „po straně“: „...*, nunc vero a latere novi chori*...“

⁵⁵ LC III–IV, s. 133.

⁵⁶ Šroněk 1996, s. 104–106; Bartlová 2001a, s. 129.

⁵⁷ Novosadová 1967, s. 10.

posel Boží do věže prostřed střechy kostelní postavené, tak, že žádným způsobem oheň v ní uhašeny býti nemohl, ... protož táž věž i střecha kostelní jest v popel obrácena, že pak také nad prostředním klenutím kleště jsouc a do dřeva přehořeli, tedy taky y to klenutí se zbořilo a na třikráte po kusu padnouc stolice sedací kostelní všechny tu vprostřed se nacházející zachvátilo, velký oltář a díl varhan ke skáze přivedlo“.⁵⁸

Hlavní oltář novostavby Týnského kostela se obvykle spojuje teprve se zápisem o jeho nadání druhou mší v roce 1386, kdy se zmiňuje „v novém chóru“ („...*altario in choro novo Eae S. Mariae ante Laetam Curiam Pragae... summo altari...*“).⁵⁹ Podle zpráv, které literatura připisuje staršímu kostelu, byl v roce 1358 k uvolněnému obročí hlavního oltáře Panny Marie, které předtím, neznámo kdy, nadali přední pražští měšťané a Jakub (Jakeš) Bolkův a Václav Geunher,⁶⁰ dosazen oltářník („...*ad presentacionem Jacobi Polconis et Wenceslai dicti Geymheri ciuium Prag., ad altare in ecclesia beate Virginis per ipsos dotatum, per obitum Mathie rectoris vacans, ...*“).⁶¹ Patrně následující oltářník k témuž obročí byl potvrzen v roce 1363 („...*ad altare vacans beate Virginis in ecclesia ante Letam curiam*“).⁶² Podoba architektury Týnského kostela nevyklučuje, že se informace o hlavním oltáři, počínaje rokem 1358,

⁵⁸ O zřícení klenby, která poškodila hrobku Petráčků z Vokounštejna v západní části hlavní lodi, informuje také závět staroměstského měšťana a komorníka zemských desek Martina Kučery z Dlouhého Pole z roku 1704: „...*Tělo pak mé, ..., aby v chrámu Páně Matky Boží před Týnem pohřbeno bylo, ...a to do sklípku Petráčkovského, ...po tom nešťastným ohni, skrze kterýžto ten chrám Páně do veliké škody jest přišel a dotčený sklípek od padnutého klenutí zbořen byl, ...*“ – Teige – Herain 1908, pozn. na s. 423. Hrobka Petráčků z Vokounštejna se nacházela v západní části hlavní lodi. – Zap 1854a, s. 105; Loch 2012, s. 58–59. Poškození rodinných hrobek zmínil také Hammerschmidt 1723, s. 30: „*Anno 1679. 10. Junii, fulmen percussie Turriculam Ecclesiae Teynensis, quae ignem concepit & tota Ecclesia, una cum tecto, & Ecclesiae fornice est exusta (falvis tamen geminis Turribus) fornix decidit, & cryptas confregit, omnemque picturam Illustrissimarum Familiarum, ...*“ Archeologický výzkum hrobky Tychona de Brahe zjistil zasypání jejího dna minimálně 130 cm hlubokou vrstvou rumu. Proražení klenby hrobky v roce 1679 jeho zpracovatelé nepředpokládali. – Dragoun – Podliska 2011, s. 25, 27, 41.

⁵⁹ LE II, s. 228–229, č. 388; LC I/2, s. 3: „...*ad altare vacans beate virginis in ecclesia ante Letam curiam...*“

⁶⁰ K nim srov. Musílek 2018.

⁶¹ LC I/1, s. 71; Tomek 1866, s. 24; Tomek 1871, s. 440; Teige 1910, s. 460, č. 32.

⁶² LC I/2, s. 3. Srov. Tomek 1905, s. 225; Teige 1910, s. 461, č. 42.

a dalších časně zmiňovaných oltářích nemohly týkat už nově založeného kostela.

Dobroslav Líbal (1967)⁶³ se domníval, že budování Týnského kostela probíhalo od poloviny 14. století od západu k východu. Kromě „zastaralé“ dispozice dvouvěžového průčelí a předpokladu o současném fungování staršího kostela, argumentoval ustupujícím zdivem severní věže za líc severní boční lodi a odlišností jejího soklu od zbylých částí kostela. Dalším důvodem mu byly použité stavební materiály. Hlavní etapy stavebního vývoje Týnského kostela lze podle nich do určité míry rozlišit. Jejich různorodost analyzovali Dobroslav Líbal s Josefem Hyzlerem (1967)⁶⁴ v rámci zpracování stavebněhistorického průzkumu kostela. Lze s nimi souhlasit v tom, že byl pískovec používán pro staticky „*exponované soklové části stavby*“. Pouze konstrukčními důvody však vysvětlovali také opukové kvádrové zdivo v nižších úrovních západních věží a západního průčelí hlavní lodi. Teprve „*až ve druhé stavební etapě*“ se měl pískovec uplatnit také při architektonicky náročnějších pracích.⁶⁵ V této souvislosti si stanoveným postupem stavby Líbal zkomplikoval datování západního portálu a západního okna hlavní lodi provedených z pískovce. Musel totiž zároveň připustit, že pokročilý vzorec kružby nemohl vzniknout dříve než v šedesátých letech 14. století. Časový rozpor vyřešil tím, že portál i okno prohlásil za dodatečně vložené.⁶⁶ Současná římsa soklu severní věže je nová a v roce 1967 měl mít sokl „*rovné odstupnění... bez profilované krycí římsy*“.⁶⁷ Dodatečnému osazení západního portálu a okna žádné nepravidelnosti nenasvědčují.

Opačný názor na průběh výstavby Týnského kostela, než Líbal, zastával Viktor Kotrba (1970).⁶⁸ Předpokládal, že stavba postupovala v opačném směru, od východu k západu. S touto variantou počítal později i

⁶³ Líbal 1967a, s. 61.

⁶⁴ Hyzler – Líbal 1967, zvl. s. 35.

⁶⁵ K rozboru stavebních konstrukcí dále srov. Kalina 2004a, s. 126; Kalina 2004b, s. 20.

⁶⁶ Srov. Líbal 1983a, s. 287; Kalina 2004a, s. 127.

⁶⁷ Hyzler – Líbal 1967, s. 36.

⁶⁸ Kotrba 1970, s. 91.

Jan J. Outrata (1986).⁶⁹ Nověji Dalibor Prix (2007),⁷⁰ mimo jiné na základě analýzy dispozice Týnského kostela, nevyloučil ranou dobu vzniku jeho východní části. Předpokládal zahájení výstavby kolem poloviny 14. století s tím, že „*spodní části obvodového zdiva chrámu*“ mohly vzniknout nejdříve v padesátých letech 14. století. Podobně Ivo Hlobil (2015)⁷¹ do doby už po roce 1350 datoval konzoly jižního portálu Týnského kostela, do šedesátých až sedmdesátých let 14. století pak konzoly v klenotnici nad sakristií. S nimi autorsky spojil konzoly sedile v jižním bočním chóru. Pouze datem post quem může být pro dobu výstavby sakristie s klenotnicí rok 1345 zjištěný dendrochronologickým průzkumem gotických dveří, vedoucích do sakristie z kostela, Tomášem Kynclm (2014),⁷² o jejich nejzazší době vzniku nelze kvůli absenci podkorních letokruhů spekulovat.⁷³ Sakristie, provázaná s jižní boční lodí nového kostela i v úrovni patra s klenotnicí,⁷⁴ je zmíněna („*sacristia ecclesie s. Marie*“) ve vizitační zprávě z roku 1380.⁷⁵ Odvod papežského desátku v půlroční výši 3 kop grošů se podle dochovaných záznamů jeho výběru v Čechách od roku 1352 do začátku 15. století nezměnil.⁷⁶ Patřil k nejvyšším v pražských městech.⁷⁷ S již dříve založeným kostelem by mohlo souviset dosazení Konráda Waldhausera snad už v roce 1359 na místo

⁶⁹ Outrata 1986, s. 148.

⁷⁰ Prix 2007, s. 161–167, zvl. s. 165.

⁷¹ Hlobil 2015, s. 21; Hlobil 2019b, s. 147.

⁷² Kyncl 2014. Děkuji Ing. Tomáši Kynclovi za konzultaci k tomuto průzkumu a za všechny poskytnuté zprávy o výsledcích dalších průzkumů kostela.

⁷³ Srov. Peroutková 2014, s. 127–128.

⁷⁴ Dodatečné přístavbě klenotnice nad sakristií, o níž uvažovala Milena Bartlová, nic nenasvědčuje. – Bartlová 2001a, s. 117–118. Srov. Hlobil 2015, s. 21, 52, který připomněl shodné klenby obou prostor; Hlobil 2019b, s. 147. Zdivo obou podlaží je provázané s jižní lodí kostela. Východní zeď sakristie s klenotnicí podpírá východní závěr jižní lodi na místo opěrného pilíře, který se projevoval kamennými kvádry svého armování teprve od úrovně hlavní římsy sakristie s klenotnicí i před novodobou rekonstrukcí. Starší stav opěráku je dobře patrný na fotografii kostela od východu z doby kolem roku 1890. – AHMP, SF, sign. II 534.

⁷⁵ Teige 1910, s. 463–465, č. 85, zvl. s. 464.

⁷⁶ Půlroční odvod papežského desátku ve výši 3 kop grošů zaznamenaly rejstříky z roku 1352, 1369, 1384, 1385, kolem 1405, roční odvod ve výši 6 kop grošů rejstřík z roku 1399. – RDP, s. 34.

⁷⁷ Tomek 1893, s. 82; Gája 2016, s. 149.

týnského faráře císařem Karlem IV.,⁷⁸ který už dříve, kolem roku 1350, jmenoval také správce týnské farní školy.

Výstavba severozápadní části kostela mohla být zahájena nejdříve od roku 1365, jak z pramenů odvodil Josef Ekert (1883).⁷⁹ Někde v místě severní věže a minimálně západní části severní boční lodi, „za“ domem čp. 604 na Staroměstském náměstí a „naproti“ domu čp. 629 v Týnské uličce, měl totiž do té doby stát měšťanský dům. Ten byl v roce 1358 lokalizován „u“ kostela Panny Marie před Týnem („*prope b. virginem in Laeta curia*“).⁸⁰ Podle tohoto domu se určovalo umístění proti němu přes Týnskou ulici stojícího domu čp. 629, a to ještě v roce 1362 („*in acie contra domum Henslini Beneschawer*“) a v roce 1365 („*ex opposito olim Henslini Benesahawer*“ a „proti“ čp. 628), jeho jedna čtvrtina dokonce ještě v roce 1366 („*ex opposito domus Henrici Beneschauweri*“ a „za“ čp. 605).⁸¹ V jiné, o rok starší zprávě z roku 1365 je ale tato čtvrtina domu čp. 629 lokalizovaná „naproti“ kostelu Panny Marie před Týnem („*ex opposito beatae virginis in Laeta curia... in acie*“ a za domem čp. 604), stejně jako později v roce 1404, 1406, a 1430.⁸² Dům čp. 604 na rohu Staroměstského náměstí a Týnské uličky, který stál před tímto zaniklým domem, později před nynější severní věží a západním průčelím hlavní lodi Týnského kostela, se v roce 1365 lokalizoval „před“ Týnským dvorem („*ante Laetam curiam jacens*“). V roce 1365 koupili farníci dům čp. 601 v Celetné ulici, považovaný za objekt bývalého špitálu, určený pro faru. Z dalších zprávách se v roce 1383 zmiňuje založení oltáře sv. Mikuláše⁸³ a oltáře

⁷⁸ Tomek 1905, s. 222. Podle Karla Chytila byla stavba zahájena teprve v důsledku působení Konráda Waldhausera. – Chytil 1886, s. 25. K případným souvislostem reformních snah Konráda Waldhausera s náměty konzol v klenotnici a tympanonu severního portálu Týnského kostela srov. Hlobil 2007, zvl. s. 22; Hlobil 2016, s. 57–58; Hlobil 2019b, s. 147.

⁷⁹ Tomek 1866, s. 23, č. 629. Srov. zvl. Hlobil 2007a, pozn. 142 na s. 27; Prix 2007, s. 167. Dále např. Fajt 2004b, s. 17, pozn. 36 na s. 219; Kalina 2004a, s. 128; Kalina 2004b, s. 21; Peroutková 2013a, s. 177; Peroutková 2014, s. 16.

⁸⁰ Tomek 1866, s. 25, za č. 604.

⁸¹ Tomek 1866, s. 23, č. 629. – Viz. č. 629 k roku 1362, 1365, 1366. Srov. Tomek 1871, s. 141.

⁸² Tomek 1866, s. 23, č. 629. Srov. Fajt 2004b, s. 17, pozn. 36 na s. 219; Kalina 2004a, s. 128; Kalina 2004b, s. 21; Peroutková 2013a, s. 177; Peroutková 2014, s. 16.

⁸³ LE II, s. 198–200, č. 345.

sv. Jana Křtitele,⁸⁴ který se umísťuje do presbytáře severní boční lodi kostela.⁸⁵ Roku 1388 byly založeny oltář sv. Petra a Pavla⁸⁶ a oltář sv. Lukáše Evangelisty a Vavřince mučedníka.⁸⁷

V průběhu středověké výstavby Týnského kostela se uplatnilo jak zdivo lomové, tak kvádrové, z materiálů opuka, pískovec. Velká část architektonických prvků byla vyměněna při opravách v 19. a 20. století. Někdy navíc způsobem, že původně opukové prvky nahradil pískovec. Z tohoto důvodu a bez podrobného průzkumu z lešení či hloubkového průzkumu může být následující souhrn jen povšechný. Pravděpodobnější se jeví postup stavby kostela od východu k západu. Oproti závěrům Josef Hyzlera a Dobroslava Líbala lze pouze předběžně a velmi stručně shrnout, že se nejspíš naopak u nejstarších částí kostela uplatnil dražší a odolnější pískovec, a to nejen v soklové části, v kombinaci s omítaným lomovým opukovým zdivem. Tímto způsobem byl provedeno obvodové zdivo trojlodí do výše hlavních říms bočních lodí, s výjimkou západního pole jižní boční lodi. V interiéru trojlodí jsou z pískovce i mezilodní arkády, klenební přípory – pokud lze dohlédnout – minimálně po parapetní římsy oken, a také například okenní ostění středního závěru a portály jižní boční lodi. Zdivo západního průčelí hlavní lodi je po vrchol archivoly vstupního portálu z pískovcových kvádrů. Zdivo lze prohlédnout také z prostoru dodatečně přistavěného schodiště po jižní straně portálu, vedoucího na západní krucht lodi. V rozsahu od soklu po úroveň jižní paty záklenku vstupu ze schodiště na krucht se projevuje zdivo z pískovcových kvádrů. Výše pokračuje zdivo z opukových kvádrů, z něhož je vyzděný také záklenek tohoto vstupu a jeho severní ostění, respektive západní zeď hlavní lodi pokračující k severu, tak jak se projevuje nad západním portálem až po korunní římsu.

⁸⁴ Ibidem, s. 209, č. 355.

⁸⁵ V presbytáři severní boční lodi oltář sv. Jana Křtitele zaznamenal Hammerschmidt 1723, s. 32. Shodné původní umístění tohoto oltáře předpokládali Zap 1854a, s. 65, a Tomek 1871, s. 441.

⁸⁶ LE III, s. 276–277, č. 418.

⁸⁷ Ibidem, s. 284–285, č. 424.

Jižní věž je spolu s navazující jižní zdí boční lodi v rozsahu jednoho klenebního pole, na rozdíl od trojlodí, vyzděná z opukových kvádrů. Kvádrové zdivo se uplatnilo po úroveň stropu třetího patra věže, to je téměř do dvou třetin výšky západního průčelí hlavní lodi a skoro do výšky hřebene stávající pultové střechy jižní boční lodi. Ve vyšších patrech věže navazuje zdivo z lomové opuky. Zároveň od tohoto místa vystupují na západním průčelí věže z jižní strany jihozápadního opěráku hlavní lodi kamenné šmorce. [obr. 15, 18] O málo výše se vertikální spára mezi jižní zdí hlavní lodi a západní zdí jižní věže projevuje také v severozápadním koutu interiéru věže. V úrovni koruny jižní zdi boční lodi již není její zdivo s věží provázané, ale je přiloženo k jejímu východnímu opěráku, který vystupuje nad střechu jižní boční lodi po úroveň kvádrového zdiva věže. V této podobě, provizorně zastřešená, mohla stát věž po nějakou dobu vůči jižní lodi samostatně, čemuž by mohl nasvědčovat vstupní otvor vedoucí z věže do podkroví boční lodi, který má „zvnějšku“ profilované ostění.

Severní věž je shodným způsobem jako jižní vyzděná z opukového kvádrového zdiva pouze ve spodní části. V případě severní věže však toto zdivo dosahuje do nižší úrovně, přibližně do dvou třetin výšky severního západního okna prostory prvního patra věže nad klenbou podvěží. Z opukových kvádrů je vyzděná také západní zeď hlavní lodi až po hlavní římsu, a to od vrcholu archivoly západního portálu, který odpovídá úrovni prahu výše zmíněného vstupu ze schodiště na kruchtu. Podobně jsou vyzděny také západní opěráky hlavní lodi. V jejich zdivu, z velké části obnoveném, se však častěji objevují kvádry z tvrdšího kamene. Na vnějším opukovém kvádrovém zdivu severní věže, jižní věže a hlavní lodi nad západním portálem a kolem spodní části západního okna, se na kvádrech výrazně uplatňují důlky po krepnách, na rozdíl od vyšších partií západního průčelí hlavní lodi.

Hypotézu o postupu stavby Týnského kostela od východu k západu podpořil dendrochronologický průzkum jižní věže. Zároveň potvrdil starší zjištění autorky⁸⁸ o přerušení výstavby jižní věže v úrovni ukončení kvádrového zdiva a o teprve dodatečné, stylově mnohem mladší přístavbě

⁸⁸ Čevonová 2008.

navazujících pater jižní věže z lomového kamene, i s příslušným úsekem dolního ochozu, k jižní zdi hlavní lodi. [obr. 13–16] Pro stavebněhistorický průzkum kostela zpracovávaný autorkou a Michalem Patrným Tomáš Kyncl (2013)⁸⁹ zjistil, že po tento horizontální předěl mezi kvádrovým a lomovým zdívem bylo pro konstrukce v interiéru věže použito dřevo skácené nejpozději na přelomu let 1393 a 1394. Se stavbou vyšších partií jižní věže se začalo teprve v prvním desetiletí 15. století, dřevo pro ně bylo pokáceno nejdříve na přelomu let 1507 a 1508.⁹⁰ S datací kvádrového zdiva jižní věže koresponduje údaj k roku 1394, kdy měla farnost na příkaz krále Václava IV. získat dům čp. 604 stojící na Staroměstském náměstí před nynější severní věží kostela, v němž je později doložena farní škola.⁹¹ Totožné zdivo, odlišná podoba hlavic přípor klenby podvěží a náhlé přerušení stavby v části patra nasvědčují, že severní věž patrně následovala stavbu jižní věže. [obr. 19–20] Ustupující líc severní věže a tedy i její menší šířku oproti jižní mohla podmínit potřeba přizpůsobit stavbu uliční čáře Týnské ulice, k níž jsou zarovnány severní opěráky věže.

V době dokončování předhusitské části jižní věže byly v kostele zakládány další oltáře. V roce 1392 šlo o oltář sv. Kateřiny.⁹² Na umístění oltáře sv. Jeronýma,⁹³ založeného v roce 1394, by mohla poukazovat gotická nástěnná malba „blízká stylu Mistra Třeboňského oltáře“ za dnešním oltářem sv. Expedita pod severním oknem presbytáře severní boční lodi.⁹⁴ V roce 1395 následovalo založení oltáře sv. Šimona a Judy,⁹⁵ 1396 oltáře sv. Apoštolů⁹⁶ a oltáře Božího těla.⁹⁷ V roce 1402 je doložen „nová věž“, pod níž („*sub nova turri*“) byl v tomto roce postaven oltář sv. Bartoloměje, Stanislava, Felixe

⁸⁹ Kyncl 2013.

⁹⁰ Kyncl 2013.

⁹¹ Ekert 1883, s. 293.

⁹² Hammerschmidt 1723, s. 25.

⁹³ LE IV, s. 402–403, č. 559; LC V, s. 180–181.

⁹⁴ Bartlová 2001a, s. 126–127, pozn. 62 na s. 135.

⁹⁵ Hammerschmidt 1723, s. 25; Tomek 1871, s. 145.

⁹⁶ LE IV, s. 449–450, č. 620, s. 453, č. 626; LC V, s. 273.

⁹⁷ LC V, s. 268; Tomek 1871, s. 145.

a Adaukta.⁹⁸ Následovalo roku 1403 založení oltáře sv. Jana Evangelisty⁹⁹, 1404 oltáře sv. Alexia a Brigity,¹⁰⁰ 1405 oltáře sv. Petra a Pavla a sv. Václava v neidentifikované „kapli Jana z Cách“,¹⁰¹ dále v roce 1409 oltáře Panny Marie a sv. Alžběty,¹⁰² 1411 oltáře sv. Perpetuy a Felicity a sv. Mlád'átek¹⁰³ a posledním oltářem zmiňovaným z období před husitskými válkami byl v roce 1417 založený oltář sv. Anny.¹⁰⁴

O probíhající stavební činnosti při Týnském kostele ještě na počátku 15. století svědčí několik peněžních odkazů zaznamenaných v městských knihách. Existenci stavební huti Týnského kostela dokládá k roku 1404 zápis, v němž jsou uváděni Petrus Smelczer (majitelem domu v Celetné ulici na Starém Městě¹⁰⁵) a Otto Schaufler jako finanční správci stavby kostela Panny Marie před Týnem („*magistri fabricae ecclesiae beatae Mariae virginis ante Laetam curiam*“¹⁰⁶). Ve stejné funkci se k roku 1407 zmiňují „*Henslinus carnifex et Henricus Mayer, tunc temporis magistri fabricae ecclesie b. Marie V. ante Letam curiam*“.¹⁰⁷ Nějaké úroky byly věnovány na stavbu kostela také v roce 1406 („*ad fabricam ecclesiae b. Mariae virginis ante Laetam curiam*“¹⁰⁸). O jejím pokračování i v druhém desetiletí 15. století svědčí další dary „na stavbu“, k roku 1413 odkaz 13 kop („*ad laborem ecclesie*“¹⁰⁹) a o rok později odkaz 16 kop grošů („*pro edificio ecclesie*“¹¹⁰). Následují už jen v roce 1415 a 1419 dva odkazy určené obecně „kostelu“ („*ad ecclesiam*“¹¹¹).

⁹⁸ LE VI, s. 286–288, č. 149; LC VI, s. 67.

⁹⁹ Tomek 1871, s. 25.

¹⁰⁰ LE VI, s. 381–383, č. 199; LC VI, s. 125.

¹⁰¹ LC VI, s. 155; Hammerschmidt 1723, 25; Tomek 1871, s. 145.

¹⁰² Tomek 1871, s. 145.

¹⁰³ Tomek 1866, s. 25; Tomek 1871, s. 145.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Zap 1854a, s. 12.

¹⁰⁶ Tomek 1866, s. 25. – Zap 1854a, s. 11.

¹⁰⁷ Teige 1910, s. 473, č. 198.

¹⁰⁸ Tomek 1866, s. 25. – Zap 1854a, s. 11–12.

¹⁰⁹ Teige 1910, s. 475, č. 233.

¹¹⁰ Ibidem, s. 475, č. 239.

¹¹¹ LC VII, s. 291; 1910, s. 476, č. 244, č. 255.

Josef Hyzler s Dobroslavem Líbalem (1967)¹¹² upozornili, že na rozdíl od oken bočních lodí a presbytáře, s výjimkou okna nad severním portálem, byly nad okny podélných stran hlavní lodi vyzděny vylehčovací pasy z lomových klenáků. Boční zdi hlavní lodi jsou vyzděny z lomového kamene. Jižní zeď je k východní zdi jižní věže přiložená na spáru. [obr. 13] V podkroví bočních lodí vystupují z kleneb po úroveň korunních říms mělké opěráky z pískovcových kvádrů. Po stranách jejich vrcholů jsou ve zdivu hlavní lodi kapsy po větších trámech. Na pískovcové opěráky plynule navázaly shodně formované opěráky opukových kvádrů. [obr. 17] V partiích nad střechami bočních lodí byly v plném rozsahu vyměněny za pískovcové.

Michal Patrný¹¹³ upozornil na změnu charakteru lomového zdiva a kvádrů u trojice opěráků závěru presbytáře a vyvodil z ní druhou fázi výstavby presbytáře. Nynější podoba opěráků je však výsledkem obnovy v osmdesátých letech 19. století, kdy byly všechny kvádry v horní polovině opěráků, stejně jako okenní ostění a kružby presbytáře vyměněny.¹¹⁴ Lze spekulovat, že důvody pro jejich radikální výměnu mohly být stejné, jako u opěráků bočních stran hlavní lodi. Povrchy původních částí těchto opěráků z opukových kvádrů, dochované v podkrovích bočních lodí, jsou výrazně degradované. Armovací kvádry opěráků závěru presbytáře v nižších partiích, stále vesměs původní, byly provedeny z pískovce. Zdivo závěru nad čtyřmi okny presbytáře je provedeno z větších, pravidelnějších, pečlivě kladených opukových kvádrů. Lomové zdivo bočních stran závěru bez oken má poněkud odlišnou strukturu a shoduje se s navazujícími zdmi hlavní lodi. [obr. 11–12] Hlavní loď i presbytář mají shodnou, okosenou a výžlabkem profilovanou hlavní římsou. Liší se od složitěji profilovaných korunních říms bočních lodí.

Do doby před husitskou revolucí lze s jistotou klást trojlodí s chóry po úroveň korunních říms bočních lodí, s výjimkou klenby s arkádou předsíně severního portálu, dále sakristii s klenotnicí, spodní část západního průčelí

¹¹² Hyzler – Líbal 1967, s. 43.

¹¹³ Nepublikovaný názor PhDr. Michala Patrného. Některé závěry viz Peroutková 2013a, s. 181; Peroutková 2014, s. 16.

¹¹⁴ IPR Praha, Praha, inv. č. 2392/4.

hlavní lodi se západním portálem, obě západní věže do výše koruny jejich kvádrového zdiva. [obr. 15, 18, 19–20] Dosavadní umělecko-historická literatura uvedené části přesvědčivě zařadila mezi druhou polovinu 14. a začátek 15. století. Podoba architektury a sochařské výzdoby jejich pozdější vznik vylučuje. Tomuto vymezení jistě předhusitských částí Týnského kostela odpovídají i četné kamenické značky. V literatuře byly dosud publikované pouze dílčí, blíže nelokalizované nálezy.¹¹⁵ Pokud se podařilo přehlédnout, s jinými stavbami svoje nálezy týnských značek dosud srovnávali pouze Dalibor Prix (2007)¹¹⁶ a Jaroslav Sojka (2013).¹¹⁷ Kamenické značky se na zmíněných, jistě předhusitských partiích dochovaly na okenních ostěních středního závěru, bočních lodích, na ostění severního a západního portálu¹¹⁸ a v interiéru na pilířích mezilodních arkád a příporách klenebních žeber. Některé z nich patřily kameníkům doloženým v předhusitské době v parléřovské huti Svatovítské katedrály a Staroměstské mostecké věže.

¹¹⁵ Nálezy kamenických značek z Týnského kostela bez uvedení přesnějšího umístění publikovali Ržiha 1881, tab. 13, č. 230–241; Benesch 1864, tab. XI–XII, zvl. tab. XII/L.

¹¹⁶ Prix 2007, pozn. 67 na s. 165.

¹¹⁷ Sojka 2013, s. 27.

¹¹⁸ Za upozornění děkuji Ing. arch. Petru Chotěborovi, CSc.

Dosavadní názory na stavbu Týnského kostela v poděbradské době

Staroměstský farní kostel Panny Marie před Týnem se po husitských válkách stal hlavním kostelem utrakvistů v Čechách a na Moravě. V letech 1427–1436 při něm působil,¹¹⁹ v roce 1435 zvolený, papežem nikdy nepotvrzený utrakvistický arcibiskup Jan Rokycana (asi 1396 Rokycany – 22. února 1471 Praha). Do začátku husitských válek nebyl kostel ještě zcela dokončen. Názory na míru jeho rozestavěnosti se různí. Základní přehled uměleckohistorické literatury k architektuře Týnského kostela v poděbradské a jagellonské době podal Jiří Kuthan (2010).¹²⁰

Dějepisná, místopisná a uměleckohistorická literatura od nejstarších dob do současnosti uvažuje o pokračování výstavby Týnského kostela, a to za podpory českého krále Jiřího z Poděbrad, primárně na základě několika historických údajů. Jde o písemné prameny připomínající nebo popisující sochařskou výzdobu západního štítu hlavní lodi Týnského kostela se sochou krále Jiřího z Poděbrad a o retrospektivní zprávy, které k roku 1437 nebo 1457 zmiňují stavbu krovu kostela. Mimo ně o „dokončení“ Týnského kostela napsal stručné sdělení Pavel Žídek (1470)¹²¹ ve *Správovně*, v níž dostavbu kostela výslovně přisoudil králově zásluze:¹²² „*Vaše Jasnost kostel v Tajně dodělala, ...*“ V roce 1472 se v rámci výčtu rodového majetku Jiřího z Poděbrad, který si mezi sebe dělili jeho synové, uvádí královo podací právo k Týnskému kostelu: „...*podacé kostela matky božie w Týně w starém městě Pražském*“.¹²³ Jiným pramenem se jej doložit nepodařilo.

Sdělení Pavla Žídka o dokončení Týnského kostela zásluhou českého krále Jiřího z Poděbrad spojil se zprávou o stavbě krovu po smrti Ladislava Pohrobka v roce 1457 farář kostela Panny Mari před Týnem (1710–1735) Jan

¹¹⁹ Srov. Bartlová 2001a, s. 119.

¹²⁰ Kuthan 2010, pozn. 17 na s. 42.

¹²¹ Žídek, s. 23.

¹²² Tomek 1891, s. 71.

¹²³ AČ 1, s. 300–306, č. 4, cit. s. 306; Teige 1910, s. 478, č. 23. Srov. Bartlová 2001a, s. 125.

F. Hammerschmidt (1723).¹²⁴ Stavbu kostela přerušily husitské války a král Jiří z Poděbrad nechal postavit „dvouvěží a krov“ („...*Turres geminas, ac ipsum tectum posuit*“). Jaroslav Schaller (1769)¹²⁵ v topografii Prahy zmínil pouze vybudování „dvou vysokých věží“ na západě a stručně popsal jejich členité střechy, které kostelu dodaly na „nádheře“. Antonín F. M. Honsatko (1835)¹²⁶ v průvodci *Die Kirche am Teyn zu Prag* doplnil, že v roce 1458 nechal Jiří z Poděbrad kromě „dvou vysokých věží“ postavit také balustrádový ochoz západního průčelí. Jeho postřeh mohl nejspíš souviset s tehdy probíhajícími rekonstrukčními pracemi. Kromě nového zastřešení severní věže, která byla od požáru 1819 pokryta provizorní střechou, se opravy týkaly právě také kamenného zábradlí dolního ochozu. O jeho obnově v plném rozsahu svědčí fotografie západního průčelí kostela od Andrease Grolla z roku 1856. [obr. 10] Vyměněné kamenické prvky fasády prozrazuje světlejší barva jejich kamene. Na starší litografii zachycující západní průčelí Týnského kostela po požáru severní věže roku 1819 již s provizorní střechou zbývalo zábradlí ochozu už jen na jihozápadním opěráku hlavní lodi.

Základní historické údaje k dějinám Týnského kostela shrnul, kostel popsal a rozsah a datování „dokončení“ Týnského kostela zpřesnil Karel V. Zap (1854)¹²⁷ v monotematické studii *Týnský chrám, hlavní kostel Starého města Pražského*. Po roce 1419 scházely „jen prostřední klenba a chrámové průčelí“. Nezmínil ochoz, ale doplnil západní štít hlavní lodi. Po zvolení Jiřího z Poděbrad do roku 1463 měl být „*vyhnán kostelní štít do výšky a bezpochyby i zdi obou věží až po kranclé*“. Méně určitě později (1862)¹²⁸ napsal, že šlo o „...*dekorativní část, jakož i obě... průčelní věže*...“

Nejistý v určení rozsahu pohusitské dostavby Týnského kostela si byl Bernhard Grueber. Nejprve v souhrnné studii *Charakteristik der Baudenkmale Böhmens* (1856)¹²⁹ dokončení Týnského kostela jen stručně datoval do doby

¹²⁴ Hammerschmidt 1723, s. 26–27.

¹²⁵ Schaller 1796, s. 84.

¹²⁶ Honsatko 1835, s. 16.

¹²⁷ Zap 1854a, s. 12, 14–15.

¹²⁸ Zap 1862, s. 445. Zapův text vyšel také samostatně německy. – Zap 1863.

¹²⁹ Grueber 1856, s. 241, 243–245, 247–248.

kolem roku 1460. Poté, co se v letech 1857–1858 podílel na přípravách koncepce rekonstrukce kostela, jakožto člen „komise pro restaurování Týnského kostela“,¹³⁰ potvrdil v monografické stati *Die Maria-Himmelfahrtskirche vor dem Teyn in Prag* (1870)¹³¹ předpoklad staršího bádání o pohusitském vzniku věží, včetně střech, a „západní štítové strany“ („*der westlichen Giebelseite*“) také „z technického a stylového“ hlediska. U věží upřesnil, že šlo o jejich zvonové hranolové nástavby („*Thurmaufsätze*“) nad dolním ochozem. Později Grueber v třetím svazku syntézy *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen* (1877)¹³² pohusitskou dostavbu datoval širěji, než Karel V. Zap, do let 1458–1470. O jejím rozsahu však mírně zapochyboval. To, že z této doby pochází také západní štít hlavní lodi, se mu totiž už jen „zdálo“. V následujícím dílu knihy (1878),¹³³ věnovanému pozdně gotickému umění, zařadil do doby krále Jiřího z Poděbrad pouze „věžní helmice“.

František Ekert (1883)¹³⁴ v *Posvátných místech král. hl. města Prahy* předpokládal, že ještě po roce 1402, kdy se zmiňuje kaple v jedné z věží, „stavěno o hořeních částech lodi i věží“, když ale stavbu přerušily husitské války, „*tak... do té doby věže dokončeny nebyly*“. Josef Braniš (1893)¹³⁵ v druhém svazku *Dějiny středověkého umění v Čechách* nepřilíš konkrétně zmínil „průčelí“ chrámu provedené „většinou“ za Jiřího z Poděbrad. Výslovně uvedl jen galerii a štít. Josef Neuwirth (1891; 1893)¹³⁶ pouze konstatoval dokončení kostela „z velké části“ do husitských válek a „převážně pozdně gotické motivy“ západního průčelí a okenních kružeb hlavní lodi.¹³⁷ Základ představě o rozsahu pohusitské dostavby Týnského kostela převládající do

¹³⁰ NA, PM, karton 409, sign. 3/1/1; AHMP, MHMP I., odd. C, sign. C 1/2.

¹³¹ Grueber 1870, s. CLVI–CLVII.

¹³² Grueber 1877, s. 87.

¹³³ Grueber 1878, s. 78.

¹³⁴ Ekert 1883, s. 294.

¹³⁵ Braniš 1893, s. 109.

¹³⁶ Neuwirth 1891, s. ; Neuwirth 1893, s. 522.

¹³⁷ Ibidem: „...*das sechstheilige Maßwerkfenster der giebelgeschmückten, zweithürmigen Westfaçade, deren Horizontalgliederung auch eine um die schlanken Thürme geführte, zierliche Galerie vervollständigt, bietet vorwiegend spätgotische Motive, die bei den übrigen, nach alten Formen erneuerten Fenstern nicht minder stark vortreten.*“

současnosti položil historik Václav V. Tomek (1891)¹³⁸ v osmém svazku *Dějepis města Prahy*. Současně se stavbou krovu, klenby hlavní lodi a západního štítu po roce 1457 a do roku 1462 nebo 1463 měla být z věží stavěna jejich zvonová patra nad dolním ochozem, a to pouze po úroveň jejich korunních říms. Oproti Karlu V. Zapovi (1854) zařadil Tomek ochozy věží s kružbovým zábradlím společně s krovem do doby Vladislava II. Jagellonského. Severní věž vznikla „snad“ dříve, když byl v roce 1508 pořízen u konváře Ondřeje Ptáčka v Kutné Hoře velký zvon, jižní věž v roce 1511.

Nejednoznačná výpovědní hodnota sporých písemných pramenů nicméně podmínila nadále přetrvávající různorodost hypotéz o rozsahu a postupu dokončení Týnského kostela v době po husitské revoluci. Architekt Jan Herain (1893)¹³⁹ v přehledu dějin české architektury v hesle *Čechy pro Ottův slovník naučný* s pohusitskou dostavbou spojil jako již dříve Honsatko dolní ochoz západního průčelí. Časové zařazení zdůvodnil pozdně gotickou profilací hlavní římsy a poukazem na znak Jana Rokycany pod ochozem. Rozsahem stavby věží si tak nebyl jistý. Do husitských válek mohly být podle něho dostavěny „snad až ke galerii“.

Zikmund Winter (1906)¹⁴⁰ s odkazem na záznamy v městských knihách a zprávách letopisců předpokládal do roku 1463 stavbu krovu a západního štítu. Finanční odkazy měšťanů na „dílo věže“, které zjistil pro léta 1470–1485, nově spojil s dostavbou severní věže. Jižní věž byla podle něho dokončena v letech 1508–1511. Pouze helmice věží („*Bokrönung der Türme*“) kladl spolu se západním štítem do doby Jiřího z Poděbrad Alfred Stix (1908).¹⁴¹ Oproti němu Václav V. Štech a Zdeněk Wirth (1913)¹⁴² považovali, jako již dříve Schaller a v některých statích Grueber za pohusitské pouze věže v neupřesněném rozsahu „z konce 15. a počátku 16. století“. Podle monotematické studie Karla Chytila (1915)¹⁴³ *Zvonice jižní věže týnské* vznikl

¹³⁸ Tomek 1891, s. 70–72.

¹³⁹ Herain 1893, s. 401.

¹⁴⁰ Winter 1906, s. 776.

¹⁴¹ Stix 1908, s. 120.

¹⁴² Štech – Wirth 1915, s. 2.

¹⁴³ Chytil 1915, s. 8.

za Jiřího z Poděbrad a Jana Rokycany západní štít, přičemž stavba zvonových pater věží po stranách štítu „zjistě tehda byla již valně pokročilá, ale ne hotová.“ Se stavbou jižní věže kostela podobně jako Winter (1906) spojil odkazy „na stavbu věže“ z doby po roce 1500, které přibýly zejména v letech 1506–1508. Chytilovo datování dokončení stavební části jižní věže v roce 1511 na základě zprávy *Starých letopisů českých* o stavbě ochozu věže potvrdil dendrochronologický průzkum krovu jižní věže Tomášem Kynclem (2002).¹⁴⁴ Dřevo na trámy krovu skáceli v zimě na přelomu let 1510 a 1511. V roce 1517 se pokládala krytina. Na rozdíl od Tomka se Chytil domníval, že zvon dovezený roku 1508 visel v jižní věži.

Kamil Novotný (1916)¹⁴⁵ v drobné monografii *Chrám Matky Boží před Týnem* do doby Jiřího z Poděbrad a Vladislava Jagellonského kladl krov, západní štít a zvonová patra věží. Podobně Antonín Matějček (1927)¹⁴⁶ zařadil v *Dějepisě umění* do doby po husitské revoluci „průčelí... s dvouvěžím a... štítem“. Naproti tomu Vojtěch Birnbaum (1924–1928; 1931)¹⁴⁷ v *Dějepisě výtvarného umění v Čechách* považoval západní štít hlavní lodi za předhusitský, jako již dříve Schaller a Grueber. Domníval se, že jde o dílo parléřovské huti ze začátku 15. století. Do doby Jiřího z Poděbrad, do let 1461–1466, zařadil jen severní věž. Pouze k ní šlo podle Birnbauma vztáhnout písemné zprávy o stavební činnosti při kostele z této doby, protože „ostatní kostel, byl, ... hotov již před husitskými válkami“ a jižní věž dokončena až v letech 1506–1511.

Podle Oldřicha Stefana (1936)¹⁴⁸ ve stručném hesle knihy *Pražské kostely* vznikly do roku 1463 západní štít hlavní lodi a zvonová patra věží. Na rozdíl od Tomka (1891) kladl do stejné doby také věžní ochozy. Ve shodě s ním stavbu jejich krovů kladl do roku 1508 a 1511. Architekt Miroslav

¹⁴⁴ Kyncl 2002.

¹⁴⁵ Novotný 1916, s. IV; Novotný 1924; Novotný 1938.

¹⁴⁶ Matějček 1927, s. 26.

¹⁴⁷ Birnbaum 1931b, s. 132, 156. Před vydáním knihy v roce 1931 vycházely její texty samostatně, příslušná kapitola o architektuře vyšla v letech 1924, 1925, 1926, 1928.

¹⁴⁸ Stefan 1936.

Chalupníček (1937)¹⁴⁹ si v ještě stručnějším hesle knihy *Praha město chrámů* dobře všiml, že „kamenné průčelí kostela, ... nese zřetelné známky dlouho trvající stavby pod vedením různých, dosud neznámých autorů.“ Nicméně své pozorování rozvedl pouze datováním dokončení věží už v roce 1463, přičemž mělo jít o „poslední část výstavby“ kostela.

Týnský kostel podrobně popsal ve své knize *Pražské gotické kostely* Dobroslav Líbal (1946).¹⁵⁰ Do husitských válek měl být celý kostel zaklenut a hotov po úroveň dolního ochozu západního průčelí. Líbal nepochyboval, že vznikl „až v pozdní gotice“. Výslovně do doby Jiřího z Poděbrad zařadil jen západní štít hlavní lodi a zvoniceovou nástavbu severní věže. Zvonové patro jižní věže mělo být dokončeno až roku 1511. V *Gotické architektuře v Čechách a na Moravě* Líbal (1948)¹⁵¹ do pohusitské doby, obecně do druhé poloviny 15. století, kladl západní štít a dokončení obou věží, jižní do roku 1515. Naopak Václava Mencl (1948)¹⁵² v *České architektuře doby Lucemburské* za pohusitské považoval pouze zvoniceovou nástavbu věží kostela, jako Štech s Wirthem z druhé poloviny 15. a začátku 16. století. Západní štít hlavní lodi a spolu s ním také „střední“, respektive „větší část“ dolního ochozu kladl dosud nejraněji do doby kolem roku 1390. Jako Birnbaum štít považoval za dílo dvorské huti Václava IV. nejen z formálně stylového hlediska. Podobně, „...jako všechny stavby dvorské huti,“ byl opatřen „plastickými znaky českých zemí i lvem lucemburským“.

Dosavadní poznatky shrnul a na základě podrobného průzkumu většinou představu o rozsahu pohusitské dostavby Týnského kostela zdůvodnil Dobroslav Líbal (1967) v nepublikovaném stavebněhistorickém průzkumu kostela zpracovaném ve spolupráci s Olgou Novosadovou a Josefem Hyzlerem.¹⁵³ Podle Dobroslava Líbala¹⁵⁴ patří pohusitská stavební etapa k „nejproblematičnějšimu období“, protože jej „zcela znejasňuje

¹⁴⁹ Chalupníček 1937, č. 6.

¹⁵⁰ Líbal 1946, s. 49–59, zvl. s. 49, 54, 55.

¹⁵¹ Líbal 1948, s. 205.

¹⁵² Mencl 1948a, s. 123–124, 199, obr. 92.

¹⁵³ Novosadová 1967, s. 6–7; Hyzler – Líbal 1967; Líbal 1967a, s. 62; Líbal 1967b, s. 95.

¹⁵⁴ Líbal 1967a, s. 62. Srov. Novosadová, s. 6–7.

neznalost původního uspořádání hlavní lodi, zejména i její gotické klenby.“ Předpokládal, že do husitských válek byla hlavní loď postavena „v plné výši“, věže pak po její úroveň, tedy po úroveň dolního ochozu západního průčelí. V návaznosti na archivní průzkum Olgy Novosadové¹⁵⁵ Líbal poprvé vyšel z Hájkovy zprávy, byť ji nikdo z nich nezmínil, o nachystání dřeva na krov kostela na Staroměstském náměstí v roce 1436 (sic!). Vyvodil z ní, že kostel postrádal krov a tedy i klenbu nad hlavní lodí. Na stavbu krovu po roce 1457 mohlo vyzdění západního štítu hlavní lodi „logicky“ teprve navázat. Líbal sice částečně připustil i oprávněnost uvažovaného předhusitského původu štítu, neboť jeho „tvarosloví i celkový rozvrh má ... charakter předhusitský“. Nicméně pohusitskou dataci obhajoval „údaji pramenů“ a konstatováním, že „to v poděbradském období nijak nepřekvapuje“.¹⁵⁶ Do roku 1463 mělo následovat zaklenutí hlavní lodi, stavba hranolů věží po jejich ochozy. V letech 1463–1466 byla podle Líbala dokončena severní věž, do roku 1511 jižní věž. Až na výjimky tato představa o míře dokončování Týnského kostela po husitské revoluci v následující uměleckohistorické literatuře převládla.¹⁵⁷

Jiný názor zastával Viktor Kotrba (1970)¹⁵⁸ v katalogu *České umění gotické 1350–1420*. K roku 1457 zmínil pouze „zastřešení“ kostela. Ve studii *Zwei Meister der Jagellonischen Hofkunst* (1972)¹⁵⁹ do let 1457–1463 datoval jen západní štít. Jan Muk (1977)¹⁶⁰ ve *Stavebněhistorickém průzkumu západního průčelí Týnského kostela*, při jehož zpracování mohl zkoumat severní věž a západní štít z tehdy postaveného lešení, posunul datování severní věže z let 1463–1466 do doby kolem a po roce 1500 a nepřímo tak podpořil hypotézu formulovanou již Václavem V. Tomkem (1891). Jana Muka k tomu vedla správně rozpoznaná stylová pokročilost pozdně gotické

¹⁵⁵ Novosadová 1967, s. 6–7.

¹⁵⁶ Shodně argumentoval Líbal 1983b, s. 339.

¹⁵⁷ K naznačenému rozsahu pohusitské dostavby Týnského kostela dále srov. např. Fehr 1969, s. 324; Líbal 1983b, s. 339–340; Líbal 1984, s. 192; Líbal 1996c, s. 25; Líbal 1996d, s. 100; Benešová 2001b, s. 94; Benešová 2001c, s. 105; Líbal 2001, s. 371; Filipec 2008, s. 50–51; Benešová 2009b, s. 224; Peroutková 2013b, s. 274–275; Kalina 2011, s. 10; Kuthan 2010, s. 43–44.

¹⁵⁸ Kotrba 1970, s. 91.

¹⁵⁹ Kotrba 1972, s. 248.

¹⁶⁰ Muk 1977, s. 2–3.

kružbové panelace nárožních věžic. Rovněž si k tomu všiml kamenických značek na nárožních kvádrech a hlavní římse věže, lišících se od kamenických značek na západním štítu hlavní lodi. Dokončení věží v letech 1508 a 1511, na nichž se mělo pracovat od stavby štítu v roce 1463, předpokládala Jiřina Hořejší (1985)¹⁶¹ v *Dějínách českého výtvarného umění*. V hesle o pozdně gotické architektuře *Nové encyklopedie českého výtvarného umění* (1995)¹⁶² do roku 1464 zařadila „západní průčelí se štítem“. Jak bylo zmíněno, vznik klenby hlavní lodi dali do souvislosti se stavbou krovu po roce 1457 již Karel V. Zap a Václav V. Tomek. Naopak Jan J. Outrata (1986)¹⁶³ v monografické studii *Kostel Panny Marie před Týnem v Praze – architektonický vývoj ve středověku a současná oprava* se naopak domníval, že klenba nad hlavní lodí byla dokončena už do roku 1384.

Osamoceně uvažoval Jan Muk (1996)¹⁶⁴ v kapitole o pozdně gotické architektuře knihy *Staré Město pražské, architektonický a urbanistický vývoj*, o tom, že do husitských válek mohla být „provozně ... dokončena pouze část chrámu, snad obě boční lodi nebo pouze jedna z nich“. Představu „dílčího dokončení chrámu“ považoval sice za neobvyklou, vedl ho k ní však ohled „na obdobně s jistotou zjištěný stav v chrámu v Sázavě.“ Tuto svoji úvahu Muk nicméně dále nerozvedl a v rozsahu a dataci pohusitské dostavby kostela se neodchýlil od závěrů Dobroslava Líbala (1967). Překvapivě tak pominul svoje odůvodněné starší zjištění o mladším vzniku severní věže. Naproti tomu Petr Kroupa (1998)¹⁶⁵ v souhrnné studii *L'architecture religieuse du gothique tardif dans les pays tchèques 1400–1550* do doby Jiřího z Poděbrad zařadil pouze západní štít hlavní lodi dokončený do roku 1463. Zvonová patra věží nad dolním ochozem datoval do let 1508 a 1511.

Pavel Kalina (2004)¹⁶⁶ v monografickém článku o architektuře Týnského kostela v předhusitské době *Architecture as a Mise-en-scène of*

¹⁶¹ Hořejší 1984, s. 500. Srov. Hořejší 1992, s. 383.

¹⁶² Hořejší 1995, s. 996.

¹⁶³ Outrata 1986, s. 148.

¹⁶⁴ Muk 1996a, s. 228–229.

¹⁶⁵ Kroupa 1998, s. 46.

¹⁶⁶ Kalina 2004a, s. 128, pozn. 17 na s. 134.

Power: The Týn Church of the Virgin Mary in Prague in the Pre-Hussite Period odmítl jako „důkaz nedokončenosti“ kostela údaje z Hájkovy *Kroniky* o záměru postavit krov kostela v roce 1437 a jeho realizaci roku 1457 v pohusitské době. Na základě mylné domněnky, že událost k roku 1457 nezaznamenaly jiné písemné prameny, došel k závěru, že si nejspíš Hájek obě události vymyslel. Oproti převládajícímu mínění o obvyklém postupu výstavby středověkých budov – tj. stavbě krovu, následném vyzdění štítu a klenutí – považoval zároveň kvůli statickému zajištění kleneb bočních lodí z těchto důvodů „*pozdní zaklenutí, a zejména zastřešení hlavní lodi*“ za „*spíše nepravděpodobné*“. O době vzniku západního štítu se přitom nezmínil. Zaklenutí hlavní lodi Týnského kostela v první polovině 15. století vzápětí odmítla Milena Bartlová (2005)¹⁶⁷ ve studii *Výtvarné umění ve službách vladařské reprezentace Jiřího z Poděbrad a českých stavů v době jagellonské*. Kalina podle ní nevzal v potaz „*diferencovanější hodnocení Hájkovy kroniky*“. Nicméně Pavel Kalina (2011)¹⁶⁸ o „možnosti“ dřívějšího zaklenutí hlavní lodi uvažoval i nadále v knize *Praha 1437–1610 – Kapitoly o pozdně gotické a renesanční architektuře*, i když zároveň uvedl provedení západního štítu hlavní lodi „do roku 1463“.

¹⁶⁷ Bartlová 2005b, pozn. 2 na s. 54.

¹⁶⁸ Kalina 2011, s. 10.

Písemné prameny ke stavbě Týnského kostela v poděbradské době

Podobně jako před rokem 1419 neexistuje ani pro následující léta 15. století žádná písemná zpráva o postupu výstavby Týnského kostela.¹⁶⁹ Na rozdíl od předchozího období je však nepřímých pramenů poukazujících na stavební činnost při kostele od poloviny 15. století mnohem více. Vedle retrospektivních zpráv o stavbě krovu k roku 1437 a 1457 se jedná především o zápisy testamentů v pražských městských knihách, které zaznamenaly dary na financování stavby kostela Panny Marie před Týnem. Při výkladu stavební historie kostela pro poděbradské období je poprvé zohlednil Václav V. Tomek (1891)¹⁷⁰ v *Dějepisě města Prahy*. Stručně konstatoval „první takový odkaz“ v roce 1458. Spolu s údajem k roku 1457 o stavbě krovu z něj váhavě vyvodil, že až tehdy se při kostele mohla obnovit stavební činnost přerušovaná husitskou revolucí. Dodal, že do roku 1463 odkazy přibyly. Tomka následně opravil a doplnil Zikmund Winter. Nejprve v *Kulturním obrazu českých měst* (1890)¹⁷¹ pouze konstatoval výskyt odkazů „po deseti kopách“ v letech 1458–1461 určených „na dílo kostela týnského“. Později v *Dějinách řemesla a obchodu v Čechách* vyšel Winter (1906)¹⁷² jak z přehledu odkazů z knihy testamentů sestavený Josefem Teigem (1903),¹⁷³ tak ze svého studia městských knih, z nichž však bohužel přímo necitoval.¹⁷⁴

Jaromír Homolka (1984)¹⁷⁵ zmínil k roku 1452 údaj „o práci na oltáři“ v Týnském kostele. Na podstatně rozšířený další Teigův (1910)¹⁷⁶ přehled

¹⁶⁹ Tomek 1891, s. 71.

¹⁷⁰ Tomek 1891, pozn. 10 na s. 71.

¹⁷¹ Winter 1890, s. 433, zvl. pozn. 88.

¹⁷² Winter 1906, s. 771, 776.

¹⁷³ Teige 1903, s. 73–74. – Všechny odkazy v této práci Josef Teige citoval z knihy testamentů (*Liber testamentorum* 1), která shořela při požáru Staroměstské radnice v roce 1945.

¹⁷⁴ Odkazy měla obsahovat také např. nedochovaná městská kniha č. 255, z níž nečerpal Tomek. – Srov. Teige 1903, s. 73–74; Teige 1910, s. 477–480.

¹⁷⁵ Homolka 1985, s. 178–179.

¹⁷⁶ Teige 1910, zvl. s. 477–480.

pramenů navázal Jan Chlíbaec (1985)¹⁷⁷. Zejména poukázal na množství odkazů „na dostavbu a opravu“ v letech 1450–1460 (19 odkazů), 1461–1470 (11 odkazů), včetně celkem osmi odkazů „na oltář“ v letech 1451–1452. Jejich nárůst v pohusitské době spojil s působením Jana Rokycany při Týnském chrámu v letech 1448–1471. Následující chronologický přehled shrnuje všechny dosud známé odkazy Týnskému kostelu, nejen na stavbu, z městských knih shromážděných Josefem Teigem, případně Zikmundem Wintrem, které byly v jednotlivostech doplněny:

1450

5 kop grošů „na opravenie kostela“ odkázal Štěpán Nedovařil.¹⁷⁸

1451

4 kopy grošů odkázala Machna Kněževeská „aby kalich stříbrný o čtyrech kopách byl udělán nebo kúpen“.¹⁷⁹

Půl kopy grošů „na archu“ odkázal Vaněk Hlas ze Strašnic.¹⁸⁰

2 kopy grošů „na opravenie kostela“ odkázal řezník Peša.¹⁸¹

1 kopy grošů „na archu“ odkázal brníř Kunc.¹⁸²

Půl kopy grošů „na archu“ odkázal Janek z Chrástu.¹⁸³

1 kopy grošů „na archu“ odkázal Burian, bratr Václava a syn Petra Paly (viz níže k roku 1452 totožný odkaz v knize zápisné).¹⁸⁴

¹⁷⁷ Chlíbaec 1985, pozn. 84 na s. 56; Chlíbaec 2019a, s. 494. Srov. Bartlová 2001a, s. 122, 123.

¹⁷⁸ Teige 1903, s. 73 (*Liber testamentorum* 1, C 5).

¹⁷⁹ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, D 3).

¹⁸⁰ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, D 6).

¹⁸¹ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, D 6).

¹⁸² Ibidem (*Liber testamentorum* 1, D 8).

¹⁸³ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, D 9).

¹⁸⁴ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, D 10).

1 kopu grošů „*na archu*“ odkázal Jan Kokysl.¹⁸⁵

10 kop grošů „*na lampu ..., tak aby před Božím Tělem hořivala ustavičně*“ odkázala Bohuše, vdova po rolníku Vaňkovi.¹⁸⁶

1452

Přijali vitrici kostela Panny Marie před Týnem 1 kopu grošů na „*postavení archy*“, kterou v roce 1451 (viz výše k roku 1451 totožný odkaz v knize testamentů) odkázal Burian, bratr Václava a syn Petra Paly: „*Nicolaus cirotecarius et Hanussius Cordator Vitrici Ecclesie beatae virginis ante letam Curiam suo et tocim parochie nominibus fassi sunt se percepisse i sexagena grossorum a Wenceslao nato Petri pala quas Buryanus frater eius super labore arche in praedicta Ecclesia testamentaliter delegavit...*“¹⁸⁷

Půl kopy grošů „*na archu*“ odkázal Matěj Šram.¹⁸⁸

1 kopu grošů „*na archu*“ odkázala Anna, vdova po Janovi Podivínském.¹⁸⁹

5 kop grošů „*na archu*“ odkázal Pavel Kolínský.¹⁹⁰

1453

4 kopy grošů „*na opravenie kostela*“ odkázal Vavřinec Raz.¹⁹¹

1 kopu grošů „*na opravenie kostela*“ odkázal Vaněk Francouz.¹⁹²

5 kop grošů „*na opravenie kostela*“ odkázal Petr od „sovy“.¹⁹³

¹⁸⁵ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, E 4).

¹⁸⁶ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, E 5).

¹⁸⁷ AHMP, SR, sign. 2141, *Knihy zápisná náleží, smluv a dalších zápisů bílá*, fol. 269v. Srov. Teige 1910, s. 477, č. 10.

¹⁸⁸ Teige 1903, s. 73 (*Liber testamentorum* 1, E 7).

¹⁸⁹ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, E 8).

¹⁹⁰ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, E 9).

¹⁹¹ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, F 6).

¹⁹² Ibidem (*Liber testamentorum* 1, F 6).

¹⁹³ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, E 8).

1457

1 zlatý uherský „na opravenie kostela“ odkázal kožešník Mikeš.¹⁹⁴

1458

16 kop grošů „na dielo kostela“ odkázal Václav Krabec.¹⁹⁵

10 kop grošů „na dílo kostela“ odkázal soukeník Bartoš: „...*la Barthoss Sukenik miesstienin Stareho miesta... swrchupsanemu petrovi porucziem a rozkazugi, aby na dielo kostela Matky Bozie w Tynie wydal po me smrti z Statku meho deset kop grossuow...*“¹⁹⁶

10 kop grošů „na dílo kostela“ odkázala Kateřina Zbirožská z Dírného: „...*la katerzina Zbirozska... duom muoi kteriz tudiez w Starem miestie prazskem za Swatym Iacubem mam gessto niekdy byl zslul duom panie haykow odkazugi... Albrechtovi ze Zdierneho vgcyi memu... porucziem aby... wydal... na dielo kostela Matky Bozie w Tynie w Starym miestie prazskem deset kop grossuow...*“¹⁹⁷ Odkaz byl v témže roce zapsán také do knihy testamentů.¹⁹⁸

1459

10 kop grošů „na stavbu kostela“ odkázal Petr Widet: „*Vitrici Ecclesie Beatae Marie Virginis ante Letam Curiam fassi sunt suo et tocius parochie nomine se percepisse decem sexagenas grossorum per Petris wideth pro Ecclesia super fabrica Ecclesie praetacte testamentaliter delegatas...*“¹⁹⁹ Odkaz byl v témže roce zapsán také do knihy testamentů.²⁰⁰

¹⁹⁴ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, J 1).

¹⁹⁵ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, J 7).

¹⁹⁶ AHMP, SR, sign. 992, *Knihá pamětní* III, fol. 255r.

¹⁹⁷ Ibidem, fol. 249v–250r, cit. fol. 249v.

¹⁹⁸ Teige 1903, s. 73, (*Liber testamentorum* 1, K 1).

¹⁹⁹ AHMP, SR, sign. 2141, *Knihá zápisná nálezů, smluv a dalších zápisů bílá*, fol. 306v. Srov. Teige 1910, s. 478, č. 14.

²⁰⁰ Teige 1903, s. 73, (*Liber testamentorum* 1, K 2).

Neznámou částkou „na dílo kostela“ přispěla Kačka, vdova po výše uvedeném kožešníkovi Mikšovi: „*zvláště na dielo kostela Matky Božie v Týně, kterýž se nyní dělá, chci i tak porúciem, aby z statku mého znamenitá pomoc učiněna byla*“.²⁰¹

3 kopy grošů „na dielo kostela“ odkázala Gedruta, vdova po Václavovi Kurvici.²⁰²

1 kop grošů „na dielo kostela“ odkázala Machna od prstenu.²⁰³

15 kop grošů „na dielo kostela“ odkázala Kateřina od sv. Barbory.²⁰⁴

10 kop grošů „na dielo kostela“ odkázala Markéta, vdova po Šimonovi Moudrém od Černého Medvěda (viz níže k roku 1460 totožný odkaz z knihy testamentů): „*...Ia Margreta wdowa po nebozczy Ssimonowi mudrem doobree pamieti Miesstieninu Stareho Miesta Prazskeho od Czrneho Nedwiedu zuostalaa... Oznamugi take ze Rzehorz nebozcze ffrankuow Bratr z kobolys a syn tehoz ffranka deset kop grossuow ostawagi mi powinni Ty na dielo kostela Matky Bozie w Tynie porucziem a otkazugi mocznie...*“²⁰⁵

1460

1 kopy grošů „na dielo kostela“ odkázal Martin z Nového Města.²⁰⁶

10 kop grošů „na dielo kostela“ odkázala Markéta po Šimonovi Moudrém od Černého Medvěda (viz výše totožný odkaz k roku 1459 v pamětní knize).²⁰⁷

1 kopy grošů patrně na „dílo kostela“ odkázal Jan Litochleb.²⁰⁸

²⁰¹ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, K 2).

²⁰² Ibidem (*Liber testamentorum* 1, K 4).

²⁰³ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, K 5).

²⁰⁴ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, K 7).

²⁰⁵ AHMP, SR, sign. 992, *Knih pamětní* III, fol. 252v.

²⁰⁶ Teige 1903, s. 73 (*Liber testamentorum* 1, K 8).

²⁰⁷ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, K 10).

²⁰⁸ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, K 10).

1 kopy grošů patrně na „dílo kostela“ odkázala Uršula od Andělů.²⁰⁹

2 kopy grošů patrně na „dílo kostela“ odkázala Anna Lounská.²¹⁰

1461

2 zlaté uherské „*na dielo kostela*“ odkázal holič Petr.²¹¹

20 kop grošů patrně na „dílo kostela“ odkázal řezník Mikuláš Hyblář.²¹²

10 zlatých uherských „na dílo kostela“ odkázal Matyáš Mýdlo: „...*Ia Mathiass mydlo Miesstienin Stareho Miesta Prazskeho... odkazugi a chczi aby dano bylo... na dielo kostela Matky Bozie w Tynie deset zlatych...*“²¹³ Odkaz byl v témže roce zapsán také do knihy testamentů.²¹⁴

Přijali správci zádušního jmění Týnského kostela Váňa a Jakub Charamza 6 kop grošů „na stavbu kostela“, které odkázala Marta, vdova po sladovníku Janovi od sv. Kříže: „...*per Martam Relictam olim Iohannis Braseatoris a sancta Cruce... Item Wania et Iacobus charamza Officiales Ecclesie Beatae Marie virginis ante Letam Curiam vi sexagenas grossorum per ipsam Martam super labore Ecclesie iamdicte testamentaliter delegatas...*“²¹⁵

Přijal ředitel stavby („*officialis fabrice*“) kostela Panny Marie před Týnem Václav Koranda 3 kopy grošů „na stavbu kostela“, které v roce 1459 (viz výše) odkázala Gedruta, vdova po Václavu Kurvicovi: „*Wenceslaus Coranda Officialis fabrice Ecclesie Beatae Marie Virginis ante letam Curiam fassus est se percepisse Tres sexagenas grossorum per*

²⁰⁹ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, K 12).

²¹⁰ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, K 15).

²¹¹ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, L 6).

²¹² Ibidem (*Liber testamentorum* 1, L 7).

²¹³ AHMP, SR, sign. 992, *Knih pamětní* III, fol. 256v–57r, cit. fol. 256v.

²¹⁴ Teige 1903, s. 73 (*Liber testamentorum* 1).

²¹⁵ AHMP, SR, sign. 2141, *Knihá zápisná nálezů, smluv a dalších zápisů bílá*, fol. 316v. Srov. Teige 1910, s. 478, č. 15.

*Gedrudem Relictam Wenceslai Kurwicze in et super labore dicte Ecclesie testamentaliter legatas...*²¹⁶

Snad k Týnskému kostelu se vztahuje odkaz kalicha a 10 kop „na archu“ Machny, manželky Filipa „k zdejšímu kostelu“: „...machna nekdy manzelka nebozcze philippa nasseho spolumiesstienina... Item nayprw k zdeyssimu kostelu kalich a deseth kop gr. na archu item na opravu kostela w trzebowli 10 kop gr. kdyzby opravowali...“²¹⁷

1462

2 kopy grošů „na dielo kostela“ odkázal Anna po Prokopovi Zajíčkovvi.²¹⁸

Zuzana, vdova po Václavovi z Květova, v závěti určila nechat zhotovit z osmi hřiven stříbra pro kostel 2 kalichy: „aby rúcho mé chodicie vsecko rozprodadúc a osm hřiven stříebra za to kupiec, kalichy tři s pozlacenými knoflíky udělali kázali a jeden o 4 hřivnách do kostela M. B. v Týně – dali“.²¹⁹

1463

10 kop grošů „na dílo kostela“ odkázala Anna, vdova po řezníku Jakšovi: „...Ia Anna wdowa po Jakssowi Rzezniku niekdy miesstieninu Stareho miesta prazskeho... tak porucziem a rozkazugi aby poruczniczi mogi swrchupsanij yhned po smrti me... deset kop grošů na dielo kostela Matky Bozie v Tynie dali...“²²⁰ Odkaz byl v témže roce zapsaný také do knihy testamentů.²²¹

1464

Odkázala kostelu „jednu korúhev“ kramářka Anna Škokanka.²²²

²¹⁶ AHMP, SR, sign. 2141, *Knihá zápisná nálezů, smluv a dalších zápisů bílá*, fol. 321v. Srov. Teige 1910, s. 478, č. 16.

²¹⁷ AHMP, SR, sign. 992, *Knihá pamětní III*, fol. 263r.

²¹⁸ Teige 1903, s. 73 (*Liber testamentorum 1*, L 9).

²¹⁹ Ibidem, s. 73–74 (*Liber testamentorum 1*, M 4).

²²⁰ AHMP, SR, sign. 992, *Knihá pamětní III*, fol. 258r.

²²¹ Teige 1903, s. 74 (*Liber testamentorum 1*, M 10).

²²² Ibidem (*Liber testamentorum 1*, N 10).

1465

10 kop grošů „ke kostelu“ Panny Marie před Týnem odkázala Maruška, manželka Petra Pařízka: „...*Ia Marusska panie petrowa parziezkowa miesstienina Stareho miesta prazskoho oddana manzelka... panu petrowi manzelu memu porucziem a chczy aby y toho statku pomnie zuostaleho yhned po mee smrti... wydal... k kostelu matky bozie w tynie deset kop grossuow...*“ Ještě téhož roku obnos přijal maršálek městské rady Jan z Radíče: „*Ioanes de radiicy marssalka dominorum publice recognouit... nomine tocius parochie ecclesie beatae virginis ante letam curiam suscepit x sexagenas grossorum per marusskam sepedictam pro iammemorata ecclesia testamentaliter delegatas...*“²²³

2 kopy grošů „na dielo kostela“ odkázala Machna Kábelova.²²⁴

Kněz Havel, plebán kostela Panny Marie před Týnem, potvrdil, že jménem Mistra Jana Rokycany převzal 10 kop grošů odkázaných „ke kostelu“ Annou, vdovou po Václavu Mužíkovi: „*Sacerdos Gallus plebanus ecclesie beatae virginis ante letam curiam a reverendo magistro Iohanne do Rokyczano missus nomine eiusdem magistri fassus est quommodo ille xx sexagenas grossorum quas Anna olim Wenceslaj Muzik vxor pro eadem ecclesia legaverat reposite sunt ad manus prefati magistri...*“²²⁵

1466

5 kop grošů „na stavbu kostela“ Panny Marie před Týnem odkázal Petr z Bechlína: „...*Quemadmodum petrus de Bechlin dictus beranie illas xvii sexagenas quas eidem thobias a ponte tenebatur pro edificio ecclesie beatae virginis ante letam curiam legaverat Ex tunc domini consideratis*

²²³ AHMP, SR, sign. 992, *Kniha pamětní III*, fol. 258v.

²²⁴ Teige 1903, s. 74 (*Liber testamentorum 1*, N 10).

²²⁵ AHMP, SR, sign. 2141, *Kniha zápisná nálezů, smluv a dalších zápisů bílá*, fol. 75r. Srov. Teige 1910, s. 478, č. 16.

*atentis serviciis predicti thobie v sexagenas grossorum de eadem Summa ei remiserunt...*²²⁶

4 kopy grošů „na dielo kostela“ odkázal Jan Prhoš.²²⁷

1470

10 kop grošů „na opravenie kostela“ odkázala Dorota Francouzka.²²⁸

1472

Přijali vitrici kostela Panny Marie před Týnem 3 kopy grošů, které „ke kostelu“ odkázala Alžběta, vdova po Vrabcovi: „*Hanuss a sede. nicolaus mensator et ceteri vitrici beatae virginis ante letam curiam tulerunt iii sexagenas grossorum per Elizabeth relictam olim wrabczonis pro ecclesia predicta testamento legatas...*“²²⁹

Přijali vitrici kostela Panny Marie před Týnem odkaz 5 kop grošů „ke kostelu“: „*Ad relacionem domini Iacobi a nigroceruo hanus a sede nicolaus mensator et ceteri vitrici Ecclesia beatae virginis ante Letam curiam tulerunt v sexagenas per.. herssowa pro eadem ecclesia legatas....*“²³⁰

1473

Částku ve výši „až“ 100 kop grošů měla odkázat „na kostel“ Machna Křemencova.²³¹

20 kop grošů „na kostel“ odkázala Vaňka Bohatka z Měleníka.²³²

²²⁶ AHMP, SR, sign. 2141, *Kniha zápisná nálezů, smluv a dalších zápisů bílá*, fol. 76r. Srov. Teige 1910, s. 478, č. 19.

²²⁷ Teige 1903, s. 74 (*Liber testamentorum* 1, O 8).

²²⁸ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, Q 1).

²²⁹ AHMP, SR, sign. 2141, *Kniha zápisná nálezů, smluv a dalších zápisů bílá*, fol. 102r. Srov. Teige 1910, s. 478, č. 24.

²³⁰ AHMP, SR, sign. 2141, *Kniha zápisná nálezů, smluv a dalších zápisů bílá*, fol. 104v. Srov. Teige 1910, s. 478, č. 24.

²³¹ Winter 1890, s. 433.

²³² Teige 1903, s. 74 (*Liber testamentorum* 1, R 2).

10 kop grošů „na kostel“ odkázal Řehoř od Černé zahrádky.²³³

5 kop grošů „na dielo kostela“ odkázal řezník Matěj Pelician.²³⁴

1474

6 kop grošů „na opravu kostela“ odkázal šenkýř Mikuláš „podle Temple“.²³⁵

10 kop grošů „na opravu kostela“ odkázal Martin Vlašek ze Žlusic.²³⁶

1475

5 kop grošů „na opravenie kostela“ odkázala Anna, vdova po Janu Pražákovi.²³⁷

1480

10 kop grošů „na opravu“ odkázala Katruše Přezkova.²³⁸

Z uvedeného přehledu peněžních darů Týnskému kostelu vyplývá, že závěry staršího bádání lze doplnit především o vymezení a upřesnění doby, kdy byl kostel „opravován“ a kdy „stavěn“, byť se někdy odkazy „na opravu“ mohly týkat probíhající stavby. V letech 1450–1453 se z pohledu budování Týnského kostela vyskytují jen odkazy určené na jeho „opravu“, a to v celkové výši 5 kop grošů. Do stejné doby jsou také koncentrovány odkazy „na oltář“, které měly sloužit „na stavbu archy“²³⁹ – v roce 1451 ve výši 4 kop grošů, v roce 1452 ve výši 6,5 kopy grošů. Po několikaleté pauze byl v roce 1457 „na opravu“ kostela jedním odkazem věnován 1 zlatý uherský.

²³³ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, R 3).

²³⁴ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, R 9).

²³⁵ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, S 2).

²³⁶ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, S 2).

²³⁷ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, S 10).

²³⁸ Ibidem (*Liber testamentorum* 1, T 9).

²³⁹ Podle Mileny Bartlové šlo o kamenný sanktuář nabo tabernákl. – Bartlová 2001a, s. 122; Bartlová 2015, s. 197.

Teprve o rok později se poprvé objevily dary výslovně určené „na stavbu“ Týnského kostela. V měnící se intenzitě následovaly také v dalších letech. V roce 1458 dosáhly zapsané částky celkové výše 35 kop grošů. Nejvyšší částka 39 kop grošů a spolu s ní ještě neupřesněná „znamenitá“ finanční pomoc kostelu, „který se nyní staví“,²⁴⁰ byla zaznamenaná v městských knihách v roce 1459. V roce 1460 zjištěné odkazy činily pouze 5 kop grošů. V roce 1461 částka opět vzrostla, na celkovou výši 36 kop grošů a 2 zlaté uherské. Poté se do roku 1470 objevují už jen sporadicky ojedinělé odkazy určené „na stavbu“ Týnského kostela. V roce 1462 částka klesla na pouhé 2 kopy grošů, v roce 1463 bylo věnováno opět jen jedním odkazem 10 kop grošů, z roku 1464 není znám žádný finanční dar na stavbu kostela. Z roku 1465 se ví jen o jednom odkazu ve výši 2 kop, výslovně určeném „na stavbu“, dva jiné odkazy v celkové výši 20 kop grošů byly věnovány obecně „kostelu“. O pokračující stavbě svědčí v roce 1466 dva odkazy, ve výši 9 kop grošů. V roce 1470 byl zapsán dar ve výši 10 kop grošů určený tentokrát „na opravu“ kostela.

Více odkazů „na stavbu“ přibylo v krátkém období let 1473–1474 a peněz věnovaných „na opravu“ v letech 1474–1475. Předcházely jim v roce 1472 dva odkazy určené obecně „kostelu“ ve výši 8 kop grošů. V roce 1473 se jednalo o dva odkazy v celkové výši 105 kop grošů, k tomu dva odkazy celkem 30 kop „kostelu“. V roce 1474 věnovaly „na opravy“ dva odkazy v celkové výši 16 kop, v roce 1475 jeden odkaz 5 kop. Další, ojedinělý odkaz „na opravu“ Týnského kostela následoval až v roce 1480.

Pro ucelené podání středověké stavební historie Týnského kostela je třeba ještě stručně zmínit odkazy z posledních dvou desetiletí a začátku 16. století. Z roku 1481 je znám odkaz 2 kop „na dielo kostela“ a 5 kop grošů určených přímo „na dielo věže kostelnie“.²⁴¹ Finanční dary na stavby věže následovaly i v dalších letech. Roku 1482 je opět na stavbu věže kostela věnováno čtyřmi odkazy celkem 75 kop grošů, v roce následujícím pak pěti odkazy celkem 84 kop a ještě odkaz 100 kop grošů „na dielo věže, ač by ji

²⁴⁰ Teige 1903, s. 73 (*Liber testamentorum* 1, K 2).

²⁴¹ Ibidem, s. 74.

dělali“.²⁴² V druhé polovině osmdesátých let 15. století následují odkazy pro nespécifikované potřeby kostela – v roce 1486 odkaz úroků z polností „*pro ecclesia*“²⁴³ a o rok později odkaz 8 kop grošů „*pro aliis*“.²⁴⁴

Zbývající odkazy týkající se pozdně středověkého dokončení kostela jsou až z prvních dvou desetiletí 16. století. V roce 1506 bylo věnováno 10 kop grošů na stavbu věže („...*officiales circa laborem turris letocuriensis, ... per dicta turri*“).²⁴⁵ O rok později pak 5 kop znovu „*pro labore turris*“²⁴⁶ a stejně tak v roce 1508 odkázáno „*pro labore turris*“ 10 kop grošů.²⁴⁷ K roku 1511 pak podávají zprávu od zastřešení věže *Staré letopisy české*: „*Krov věže Týnské k domu kněžského jest vyzdvižen a krancle okolo krovu dělali*“.²⁴⁸ Tento údaj potvrzuje uvedené dendrochronologické datování skácení dřeva pro trámy krovu jižní věže Týnského kostela (2002) na přelomu let 1510 a 1511. Posledním odkazem je „*L kop pr. ... – na krytbu věže*“ v roce 1517.²⁴⁹

²⁴² Ibidem.

²⁴³ Teige 1910, s. 478, č. 29.

²⁴⁴ Ibidem, s. 478, č. 30.

²⁴⁵ Ibidem, s. 479, č. 51

²⁴⁶ Ibidem, s. 479, č. 52

²⁴⁷ Ibidem, s. 479–480, č. 53

²⁴⁸ Zpráva citována podle Teige 1910, s. 480, č. 57.

²⁴⁹ Ibidem, s. 480, č. 69.

Ke spolehlivosti zpráv o stavbě krovu Týnského kostela

Historické zprávy k roku 1437 a 1457 o stavbě krovu, které dosavadní literatura, pokud odkazovala na jejich zdroj, čerpala pouze z české kroniky Václava Hájka z Libočan, souborných vydání *Starých letopisů českých*,²⁵⁰ výjimečně z jednotlivých rukopisů letopisů,²⁵¹ bývají někdy zpochybňovány. Pouze Václav V. Tomek (1891) čerpal z textu *R*, Rudolf Urbánek (1924)²⁵² z textů *G* a *S*, Jiří Kuthan (2010)²⁵³ z textů *G* a *R*. Na problematičnost Hájkovy zprávy k roku 1457 poukázala Milena Bartlová (2001).²⁵⁴ Bylo uvedeno, že Hájkovy zprávy o událostech v roce 1437 a 1457 zpochybnil Pavel Kalina.²⁵⁵

K roku 1437 kladl Václav Hájek z Libočan v *Kronyce Czeské* (1541)²⁵⁶ záměr postavit „krov na kostel“ Panny Marie před Týnem. Z jeho stavby však sešlo, když císař Zikmund rozkázal dříví připravené na Staroměstském náměstí použít na šibenice pro Jana Roháče z Dubé a jeho druhy: „...*A toho času bylo welmi mnoho Lesu na wezeno na Ryňk Staromiestsky, z kteréhož miel byti vdielan Krow na Kostel Panny Marye před Taynem, to wssecko dřywij kázal Cysarz wen wywesti, a potom dal znieho o třech podlahách okrouhlú vdielati Ssybenicy, na kteréž kázal naywysse Rohače jako sweho nepřitele a zhaubcy zemského powiesyti*“. Podle několika textů *Starých letopisů českých*²⁵⁷ byl „krov kostela“ zbudován po smrti Ladislava Pohrobka 23. listopadu 1457. Pokud se podařilo přehlédnout, Hájkem popsany záměr z roku 1437 žádný letopisec nezmínil.

²⁵⁰ Palacký 1941; Kašpar – Porák 1970.

²⁵¹ V tehdy ještě nevydaném vratislavském rukopisu si zprávy všiml Tomek 1891, s. 72. Srov. Bartlová 2001a, pozn. 21 na s. 132.

²⁵² Urbánek 1924, pozn. 1 na s. 120.

²⁵³ Kuthan 2010, pozn. 20 na s. 42.

²⁵⁴ Bartlová 2001a, s. 118, pozn. 21 na s. 132.

²⁵⁵ Kalina 2004a, s. 128. Srov. Kalina 2011, s. 10.

²⁵⁶ Hájek 1541, s. CCCCXI.

²⁵⁷ Podrobně k *Starým letopisům českým* a jejich dosavadním edicím, včetně literatury, zvl. Čornej 2003; Čornej 2018. Jejich přehledný seznam viz Linka 2015, s. 203–205.

Zprávu k roku 1457 o stavbě krovu obsahují mladší texty *Starých letopisů* v rukopisech z počátku 16. století, které obsahují jejich východočeskou větev²⁵⁸ i texty nejstarší vrstvy²⁵⁹. Dřevo na týnský krov původně tvořilo nebo bylo připraveno pro taneční pódium, chystané na Staroměstském náměstí u příležitosti plánované svatby českého krále Ladislava Pohrobka, který však náhle zemřel. Ze starších textů zprávu o stavbě slavnostního pódia na Staroměstské náměstí na příkaz krále Ladislava Pohrobka samostatně, bez následné informace o stavě krovu Týnského kostela, nejprve patrně zaznamenal text *B*²⁶⁰ obsažený v rukopisu z konce 15. století zvaném *Sborník Pinvičkův* (dříve *Zebererův* nebo *Krtičkův*), považovaný za jeden z hlavních textů východočeské větve letopisů:²⁶¹ „...*A proto král přikázal dělati na Rynku na Starém Městě ohradu k tancování. Ale Pán Buoh to jinak změnil, jakž ráčil.*“²⁶² Událost mírně rozvedl text *I*²⁶³ v rukopisu z druhé čtvrtiny 16. století: „...*a proto kral kázal dielati Tanczhúz na Starem mieste aby tanczowali a wesele to wedli kolby a gine wieczy swietske gako tento biedny swiet kaže ale pan buoh to pak ginak zmienil yakz raczil*“.

Údaj o stavbě krovu Týnského kostela zachytil pisatel textu *G*²⁶⁴ v tzv. křižovnickém rukopisu ze začátku 16. století:²⁶⁵ „...*A takž ono dříví všecko, z kteréhož byl tanchúz udělán, dostalo se na krov Matky Boží před Týnem etc.*“ Událost je zaznamenaná také v textu *S*²⁶⁶ v rukopisu z doby kolem roku 1510: „...*kral ladislaw strogil k swatbie w praze na Staromiestskeem rynku Tanczhauz awtom kral vmřzel gest a to drziwij ktereež mielo k Tanczhauzu byti to se dostalo na kostel Taynsky a vdielali znie^o krow na kostel*“. Podobně situaci

²⁵⁸ Čornej 2018; Černá – Čornej – Klosová 2018.

²⁵⁹ Čornej 2003; Černá – Čornej – Klosová 2003.

²⁶⁰ SLČ-B, fol. 203r.

²⁶¹ Srov. zvl. Šůla 1975, zvl. s. 134; Čornej 2018, s. XXVII–XXIX.

²⁶² Citováno z nového edičního zpracování textu *B*. – Černá – Čornej – Klosová 2003, s. 41.

²⁶³ SLČ-I, fol. 184v–185r.

²⁶⁴ SLČ-G, s. 223–225.

²⁶⁵ Linka 2015, s. 203.

²⁶⁶ SLČ-S, fol. 155r.

popsal také text R²⁶⁷ ve vratislavském rukopisu²⁶⁸ z let 1515–1535:²⁶⁹ „...*Takž pak to všeko dříví, z kteréhož byl tanchúz udělán k té svatbě a tomu veselí, dostalo se na krov Matky boží před Tajnem, jenž po dnešní den z toho tanchúzu krov stojí postavený.*“ V textu K²⁷⁰ v Právním sborníku Jana Trubače z roku 1518, je událost zakončena pouze: „...*A to drziwij ktereež mielo k Tanczhauzu býti to se dostalo na kostel*“. Za slovo kostel bylo dodatečně doplněno slovo „*Taynsky*“. Podrobnější byl pisatel textu M,²⁷¹ opsaném v rukopisu z roku 1619:²⁷² „...*Král kázal dělati tanchúz na Starém Městě aby tancovali a veselé byly kolby a jiné věci světské ale pan Bůh to ... změnil jakž ráčil potom pak to wssetko drziwi zkterehož byl ten tanshauz vdelan dostalose na keow Matky Boží przed Taynem genž podnessni den ztoho krowu stogi Postawenij*“. Obdobně o původu dříví a zbudování krovu Týnského kostela v roce 1457 informoval ve své kronice také Václav Hájek z Libočan,²⁷³ který při tom znovu připomněl nezrealizování stavby krovu v roce 1437: „*Ztoho pak Lesu a dřiwij, kteréž bylo ktomu Tanchauzu připraweno, a na Ryňk swezeno vdielan Krow na Kostel Panny Marye před Taynem: A tak diwnie Pán Buoh gednati račil, ztoho dřiwij kteréž bylo připraweno na Krow Taynského Kostela, vdielaná Rohačowi Ssybenice, a z kterého miel byti Tanchauz vdielán Krow na Kostel.*“

Z citovaných textů není jasné, kterého z krovů Týnského kostela se zprávy týkaly. Obecně se nepochybuje, že krovu nad hlavní lodí a chórem. Na samotné stavbě to potvrdit nelze. Do současnosti se středověký krov dochoval pouze na jižní věži, který je však mladší. K roku 1511 zmiňují letopisy stavbu ochozu, s níž korespondují zmíněné výsledky dendrochronologického průzkumu krovu jižní věže. Původní krov nad hlavní lodí a chórem a krov bočních lodí shořely při požáru kostela v roce 1679. Současné jsou ze dřeva

²⁶⁷ SLČ-R, s. 120, 122.

²⁶⁸ Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, sign. M 1306.

²⁶⁹ Černá 2015, s. 54.

²⁷⁰ SLČ-K, fol. 199r–199v.

²⁷¹ SLČ-M, fol. ***. Srov. Černá 2015.

²⁷² Černá 2015, s. 39.

²⁷³ Hájek 1541, s. CCCXXXV. Samostatně k slavnostnímu pódiu viz s. CCCXXXVIII.

skáceného převážně na přelomu let 1678 a 1679.²⁷⁴ Krov severní věže shořel v roce 1819, dnešní vznikl v roce 1835.²⁷⁵

Při srovnání s množstvím textů *Starých letopisů* zachycujících událost z roku 1457 vyvstává v případě osamocené Hájkovy zprávy o plánu zbudovat krov kostela už v roce 1437 obtížně řešitelná otázka její spolehlivosti. Z uvedeného srovnání s texty *Starých letopisů* vyplývá, že se Hájek při popisu události v roce 1457 přiblížil textu *B* a zejména textu *M*, případně *I*. Soudí se, že v případě letopisů mohl čerpat, mimo jiné např. z textu *R* nebo z neznámé předlohy textu *M*, nicméně představu o všech jeho zdrojích nelze zrekonstruovat.²⁷⁶ Jiří Kuthan (2010)²⁷⁷ shledal v události popsané k roku 1457 (údaj k roku 1437 nezmínil) návaznost na „tradici“ z doby Karla IV. Patrně měl na mysli zprávu v kronice pražského kanovníka Beneše Krabice z Veitmile. Karel IV. podle něho daroval z objektů postavených na fóru k oslavám korunovace v roce 1347 dřevo na stavbu současně založenému klášteru karmelitánů.²⁷⁸ Lze k tomu jen dodat, že v případě Hájkovy zprávy k roku 1437 by šlo o první a na delší dobu jediný, dosud známý údaj, který poukazuje na stavební činnost při Týnském kostele od konce husitské revoluce. Jak bylo uvedeno, další relevantní zprávy se v písemných pramenech objevují až od roku 1450. Z finančních odkazů kostelu té doby je znám pouze jeden z roku 1440 ve výši 1 kopy grošů úroku z vinice, který se navíc týkal jen osvětlení Týnského kostela („*ad lampadem ecclesie*“).²⁷⁹

Obnovení stavebních prací při Týnském kostele po návratu císaře Zikmunda Lucemburského do Čech v roce 1436 předpokládáné Karlem

²⁷⁴ Kyncl 2012.

²⁷⁵ Honsatko 1835, s. 23–25.

²⁷⁶ Černá 2015, zvl. s. 53–54.

²⁷⁷ Kuthan 2010, s. 42–43.

²⁷⁸ FRB IV, s. 515: „*Eodem anno sequenti die post coronacionem iam dictam rex Karolus fundavit novum monasterium ante portam sancti Galli et posuit in eo fratres Carmelitas, et edificia, que facta fuerant pro regali convivio, eisdem largitus est, qui ex illis fecerunt sibi ecclesiam ligneam et alia officiva suis usibus necessaria.*“ Václav Hájek z Libočan událost popsal následovně: „...*A ta všecha stavení, kteráž byla postavena na trhu k hodování královskému, kázal jím je dáti. A oni tu hned postavili sobě z něho kostel dřevěný a dělali jiné potřeby k stavení kostela kamenného.*“ – Hájek 1933, s. 402.

²⁷⁹ AHMP, SR, sign. 2002, *Knih trhová* 1, fol. B 26. Srov. Teige 1910, s. 477.

Chytil (1903),²⁸⁰ Janem Mukem (1996)²⁸¹ a Milenou Bartlovou (2001)²⁸² nelze vyloučit, jistější doklady však chybí. Císařův zájem o kostel, který měl v roce 1437 obdarovat bohoslužebným náčiním a také jej často navštěvovat zmínil teprve týnský farář (1710–1735) Jan F. Hammerschmidt 1723.²⁸³ Ivo Hlobil (2018)²⁸⁴ v době po návratu císaře předpokládal pro Týnský kostel pořízení dřevěné sochy Trůnící madony.²⁸⁵ V souvislosti s Hájkovou zprávou uvažovala Milena Bartlová (2001)²⁸⁶ o případné finanční podpoře výstavby kostela císařem, který nemohl pro šibenice zabavit tak nákladný majetek, kdyby jej nevlastnil. Milena Bartlová za doklad „nového vybavování“ kostela po husitské revoluci považovala uložení ostatků do hlavy dřevěné sochy Krista ze skupiny Ukřižování od Mistra Týnské kalvárie v Týnském kostele v roce 1439. Vychází se z opisů nedochované listiny z roku 1661 a nápisu na rovněž ztracené destičce z roku 1662.²⁸⁷ Obě pocházely z doby, kdy bylo sousoší přeneseno z trámu ve vítězném oblouku na oltář v závěru kaple severní boční lodi. O vzniku sousoší buď k tomuto datu, nebo ještě v předrevoluční době se nicméně stále vedou spory.²⁸⁸

Věrohodnosti sdělení o stavbě krovu k roku 1457 by mohly nepřímo svědčit některé okolnosti. Autorství zápisů v textu *G Starých letopisů českých*, v němž byl tento údaj zachycen nejspíš poprvé, se v případě událostí po roce 1448–1509 s velkou mírou pravděpodobnosti připisuje přednímu laickému²⁸⁹ představiteli utrakvistické církve Václavu Korandovi mladšímu (asi 1425 –

²⁸⁰ Chytil 1903, s. 43.

²⁸¹ Muk 1996a, s. 228.

²⁸² Bartlová 2001a, s. 120.

²⁸³ Hammerschmidt 1723, s. 27. Srov. Liška 1961, s. 372.

²⁸⁴ Hlobil 2015, s. 20; Hlobil 2019a, s. 478. Srov. Chlíbaec 2019b, s. 568.

²⁸⁵ Srov. Chlíbaec 2019b, s. 568–569.

²⁸⁶ Bartlová 2001a, s. 118. Naposledy Bartlová 2015, s. 145.

²⁸⁷ Podrobněji Chlíbaec 1990.

²⁸⁸ Přehled literatury k diskuzi o datování skupiny Ukřižování i Trůnící madony od Mistra Týnské kalvárie v Týnském kostele naposledy podrobně shrnul Chlíbaec 2019b, který sousoší klade do doby kolem roku 1410. K dataci do roku 1439 srov. zvl. Bartlová 2015, s. 165–185, k diskuzi zvl. pozn. 5 na s. 300–301,

²⁸⁹ Rejchrtová 1985, s. 60.

1519),²⁹⁰ od roku 1458 univerzitnímu mistru, 1460 děkanovi a 1462 rektorovi pražské univerzity.²⁹¹ Podstatné je, že v roce 1461 je Koranda doložen jako „úřadník stavby Týnského kostela“ („*Wenceslaus Coranda Officialis fabricae Ecclesie Beatae Marie Virginis ante letam Curiam*“) v souvislosti s přijetím 3 kop grošů „na stavbu kostela“, které v závěti z roku 1459 odkázala Gedruta, vdova po Václavovi Kurvici. Dalším důvodem je Korandova pravděpodobná vazba na Týnský kostel, nezpochybnitelná poté, co se po smrti Jana Rokycany v roce 1471 stal administrátorem utrakvistické církve.²⁹²

²⁹⁰ Šimek – Kaňák 1959, s. 16–18.

²⁹¹ K Václavu Korandovi mladšímu zvl. Marek 2017, s. 18–34.

²⁹² Marek 2017, s. 20, 26–28.

K datování západního štítu osazením sochy Jiřího z Poděbrad

Převažující datování západního štítu hlavní lodi Týnského kostela se kromě zprávy k roku 1457 o stavbě krovu opírá o doloženou existenci výzdoby dvojice nik umístěných nad sebou v ose štítu. Zanikla v pobělohorské době. Podle ne zcela vypovídajících vyobrazení a málo podrobných dobových svědectví se v dolní nice nacházela mramorová socha krále Jiřího z Poděbrad s korunou na hlavě, mečem v jedné a kalichem v druhé ruce. V nice nad ní stál velký pozlacený měděný kalich s nápisem „pravda zvítězí“. Časové údaje o předpokládaném datu osazení sochy a kalichu, potažmo dokončení stavby západního štítu Týnského kostela, se různí. Od nejstarší literatury kolísají mezi lety 1462–1464.

Nejstaršími zprávami o soše a kalichu se větší měrou zabývali už Julius M. Schottky (1831)²⁹³ v topografii Prahy a po něm Josef Swoboda (1832)²⁹⁴ v *Die Hauptpfarrkirche am Teyne zu Prag*, Karel V. Zap (1854)²⁹⁵ v samostatné studii o Týnském kostele a zejména Václav V. Tomek (1891).²⁹⁶ Zevrubně dosud známé popisy analyzoval Rudolf Urbánek (1952)²⁹⁷ ve studii *K ikonografii Jiřího krále*, především pak (1962)²⁹⁸ v čtvrtém svazku *Věku poděbradského*. Vznik sochy a kalichu v roce 1462 snad do literatury uvedl Jiří Kruger (1672).²⁹⁹ Do roku 1463 je jako první kladl Jan Dubravius (1552)³⁰⁰ s odkazem na Jana Vartovského z Varty. Datace k roku 1464 se patrně odvozuje od zprávy, kterou zapsal vrtislavský písař Peter Eschenloer

²⁹³ Schottky 1831, s. 263–263.

²⁹⁴ Swoboda 1832, s. 15.

²⁹⁵ Zap 1854a, s. 15.

²⁹⁶ Tomek 1891, s. 71, pozn. 11–12 na s. 71–72.

²⁹⁷ Urbánek 1952, s. 55–57. Také Urbánek 1957, s. 240–242.

²⁹⁸ Urbánek 1962, s. 183–185. K soše s kalichem na západním štítu hlavní lodi Týnského kostela dále např. Homolka 1983a, s. 467; Homolka 1985, s. 178–179, 181, pozn. 28 na s. 240; Čornej 2005, s. 110–111; Bartlová 2005b, s. 243–244; Kuthan 2010, s. 43–44; Kalina 2011, s. 10; Chlíbač 2019b, s. 478–480.

²⁹⁹ Crugerius 1672, s. 4. Dále např. Hammerschmidt 1723, s. 27; Schaller 1796, s. 84–85; Schottky 1831, s. 263; Homolka 1983a, s. 467.

³⁰⁰ Viz Schottky 1831, pozn. 1 na s. 264.

v německé verzi své kroniky *Geschichte der Stadt Breslau*, o níž bude zmínka dále.

Existenci sochy a kalichu nasvědčují některá starší, více či méně přesvědčivá vyobrazení a dokládají ji zprávy z počátku 17. století.³⁰¹ Pohled na Prahu z würzburského alba z doby mezi lety 1536–1538 zachycuje zlatý kalich na špici západního štítu hlavní lodi Týnského kostela.³⁰² Dřevořez z roku 1562³⁰³ zachycuje na západním průčelí Týnského kostela v dolní nice polopostavu s dlouhým předmětem v pravé ruce, umístěným diagonálně před tělem, a velký kalich v nice nad ní. [obr. 21] Na dřevěném reliéfu Kašpara Bechtelera v chóru Svatovítské katedrály z let 1621–1623 je horní nika prázdná, kalich je umístěn v nice pod ní. Málo zřetelná, snad stojící figura je zobrazena nad západním oknem hlavní lodi pod římsou dolního ochozu. [obr. 22]

Nejstarší tři zprávy poukazující na již existující sochu a kalich zaznamenal Peter Eschenloer³⁰⁴ v latinské verzi své kroniky slezské Vratislavi *Historia Wratislaviensis* z šedesátých a počátku sedmdesátých let 15. století.³⁰⁵ Podle těchto zpráv na výzdobu Týnského štítu, byť nepřímo, poprvé poukázal krétský arcibiskup a papežský legát Jeronym. V listině z 6. června roku 1463 vratislavskému biskupu Joštovi z Rožmberka legát kritizoval „ocelové pozlacené kalichy“ a z „mramoru vytesanou figuru“ na „štítech kostelů“: „...calices calibeos deaureatos et figuram suam marmore sculptam illos sustinentem a pinnaculis templorum mandaverit amoveri“.³⁰⁶ O málo později připomněli vratislavští radní v listině papeži z 19. října 1463, že se v Praze vyskytují „rozličné sochy na potupu církve“: „...diversis sculpturis picturisque quas Prage statuit operari in dedecus ecclesie sancte.“³⁰⁷ První

³⁰¹ Srov. Schottky 1831, s. 265–267; Winter 1891; Vojtíšek 1913a; Vojtíšek 1913c; Gottfried 1992.

³⁰² Ježek 1997, obr. 19 na s. 35.

³⁰³ Wirth 1932, obr. 3.

³⁰⁴ SRS VIII, s. 210–217, č. 161/D, zvl. s. 214.

³⁰⁵ K datování kroniky srov. Eschenloer I, s. 25–27.

³⁰⁶ SRS VIII, s. 210–217, č. 161/D, zvl. s. 214

³⁰⁷ SRS IX, s. 17–18, č. 195, zvl. s. 17. R. Srov. Urbánek 1962, s. 184, zvl. pozn. 117.

nepochybné svědectví a popis „sochy Jiřího z Poděbrad s královskou korunou, držící pozlacený kalich v jedné a meč v druhé ruce, které na veřejném fóru nově pořídil k Jiřího slávě hereziarcha Jan Rokycana“ obsahovala Eschenloerem do vratislavské kroniky přepsaná římská žaloba Jiřího z Poděbrad před papežem Piem II. z 16. června 1464. Nad kalichem byl nápis „*veritas vincet*“: „*Nam quid aliud vult statua illa Girsici regia corona ornata una manu calicem tenens deauratum et alia gladium in publico foro noviter per heresiarcham Johannem Rochkiczanum ad Girsici gloriam erecta ac carmen editum super calicem: veritas vincet, nisi quod heresis illa habeat regium favorem et defensorem!*“³⁰⁸

Výslovně na Týnském kostele „obraz“ Jiřího z Poděbrad „s mečem mezi kalichy“ poprvé zmínil Pavel Žídek (1470),³⁰⁹ který popsal „...na Týně obraz Vašie Jasnosti... s mečem mezi kalichy...“ V jiné pasáži napsal „...O obrazu na Tajně...“ nebo, že byl „...obraz dělán s mečem mezi kalichy...“. Patrně nejpodrobnější popis sochy a kalichu na Týnském štítu podal Peter Eschenloer³¹⁰ ve své německy psané verzi vratislavské kroniky z konce sedmdesátých let 15. století. K roku 1464 na Týnském kostele popsal velký kamenný kalich s tesaným nápisem „*veritas vincet*“ a velkou kamennou sochu korunovaného muže s mečem v jedné a kalichem v druhé ruce: „*Rockiczan lisse einen grossen kelch von steinen hawen vnd vff seine kirche zu Vnsir Liben Frawen bey dem fronhoff zu Prage seczen vnd dobey einen grossen man, auch gehawen von stein, gecrönet vnd ein awsgeczogen swert in der eynen hant, vnd in der andirn den kelch haldende. Die bedewtung was: Girsik sulde den kelch halden vnd vorfechten. Vndin am kelch stund geschriben, auch gehawen zu latin, ‚veritas vincit‘, das ist zu dewtsch ‚die worheit obirwindet‘.*“

Podle Rudolfa z Rüdesheimu 1467 nechal sochu zhotovit Jiří z Poděbrad: „*imaginem suam lapideam...*“³¹¹ O něco později ve svém traktátu lokalizoval výzdobu „*in fronte ecclesie*“ papežský diplomat Gabriel Rangoni

³⁰⁸ SRS IX, s. 77–81, č. 253/A, zvl. s. 78.

³⁰⁹ Žídek, s. 7, 53.

³¹⁰ Eschenloer II, s. 469.

³¹¹ Urbánek 1962, pozn. 115 na s. 183.

z Verony.³¹² Jak připomněl Rudolf Urbánek, u Rudolfa z Rüdeseimu ani Gabriela Rangoniho není doložena žádná cesta do Prahy.³¹³ Údaje o tom, že vedle kamenné sochy se jednalo o kalich ze „zlacené mědi“ čerpal od Jana Vartovského z Varty, který je měl klášter již k 1. září 1462,³¹⁴ Jiří Kruger (1672):³¹⁵ „*Hussitae Georgio Regi, suae scilicet superstitionis Sectatori, ac passim Vindici, in propylaeo Tainēsis Basilicae STATUAM lapideam posuēre. Additus et CALIX è cupro inaurato, tantae magnitudinis, quantam altitudo frontispicij illius requireret.*“ Zpráva k roku 1524 pražského písaře Bartoše zmiňuje kalich nad „ochozem u věže“, když administrátor Havel Cahera při bouři pražské „*na tom kranci u věže Tejnské pod kalichem sem i tam chodil.*“³¹⁶

Přesněji dobu vzniku sochy a kalichu nesdělují ani další zprávy. Rudolf Urbánek (1952),³¹⁷ s ohledem na nejstarší údaj k červnu 1463, připustil vznik výzdoby štítu k roku 1462, jak předpokládali na základě textu Jana Vartovského Dubravius a Kruger. Urbánek se domníval, že zmínka o soše a kalichu u papežského legáta Jeronima z června 1463 „*je založena patrně na informaci*“ Petra Eschenloera, byť si byl vědom, že o ní Eschenloer psal až v sedmdesátých letech 15. století. Pro otázku vzniku západního štítu Týnského kostela v době předhusitské nebo poděbradské může být rok 1463 považovaný pouze za jisté datum ante quem. Nicméně lze ještě dodat, že papežský legát Jeronym mohl výzdobu Týnského štítu poznat v době svého pobytu v Praze na přelomu let 1459 a 1460.

³¹² Ibidem, pozn. 116 na s. 183.

³¹³ Ibidem, pozn. 115 na s. 183.

³¹⁴ Srov. Kalina 2004a, s. 10.

³¹⁵ Crugerius 1672, s. 4.

³¹⁶ FRB VI, s. 314; Chytil 1915, s. 2.

³¹⁷ Urbánek 1952, s. 55.

Znak Jana Rokycany na západním průčelí hlavní lodi Týnského kostela

Znak na čele severního opěráku západního průčelí hlavní lodi v podobě jednoduchého gotického štítku s reliéfní podkovou kolem osmicípé hvězdy byl stejně jako znak Starého Města na pravém opěráku obnoven v roce 1866. [obr. 23–24] Ferdinand B. Mikovec (1865)³¹⁸ poprvé upozornil, že by se mohlo jednat o znak arcibiskupa Jana Rokycany. Mikovec měl ještě možnost zaznamenat situaci před obnovou této části západního průčelí Týnského kostela, k níž došlo v roce 1866. Popsal „prázdný štít, jehož erbovní figury patrně jsou dlátem odloupany“ a „při bližším ohledání nabyly... z dosaváde zachovaných stop úplného přesvědčení, že to byl znak Rokycanův“, protože „Za jasného světla lze sklem jen prostředně dobrým poznati obrysy podkovy a hvězdy.“

Takový znak měl mít Jan Rokycana vytesaný na svém nedochovaném figurálním náhrobníku původně umístěném „beym hohen Altar“ Týnského kostela a odstraněném za protireformace. Jeho popis zaznamenal Christoph Rönholz, který kostel navštívil v roce 1607, v němž uvedl: „...Wappen nämlich ein Schildleine, darinn ein Hufeisen un in dessen Mitte ain Stern. ...“³¹⁹ Stejný znak měl Rokycana používat i na své pečeti,³²⁰ doložena však dosud nebyla. Podoba znaku se vysvětluje skutečností, že byl Rokycana synem kováře. Cech kovářů měl podkovu ve svém znaku. Z druhé poloviny je znám příklad podkovy obklopující šesticípou hvězdu.³²¹

Znovu na znak Jana Rokycany upozornil Jan Herain (1902),³²² který podle něho datoval i stavbu dolního ochozu až do doby Jana Rokycany a Jiřího

³¹⁸ Mikovec – Zap 1865, s. 111.

³¹⁹ Přepis popisu Rokycanova náhrobníku z cestopisu Christopha Rönholze citován dle Chlíbec 1985, pozn. 66 na s. 52, který jej uvedl podle znění publikovaného J. Dobrovským v *Litterarisches Magazin von Böhmen und Mähren* z roku 1787. K pochybnostem o existenci či původnosti Rokycanova náhrobníku s Rönholzem opsanými humanistickými verši srov. ibidem; Zap 1854a, s. 15; Chlíbec 1999, s. 286. Dále srov. např. Homolka 1984, s. 182; Chlíbec 2019b, s. 478–480.

³²⁰ Nejedlý 1904, s. 915.

³²¹ Hrdlička – Jásek – Hrubý 1999, s. 177–178.

³²² Herain 1902, s. 85.

z Poděbrad. Dobroslav Líbal (1946)³²³ jej považoval za znak šternberský. Jak upozornili Josef Hyzler s Dobroslavem Líbalem (1967)³²⁴ na plánu západního průčelí Týnského kostela zachytil na severním opěráku Josef Srdínko v roce 1864 pouze prázdný znakový štít, na jižním opěráku znak Starého Města. [obr. 5] Snad právě Mikovcova domněnka vedla k obnově znaku do současné podoby. Pokud se Mikovec nezmýlil, ukazoval by znak na dobu vzniku této partie západního průčelí hlavní lodi za působení Jana Rokycany při Týnském kostele mezi lety 1435–1436, po zvolení arcibiskupem a do odchodu z Prahy do východních Čech, nebo až mezi roky 1448–1471.

³²³ Líbal 1946 s. 55.

³²⁴ Hyzler – Líbal 1967, s. 38.

Charakteristika sporných částí stavby Týnského kostela v 15. století

Spolu s předpokládanými pohusitskými částmi kostela je třeba charakterizovat také sporné části stavby, jejichž původ není jistě doložen. Vynechaná je jižní věž, na které se v 15. století jistě nepracovalo. Bylo uvedeno dodatečné připojení jižní zdi hlavní lodi nad mezilodními arkádami k severovýchodnímu nároží jižní věže. K východu z něj vybíhá krátký úsek kvádrového zdiva věže, k němuž se zeď lodi z lomového kamene připojuje na spáru. [obr. 13] S tím koresponduje popsaná změna v materiálu armovacích kvádrů opěráků hlavní lodi v úrovni korunních říms bočních lodí. [obr. 17] Do této výšky vznikla věž v první polovině devadesátých let 14. století. Boční stěna hlavní lodi tak musela být k jižní věži připojena při jiné stavební fázi. Otázkou zůstává, zda závěr presbytáře od úrovně hlavních říms bočních lodí, pokud lze přes výraznou novodobou rekonstrukci posoudit, byl postaven současně s hlavní lodí nebo jen v dílčí fázi starší výstavby. [obr. 18] Revidovaný stavební vývoj jižní věže nabádá – vzhledem k obdobné změně ve stavební technice – prověřit konstrukční vazby a datování severní věže také od koruny kvádrového zdiva po dolní ochoz. Následující stavební rozbor se tak kromě západního štítu, zvonového patra severní věže a klenby s arkádou předsíně severního portálu týká hlavní lodi a presbytáře od úrovně korunních říms bočních lodí a severní věže od úrovně kvádrového zdiva. [obr. 19–20]

Západní průčelí hlavní lodi, celé vyzděné z hladce opracovaných kamenných kvádrů, prolamuje rozměrné lomené okno. Průčelí vymezuje dvojice kolmo připojených, jednou odstupněných mohutných opěráků. Výrazně vysazená hlavní římsa podpírá ochoz s kamenným zábradlím. Ochoz se kolem postranních opěráků pravouhle zalamuje a vymezuje na nich podesty pro dvojici vysokých fiál s hranolovými podstavci. Ochoz po stranách opěráků bez přerušení pokračuje v ochozy přilehlých věží. Průčelí lodi vrcholí strmým trojúhelným střešním štítem, ustoupeným za ochoz, vyzděným z kamenných kvádrů. Opěráky, hlavní římsa s obnoveným ochozem a zábradlím, západní štít i všechny architektonické články a jejich případné stavební skulptury jsou provedeny z pískovce. [obr. 25–26]

Hladké, nezdobené průčelí hlavní lodi prolamuje v ose velké šestidílné okno s lomeným záklenkem s kružbou. Okno zabírá více než polovinu šířky fasády. [obr. 27] Složitě plasticky profilované ostění okna člení od vnitřní strany mělký výžlabek, obloun mezi drobným páskem a polovičním výžlabkem, užší půlkruhový výžlabek lemovaný drobnými klínovitými motivy a drážka po vnějším obvodu. [obr. 53] Pruty okenní kružby s dynamickým vzorem zakončují v různé výšce tři dvojice lomených obloučků. Obloučky dosedají na římsovité prstence umístěné v jedné úrovni, které se zalamují kolem profilace okenních prutů. U každé z dvojic lomených obloučků spojují do nich vložené jeptišky zavěšené lilie. Nad níže ukončenou střední dvojicí obloučků je posazen volný čtyřlíst. Z jeho protažených nosů vybíhají ke středu směřující lilie, které se dotýkají svými pestíky. Po stranách čtyřlíst vymezují úseky druhého a třetího okenního prutu, protažené nad lomené obloučky. Ze stran horního laloku čtyřlístu vybíhají dva široké povadlé plaménky. V nich ze stejného místa symetricky vybíhá paralelní dvojice užších, stejně ochablých plamének k trojlistu částečně opsanému kruhem. Dvojici velkých plamének stlačuje uprostřed velká rozeta vyplňující vrchol okenního záklenku. Zabírá skoro polovinu výšky celého obrazce kružby. V rozetě jsou vloženy dvě trojice větších a menších plamének protisměrně rotujících kolem středního trojlistu. Prostor po stranách rozety vyplňují trojlisty v opsaných kruzích. Klínovité okenní pruty jsou po stranách probrané mělkým výžlabkem, masivnější druhý a třetí prut navíc pravoúhlým ústupkem při čelní hraně. Složitěji členěné pruty hlavních kompozičních prvků kružbového vzoru jsou na čelní straně oboustranně okosené a po stranách projmuté hlubším výžlabkem. Do nich vložené obrazce jsou z oblého prutu.

Kamenné kvádry opěráků po stranách západního průčelí hlavní lodi jsou provázané s kvádrovým zdivem západního průčelí hlavní lodi. V úrovni záklenku západního okna opěráky člení dvojice z hran pilířů vysazených fiál podpíraných figurálními konzolami. [obr. 29–31] Tři jsou v podobě plasticky vystupujících, s pokrčenými koleny sedících zvířecích monster. Konzolu fiály na jihozápadním nároží severního opěráku tvoří antropomorfní maska. Dřívky fiál vymezují plochu, na výšku obdélnou, završenou trojúhelným vimperkem lemovaným římsou, který vrcholí polygonální kytkou s mělce konkávně

projmutými vrcholy. Římsy štítů prorůstají hmotu dřívků postranních fiál, kde se zalamují a navazují na horizontální patrovou římsu, která probíhá na bocích opěráků a na západních fasádách obou věží. Plány západního průčelí kostela Franze Zelinky z roku 1790 a Josef Srdínka z roku 1865 zachytily průběh římsy také na západním průčelí hlavní lodi. Štíty stříšek postranních fiál na severním opěráku mají tvar oslího hřbetu, na jižním opěráku jsou trojúhelné. V ploše pod vimperkem severního opěráku je osazen reliéfní gotický štítek s motivem osmicípé hvězdy umístěné ve středu podkovy, domnělý znak Jana Rokycany, na jižním opěráku reliéfní znak Starého Města pražského. [obr. 24, 27]

Mohutnou, bohatě plasticky profilovanou korunní římsu západního průčelí hlavní lodi člení systém oblounů oddělených výžlabky. [obr. 32] Po stranách průčelí vystupuje z profilace dvojice kamenných figurálních chrličů v podobě fantaskních monster, z nichž jižní je původní. Pod římsou probíhá reliéfní vlys v podobě slepé kružbové panelace složené z mírně stlačených půlkruhových obloučků s vloženými jeptiškami, které navzájem propojují zavěšené lilie. Pruty obloučků jsou oboustranně okosené, pruty jeptišek na vnitřní straně projmuté mělkými výžlabky. Římsa i vlys obíhají bez přerušení ve shodné podobě také všechny tři strany přilehlých opěrných pilířů. Na severozápadním nároží jižního i severního opěráku spojuje obloučkový vlys plastická maska v podobě silně stylizované lidské hlavy s nadsazeným výrazem. [obr. 33–34] Kamenné zábradlí ochozu prolamuje volná kružba s motivem dotýkajících se kosočtverců, do nichž jsou vloženy čtyřlísty s lomenými laloky. Dvě velké fiály završující opěráky se nad hranolovým soklem skládají ze čtyř menších fiál, z jejichž středu vyrůstá vysoká, oproti spodním nakoso postavená fiála. U severní fiály člení jižní stranu dřívku jihozápadní z čtveřice fiál reliéfní poprsí s kočičí (?) hlavou.

Západní štít hlavní lodi na zadní straně zpevňuje cihelná přizdívka se středním opěrákem, kterou v podkroví hlavní lodi vynáší mohutný půlkruhový pas. Převýšený trojúhelník štítu vyrůstá mezi hranoly zvonicevých pater věží z podnože převyšující zábradlí ochozu, oddělené od štítu horizontální římsou s okosením profilovaným výžlabkem. Podnož štítu prolamuje asymetricky umístěný, lomený, jednoduše okosený vstup do

podkroví hlavní lodi. Z ramen štítu lemovaných římsou shodného profilu vyrůstají na každé straně v pravidelných rozestupech čtyři vysoké, nakoso postavené fiály. Ve vrcholu štítu je osazen kamenný kříž s rytým letopočtem 1835 na zadní straně. [obr. 35] Jan Muk (1977)³²⁵ upozornil na nelogicky umístěnou dvojici krabů v jeho patě. S poukazem dřevořez s pohledem na Prahu z roku 1562 vyvodil, že štít původně vrcholil rovněž fiálou. Plocha štítu je rozvržena do pěti vertikálních polí. Střední pole v ose štítu vymezují dvě nad sebou umístěné niky, v půdorysu půlkruhové, sklenuté konchou. Spodní niku doprovází po stranách dvojice na výšku obdélných výklenků. Výklenky oddělují drobná vystupující žebra nakoso postavených dříků fiál. Jejich jehlance posázené drobnými kraby vybíhají nad výklenky. Krabi s nahoru a dozadu sčesanými, jednou reliéfní žilkou členěnými listy, jsou shodné s původními kraby čtveřic fiál v patách velkých fiál ochozu. [obr. 37–38] Jak rovněž upozornil Jan Muk,³²⁶ ukazují na výšku postavené kvádry po stranách horní niky, že dříky, které vymezují spodní niku, patřily dnes odsekaným fiálám po bocích horní niky. Dochovaly se z nich části vrcholových kyttek s patrnými stopami po odsekání spodních partií. Pod dolní nikou probíhá úsek vysazené římsy tvořené dvěma oblouny, z nichž horní je větší. Pod římsou probíhá úsek obloučkového vlysu z půlkruhových obloučků s vloženými jeptiškami, spojených zavěšenými liliemi. Úsek sestává z jednoho středního obloučku a dvou polovičních po stranách. Tvarově se kružbová panelace shoduje s obloučkovým vlysem pod hlavní římsou západního průčelí hlavní lodi. [obr. 69]

Obdélné výklenky štítu vyplňují kamenné desky s reliéfními znaky. [obr. 36] Jak upozornil Jan Muk,³²⁷ znakové desky jsou od dříků postranních fiál odděleny konstrukčně nelogicky širokými spárami, vyplněnými kamennými plombami. Nad deskami se znaky je osazen příčně obdélný kvádr s lícem opracovaným do šikmé plochy vyrovnávající hloubku výklenku s lícem znakových desek. Znaky tvoří štíty gotického tvaru s tupě zahrocenými spodními konci a svislými boky. Jejich plochu vyplňují ploché reliéfní znakové

³²⁵ Muk 1977, s. 6.

³²⁶ Ibidem, s. 6–7.

³²⁷ Ibidem.

figury nejednotného kvalitativního zpracování, zleva: vlevo hledící šachovaná orlice s korunou na hlavě, dále vlevo kráčející korunovaný dvouocasý lev, vpravo hledící orlice a vpravo kráčející korunovaný dvouocasý lev v pruhovaném poli. Horní část pravoúhlých výklenků a horní niky překrývají lomené oblouky kružbových arkatur posázené kraby a završené půlválcovými kytkami. Vložené volné kružby tvoří vertikální stoupající široký plamének ve vrcholu, podepřený dvojicí lomených obloučků s vloženými jeptiškami spojenými dolů svěšenou lilií. Mohutné stylizované kraby s kulovitě vybouleným středem a jednoduše členěné plastickými žilami se k záklenkům arkatur připojují dvěma konci téměř čelně natočeného, mírně zkrabaceného trojdílného listu s reliéfním lemem. Ještě o něco více plastické jsou vysazené kraby ve vrcholech kytek. Středy horních dílů listů některých z nich jsou navíc také vyboulené. Dolní niku v ose štítu překlenuje mírně stlačený půlkruhový kružbový oblouk s vloženou jeptiškou s horním lalokem výrazně širším a stlačeným. Oblouk posázený kraby v podobě čelně natočených čtyřlistů se zahrocenými konci a plastickou žilou v ose každého listu vrcholí stejně jako lomené arkatury půlválcovou kytkou. Oblouky kružbových arkatur na vnitřní straně člení výžlabky lemované na vnějšku širším a uvnitř užším okosením. Pruty vložených kružeb mají svrchu oblý profil a po stranách mírně odsazený široký mělký výžlabek.

Oblouky kružbových arkatur nejsou se zdivem štítu provázané, ale pouze volně zavěšené pomocí kovových trnů a několika dílů zapuštěných v kapsách vyhloubených do zdiva štítu. Například bosa lilií jsou zapuštěny do nakoso postavených čtvercových otvorů, dodatečně vysekaných do původních kvádrů zadní stěny výklenků a do šikmých ploch nad znakovými deskami. Paty oblouků neorganicky dosedají na vysazené bosa, které jsou provázané s dřívky fiál. Bosa mají vnější strany opracované do podoby čelně natočených hladkých znakových štítků gotického tvaru s tupě zahrocenými spodními konci. Obdobně dosedá oblouk horní niky na svrchní plochu zbytků kytek odsekaných fiál. Nad výběhy oblouků jsou patrné stopy po odsekání spodních částí jehlanců fiál. Kvůli rozměrově větším krabům nad patami oblouků byly rovněž odsekány části profilace dřívků fiál. Podobně do kompoziční plochy štítu velikostí nezapadají krajní části postranních oblouků

nad znaky a kraby vrcholové kytky oblouku horní niky. Byla kvůli nim odsekána část římsy po obvodu ramen štítu.

Podélné zdi hlavní lodi, vyzděné z lomového zdiva z hrubě přitesaných opukových kvádrů, v úrovni nad mezilodními arkádami organicky navazují na boční pole středního chóru. [obr. 11–12, 39] Fasády hlavní lodi člení mělké opěrné pilíře z kamenných, hladce opracovaných kamenných kvádrů, jednou odstupně okosenou, výžlabkem profilovanou římsou a zakončené pultovými stříškami. Kromě bočních polí středního závěru jsou jednotlivá pole otevřena lomenými okny s šikmými parapety s profilovaným kamenným ostěním a kamennými kružbami. Okna dosedají na průběžnou, okosením a výžlabkem profilovanou římsu, k níž se připojují vrcholy pultových střech bočních lodí. Profilace vnějších ostění oken, v základu členěných dvěma mělkými výžlabky, se u některých oken v detailech liší. Jednotná je profilace ostění všech pěti jižních oken. Sestává z oblounu mezi dvojicí výžlabků, širšího při vnitřní straně, o polovinu užšího při vnější straně a z úzkého okosení při vnějším obvodu. Téměř shodná je profilace ostění západního okna na severní straně hlavní lodi, u níž je však široký výžlabek zúžen o okosení při vnitřním obvodu okenního otvoru, obloun pak o něco širší a vnější výžlabek naopak užší. Shodně rozvržená je profilace ostění druhého severního okna od západu. Vnější okosení je však širší a naopak obloun je subtilnější a na vnitřním obvodu od širokého výžlabku oddělený drobným páskem. Třetí a čtvrté severní okno od západu mají shodně profilovaná ostění dvojicí stejně širokých mělkých výžlabků oddělených ostrou hranou a okosením po vnějším obvodu. Obdobně pouze negativní, ale složitější profilaci má ostění východního okna severní strany. Ostění, na vnitřním i vnějším obvodu okosené, člení vnitřní širší a vnější o polovinu užší výžlabek, oddělené od sebe okosením s vnější drážkou.

Okna jsou čtyřdílná. Na obou stranách hlavní lodi se pravidelně střídají pouze dva typy kružeb. Proti jednomu typu se vždy u protilehlého okna uplatňuje druhý typ. První typ kružby obsahuje první, třetí a páté jižní okno a druhé a čtvrté severní okno od západu. Druhé a třetí jižní okno a první, třetí a páté severní okno mají druhý typ kružby. Okenní pruty prvního vzorce zakončují mírně stlačené půlkruhové obloučky s jeptiškami, všechny v jedné

výškové úrovni. Nad nimi dominuje motiv dvou dvojic rotujících plamének. Spodní plaménky po stranách jsou větší a stoupající, horní menší, v poklesu zastavené o sférický trojúhelník s vloženým trojlistem. Vrchol kružby vyplňuje volný trojlist s neúplnými plaménky po stranách. Do prostoru pod ním je vložen drobný čtyřlist s hrotitými laloky. Okenní pruty druhého vzorce zakončují nepatrně lomené obloučky s jeptiškami. Střední, níže umístěná dvojice obloučků, mezi nimiž vystupuje svislý plamének, je vepsána do lomeného oblouku. Z jeho vrcholu vybíhá vertikální úsek prutu k horizontálně rozmístěné dvojici velkých čtyřlistů v opsaných kruzích. Nad nimi je do vrcholu kružby vložen další svislý plamének. Dole po stranách z nich sbíhají plaménky směřující do středu okna, opřené o krajní obloučky okenních prutů. U všech severních oken jsou, na rozdíl od jižních, okenní pruty v patách obloučků zakončeny římsovitými prstenci, klínovitě se zalamujícími ve shodě s profilací prutů, jako je tomu u západního okna hlavní lodi. Pruty okenních kružeb jsou na hraně oboustranně okosené, na bocích probrané mělkým, vpředu lehce odsazeným výžlabkem. Výraznější odsazení vykazují pruty pátého severního okna od západu. Podoba oken a vzorce okenních kružeb jsou zcela odlišné od oken a kružeb bočních lodí, ale také od oken závěru presbytáře.

Interiér hlavní lodi s barokní, nižší klenbou, která překrývá vrcholy oken lodi i presbytáře, zatím nepřinesl pro stavební vývoj horní poloviny lodi žádná zjištění. Nad mezilodními arkádami se zvedá široký pruh hladké omítnuté plochy bez jakýchkoliv stop po případném vertikálním členění klenebními příporami či po konzolách klenby. [obr. 40] V podkroví hlavní lodi vystupují nad rub barokní klenby lomené vrcholy čel původní gotické klenby s kamennými fragmenty pískovcových přístěnných žeber, které člení široký mělký výžlabek. [obr. 42] Oproti tomu vybíhají v závěru presbytáře nad barokní klenbu vrcholy záklenků oken s opukovým ostěním, s porušenou profilací, svědčící pro předhusitskou dobu jejich vzniku. [obr. 41]

Severní portál kostela v druhém východním poli severní boční lodi je vložen mezi dvojici opěrných pilířů lodi. Tyto opěráky tvoří boční stěny mělké otevřené zaklenuté předsíně. [obr. 43–44] Přechází na ně členění i profilace ostění portálu. Na vnitřních stranách předsíně jsou patrné konstrukční

nepravidelnosti poukazující v horních partiích na nejednotnost vzniku. Vnitřní profilace končí v úrovni horní řady baldachýnů v patě klenby prostým useknutím, nic na ni nenavazuje. Šestidílná žebrová klenba dosedá o něco více vzadu, výběhy klenebních žeber jsou skryty za horní řadou baldachýnů.

Některé kamenosochařské prvky byly pravděpodobně zhotovovány na místě.³²⁸ Na východní straně levého opěrného pilíře se dochovala rozpracovaná bosa. Na tento postup poukazuje také charakter reliéfů a srostlých konzol na vnitřních hranách opěrných pilířů v patě archivoly předsíně, odlišných od stylově starší a kamenicky kvalitněji zpracované výzdoby spodních partií portálu, byť zčásti plynule navazují na profilaci prutů. Svědčí o tom také dvojice baldachýnů obdobného charakteru, oproti ostatním baldachýnům zjednodušených, které přiléhají k těmto konzolám. Základní schéma, této zjevně mladší výzdoby v horních částech vnitřních hran obou opěráků, je shodné, liší se jen motivy. Drobná, velice zhrublá a schematizovaná kružbová panelace vyplňuje v pásu plochu mezi pruty lemujícími od spodu hrany okoseného vnitřního nároží opěráků. Shodná panelace pokračuje menšími úseky také po stranách krajních prutů. Okosené nároží opěráku je nad touto panelací v patě vnější archivoly portálu zakončeno profilovanou římsou. Její zalamovaný průběh vytváří krycí desky pásu několika různě velkých konzol, v podstatě tvořících jeden reliéf. [obr. 45–48] Krajní konzoly tvoří pod římsovým profilem obloučkový vlys, podobný zmíněné kružbové panelaci. Směrem dovnitř následují na obou stranách portálu drobné jehlancové konzoly s projmutými boky horizontálně členěné prstencem. Na levém opěráku následuje větší figurální konzola s maskou a obdobně velká v podobě lva. Pod břichem lva se vynořuje drobný obličej vousatého muže. Na pravé straně portálu je v těchto místech blok kamene vylomen. Z předpokládaných konzol se dochovaly pouze fragmenty. Po levé straně jehlancové konzolky je volně přiložena drobná hlava muže s dlouhým vousem. Z vnitřní konzoly se dochoval pouze fragment polopostavy anděla držícího nápisovou pásku – z hmoty krajního baldachýnu

³²⁸ Srov. opačný názor Peroutková 2013a, s. 181.

vyrůstá paže, dlaní přidržující konec úseku nápisové pásky, nad ramenem vystupuje křídlo.

Půlkruhová arkáda předložená klenbě předsíně neorganicky dosedá na pás výše popsaných konzol. [obr. 49, 51, 54] V půdorysu zalamování konzol neodpovídá členění arkády. Bohatou plastickou profilaci arkády tvoří vnitřní širší výžlabek, hruškový prut lemovaný drobnými oblouny, výžlabek, obloun a dále výžlabek a okosení zešikmené lišty po jejím vnějším obvodu. Vnitřní okraj arkády lemuje zavěšená obloučková arkatura tvořená sevřenými, hustě řazenými masivními obloučky s vloženými jeptiškami, které propojují zavěšené lilie s vytočenými konci okvětních listů. Podobně se stácejí i konce oble profilovaných obloučků arkatury, které jsou plně provedeny i z rubu arkády. Pruty jeptišek člení mělké odsazené výžlabky. Vnější lišta posázená kraby vrcholí mohutnou polygonální kytkou, v jejíž patě se nachází novodobá hlava Krista, která nahradila fragment původní gotické hlavy s uraženým, blíže neidentifikovatelným obličejem. [obr. 50] Klenba sestává ze dvou diagonálních klínových žeber profilovaných mělkými výžlabky a drobným oblounem, doplněných ve vrcholu o příčná žebra. [obr. 52, 54] Žebra se stýkají v profilovaném svorníku, na němž byl dříve uchycen dnes nezvěstný dřevěný, plátnem potažený kruhový reliéf. Zobrazoval polopostavu Madony ve sluneční záři, v níž se střídají plaménkové a přímé paprsky. Pozadí celého výjevu tvořil květ růže. [obr. 55–56]

První patro severní věže Týnského kostela je v ose západní strany prolomeno na výšku obdélným úzkým oknem s ostěním profilovaným při vnitřním obvodu odsazeným mělkým výžlabkem. Shodnou profilaci má i ostění úzkého, tupě zalomeného malého okna v ose severního průčelí prvního patra. Odsazený, široký mělký výžlabek plynule přechází v profil jeptišky vložené v jeho vrcholu. Totožné je s o něco nižším a širším oknem v ose spodní části druhého patra západního průčelí. V tomtéž patře je nad ním prolomeno větší lomené okno posunuté z osy průčelí mírně k severu, opět se shodně profilovaným ostěním, ale bez kružby. Na západním průčelí severní věže se v koutě při severním opěráku hlavní lodi v líci fasády věže projevují šmorce z kamenných kvádrů v pravidelných rozestupech, po celé výšce od koruny kvádrového zdiva věže po dolní ohoz. Jsou provázané se zdivem

severního opěráku hlavní lodi. Líce těchto kvádrů nepatrně předstupují před líc lomového zdiva průčelí věže. [obr. 57] Hlavní římsa pod dolním ochozem věže je přiložena na spáru k odlišně profilované římse opěrného pilíře hlavní lodi zabíhající za tuto římsu kolmo do zdiva. [obr. 32] Římsu věže člení systém střídajících se oblounů a výžlabků, odsazeného výžlabku a okosení. V ose průčelí je z římsy vysazen kamenný chrlič v podobě zvířecího monstra. Obloučkový vlys pod římsou je tvořen volnými, do šířky rozevřenými a mírně stlačenými trojlísty, navzájem propojenými zavěšenými liliemi. Pod nimi probíhá reliéfní provazec. [obr. 60] Pruty panelace obloučkového vlysu jsou oboustranně okosené, s vnitřními stranami více naklopenými. Místy nestejněmálně stáčený provazec má oblounový profil. Římsa s vlysem i provazcem obíhající severní opěrák západního průčelí věže je zcela obnovena.

Z hlavního ochozu se do prostoru hranolové zvonové nástavby severní věže vstupuje tupě zalomeným portálem posunutým z osy věže mírně k severu. Výrazná profilace se vytrácí v šikmé ploše trnože. Hluboký výžlabek lemovaný pásky při vstupním otvoru doprovází mohutný obloun. Užší výžlabek s drobným páskem jej odděluje od zešikmené obvodové lišty, z vnitřní strany profilované konvexkonkávě s okosením při okraji a dosedající na jehlancové konzoly s římsovými krycími deskami a výrazným oblým prstencem při dolním hrotu. [obr. 59, 61] Zvonové patro prolamují na všech čtyřech stranách vysoká jednodílná lomená okna. Jižní z nich je nižší a jeho parapet posazen výše. Ostění jsou obnovená a podle zjištění Jana Muka (1977)³²⁹ vložena do původních, s pouze částečně odstraněnou profilací, čímž došlo k zúžení okenních otvorů o 40 cm. Obnovená profilace sestávající z drobného okosení, širokého výžlabku, mohutného oblounu a úzkého výžlabku při vnějším obvodu se od původní, sondou objevené, částečně liší: *„Vnější výžlabek byl podstatně širší, rozevřenější. Oblounky zde původně existovaly, zhruba téhož poloměru jako dnes“*. Vlevo od západního okna je stěna pročleněna vysokým, mělkým, segmentem završeným výklenkem vyzděným z kamenných kvádrů. Pod ním vystupuje výrazně profilovaná římsová konzola. Výklenek završuje baldachýn s lomenými obloučky tvaru

³²⁹ Muk 1977, s. 4.

oslího hřbetu s kytkami a vloženými jeptiškami. Baldachýn je zaklenut osmidílnou klenbičkou s klínovými žebry lichoběžného profilu. Spoje obloučků, do nichž sbíhají žebra, jsou na spodní straně zdobeny reliéfními pětistými rozetami s diagonálně rýhovanými středy. [obr. 61]

Hlavní římsu severní věže, členěná systémem oblounů, výžlabků a okosení, je z větší části původní. Stejně tak i mohutné jehlancové konzoly nárožních věžic, negativně pročleněné pravoúhle oddělenými mělkými výžlabky a při horním okraji lemované obloučkovou arkaturou. Půlkruhové obloučky s vloženými jeptiškami spojují dolu visící palmetové motivy v podobě přepásaných, trojdílných, lehce zvlněných listů s mělce tvarovanými plochami. Plošně, do široka rozložené a navzájem se dotýkající listy tvoří pod obloučky souvislý pás, dole ukončený v jedné rovině. [obr. 62] Stěny na ochoz otevřených nárožních věžic tvoří zalamující se kamenné zábradlí ochozu vyplněné obdélnými poli kružbové panelace, a dále římsou oddělená, shodně utvářená druhá etáž. Zábradlí i věžice jsou stejně jako krov a střechy severní věže zcela obnoveny. Pro ověření původnosti značně pokročilých kružbových obrazců odkazujících na členění ochozu jižní věže chybí podklady.

Omítnutý interiér v mladší době překlenutého prvního patra severní věže je samostatně přístupný z kruchty. Výše je interiér věže po dolní ochoz neomítnutý, stěny zvonicevé nástavby jsou omítnuté novodobě. V polovině třetího patra věže, přibližně v úrovni hřebenů střech bočních lodí, je líc lomového opukového zdiva jižní stěny, respektive severní zdi hlavní lodi, a východní stěny věže odsazen. Na jižní straně o cca 50 cm široký ústupek, na východní straně se ústupek postupně k severovýchodnímu rohu věže vytrácí, v nejširším místě v jihovýchodním koutě je cca 30 cm hluboký. Od úrovně podlahy třetího patra věže, z něhož se na východě valeně zaklenutým vstupem vchází do podkrovní severní boční lodi, probíhá na východní stěně podél jihovýchodního rohu věže, ve vzdálenosti cca 30–50 cm, vertikální spára. Pokračuje i nad uvedeným odsazením líce zdiva, jen posunutá vpravo. Její zvlněný průběh určují do nestejně vzdálenosti vybíhající kameny provázané se severní zdí hlavní lodi. Nahoře se vytrácí pod konstrukcí schodiště. Zhruba ve stejné vzdálenosti od jihozápadního koutu věže probíhá od úrovně ústupku

obdobná, méně zřetelná vertikální spára také na západní stěně věže. Odpovídá popsaným kamenným šmorcům na západní fasádě věže. Od podlahy třetího patra po uvedený ústupek se spára neprojevuje, ale kout je v těchto místech nepravidelně vyplněn maltou s drobnými úlomky kamene.

Zjištění k postupu stavby Týnského kostela v 15. století

Jak už bylo zmíněno, v dosavadní uměleckohistorické literatuře většinou převládá předpoklad, že Týnský kostel byl do husitské revoluce postaven do výše dolního ochozu západního průčelí, po úroveň korunní římsy hlavní lodi a presbytáře. Hlavní loď s chórem mohly postrádat krov se západním štítem a klenbu, severní portál klenbu předsíně s arkádou, nad dolním ochozem nestály zvonice hranoly věží s členitými střechami.³³⁰ Nejednotnost názorů panuje zejména v zařazení západního štítu hlavní lodi do lucemburské nebo do poděbradské doby, v datování zaklenutí severní předsíně do poděbradské doby nebo na konec 15. století, pochybnosti se objevily také ohledně stavby krovu a zaklenutí hlavní lodi v poděbradské době. Pohusitský vznik věží od úrovně hlavního ochozu západního průčelí a klenby předsíně s arkádou severního portálu přijímá novější bádání bez výhrad. Liší se zejména v datování dokončení severní věže v letech 1463–1466 nebo až v roce 1508. Kromě blíže nerozvedené úvahy Jana Muka (1996) připustila mladší vznik velké části hlavní lodi a věží pod dolním ochozem nejprve autorka této práce (2004; 2008).³³¹ Její posunutí datování stavby a dokončení hlavní lodi od úrovně říms bočních lodí z předhusitské do poděbradské doby³³² rozšířil Michal Patrný³³³ o hypotézu pohusitského dokončení závěru středního chóru kostela od stejné úrovně. Předpoklad o dodatečné pozdní stavbě jižní věže od úrovně lomového zdiva potvrdil a přesně do let 1507–1511 datoval dendrochronologický průzkum.

Při bližším průzkumu Týnského kostela byly u některých částí stavby, které dosavadní bádání připisovalo ještě předhusitské etapě stavebního vývoje, zjištěny dosud nepovšimnuté nepravidelnosti a změny stavebních konstrukcí a jejich obvyklých vazeb. Odpovídá jim odlišná podoba

³³⁰ Srov. např. Benešová 2001b, s. 94; Benešová 2001c, s. 105.

³³¹ Čevonová 2006, s. 344; Čevonová 2008.

³³² František Ekert o této variantě neuvažoval, jak se domnívala Peroutková 2014, s. 17. – Srov. Ekert 1883, s. 294, 296. Srov. Outrata 1986, s. 148; Benešová 2001b, s. 94; Benešová 2009a, s. 150; Benešová 2009b, s. 224.

³³³ Viz pozn. 112.

architektonických článků. Některé z nich byly sice popsány už dříve,³³⁴ ale zůstaly nevysvětleny. Spolu s nově zdokumentovanými četnými kamenickými značkami poukazuje souhrn těchto skutečností na více fází výstavby. Jan Muk (1977)³³⁵ ve stavebně historickém průzkumu západního průčelí napsal o severní věži, že její patra „*pod dolním ochozem neposkytují podstatnější poznatky k vývoji stavby*“. Z nových zjištění však vyplývá, že hmota severní věže byla od úrovně prvního patra, od koruny kvádrového zdiva, přistavěna k západní části hlavní lodi v celé jeho výši až dodatečně. Svědčí o tom kamenné šmorce v lici západního průčelí severní věže při severním opěráku hlavní lodi, kterým v interiéru věže odpovídá vertikální spára mezi krátkými úseky zdí hlavní lodi a připojenými zdmi věže. Zároveň tuto skutečnost potvrzuje přiložení hlavní římsy věže k římsce severního opěráku hlavní lodi na spáru a korespondují s ní rozdílné profilace říms a formy obloučkových vlysů. [obr. 32, 57–58] Jak bylo zmíněno, analogická situace byla potvrzena také u jižní věže. [obr. 13–15] Stavba minimálně západního pole hlavní lodi tedy předcházela výstavbě jak jižní, tak i severní věže, a to jistě až po úroveň dolního ochozu. Naprosto shodná forma kružbové panelace pod spodní nikou západního štítu hlavní lodi s liliovým vlysem pod ochozem hlavní lodi naznačuje, že západní štít vznikl s touto částí hlavní lodi současně.

Naproti tomu rozdílná profilace římsy dolního ochozu severní věže od římsy jižní věže a zejména obloučkových vlysů ukazují, že se věže stavěly každá zvlášť. [obr. 32] Liší se i podobou tvarem otvorů, jak pod úrovní hlavního ochozu západního průčelí kostela, tak ve zvonících patrech, západních portálů a v detailech i způsobem provedení motivicky obdobných horních ochozů. Zatímco okna a portál severní věže jsou tupě zalomené s profilovaným ostěním, u jižní věže mají půlkruhové záklenky a ostění hladká. Podoba architektonických článků severní věže neodpovídá dataci jižní věže do let 1507–1511, musela vzniknout dříve.

Rozlišení popsaných stavebních fází a jejich naznačenou chronologii potvrzují nálezy kamenických značek. Dají se rozdělit do tří vzájemně

³³⁴ Hyzler – Líbal 1967, s. 34.

³³⁵ Muk 1977, s. 5.

nezávislých skupin, které odpovídající předpokládaným etapám. Formálně se nalezené značky liší od kamenických značek vyskytujících se na jistě předhusitských částech stavby. Některé kamenické značky z těchto částí Týnského kostela publikoval již Franz J. Benesch v článku *Steinmetzzeichen und Marken an alten Baudenkmalen Böhmens gesammelt* (1864) a F. Ržiha ve studii *Studien über Steinmetz-Zeichen* (1881; 1883). Od prvně jmenovaného převzal značky Týnského kostela do druhého dílu své knihy *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung* August Prokop (1904). Ani jeden z autorů však neuvedl jejich lokalizaci.³³⁶ Jan Herain (1902)³³⁷ si pouze všiml „velkého množství“ kamenických značek „na kvádrech pod velkou galerií a na velkém štítu“. Výskyt některých značek (i zaniklých) ze západního průčelí hlavní lodi a severní věže načrtl neznámý autor tužkou do kopií plánů s vyznačeným spárořezem od Františka Mikše z roku 1911, uložených v Archivu hlavního města Prahy.³³⁸ Především z horních partií severní věže provedl dílčí dokumentaci kamenických značek Jan Muk (1977) v rámci stavebně historického průzkumu západního průčelí kostela.³³⁹ Vratislav Nejedlý (1985)³⁴⁰ publikoval v článku *Poznámky k restaurování severního portálu kostela Panny Marie před Týnem v Praze* kamenické značky z klenebních žeber a arkády předsíně severního portálu, které zdokumentoval z lešení při restaurování v roce 1984.

Kamenické značky se na sledovaných partiích Týnského kostela vyskytují jak na původních architektonických člancích, tak na některých kvádrech zdiva, zejména armovacích. I bez možnosti systematického průzkumu, který lze provést pouze z lešení, se podařilo shromáždit více méně ucelený přehled z relevantních částí stavby. V rámci této práce mohly být systematicky zdokumentovány pouze kamenické značky na západním štítu hlavní lodi, klenbě s arkádou předsíně severního portálu, římse pod dolním

³³⁶ Benesch 1864, tab. XII/L; Ržiha 1881, tab. 13, č. 230–241; Prokop 1904, obr. 398 na s. 38.

³³⁷ Herain 1902, s. 86.

³³⁸ AHMP, SMP, sign. 65/9.

³³⁹ Muk 1977, s. 11 a nestr. příl.

³⁴⁰ Nejedlý, poznámky k restaurování severního portálu kostela Panny Marie před Týnem v Praze, *Památky a příroda* 10, 1985, č. 8, s. 465–468.

ochozem lodi a severní věže, hlavní římse severní věže, dále značky z opěrných pilířů bočních zdí hlavní lodi v úrovni podkroví bočních lodí. Cenný zdroj představuje také podrobná fotografická dokumentace celého západního průčelí kostela a bočních zdí obou věží z roku 1979, zhotovená v rámci projektování rekonstrukce fasády.³⁴¹ Dají se rozdělit do tří vzájemně nezávislých skupin, které odpovídají naznačeným etapám – západní průčelí hlavní lodi, severní věž, jižní věž. [obr. 64–65]

Skupina kamenických značek na západním průčelí hlavní lodi, tedy při stavební fázi, která předcházela výstavbě věží, odpovídá nejstarší ze sledovaných stavebních etap také tvarově. [obr. 63] Nejčteněji se vyskytují značky dvou kameníků, kteří jediní pracovali jak na podélných stěnách, západním průčelí, tak i na západním štítu hlavní lodi. Kamenická značku prvního³⁴² z nich se vyskytuje od spodních partií ostění západního okna po střešní štít. Druhého³⁴³ z těchto kameníků lze doložit nejnižší na opěrných pilířích podélných zdí hlavní lodi v podkroví bočních lodí, což odpovídá zhruba polovině výšky západního okna, nejvýše pak na západním štítu. Také další dva kameníci jsou podchyceni od spodní části okna po hlavní ochoz. Z lokalizace výskytu značek na západním průčelí hlavní lodi od spodních kusů ostění západního okna po střešní štít se dá soudit, že celá tato část hlavní lodi vznikla při jedné etapě. Značky stejných kameníků, kteří ji stavěli, se navíc nacházejí také na opěrných pilířích a ostěních oken obou bočních zdí hlavní lodi. Jejich výstavba tak musela probíhat současně se západním průčelím lodi. Lokalizace kamenických značek navíc zřejmě naznačuje i přibližný postup stavby. Nejprve pracovali na západní a severní straně hlavní lodi. Severní zeď nejspíš stavěli od západu k východu.

S výstavbou podélných stěn hlavní lodi nad mezilodními arkádami úzce souvisí otázka zastřešení a zaklenutí bočních lodí. [obr. 70] Zaklenutí ještě před dokončením je nejisté Pultové střechy bočních lodí, které vzhledem k obvyklému postupu výstavby středověkých staveb nejspíše předcházely

³⁴¹ SÚRPMO 1979.

³⁴² Na obr. 63 označen červeně.

³⁴³ Na obr. 63 označen purpurově.

klenutí,³⁴⁴ by se neměly o co opřít. Nelze pominout ani šikmý roztlak kleneb. Na vnitřní straně by se opíraly pouze o nezatížené pilíře mezilodních arkád. Boční lodi mohly mít ovšem samostatné střechy jiného tvaru a mezilodní pilíře jsou poměrně mohutné. Nezávislosti střechy severní boční lodi na dostavbě hlavní lodi a severní věže nasvědčuje spára připojení severní věže k hlavní lodi probíhající v jihozápadním koutu věže už od úrovně vstupu do nynějšího podkroví severní boční lodi. [obr. 58] Rovněž kamenické značky na severní věži od úrovně hlavní římsy boční lodi patří už ke stavební fázi spočívající v dostavbě severní věže. Klenby bočních lodí se bez lešení případně hloubkových sond dají obtížně prozkoumat. Je zřejmé, že se jejich konstrukce liší od kleneb východních závěrů s mírně vzduťnými kápěmi, jejichž charakter odpovídá třetí čtvrtině 14. století. Výše byly zmíněny kapsy v nynějších podkrovích bočních lodí nad mezilodními arkádami, v úrovni jejich korunních říms. Pravděpodobně sloužily k uchycení trámů zastřešení bočních lodí, které předcházelo výstavbě bočních stěn hlavní lodi. Pokud lze dohlédnout klenební žebra ve dvou západních polích mají u obou bočních lodí zjednodušené profily. Jinak nebyly zaznamenány žádné výrazné anomálie mezi napojením klenebních žebor a jejich výběhy, s výjimkou deformovanému spojení žebra s příporou v severozápadním koutu severní boční lodi. Jednoznačnější závěr vyžaduje další průzkum.

Jeden z kameníků, který tesal části ostění západního okna, se navíc podílel na zhotovování článků kamenných žebor kleneby předsíně severního portálu. Zde s ním spolupracoval, kromě dvou dalších, kameník, který se účastnil také stavby západního štítu hlavní lodi. Zároveň však – s dalšími dvěma kameníky – provedl arkádu předsíně severního portálu. Podle místa výskytu značek se zdá, že někdy mezi zahájením a dokončením ostění západního okna lodi byla provedena klenba s arkádou předsíně severního portálu kostela. Pokračovalo se stavbou jižní zdi hlavní lodi ve stejném rozsahu jako na severní straně. Naposledy se nejspíš pracovalo na hlavní římsě západního průčelí hlavní lodi s kamenným zábradlím, dále na západním štítu a dvojici fiál na ochozu zakončujících opěráky.

³⁴⁴ Srov. např. Líbal 1970, s. 165; Škabrada 2003, s. 116, 186.

Klenbu s arkádou předsíně severního portálu Týnského kostela dosavadní bádání řadí buď k předhusitské architektuře lucemburské doby, nebo datuje až na konec 15. století. S architekturou poděbradské doby se spojuje pouze výjimečně. Učinil tak Karel V. Zap (1854).³⁴⁵ Upozornil na obdobný motiv obloučkové arkatury na čelním oblouku středního pole západní kruchty v městského kostela sv. Ducha v Hradci Králové z doby Jiřího z Poděbrad. K jeho studii o Týnském kostele je přiložena litografie severního portálu. Arkáda je naní nakreslená chybně.³⁴⁶ Místo obloučků s jeptiškami se zavěšenými liliemi, jsou jednoduché obloučky spojené listy vinné révy, jako tomu je u obloučkového vlysu pilířů středního pole kruchty kostela v Hradci Králové. Karel V. Zap (1859)³⁴⁷ nicméně hradecký kostel znal. Datování týnské arkády do doby Jiřího z Poděbrad nezměnil ani v jeho monografické studii.

Bernhard Grueber 1870³⁴⁸ o severním portálu předpokládal, že byl vložen dodatečně. Kvůli velkému množství oprav („...*allerei Flickereien sichtbar*“) rozpoznal, že „oblouk byl obnoven v pozdější době“. Soudil, že k tomu došlo později, než předpokládal Karel V. Zap, kolem roku 1500. Nicméně pokud od těchto konstrukčních anomálií odhlédl, přišly mu „předsín a vstup jako současné“. Ke stejnému závěru došla v roce 1906 při prohlídce severního portálu před jeho chystanou opravou komise složená z Josefa Hlávky, Viléma Amorta, Antonína Cechnera, Adolfa Liebschera, Antonína Wiehla, Jana Heraina a Františka Mikše. Shledali, že „*Hořejší část, totiž celé klenutí nad portálem, náleží patrně pozdější době, snad bylo i provedeno po zrušení starého stavu a je provedeno z materiálu velice chatrného, a klenutí samo z lomového kamene a velice špatné malty.*“³⁴⁹ František Mikš (1907)³⁵⁰ doplnil, že horní část portálu „*s křížovou klenbou, vroubenou arkaturou a třemi baldachýny po každé straně*“, kterou současně vyznačil do plánu portálu, přiloženého k návrhu oprav, „*není organicky spojena se spodní*“.

³⁴⁵ Zap 1854a, s. 62.

³⁴⁶ Zap 1854a, obr. 3.

³⁴⁷ Zap 1858, pozn. 58 na s. 169.

³⁴⁸ Grueber 1870, s. CLVII.

³⁴⁹ NA, APA, karton 810.

³⁵⁰ AHPM, MHMP I, ZÚ 1901–1920, karton 312, sign. Z 2 1/1; Mikš 1907, s. 32.

Klenbu s arkádou datoval podobně jako Bernhard Grueber: měla být dokončena za Vladislava II. Jagellonského ke konci 15. století. [obr. 66] Zároveň Mikš přidal i autorské souvislosti. V architektuře klenby předsíně shledal „*všecky znaky školy Rejskovy*“ a uzavřel, že portál dokončil sám Matěj Rejsek z Prostějova, protože také působil v Týnské škole.

K tomuto datování se přiklonili například Václav V. Štech se Zdeňkem Wirthem (1913)³⁵¹ a zpočátku i Dobroslav Líbal (1946).³⁵² Naproti tomu někteří autoři považovali celý portál, včetně klenby s arkádou, nadále za předhusitský. Alfred Stix (1908)³⁵³ portál kladl na začátek 15. století a zmínil jeho nepochybný vzor v severním portálu Svatováclavské kaple pražské katedrály. Podle Václava Mencla (1960)³⁵⁴ portál pocházel z doby kolem roku 1380 a navrhl jej „*nejspíš ještě sám Parlér*“. Shledal (1948)³⁵⁵ také „*týž profil žebra*“ klenby předsíně severního portálu na klenbě lodi kaple Vlašského dvora v Kutné hoře z doby Václava IV. Viktor Kotrba (1960) považoval týnský „*baldachýnový*“³⁵⁶ portál za dílo „*parlérského okruhu*“ z konce 14. století. Následně Dobroslav Líbal (1967)³⁵⁷ dobu vzniku klenby s arkádou předsíně severního portálu naopak opět posunul až do pohusitské doby. Dataci nejprve rozšířil na celou druhou polovinu 15. století. Později (1983; 1996)³⁵⁸ byl přesvědčen, že klenba s arkádou pocházejí z doby Jiřího z Poděbrad. Jejich stavbu datoval do let 1457–1463. Jan Muk (1996)³⁵⁹ se vrátil k pozdní dataci na konec 15. století. V arkádě předsíně shledal, jako již dříve František Mikš, dílo Matěje Rejska. Na Rejskových stavbách se totiž vyskytuje vrcholové žebro, užívané hlavně v Anglii a severním Pomoří, u nás méně obvyklé.

³⁵¹ Štech – Wirth 1915, s. 2.

³⁵² Líbal 1946, s. 53.

³⁵³ Stix 1908, s. 118.

³⁵⁴ Mencl 1960a, s. 132–133. Srov. Mencl 1969, s. 86.

³⁵⁵ Mencl 1948a, s. 157.

³⁵⁶ Naposledy srov. Benešovská – Všetečková 2017, s. 248–249.

³⁵⁷ Líbal 1967a, s. 62.

³⁵⁸ Líbal 1983b, s. 339; Líbal 1996b, s. 160; Líbal 1996c, s. 25; Líbal 1996d, s. 100, 102. Srov. Líbal 2001, s. 368.

³⁵⁹ Muk 1996a, s. 228–229.

Milena Bartlová (2001)³⁶⁰ předpokládala v druhé čtvrtině 15. století doplnění severního portálu o dnes nezvěstný dřevěný³⁶¹ reliéf svorníku klenby předsíně s polopostavou Madony a v době kolem poloviny 15. století o skulpturu Panny Marie ze Zvěstování stojící na konzole po levé straně vstupu. Otevřené nechala datování ztraceného svorníku Jana Peroutková (2014).³⁶² Podoba paprsků svatozáře Madony, ovlivněné snad švábským sochařstvím, rozložených na pozadí květu růže a střídajících přímé a plaménkové tvary, je rozšířená více v druhé polovině 15. století. [obr. 56] Z analogií k drobnopisné kružbové panelaci reliéfů v patě arkády uvedla Jana Peroutková příklady z poslední čtvrtiny 14. století. K jednoznačné dataci nedošla, nicméně zaklenutí portálu v letech 1463–1466 nevyloučila.

Jiný kameník, který spolupracoval na spodních partiích ostění západního okna, mimo jiné, spolu se stavitelem klenby předsíně, a dále na ostěních severních oken hlavní lodi, zhotovil také kamennou kazatelnu, která se dochovala v hlavní lodi proti vstupu do Týnského kostela severním portálem, u druhého jižního mezilodního pilíře od východu. [obr. 68–69] Kazatelna byla v roce 1847 obnovena podle o rok staršího návrhu Josefa Hellicha.³⁶³ Původní, architektonicky koncipované šestiboké řečniště bez figurální sochařské výzdoby podpírá masivní šestiboký sloup s bohatě plasticky výžlabky a oblouny pročleněnou římsou. Systém oblounů a výžlabků se v zásadě shoduje s formou korunní římsy hlavní lodi. Stěny ambonu jsou zaplněny reliéfním dekorem. Každou stěnu člení vimperk s lomenou jeptiškou, hustě posázený kraby a vrcholící křížovou kytkou. Pod vimperky a nahoře pod vysazenou římsou ambonu obíhá shodný obloučkový vlys slepé kružby s vloženými jeptiškami se zavěšenými liliemi. Hrany ambonu zakrývá

³⁶⁰ Bartlová 2001a, s. 117–118.

³⁶¹ Materiál reliéfu upřesnil po průzkumu portálu z lešení v roce 1907 František Mikš, zároveň zmínil jeho snesení: „*Při dalším bližším ohledání, shledalo se ještě, že figurální část svorníku klenby křížové Panna Marie s děťátkem jest řezaná ze dřeva, plátnem polepena a na čep do svorníku vsazena. Relief, který jest úplně zachovalý, byl sejmut a uložen a bude po opravě polychromován a opět na své místo připevněn.*“ – AHPM, MHMP I, ZÚ 1901–1920, karton 312, sign. Z 2 1/1. Srov. Mikš 1907, s. 32. Srov. Štech – Wirth 1915, s. 2.

³⁶² Peroutková 2014, s. zvl. s. 94–102.

³⁶³ Ekert 1883, s. 316–317.

šestice pravidelně nad sebou pravidelně rozložených krabů. Motivický repertoár i podoba krabů se shoduje s vlysem korunní římsy a štítu západního průčelí hlavní lodi Týnského kostela.

Dosavadní datování týnské kazatelny kolísá od 14. do druhé poloviny 15. století. Do 14. století kazatelnu kladl Josef Ekert (1883).³⁶⁴ Naopak s poděbradskou dobou ji ve stavebněhistorickém průzkumu kostela spojili Josef Hyzler s Dobroslavem Líbalem (1967).³⁶⁵ Datovali ji do třetí čtvrtiny 15. století. Michal Šroněk (1996)³⁶⁶ v *Uměleckých památkách Prahy* připustil širší datování do „1. pol. (či 2. pol. ?) 15. stol.“, přitom upozornil na kamenickou značku zmíněného kameníka pod jedním z vimperků. Achim Timmermann (1999)³⁶⁷ navrhnul posunout Šroňkovo datování zpět do posledních dvou desetiletí 14. století. Učinil tak s odkazem na typologickou souvislost s „parléřovskou tradicí arkýřů“, v literatuře předpokládanou činnost parléřovské huti při Týnském kostele a jeho časového řazení. Naproti tomu Jiří Kuthan (2010)³⁶⁸ zmínil, že kazatelna je „*pozdně gotická*“. Naposledy Aleš Mudra (2019)³⁶⁹ odhadoval, že vznikla „asi“ na začátku 15. století. [obr. 67]

Výše vymezená fáze výstavby Týnského kostela spočívala v dostavbě západního průčelí hlavní lodi minimálně od parapetu západního okna až po střešní štít, ve stavbě bočních zdí hlavní lodi od úrovně korunních říms bočních lodí a v dokončení předsíně severního portálu doplněním o horní pás sochařské výzdoby, včetně dvojic postranních baldachýnů, klenbu s arkádou. Otázkou zůstává, zda v této fázi došlo k zaklenutí hlavní lodi a k zaklenutí přinejmenším dvojice západních polí bočních lodí. Pouze spekulovat lze o době provedení a klenebním schématu zaniklé klenby hlavní lodi a presbytáře. Jak bylo zmíněno, její stavba mohla být zahájena po stavbě krovu a západního štítu. Na základě Žídkovy (1470) informace o „dokončení kostela“ za Jiřího z Poděbrad se předpokládá, že hned následovala. Jan Muk

³⁶⁴ Ibidem, s. 316.

³⁶⁵ Hyzler – Líbal 1967, s. 58.

³⁶⁶ Šroněk 1996, s. 106–107.

³⁶⁷ Timmermann 1999, s. 405.

³⁶⁸ Kuthan 2013, obr. 31 na s. 44.

³⁶⁹ Mudra 2019, s. 102.

(1996)³⁷⁰ o klenbě lodi soudil, že „...*snad nebyla pouhým křížovým schématem.*“ Jinak se uvažuje, že se jednalo o křížovou žebrovou klenbu.³⁷¹ Naposledy takto klenbu hlavní lodi a presbytáře rekonstruoval Pavel Kalina (2004), závěr měl být podle něho sklenut paprsčitě.³⁷² Časové vymezení této etapy lze jistě ohraničit dobou dokončení jižní věže v první polovině devadesátých let 14. století a osazením sochy s kalichem do nik západního štítu do roku 1463. V případě pravdivosti zprávy o stavbě krovu Týnského kostela v roce 1437 by popsaná fáze musela proběhnout již kolem tohoto roku. Přesnější datování může poskytnout srovnání s jinými stavbami. Další stavební fázi, následující po dokončení hlavní lodi Týnského kostela, představovala stavba severní věže od koruny kvádrového zdiva prvního patra po ochoz nad korunní římsou věže. Nalezené kamenické značky tvoří samostatnou skupinu. Na jiných částech Týnského kostela zjištěny nebyly. Ze čtrnácti zjištěných kameníků pracovali čtyři jak na nižších partiích věže pod dolním ochozem, tak i na zvonické nástavbě, z nich dva i na horním ochozu věže. Z dosavadních informací vyplývá, že stavba severní věže mohla být zahájena nejdříve kolem roku 1460. Horní časovou hranici představuje stavba jižní věže od roku 1507.

³⁷⁰ Muk 1996a, s. 228.

³⁷¹ Novotný 1924; Stefan 1936, s. 143.

³⁷² Kalina 2004b, s. 2. Rekonstrukce půdorysu Kalina 2004a, obr. 2 na s. 125.

II. Datování a slohové souvislosti poděbradské části Týnského kostela

Dosavadní výzkum architektury poděbradské doby v Čechách

Teprve až badatelé kolem poloviny 19. století souhrnně reflektovali architektonickou tvorbu z období vlády českého krále Jiřího z Poděbrad.³⁷³ Karel Wiesenfel (1844)³⁷⁴ stručně sumarizoval dějiny architektury v Praze, kdy za Jiřího z Poděbrad se měla vrátit prosperita města, zároveň zmínil dokončení Týnského kostela (1459).

Základní koncepci vývoje architektury doby Jiřího z Poděbrad nedlouho potom ve svých studiích nastínil Bernhard Grueber. Ve studii *Charakteristik der Baudenkmale Böhmens* Grueber (1856)³⁷⁵ vymezil dobou vlády Jiřího z Poděbrad a Vladislava II. Jagellonského „druhou etapu“ vývoje české gotické architektury, od první oddělenou husitskou revolucí. Všiml si přitom základního rysu architektury poděbradské doby rozvedeného v pozdější literatuře. Spočíval v její úzké souvislosti s předhusitskou architekturou pražské parléřovské huti, byť tuto charakteristiku vztáhl na celé období druhé etapy. Ta spočívala v tvorbě „národně-české školy“, kdy „domácí stavitelé sice setrvali u architektonických motivů ze Svatovítské katedrály“, díla cizích mistrů, „ale dávali jim místně příznačný, osobitý ráz“. Za nejvýznamnější díla celé této etapy považoval Grueber dostavbu Týnského kostela (kolem 1460) severní Malostranskou věž Karlova mostu (chybně ještě i věž Staroměstskou, 1451³⁷⁶), kostel sv. Barbory v Kutné Hoře. Současně naznačil teritoriální

³⁷³ Čevonová 2004b. František L. Ehemant v prvním přehledu dějin umění v Čechách *Etwas zur Kunstgeschichte Böhmens*, navázal na umění Lucemburků výkladem o Vladislavském sále Pražského hradu. – Ehemant 1779, s. 216; k němu srov. Prahel 2004. K dosavadnímu bádání o pozdně gotickém umění českých zemí srov. Fajt 2004a; Bartlová 2006; Bartlová 2013c; Bartlová 2015, zvl. s. 21, 25–32.

³⁷⁴ Wiesenfeld 1844, s. 252–253.

³⁷⁵ Grueber 1856, s. 241, 243–245, 247–248.

³⁷⁶ K datu 1451 v souvislosti se Staroměstskou věží Karlova mostu srov. Hlobil 2019b, s. 123, pozn. 146 na s. 158.

stavební okruhy. V architektuře jižních Čech rozpoznal samostatnou vývojovou oblast s centrem v Českém Krumlově (kostel sv. Víta), ovlivněnou Podunajím, která se nicméně rozvíjela už v první polovině 15. století.

Karel V. Zap (1862)³⁷⁷ v přehledu českých dějin umění pro Riegerův *Slovník naučný* vývoj pozdně gotické architektury v Čechách vymezil polovinou 15. a polovinou 16. století. Shledal „rozkvět“ v době Vladislava II. Jagellonského a celé období proto označil jako „vladislavský sloh“, frekventovaným termínem následující literatury. Z doby vlády Jiřího z Poděbrad jmenoval pouze dokončení Týnského kostela. Na Zapův předpoklad vzestupného vývoje české pozdně gotické architektury navázal Bernhard Grueber (1871)³⁷⁸ ve studii *Die Hauptperioden der mittelalterlichen Kunstentwicklung in Böhmen, Mähren, Schlesien und den angrenzenden Gebieten*, a zejména (1879)³⁷⁹ ve čtvrtém svazku své syntézy *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen* první podrobnou charakteristikou architektury v době vlády Jiřího z Poděbrad. V důsledku hospodářských a společensko-politických dopadů husitské revoluce mohla obnova stavební činnosti, přerušené na dlouhou dobu „mezi roky 1419–1452“, probíhat jen postupně. V poděbradském období se proto soustředila na opravy a zabezpečení staveb poničených během husitských válek. Vznikal tak malý počet novostaveb, i když později následovaly velkolepé obnovy či dostavby (městské kostely v Chebu a Plzni), dokončované často až na konci 15. století (městské kostely v Mělníku, Slaném a Rakovníku). Novostavbu hradu Litice, rodového majetku Jiřího z Poděbrad, považoval Grueber spolu s Týnským kostelem za hlavní královy a zároveň první větší stavební akce.

Představy o zastavení stavební činnosti v důsledku husitské revoluce až do poloviny 15. století odmítl Josef Braniš (1893)³⁸⁰ ve druhém dílu své knihy *Dějiny středověkého umění v Čechách*, ovlivněný patrně znalostí architektury jižních Čech, kde působil. Zdůvodnil tím i vztah k předhusitské architektuře. Předpokládal, že „*mistři, kteří zůstali ve vlasti, odložili dláto jen*

³⁷⁷ Zap 1862, s. 445. Zapův text vyšel také samostatně v němčině – Zap 1863.

³⁷⁸ Grueber 1871a, s. 30–31, 34–35.

³⁷⁹ Grueber 1879, s. 1–3.

³⁸⁰ Braniš 1893, s. 105–109, 111. Srov. Braniš 1896.

na čas skutečného boje...“, následně hned obnovili svou činnost, kterou zaměřili na opravy poničených budov, především jejich dekorace a kleneb. Na těchto opravách se pod vedením starších mistrů školila nová generace a bylo pak jen přirozené, že vzhledem k dobové izolovanosti Čech čerpala ze starší domácí tradice. Podobně jako Grueber obhajoval Jiřího z Poděbrad, který „...neměl klidu a chvíle mysliti na umění,...“, byť „...smyslu pro podobné podniky nepostrádal“, jak dokládaly dostavba západního průčelí Týnského chrámu a znovuvýstavba králova hradu Litice. Upozornil také na předhusitské schéma klenby presbytáře kostela v Blatné. Podobně jako Grueber odlišil Braniš v české pozdně gotické architektuře jihočeskou a středočeskou „školu“. Jejich vznik sahal do konce 14. století, ale vyhranily se po husitských válkách v důsledku náboženského rozdělení na jihočeská katolická panství Rožmberků a utrakvistická města „v severnějších končinách země“.

Jan Herain (1893)³⁸¹ kladl v přehledu dějin české architektury v hesle *Čechy pro Ottův slovník naučný* důraz na systematické časové utřídění, důsledně svázané s historickými událostmi. Časové vymezení období označovaného „vladislavská gotika“ rozšířil do minulosti. Za spodní hranici určil už začátek husitských válek, respektive smrt krále Václava IV. (1419), i když se do roku 1436 téměř nic nestavělo. V následujícím období, do smrti Ladislava Pohrobka (1457), „...se jen opravuje, přestavuje a udržuje“, zejména klenby. Za vlády Jiřího z Poděbrad nastala intenzivnější stavební činnost, která dosáhla vrcholu za Vladislava II. Jagellonského. Ve výčtu staveb, mezi nimiž jmenoval z doby Jiřího z Poděbrad dostavbu Týnského kostela, připojil z poděbradské doby městský kostel v Rakovníku.

Za první republiky přidal Zdeněk Wirth (1919)³⁸² v článku *Periodizace českých dějin umění* další variantu časového vymezení umění české pozdní gotiky. Ohraničil ji roky 1420–1530 a rozlišil dvě její etapy. První, trvající do poloviny 15. století, označil „husitské období“. Nepřineslo nic nového, ve zjednodušené podobě se opakovaly formy předhusitské architektury doby

³⁸¹ Herain 1893, zvl. s. 396, 400–401.

³⁸² Wirth 1919, s. 47.

Václava IV. Vývoj umění za vlády Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad od doby Jagellonců nijak neodlišil.

Vojtěch Birnbaum (1924)³⁸³ v obecném úvodu ke gotickému umění v *Dějepisě výtvarného umění v Čechách* situaci po husitských válkách vyložil tak, že „život naplnil se novým obsahem, ale nedovedl pro tento nový obsah vytvořiti vlastní formy umělecké a zjednodušuje si pohodlně bohatou kulturu katolického světa, proti němuž bojuje, upadal stále více v uměleckou sterilitu“, která byla překonána, po „...prudkém zdvihu kulturní vůle“, na konci 15. století. Následně přispěl Birnbaum (1925)³⁸⁴ podrobným pojednáním architektury poděbradského období v rámci kapitoly o gotické architektuře. V periodizaci ani pojetí se nelišil od Grebera, když období od husitských válek do smrti Jiřího z Poděbrad pojal jako první etapu architektury „vladislavské doby“ ve smyslu přibývání stavebních aktivit za zlepšujících se podmínek, a to zejména v padesátých a šedesátých letech 15. století, jako „přípravnou“. Pokročil však ve stylové charakteristice architektury poděbradské doby. Vyznačovala ji stagnující a umělecky nevýznamná stavební produkce opakující bez invence předhusitské vzory. Stagnaci, byť bylo „jistě dosti vyškolených lidí“, kteří „nezapomněli, co uměli“ před válkou, zapříčinilo „...silné snížení hospodářské úrovně, duševní vyčerpání po příliš velkém předchozím napětí a obrácení zájmu..., k otázkám nábožensko-mravním...“.

V dosud nejobsáhlejším přehledu staveb poděbradské doby jmenoval Birnbaum presbytář kostela v Blatné a stavbu věže a čtyřlodí se síťovou klenbou předhusitského schématu kostela v Žumberku. Jako již Braniš ocenil klášterní kostel v Borovanech a připomněl také budovu tamního konventu s ambitem se síťovými klenbami předhusitských vzorů. Dále zmínil presbytář, sakristii a kruchtu kostela sv. Jana a Prokopa v Českých Budějovicích a kostel sv. Petra v Lounech. V radikální přestavbě kostela sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě, odvolávající se na formy původní stavby ze 13. století, shledal „...časný

³⁸³ Birnbaum 1931a, s. 98. Před vydáním knihy v roce 1931 vycházely její texty samostatně, příslušná část vyšla v roce 1924. – Birnbaum 1924a; Birnbaumová 1947, s. 344. Viz také Birnbaum, 1927.

³⁸⁴ Birnbaum 1931a, s. 143–144. Birnbaumova kapitola o gotické architektuře vyšla nejprve samostatně v letech 1924–1926, 1928. Příslušná část textu o pozdní gotice vyšla v roce 1925. Srov. Birnbaum 1928a; Birnbaum 1928b.

případ historismu...“, dosud však podmíněný „neschopností architekta vytvořit něco nového“. Naproti tomu romanizující patky a hlavice sdružených tordovaných sloupů dvorní arkády hradu v Jindřichově Hradci, které kladl na konec 15. století, považoval Vojtěch Birnbaum (1924)³⁸⁵ za příklad tzv. *románské renesance*, kterou chápal jako formu *útěku od vyčerpaného gotického slohu*. Naopak Kristina Kaplanová (2000)³⁸⁶ v monografii kostela ve Vysokém Mýtě předpokládala, že jeho stavitel „...*vědomě navazoval na architekturu období Karla IV., které znamenalo pro obyvatele Čech po dlouhém období války zlatý věk prosperity.*“ Birnbaum k výčtu staveb poděbradského období dále připojil obnovu kostela sv. Ducha v Hradci Králové a z nedatovaných staveb presbytář a zdivo lodi městského kostela v Mladé Boleslavi a klenbu trojlodí městského kostela sv. Bartoloměje v Plzni. Na závěr přehledu uvedl ze světských staveb hrad Litice, zámek v Budyni nad Ohří a severní Malostranskou věž Karlova mostu v Praze. V Birnbaumově přehledu nefiguroval předchozími autory bez výjimky uváděný Týnský kostel, jehož západní štít považoval za dílo parléřovské huti z počátku 15. století.

Karel Chytil 1929³⁸⁷ ve studii o vzniku a šíření parléřovských klenebních schémat ve střední Evropě *Umění české na počátku XV. stol.* rozvedl Birnbaumův názor na pokles stavebních aktivit už před vypuknutím husitské revoluce. Mnozí stavitelé či kameníci cizího původu měli v posledních letech vlády Václava IV. odcházet z Prahy jednak kvůli nedostatku pracovních příležitostí a také z náboženských a národnostních důvodů. Po husitských válkách konstatoval od poloviny 15. století návaznost na předhusitská klenební schémata s poukazem na zejména v jižních Čechách ve druhé polovině 15. století opakovaný milevský vzorec. V konstrukcích kleneb se mělo postupovat „...*dále k novým kombinacím.*“ Obdobně Emanuel Poche 1935³⁸⁸ upozornil na přesun stavebních aktivit z pražského centra na katolická panství Rožmberků do jižních Čech, kde se mělo od poloviny

³⁸⁵ Birnbaum 1924b, s. 12–16.

³⁸⁶ Kaplanová 2000, s. 11.

³⁸⁷ Chytil 1929, s. 263–286, zvl. s. 279, 283.

³⁸⁸ Poche 1935a, s. 24–42, zvl. s. 34. Ve stejném znění vyšla Pocheho studie v: Poche 1935b, s. 24–42.

čtyřicátých let 15. století – především v klenebních schématech – navazovat na místní předhusitskou tradici.

Ještě v meziválečném období Antonín Matějček 1927³⁸⁹ poukázal na dominující opravy městských kostelů v důsledku sekularizace církevního majetku za husitských válek. Podobně Dobroslav Líbal 1948³⁹⁰ zdůraznil měšťanský charakter pohusitské architektury. Poukázal na rozmach na církevní architektuře nezávislého světského umění souvisejícího s husitskými válkami posíleným politickým a hospodářským vlivem měst, který se projevil především výstavbou městských bran a opevnění, radnic a měšťanských domů.

Dobroslav Líbal ve své knize *Gotická architektura v Čechách a na Moravě* (1948)³⁹¹ a následně v kapitole *Stavitelství doby pohusitské* v knize *České umění gotické I* (1949)³⁹² zdůraznil nejednotnost vývoje v jednotlivých oblastech země, postrádajících vzájemnou souvislost. Nástup pozdně gotické architektonické tvorby v Čechách, často pod vlivem mezitím již vývojově pokročilého umění sousedních zemí, podmínila v různých oblastech odlišná *míra únavy*, jak z hlediska vnějších důsledků válečných událostí, tak i *duchovní*. České vnitrozemí, především střední Čechy, *odpočívající* navíc „...po příliš prudkém uměleckém dění doby pozdně lucemburské“, nemělo ještě za vlády Jiřího z Poděbrad „...sílu přistoupit plně a nebojácně k pozdně gotickým problémům“.³⁹³ V jižních Čechách, kde „...vytryskly již v době lucemburské nové silné prameny duchovního života“ však „...vývoj nebyl úplně přerušen“.³⁹⁴ Bezprostřední kontinuitu s předhusitskou architekturou umožnilo silné postavení pánů z Rožmberka, které zajistilo relativní klid i během válečných let. Vývoj pozdří gotiky tak v jižních Čechách mohl začít již po polovině 15. století.

³⁸⁹ Matějček 1927, s. 26.

³⁹⁰ Líbal (pozn. 1), s. 269–281. Srov. Líbal 1961, s. 67.

³⁹¹ Líbal 1948, zvl. s. 198–289.

³⁹² Líbal 1949. Srov. Líbal 1961.

³⁹³ Líbal 1948, s. 206.

³⁹⁴ Ibidem, s. 230; Líbal 1961, s. 33.

Stavby poděbradského období pojednal Dobroslav Líbal³⁹⁵ v rámci veškeré pozdně gotické architektury. S výjimkou jihočeských, zpracoval sakrální stavby spadající do poděbradské doby v kapitole nazvané *Období únavy* spolu s několika mladšími, zpravidla z poslední čtvrtiny 15. století (kostel P. Marie Na Náměti v Kutné Hoře, kostely v Kaňku, Kuněticích, Jičíně, kostel sv. Petra Na Poříčí v Praze). Kromě již dříve uváděných (městské kostely v Plzni, Hradci Králové, Vysokém Mýtě, Rakovníku, Týnský kostel v Praze), Líbal nově upozornil na úpravy františkánského kláštera v Plzni (1460–1494). V trojlodí kostela Panny Marie na Náměti v Kutné Hoře, jehož přestavbu podnítil požár v roce 1470, shledal příbuznost s hutí provádějící historizující přestavbu kostela ve Vysokém Mýtě (1461–1525). V rámci kapitoly věnované jihočeským pozdně gotickým kostelům spatřoval Dobroslav Líbal v architektuře klášterního kostela augustiniánů v Borovanech „...jediný příklad jihobavorského vlivu u nás.“ Posunul starší dataci kostela v Žumberku (1455) do poslední třetiny 15. století a započítal kostela v Blatné (presbytář 1444) nejdříve do třetí čtvrtiny 15. století. Z městských staveb poděbradského období upozornil Líbal kromě severní Malostranské mostecké věže v Praze na Pražskou bránu ve Slaném (zbořena 1841), z hradních staveb na konzervativní novostavbu východočeského hradu Litice (1468).

Václav Mencl (1948)³⁹⁶ se v hlavní části své knihy *Česká architektura doby lucemburské* zabýval jihočeskou architekturou třicátých let 15. století. Po husitských válkách měl být dostavěn farní kostel sv. Víta v Českém Krumlově (1407–1439), rezidenčním sídle pánů z Rožmberka. V jeho architektuře se spojila tradice jihočeské architektury 14. století, založená prostorovým pojetím klášterního kostela v Třeboni a klenební koncepcí parléřovského dvorského umění, uvedenou do jižních Čech kostelem sv. Jiljí v Milevsku. Navíc však již v architektonickém tvarosloví trojlodí a severní předsíně shledával i *manýristickou hravost pozdní gotiky*, která se návazně projevila na stavbě kostela sv. Mikuláše v Suchdole nad Lužnicí (kolem 1440). Do okruhu prací českokrumlovské svatovítské huti pak řadil architekturu

³⁹⁵ Líbal 1948, s. 203–205, 230–231, 269–270, 282.

³⁹⁶ Mencl 1948, s. 143–147, 165–181, zvl. s. 167, 168, 174.

sakristie kaple sv. Jiří na rožmberském hradě v Českém Krumlově s klenbou odvozenou ze sakristie kostela sv. Víta a prostoru při východní věži hradu, zaklenutou na střední sloup obkročnou hvězdovou klenbou (1430–1440). V závěrečné kapitole knihy Václav Mencl pojednal o vlivu architektury lucemburské doby na středoevropskou pozdně gotickou architekturu. Upozornil, že se ohnisko vývoje od počátku 15. století přesouvalo z Čech do Podunají, především na pomezí Horního Rakouska a Dolního Bavorska. Na tvorbu parléřovské pražské huti, kterou měly zprostředkovat jihočeské stavby (kostel sv. Jiljí v Milevsku, kostel sv. Víta v Českém Krumlově). Pozdně gotická architektura širší oblasti Podunají pak zpětně ve druhé polovině 15. století působila na stavební tvorbu v Čechách. Václav Mencl se na tomto místě stručně věnoval i pohusitské architektuře v Čechách. Omezená stavební činnost se soustředila do nejméně válečnými událostmi postižených jižních Čech, kde však bez invence do poloviny 15. století pouze dožívala „*duchovně mělká a nemyslivá tvorba*“ v architektuře ve stavbách již zmíněného presbytáře farního kostela v Blatné (1414–1444), kostela ve Vodňanech (1415–1435), hradní kaple na Zelené Hoře u Nepomuku a farního kostela v Táboře (obvodové zdivo). Ze světských staveb této doby jmenoval radnici v Táboře a přestavbu hradu v Jindřichově Hradci za Menharta z Hradce, díla „*Zcela neprůbojná a nemyslivě žijící z výtvarné minulosti 14. věku*“. Architektura po husitských válkách do poloviny 15. století v ostatních oblastech Čech nestojí podle Václava Mencla „*...už téměř ani za zmínku*“. V kontextu středoevropského vývoje pozdně gotické architektury pak ze staveb druhé poloviny 15. a první čtvrtiny 16. století v Čechách zmínil nejprve trojlodí kostela sv. Bartoloměje v Plzni z doby kolem roku 1480, ovlivněné bavorsko-švábskou architekturou, vzešlou z podnětů pražské parléřovské huti.

Současně s uvedenou Menclovou prací vyšla kniha *Český Krumlov. Jeho život a umělecký růst* (1948).³⁹⁷ Shrnula výsledky průzkumu města vedeného Václavem Menclm. V historické části knihy charakterizovala Vlasta Dvořáková³⁹⁸ prostředí dvora vůdce katolické šlechty Oldřicha z Rožmberka

³⁹⁷ Mencl 1948b.

³⁹⁸ Ibidem, s. 38.

(1403–1462) kam se utekla umělecká produkce, vypuzená z hlavního města, aby zde dotvářela výrazné umělecké formy vysokého dvorského slohu a překládala je poznenáhlu do nižších provinciálních poloh.“ Zdůraznila také jeho politický a náboženský význam v zemi ve čtyřicátých letech 15. století. Bylo to prostředí „konservující předrevoluční názorovou soustavu.“ Části o středověké architektuře zde napsaly Květa Reichertová a Eva Šamánková.³⁹⁹ Přestavbu českokrumlovského hradu spolu se vznikem obou Menclm zmiňovaných prostor kladly do čtyřicátých let 15. století. K nim konstatovaly, že ačkoliv v této době (1444) Oldřich z Rožmberka povolal rakouského mistra, vliv mezitím pokročilé architektury sousedního Podunají se zde ještě neprojevil. Kontakty navázané s rakouským prostředím za Oldřicha z Rožmberka však měly v jižních Čechách umožnit rychlé přijetí nových podnětů ve druhé polovině 15. století, zatímco ostatní oblasti Čech *živořily v neustálém opakování*. Na obě předešlé knihy navázal Vladimír Denkstein (1953)⁴⁰⁰ v kapitole o architektuře knihy *Jihočeská gotika*. Svěbytnost jihočeské sakrální architektury pozdní gotiky se podle něho projevila v návaznosti na tradici jihočeské předhusitské tvorby, kterou završila stavba kostela sv. Víta v Českém Krumlově, jehož klenební koncepce byla dále rozvíjena ve 2. polovině 15. století, snad s přispěním *vývoje susedního stavitelství rakouského*.

Předchozí poznatky k vývoji pozdně gotické architektury v jižních Čechách shrnul a dále rozpracoval Viktor Kotrba (1965)⁴⁰¹ v úvodní kapitole k architektuře v katalogu k výstavě *Jihočeská pozdní gotika 1450–1530* v Alšově jihočeské galerii v Hluboké nad Vltavou společně s Jiřinou Hořejší, autorkou katalogových hesel jednotlivých staveb.⁴⁰² Oba autoři se zaměřili především na stavební činnost poslední čtvrtiny 15. a první třetiny 16. století. Architektuře padesátých a šedesátých let 15. století se věnovali jen okrajově. Viktor Kotrba⁴⁰³ připomněl, že kromě utrakvistických měst Tábora, Písku

³⁹⁹ Ibidem, s. 50–52, 68.

⁴⁰⁰ Denkstein 1953, s. 32–37.

⁴⁰¹ Kotrba 1965, s. 70–96.

⁴⁰² Hořejší 1965, s. 97–123. vodní kapitolu k historickým předpokladům kulturního vývoje jižních Čech napsal Kavka 1965.

⁴⁰³ Kotrba 1965, s. 70–74, 78.

a Vodňan, zůstala převážná část jižních Čech katolická, rozdělená do „...*tří historicky i výtvarně ucelených oblastí*“, ovládaných vlivnými rody. Největší část zabíralo panství Rožmberků, panství pánů z Hradce přesahovalo na jihozápadní Moravu, na severu a severozápadě se rozkládaly majetky Šternberků (Bechyně) a pánů z Rožmitálu (Blatná). Oproti ostatním územím Čech se zde poměry po husitských válkách stabilizovaly dříve. „*Čilý stavební ruch...*“ od poloviny 15. století byl zde „...*výrazem nejen rychlé konsolidace a stoupajícího blahobytu země, ale četnými novostavbami kostelů i zvýšeného úsilí katolicismu o upevnění jeho pozic.*“ Protihusitské misie papežského legáta a františkánského kazatele Jana Kapistrána (v letech 1451 až 1452 pobýval v Českém Krumlově, Chebu a Mostě⁴⁰⁴) našly ohlas v zakládání klášterů františkánů-observantů kromě Moravy nejdříve v západních (Plzeň 1460, Cheb 1464) a posléze i v jižních Čechách (Jindřichův Hradec 1478, Bechyně 1491, Horažďovice 1501). Předpoklad počátečního nedostatku schopných stavitelů, kteří za politické nestability zřejmě opustili zemi, dokládá Kotrba dopisem z roku 1444, ve kterém Oldřich z Rožmberka žádal hraběnku Annu ze Šaumberku (hrabství Schauenberg u Lince) o poskytnutí jejího stavitele Andree s odůvodněním, že on nikoho takového ve svém okolí nemá („...*'darzu ich solher maister alhie nicht gehabt mag'...*“). Nedostatkem schopných domácích stavitelů vysvětloval podobu jedné z prvních novostaveb v této oblasti, klášterního kostela v Borovanech, vymykajícího se jihočeské architektonické tradici a ovlivněného bavorským uměním. Ze staveb datovaných do sledovaného období věnovala v katalogu Jiřina Hořejší⁴⁰⁵ samostatné heslo již zmiňovaným stavbám v Borovanech a Žumberku (1455). Z architektur, jejichž stěžejní stavební etapa spadá do pozdější doby, upozornila na starší fázi výstavby kostela sv. Jakuba Většího v Prachaticích (klenba předsíně ze čtyřicátých let 15. století; 1467 oprava presbytáře, sakristie a kaple sv. Barbory). Přestavby již zmiňovaného kostela sv. Mikuláše v Suchdole nad Lužnicí měly proběhnout po roce 1444 a na konci 15. století. V Táboře započala po roce 1440 nejen výstavba radnice, ale také farního kostela Proměnění Páně na hoře Tábor. Tehdy mělo vzniknout

⁴⁰⁴ Urbánek 1918, s. 569, 573, 575.

⁴⁰⁵ Hořejší 1965, s. 101, 114, 119–120, 123,

obvodové zdivo presbytáře s okenními kružbami a sedlovými portály a obvodové zdivo trojlodí.

Podle Václava Mencla (1957)⁴⁰⁶ v knize *Tisíc a sto let české stavební tvorby* vyznačují architektonickou tvorbu po husitských válkách až do osmdesátých let 15. století retrospektivní rysy a pokleslá úroveň (přestavba hradu v Českém Krumlově a v Jindřichově Hradci, radnice a kostel v Táboře, kruchta kostela sv. Ducha v Hradci Králové, tvrz v Tuchorazi od stavitele Květoně, 1477). Birnbaumova první etapa vladislavské gotiky nekončí u Mencla smrtí Jiřího z Poděbrad a s nástupem Vladislava II. Jagellonského nenastává v oblasti architektury okamžitá změna, jakou předpokládal Dobroslav Líbal s nástupem Matěje Rejska a Benedikta Rieda. Podstatnější proměny formálního vývoje shledal Václav Mencl až v osmdesátých letech 15. století. Obrat nastal pod vlivem pokročilé bavorsko-švábské architektury počínaje halovými trojlodími v Chebu od Erharda Bauera z Eichstädtu (1472–1476) a v Plzni (kolem 1476), kde Mencl později (1961)⁴⁰⁷ nevyloučil také činnost Erharda Bauera. Opakování předhusitských typů a jejich forem v období mezi lety 1420–1480 dokládal Václav Mencl (1960)⁴⁰⁸ ve studii *Vývoj středověkého portálu v českých zemích* portálem kostela sv. Petra v Lounech (kolem 1460), portály v presbytářích kostelů v Táboře (kolem 1440), Blatné (1444), Rakovníku (kolem 1460), v tvrzi Tuchoraz (1474), dále na hradech v Jindřichově Hradci (kolem 1440) a Liticích (1468), kde vzniku v době Václava IV. odporovalo jen zdrobnění, rustikalizace a nepřesnost provedení. Obdobný stav konstatoval Mencl (1960)⁴⁰⁹ u kružbových obrazců z druhé poloviny 15. století až po devadesátá léta v článku *Vývoj okna v architektuře českého středověku*, které nepřekročily vývoj parléřovské tvorby (kostel sv. Petra v Lounech, kolem 1460; západní okno kostela sv. Ducha v Hradci Králové, kolem 1463; trojlodí kostela sv. Bartoloměje v Plzni, kolem 1475). Podobně jako u portálů rustikalizovaly se podle Mencla tvary pravoúhlých oken doby Václava IV. (hrad v Jindřichově Hradci, kolem 1440; radnice

⁴⁰⁶ Mencl 1957, s. 14.

⁴⁰⁷ Mencl 1961, s. 46.

⁴⁰⁸ Mencl 1960a, s. 142–144.

⁴⁰⁹ Mencl 1960b, s. 130, 132, 226.

v Táboře, kolem 1440; severní Malostranská mostecká věž, před 1451; Tuchoraz; okna v druhém patře jižního průčelí Staroměstské radnice z doby Jiřího z Poděbrad). V knize *České středověké klenby* zaznamenal Václav Mencl (1974)⁴¹⁰ do sedmdesátých let 15. století opakování parléřovských hvězdových a síťových (kostel v Blatné, sv. Petra v Lounech, tvrz v Tuchorazi) nebo obkročných kleneb (kruchta v kostele sv. Ducha v Hradci Králové). Jinak se užívaly jen jednoduché, křížové klenby (presbytář kostela ve Vodňanech, kaple na Zelené Hoře, kruchta v Hradci Králové). Nová schémata z Podunají se do Čech měla dostávat zejména od osmdesátých let 15. století (lod' kostela v Borovanech, 1455–1464; trojlodí sv. Bartoloměje v Plzni, kolem 1480).

Opakování architektonického tvarosloví předhusitské architektury v architektuře poděbradské doby zkoumala Dobroslava Menclová (1961)⁴¹¹ v závěru studie *Vliv husitských válek na pozdně gotickou fortifikační architekturu*. Obtížnost datování pohusitských staveb vysvětlovala uplatňováním „skutečných“ historismů. Historismy Menclová chápala jako *zákonité* vyjádření *hluboké krize společnosti*, u nás husitské revoluce. Menclová konstatovala v pohusitské době „až do poloviny století a často i ještě dále...“ omezení, zvláště světské architektury, „na tvaroslovné prvky doby Karlovy a Václavovy, které jenom opakuje a násobí (Jindřichův Hradec,...)“. Poté se, „hlavně od poloviny století“ se vyskytovaly „zřejmé“ historismy, jako zmíněné romanizující sloupy v Jindřichově Hradci, které kladla do čtyřicátých let 15. století. Pro jagellonské období téma rozpracovala Jiřina Hořejší. V článku *Tvář pozdně středověkých historismů* (1969)⁴¹² zkoumala výskyt historismů v architektuře „...kritické přelomové doby kolem 1500“. Pro poslední čtvrtinu 15. století konstatovala, že „Země, která prošla ohněm husitských válek a náboženské reformace, země, která se tak mocně opřela proti platnosti středověkých jistot, tato země nemohla nakonec po utišení vyčerpávající exploze, než se obrátit zpět do minulosti.“, došlo tak „k obnově,

⁴¹⁰ Mencl 1974, s. 82–83.

⁴¹¹ Menclová 1961, s. 447–448, 468, 470.

⁴¹² Hořejší 1969, 110, 115, 121. Srov. Hořejší 1972.

ke znovuupevnění středověku“, zatímco architekturu doby bezprostředně předcházející měla vyznačovat stagnace.

K architektuře poděbradského období se vyjádřil Götz Fehr nejprve stručně ve své knize o *Benediktu Riedovi* (1961),⁴¹³ posléze se podílel na syntéze českého gotického umění kolektivu německých historiků umění *Gotik in Böhmen* (1969),⁴¹⁴ jako autor kapitoly o pozdně gotické architektuře. Podle Fehra se architektura po husitských válkách vyznačovala neinvenční závislostí na tvorbě pražské parléřovské huti. Na nemnoha dokladech architektonické činnosti této doby měl být kladen důraz na „dekoraci, zkrášlení a vyzdobení“. Tyto tendence přetrvávaly ještě na počátku vlády Vladislava II. Jagellonského (Prašná brána, hradní kaple Křivoklátu, chór kostela sv. Barbory v Kutné Hoře, orloj Staroměstské radnice). Prašnou bránu považoval Götz Fehr za „symbol všeobecné stagnace“ pohusitské architektury. Oproti předchozím desetiletím, kdy utrakvisté neměli mít s ohledem na svůj vztah k umění potřebu manifestovat své názory v architektuře, nyní „představa královské důstojnosti jakoby vyžadovala umocnění dekoru“. Na stagnaci a provincializaci architektonické tvorby po husitských válkách se podle Fehra vedle zhoršení hospodářské situace podílela zejména politická izolace Čech bránící kontaktu se stavebními hutěmi sousedních zemí, členství cizinců v ceších bylo navíc královským výnosem Jiřího z Poděbrad z roku 1459⁴¹⁵ podmíněno přijímáním podobojí. Kromě toho mělo být husitství nepřátelské „každému cizímu vlivu“, a to i po skončení válek. I když období vlády Jiřího z Poděbrad nebylo z hlediska uměleckého vývoje přiosné, lze podle Fehra už v dané době rozpoznat jeho budoucí ohniska: Prahu těžící z parléřovského umění, s Podunajím provázané jižní Čechy, severozápadní Čechy obrácené k německým oblastem s centry v Mostě a Chebu. Ve shodě s předchozím bádáním předpokládal Fehr v jižních Čechách rychlé obnovení stavební činnosti (kostel sv. Víta přestavba hradu v Českém Krumlově). V husitském vnitrozemí začala po nástupu Jiřího

⁴¹³ Fehr 1961, s. 10–11.

⁴¹⁴ Fehr 1969, s. 322–325, 339.

⁴¹⁵ Toto nařízení Jiřího z Poděbrad připomněl již dříve v jiné souvislosti Kotrba 1965, s. 82. Dekret byl vydán na žádost Jan Rokycany králem Jiřím z Poděbrad, Götz Fehr uvedl omylem rok 1452.

z Poděbrad na český trůn stavební aktivita obnovami opevnění královských měst. V Praze kromě dostavby Týnského kostela zmínil přestavbu Staroměstské radnice (po 1458).

Podobně jako Václav Mencl a Götz Fehr neshledal Viktor Kotrba (1968)⁴¹⁶ ve studii *Baukunst und Baumeister der Spätgotik am Prager Hof* po nástupu Vladislava II. Jagellonského na český trůn v sedmdesátých letech 15. století v oblasti vývoje architektury podstatnější změny. Na předhusitské tradici závislí domácí umělci přidávali k dvorskému stylu lucemburské doby pouze větší zdobnost (Prašná brána). V recenzi na stať Götze Fehra Viktor Kotrba (1971)⁴¹⁷ zdůraznil kontinuitu uměleckého vývoje v Čechách bez jasného předělu mezi gotikou a renesancí, odrážející souvislý vývoj českých dějin mezi lety 1419–1618. V pokračování gotiky v sakrální architektuře až do doby Rudolfa II. spatřoval „fenomén kontinuity“, kdy byl úspěšně překlenut „mocný duchovní a společenský převrat“ husitství. V této souvislosti Kotrba polemizoval s Fehrovým zařazením pohusitské architektonické tvorby na úvod podkapitoly „*Wiederaufleben der Baukunst unter Wladislaw II.*“ Viktor Kotrba upozornil, že „...přežívání parléřovské gotiky hluboko do doby jagellonské vyznačuje dobu Jiřího z Poděbrad tou měrou, že by byla na místě zvláštní úvaha, i když tato desetiletí zprvu nepřinesla žádný další rozvoj“. Za svědectví kontinuity pohusitské architektury s tvorbou parléřovské huti katedrály sv. Víta v Praze, jejíž výstavba byla přerušena husitskými válkami, považoval Viktor Kotrba (1972)⁴¹⁸ v článku *Zwei Meister der Jagellonischen Hofkunst* návrat posledního předrevolučního stavitele katedrály „mistra Petrlíka“ do Prahy v polovině třicátých let 15. století. Ve funkci „*magister fabricae operis ecclesiae Pragensis*“ měl setrvat do poloviny padesátých let 15. století, a to „...v bezprostředním kontaktu přežívání parléřovské tradice v Čechách dokonce i v těžkých poměrech pohusitské doby“. Ohlas „zdobnosti pozdního parléřovského stylu“ se projevil jak při stavbě západního štítu Týnského kostela a severní Malostranské mostecké věže, tak ještě na počátku vlády

⁴¹⁶ Kotrba 1968, s. 182–184.

⁴¹⁷ Kotrba 1971, 367.

⁴¹⁸ Kotrba 1972, s. 248–249.

Vladislava II. Jagellonského v architektuře Prašné brány a tvrze Tuchorazi. Viktor Kotrba ve své recenzi dále upozornil, že v městských stavbách a při obnovách městských opevnění se projeví především měšťanské nároky na reprezentaci a další praktické potřeby. K Fehrem uváděným stavbám Kotrba,⁴¹⁹ kromě severní Malostranské mostecké věže (1464) a kostela sv. Petra v Lounech (1455–1462), doplnil také věž Novoměstské radnice v Praze (1452–1456) a kapli zámku ve Smečně (1460). Tím byla v podstatě ukončena evidence architektonického fondu poděbradské doby, která v přehledových pracích umělecko-historické literatury přetrvala do současnosti.

Václav Mencl (1978)⁴²⁰ setrval při pojednání architektury v syntéze *Pozdně gotické umění v Čechách 1471–1526* na své koncepci vývoje pozdní gotiky z roku 1948, kde se věnoval jen architektuře ovlivněné pokročilým uměním širší podunajské oblasti vznikající zejména od konce sedmdesátých let 15. století. V druhém vydání knihy kapitolu Václava Mencla doplnil Jan Muk (1985)⁴²¹ statí *O pozdně gotických klenbách české architektury*, bez zmínky o poděbradském období. Autoři knihy (kromě Václava Mencla, Jaromír Homolka, Jiří Krása, Jaroslav Pešina) komentovali v předmluvě omezení na umění jagellonské doby (1471–1526) tak, že: „...Do poděbradského období...“ se vracejí „...jen k památkám, které už připravují nebo předznamenávají umělecký vzestup v poslední čtvrtině 15. století.“⁴²² Z hlediska architektury však podle Mencla⁴²³ „V zemi samotné nebylo oč se opřít..., protože, za Jiříka z Poděbrad u nás nebylo žádné únosné tradice“. Jako příklad „zralé pozdní gotiky“ z poděbradského období jmenoval bavorským uměním ovlivněný klášterní kostel v Borovanech (1455–1464). Podobně jako Mencl nevěnoval Albert Kotal ve své knize *České gotické umění* (1972) období „stagnace“ žádnou pozornost.⁴²⁴ Přehled pohusitské architektury, se stručným odkazem na obnovu aktivity rožmberské huti po polovině 15.

⁴¹⁹ Kotrba 1971, s. 367.

⁴²⁰ Mencl 1978; Mencl 1985.

⁴²¹ Muk 1985, s. 165–166.

⁴²² Homolka – Krása – Mencl et al. 1978, s. 11.

⁴²³ Mencl 1978, s. 148–149.

⁴²⁴ Kotal 1972, s. 161.

století, zahájil až výkladem o jihočeských kostelech z osmdesátých let 15. století.⁴²⁵

Pojetí architektury poděbradské doby se v následující literatuře, kromě podrobnějšího zpracování některých staveb, nijak zásadně nezměnilo. Víceméně samostatně chápané období se vymezovalo historickými událostmi, smrtí Václava IV. nebo počátkem husitských válek a smrtí Jiřího z Poděbrad, ale také „podstatnou změnou“ v kulturním vývoji Čech po nástupu Vladislava II. Jagellonského. Pro architektonickou tvorbu v jižních Čechách převládá předpoklad bezprostřední návaznosti na předhusitskou architekturu, která na vysoké úrovni pokračovala na rožmberských stavbách do poloviny 15. století.⁴²⁶ Týnský kostel je uváděn pouze v kontextu architektury ostatních oblastí Čech, kde se obecně předpokládá vývojová stagnace. Dobroslava Menclová (1972)⁴²⁷ charakterizovala architektonickou tvorbu středních a východních Čech jako „...kompromisní a měšťansky prostřední...“. Navazovalo se zde sice jako v jihočeské oblasti na architekturu lucemburské doby, „ale jen formálně.“ Prostředí, v němž se po husitských válkách ujala moci hospodářsky silná města a nižší šlechta, zůstala podstata kultury aristokratického dvora neznámá, často nechápe „...její smysl a nejpodstatnější rysy se zjednodušují a často z nepochopení i znetvořují.“ Hrad Litice, tvrz v Tuchorazi (do 1477) a zámeckou kapli ve Smečně zařadila do jednoho, „středočeského okruhu“ hradní architektury poděbradské doby. Kromě formální stránky spojovala stavby také osobami stavebníků, krále a vysokých královských úředníků. Dobroslav Líbal v knize *Gotická architektura středních Čech* (1983) zmínil k poděbradské době pouze výstavbu městských opevnění.⁴²⁸ V katalogu k výstavě *Gotika v západních Čechách 1230–1530* upozornil Dobroslav Líbal (1995) na stavební aktivitu při městském kostele sv.

⁴²⁵ Ibidem.

⁴²⁶ K jihočeské architektuře poděbradské doby zvl. Menclová 1972, s. 252; Müller 1985, s. 520, 532; Hořejší 1988, s. 515–517; Kuthan 2000, s. 173–174; Benešová 2001a, s. 42; Kuthan 2002, s. 289; Látal 2004, s. 137–138; přehled literatury k jihočeské pozdně gotické sakrální architektuře viz Lavička 2013, s. 9–11; podrobný souhrn k jednotlivým jihočeským stavbám z poděbradské doby zvl. Kuthan 2010; Kuthan 2013.

⁴²⁷ Menclová 1972, s. 252, 279–290.

⁴²⁸ Dobroslav Líbal – Veronika Líbalová, *Gotická architektura středních Čech*, Praha 1983, s. 41–42.

Bartoloměje a kláštere františkánů-observantů v Plzni.⁴²⁹ Rámcový souhrn architektonické produkce poděbradského období v Praze podal Dobroslav Líbal (1983)⁴³⁰ v kapitole *Husitství a doba poděbradská* v knize *Praha středověká*, kde jmenoval severní Malostranskou mosteckou věž, západní štít Týnského kostela, věž Novoměstské radnice (do 1455), přestavbu Staroměstské radnice (od začátku čtyřicátých let 15. století). Za první nezávislý tvůrčí počín pokládal střechy západních věží Týnského kostela (severní 1463–1466, jižní 1506–1511), které „lze označit za první, skutečně velkolepý projev samostatného tvůrčího úsilí, jež se již odpoutalo od předhusitské tradice a vydalo se na samostatnou cestu.“ a „tvorí důležitý článek v radě složitých českých krovů a střech pozdní gotiky.“

Jiřina Hořejší (1984)⁴³¹ v syntéze české pozdně gotické architektury v *Dějinnách českého výtvarného umění* konstatovala, že stavební činnost v Čechách, „postrádající osobnost vůdčího architekta“ a „poznamenaná nízkou tvůrčí invencí“, spočívala převážně v dokončování starších staveb a v nezbytných opravách husity poničených kostelů a klášterů. Při výkladu architektury poděbradské doby zmínila osobnostní charakteristiky krále disponovaného především pro řešení politických otázek. Odkázala na zprávu Řehoře z Heimburka z roku 1470, který uvedl, že „...‘Král se stává čím dále lakotnějším’...“Na jejím základě zdůraznila, že král stavební aktivity finančně nepodporoval. Jím iniciované znovuosazení cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou, rodové fundace pánů z Kunštátu,⁴³² naopak předpokládalo, že král byl „...v mnohém ohledu velkorysý a štědrý“.⁴³³ Mezi nejvýznamnější realizace poděbradské doby, zpravidla dokončené až v následujícím období, zařadila ze sakrálních staveb farní kostel v Táboře (kolem 1440), Týnský kostel, kostel sv. Bartoloměje (1432–1470) a františkánský klášter (1460–1494) v Plzni, kostely sv. Ducha v Hradci Králové (1463) a sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě (1461–1525). Ze světských staveb radnici v Táboře (kolem

⁴²⁹ Líbal 1995, s. 261–263.

⁴³⁰ Líbal 1983b, s. 335–341.

⁴³¹ Hořejší 1984, s. 499. Srov. Hořejší 1992, s. 380–384.

⁴³² Hořejší 1984, pozn. 8 na 533.

⁴³³ Ibidm, s. 499.

1440), severní Malostranskou mosteckou věž, věž Novoměstské radnice (od 1451) a nedochovanou Pražskou bránu ve Slaném (1460–1472).⁴³⁴ V hesle k architektuře pozdní gotiky v *Nové encyklopedii českého výtvarného umění* architekturu poděbradské doby Jiřina Hořejší (1995)⁴³⁵ prezentovala Týnským chrámem, Staroměstskou radnicí (po 1458), severní Malostranskou mosteckou věží, a dále příklady městských opevnění.

Jan Chlíbec (1985)⁴³⁶ v článku *K vývoji názorů Jana Rokycany na umělecké dílo* připomenul v utrakvistickém prostředí rozšířené názory zavrhuující u sakrální architektury přílišnou vertikální a pojímání krásy jako projevu pýchy. Z názorů utrakvistického arcibiskupa Jana Rokycany připomněl i ty, které se dotýkají architektury. Citoval výrok z roku 1427, v němž Rokycana v duchu husitského ikonoklasmu obhajoval destrukci klášterů a kostelů: „... , (...) *neb jest to přepuštěno, ne tak aby šlo na potupu boží nebo jeho svatých aneb které svátosti kostelnie, ale pro výstrahu většieho zlého v této obci a v ta doby příštíeho z nedopuštění toho.*’...“ Opačný postoj, zaujal Rokycana v textech ze čtyřicátých a padesátých let 15. století. Poukazoval na nezbytnost sakrální architektury „... , (...) *potřebné k chvále boží a pro lidské spasenie... (‘...)*“ , případně její nedostatek kritizoval: „... *Á běda bude! Á ti páni panoše po hradích, po tvrzcích, ješto jim po jistbách mše slúží (...)* *Ješto, kdež kosteluov nemají, by asa zvláštne miesto měli, jako kapli, aby tu slauženo bylo; ale v jistbách neb jinde? Není tu vážnost[i]!*’...“ Negativně se Rokycana odmítající válku vyjadřoval k výstavbě městských fortifikací a kritizoval také okázalé měšťanské domy. (Jeho kritika je zároveň dokladem stavebních aktivit na tomto poli: „... , (...) *stavějí a mají krásné domy, vysoké, malované.*’...“) O praktickém dopadu Rokycanových názorů Jan Chlíbec pochyboval. Kázání, v nichž Rokycana „*jako představitel utrakvistické církve musel reagovat na okamžité potřeby a požadavky společnosti, které se rychle měnily*“, pravděpodobně nenalezly větší ohlas „*ve skutečných radikálních*

⁴³⁴ Hořejší 1984, s. 498–500.

⁴³⁵ Hořejší 1984, s. 996.

⁴³⁶ Chlíbec 1985, s. 49–50, 54, 56. Citoval výroky Jana Rokycany z: *Tractatus de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiae* (1443), *Výklad na evangelium sv. Lukáše* (1455), *Postila* (poslední redakce z let 1456–1457), *Výklad na evangelium sv. Jana* (asi 1456).

činech.“ Dokladem Rokycanovy tolerance k výtvarným dílům a k architektuře byla „...dochovaná výzdoba Týnského chrámu i zprávy o tehdy tam instalovaných a dnes již zničených pracích...“

Základní rysy a tendence poděbradského období krátce shrnula Klára Benešová (2001)⁴³⁷ v úvodní stati publikace *Architektura gotická* k výstavě *Deset století architektury*. Král Jiří z Poděbrad „...soustředil veškeré síly na obhájení svého království v evropské politické hře, z níž bylo papežem vykázano. Na okázalou panovnickou reprezentaci, vyjádřenou velkými stavebními podniky, čas ani peníze nezbyvaly.“ Vzdálení od předhusitských zvyklostí aristokratického dvora s jeho určujícím významem pro výtvarné dění v zemi⁴³⁸ a spřízněnost s měšťanským prostředím bývá dokládána také skutečnostmi, že král nesídlil na Pražském hradě a k jeho slavnostní volbě došlo na Staroměstské radnici. Podobně poklesl oproti Týnskému chrámu význam katedrály sv. Víta. K sakrální architektuře se stručně vyjádřil také Petr Kroupa ve stati *L'architecture religieuse du gothique tardif dans les pays tchèques 1400–1550* (1998)⁴³⁹ v katalogu k bruselské výstavě pozdní gotiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Podobně jako Jiřina Hořejší (1984) s ohledem na zmíněnou zprávu Řehoře z Heimburka konstatoval, že král Jiří z Poděbrad zřejmě neměl mecenášské ambice. Z poděbradského období zmínil pouze dostavbu Týnského kostela. V katalogu *Architektura gotická* (2001) bylo ze staveb poděbradského období věnováno samostatné heslo Týnskému chrámu (1450–1511), Staroměstské radnici (druhá polovina 15. století – počátek 16. století), klášteru v Borovanech (1455–1475) a hradu v Budyni nad Ohří (po 1463).⁴⁴⁰

S iniciativou Jiřího z Poděbrad bývá spojovaná dostavba Týnského kostela, výstavba severní Malostranské mostecké věže, přestavba hradu Litice a opevnění nedalekého hradu Potštejna. Zatímco Litice a Potštejn král vlastnil, jeho souvislost s dalšími dvěma stavbami není jednoznačná. Podobně jako pro malířství, kde Jaroslav Pešina nenašel vrstvu dvorského umění,

⁴³⁷ Benešová 2001a, s. 41–42.

⁴³⁸ Srov. Kotal 1972, s. 161.

⁴³⁹ Kroupa 1998, s. 44–45.

⁴⁴⁰ Benešová – Chotěbor – Durdík (pozn. 3), s. 105, 106, 264.

nepředpokládá se ani pro oblast architektury existence dvorské huti krále Jiřího z Poděbrad.⁴⁴¹ Tento názor vyslovený Pavlem Bolinou a Tomášem Durdíkem v knize *Středověké hrady v Čechách a na Moravě* (2001)⁴⁴² v souvislosti s hradem Litice doprovázelo vysvětlení nízké úrovně kamenické práce na zmíněné stavbě: „Roli při tom zřejmě sehrál“ králův „šlechtický původ“ a „jeho politická orientace“, která „nejspíše vedla k volbě stavitele, pracujícího na zakázkách pro stavebníky z měšťanských či rytířských kruhů.“

Nové údaje k dílčím otázkám architektury poděbradské doby podal Jakub Vítovský (2004).⁴⁴³ Odmítl obecně převládající názor, že se poslední předhusitský stavitel katedrály sv. Víta v Praze Petrlík, vrátil ve třicátých letech 15. století do Prahy, kde měl ve vedení pražské huti setrvat do poloviny padesátých let. Jakub Vítovský jej ztotožnil s Petrem z Prachatic. Další stavitel Svatovítské katedrály Petr (Petrus), zmiňovaný v této funkci v roce 1460, měl mít za ženu vdovu po Petrlíkovi (1460).⁴⁴⁴

Z posledních prací vymezila Milena Bartlová (2007)⁴⁴⁵ kapitulu *Malířství, sochařství a architektura doby poděbradské*, v šestém dílu *Velkých dějin Koruny české*, dobou kolem poloviny 15. století a rokem 1471. Klára Benešová (2009)⁴⁴⁶ v samostatném svazku *Velkých dějin zemí Koruny české* v tematické řadě *Architektura*, pojednala architekturu poděbradského období podobně samostatně v kapitole nazvané *Čechy husitské a poděbradské*.⁴⁴⁷ Naopak Jiří Kuthan (2010; 2013)⁴⁴⁸ v obou svazcích knihy *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců* (1. Král a šlechta; 2. Města, církev, korunní země) podal přehled architektury poděbradského období společně architekturou jagellonské doby s tím, že výklad zahájil obdobím husitské

⁴⁴¹ K tomu srov. Bartlová 2015b, s. 244.

⁴⁴² Bolina – Durdík 2001, s. 220.

⁴⁴³ Vítovský 2004c; Vítovský 2004d; Vítovský 2004f. Srov. Němec 2004.

⁴⁴⁴ Srov. Kotrba 1968, s. 182; Kotrba 1972, s. 248; Líbal 1994, s. 289; Benešová 1995; Líbal – Zahradník 1999, s. 25, 165; Benešová 2001d, s. 275; Chotěbor 2001, s. 266.

⁴⁴⁵ Bartlová 2007.

⁴⁴⁶ Benešová 2009b.

⁴⁴⁷ Srov. Kubínová – Benešová 2017, s. 68–70.

⁴⁴⁸ Kuthan 2010, zvl. s. 35–55; Kuthan 2013, zvl. s. 691, 693. Srov. Bartlová 2010; Benešová – Chlábek 2011;

revoluce. Konstatoval absenci dvorského umění za Jiřího z Poděbrad. Díla s ním spojovaná měla být ve srovnání s fundátorskou činností Přemyslovců a Lucemburků „téměř bezvýznamná“. Podobně byly některé stavby z poděbradského období nověji pojednány v rámci širších období v souhrnných pracích o umění severozápadních Čech.⁴⁴⁹ Z pohledu novějšího výzkumu konfesijnosti umění se některé z nich zmiňují v rámci časově široce vymezeného umění „české reformace“ nebo „husitismu“.⁴⁵⁰

⁴⁴⁹ Srov. Mudra – Ottová 2014; Klípa – Ottová 2015;

⁴⁵⁰ Horníčková – Šroněk 2010; Horníčková – Šroněk 2016; Bartlová 2015, zvl. s. 21, 25–32.

Severní Malostranská věž Karlova mostu v Praze

Stavební činnost nejméně sedmi kameníků, kteří se podíleli na dokončení hlavní lodi Týnského kostela, z nichž dva pracovali na předsíni severního portálu, dokládá výskyt kamenických značek na severní z Malostranských věží Karlova mostu a s ní spojené bráně.⁴⁵¹ Nacházejí se na jižní přízdívce jižní věže v průjezdu brány a na profilaci oblouků brány. Na vnějších fasádách věže se některé z těchto značek vyskytují do úrovně druhého patra; budoucí detailní prohlídka z lešení může tento konstatovaný rozsah dále zvětšit. V úrovni přízemí věže byly navíc zaznamenány značky tří kameníků, kteří na Týnském kostele stavěli severní věž. Dva z nich jsou na ní doloženi pouze do úrovně dolního ochozu a jeden až na hlavní římse věže. Na Malostranské věži se má nacházet také značka z velké fiály hlavního ochozu Týnského kostela.⁴⁵² Na věži s bránou pracovali ještě další kameníci, jejichž značky nebyly na Týnském kostele zjištěny.

Architektonické členění věže a brány bylo v letech 1874–1882 při puristické rekonstrukci, kterou zajišťoval městský hospodářský úřad,⁴⁵³ převážně obnoveno. In situ se dochovalo několik původních figurálních a vegetabilních konzol. Některé prvky fasád byly zachovány přenesením do interiéru věže. V prvním patře jsou na stěnách osazeny znakové desky z brány. V druhém patře jsou kromě jedné figurální konzoly na západní stěně sestaveny v jednu kompozici fragmenty původních gotických

⁴⁵¹ K severní Malostranské věži Karlova mostu např.: Zap 1868, s. 42, 158; Chytil 1886, s. 18; Lüssner 1886; Černý 1902, s. 42, 151; Herain 1902, s. 24; Herain 1908, s. 8; Vojtíšek 1913b; Novotný 1917; Novotný 1926; Veselý 1928, s. 26; Birnbaum 1931b, s. 144; Drobná 1940; Braun 1944; Havránek 1947, s. 175–176; Novotný – Poche 1947; Líbal 1948, s. 269; Menclová 1950, s. 202, 214; Blažíček 1955; Poche 1961, s. 14–15; Novosadová – Muk 1964; Kotrba 1971, s. 362–369; Homolka 1978, s. 220; Novosadová – Muk 1979; Homolka 1983a, s. 467; Líbal 1983b, s. 339; Hořejší 1984, s. 500; Muk 1996a, s. 219; Baťková – Benešová – Čiháková 1999, s. 120; Benešová 1999, s. 33; Bartlová 2005, s. 245–246; Čornej 2005, s. 109; Zahradník 2005; Vítovský 2007, s. 56; Benešová 2009b, s. 224; Kuthan 2010, s. 44–45; Bartlová 2015, s. 69, 206; Royt 2019, s. 125.

⁴⁵² Sdělení Ing. arch. Petra Chotěbora, CSc., jemuž děkuji.

⁴⁵³ Zahradník 2005, s. (65–74).

architektonických článků z vnějších fasád věže. [obr. 76–77] Jde o jednu z fiál po stranách nik na východním nebo západním průčelí věže. Na ní je posazena křížová kytka z vrcholu jedné z archivolt východního nebo západního průjezdu brány. Po stranách jsou umístěny dva oblouky liliové arkatury. Původně spojovaly postranní niky se střední nikou na východní nebo západní fasádě věže. V nynější sestavě tyto oblouky podpírají čtyři drobné zdobné konzoly z okenních archivolt. Jan Muk (1979)⁴⁵⁴ se domníval, že popsaná kompozice představuje původní reprezentativní výzdobou interiéru věže. Stav věže před opravou zachycuje fotografie východního průčelí od Andree Grolla z roku 1856. [obr. 73] Detaily členění fasády zaznamenal v roce 1864 na několika skicách architekt Friedrich Schmidt a jeho studenti. [obr. 71, 75] Jedna ze skic, řez věží, zhotovený patrně Rudolfem Schwengbergerem, popsanou výzdobu západní stěny druhého patra věže nezobrazuje [obr. 72]

Na Grollově fotografii východního průčelí niky postrádají arkády z lípané kružby. Friedrich Schmidt je ovšem v roce 1864 zakreslil. Vyjádřil se k nim také Spolek architektů a inženýrů v Čechách. V roce 1879 vznesl k hospodářskému úřadu magistrátu požadavek na jejich rekonstrukci: *„...bylo zpozorováno, že na ... západní straně pod galerií byla dekorativní část orámování výklenků ve stěně jen částečně restaurována, jmenovitě pak 3 vimperky nad výklenky nebyly provedeny. Jejich zřízení by bylo tím vhodnější, že ostatní dekorace by tím dostala své oprávnění a stávající konzolové nástavce ve tvaru znakových štítů by zato dodaly nezvratný důkaz, že orámování výklenků pomocí vimperků bylo asi původně podobné a zamýšlené jako u těch na Staroměstské mostecké věži.“* Přestože o jejich původní existenci, zdá se, panovala nejistota, bylo doporučeno *„doplnění těchto ještě chybějících částí“*. Hospodářský úřad ve zprávě městské radě konstatoval, že *„všechny známky tomu nasvědčují, že původně podobné kružby tam byly zamýšleny“*.⁴⁵⁵

Podle kamenické značky zhotovil velkou fiálu, přenesenou do interiéru druhého patra věže, kameník, který tesal klenební žebra a liliovou arkaturu předsíně severního portálu Týnského kostela. Současně má kružbová

⁴⁵⁴ Novosadová – Muk 1979, s. 12.

⁴⁵⁵ Zahradník 2005, (s. 69–70).

panelace drobných konzol z archivolt oken blízko motivicky i zpracováním ke stejné dekorativní kamenosochařské výzdobě v patě arkády předsíně. Podobně, jako u čtyř baldachýnů pod výběhy klenby předsíně, je panelace malostranských konzol provedena s využitím vrtáku. Práce se dále shodují i hrubším provedením. Blízká souvislost mezi stavebními skulpturami severní Malostranské věže a dostavby předsíně severního portálu Týnského kostela vynikne zejména v plošně kresebném zpracování dvojice figurálních konzol se lvy, dochovaných pod středními nikami východní i západní fasády. [obr. 78] Obdobně jsou zpracovány také ornamentalizované hřívky zvířecích monster, které tvoří chrliče pod fiálami s vimperkem na jižním opěráku západního průčelí hlavní lodi Týnského kostela, umístěné zhruba ve dvou třetinách jeho výšky. [obr. 79]

Na severní Malostranské věži pracoval ještě jiný kameník, známý ze stavby Týnského kostela. Lze u něho doložit, že se kromě profilovaných architektonických článků specializoval také na provádění stavebních skulptur. Zhotovil jižní z dvojice chrličů korunní římsy hlavní lodi. Na rameno monstra vytesal svou kamenickou značku. Jeho činnost je podchycena od záklenku ostění západního okna Týnského kostela po střešní štít. Stejným způsobem se zřejmě podílel také na stavbě severní Malostranské věže, kde označil jihozápadní konzolu pod nárožní věžicí hlavní římsy věže. [obr.90] Rovněž už zmíněný kameník, který je nejčastěji doloženým kameníkem na dostavbě západní lodi Týnského kostela, prováděl figurální skulptury. Zhotovil značně stylizovanou plastickou masku v liliovém vlysu na severozápadním nároží jižního opěráku hlavní lodi, zjevně inspirovanou parléřovskými maskami. Shodně je zpracovaná velká figurální konzola v podobě hlavy muže s knírem, druhotně umístěná v interiéru Malostranské mostecké věže. [obr. 76, 80–81]

Dosavadní názory na stavební vývoj severní Malostranské věže Karlova mostu a s ní spojenou bránu průjezdu v období po husitských válkách nejsou s ohledem na nejasná či odporující si sdělení dosud známých písemných pramenů jednotné. Nabízí několik možností. Buď se v poděbradské době severní věž pouze opravovala či dokončovala, nebo se jednalo o novostavbu včetně brány, případně pouze o novostavbu věže.

Prameny naznačují existenci dvou věží na malostranské straně mostu už ve 14. století.⁴⁵⁶ V roce 1404 je poprvé uvedena také brána, „*kteřou se jde z pražského mostu do Menšího Města pražského*“,⁴⁵⁷ a opět k roku 1405 jako „mostecká brána“ („*portam pontis*“).⁴⁵⁸ V roce 1407 získala Malostranské věže Karlova mostu staroměstská radnice od saského vévody Rudolfa. Při vlastnickém sporu s malostranskou obcí v letech 1408–1409 Rudolf Saský zmínil „malou“ věž „s místností nad branou“ a „velkou“ věž, situované „po obou stranách brány“.⁴⁵⁹ Na základě těchto zpráv⁴⁶⁰ se předpokládá současný vznik severní věže a brány s výstavbou Karlova mostu už ve druhé polovině 14. století,⁴⁶¹ Karel Chytil (1886)⁴⁶² uvažoval o autorství Petra Parlěře. Předpoklad jejich předhusitského původu měly podle Jana Heraina (1902),⁴⁶³ kromě formální podobnosti se Staroměstskou věží Karlova mostu, slohového charakteru brány a na ní osazených znaků, navíc podporovat kamenické značky ze spodní části severní věže, údajně shodné se značkami na Staroměstské věži.

Údaje o existenci dvou věží s bránou však komplikuje zpráva v dodatku kroniky Bartoška z Drahonice o založení nové věže na malostranském konci Karlova mostu 26. května roku 1464: „*Byl učiněn základ nové věže na Malé Straně u Saského domu na místě, kde byl dům Kunše ševce.*“⁴⁶⁴ Proto se mohl již

⁴⁵⁶ Zahradník 2005, (s. 61).

⁴⁵⁷ Tomek 1872, s. 63: „*penes valvam, qua itur de ponte Pragensi ad minorem civitatem Pragensem*“ Cit. překlad Zahradník 2005, (s. 61).

⁴⁵⁸ Tomek 1872, s. 63.

⁴⁵⁹ Rudolf Saský v listině z roku 1408 zmínil: „*...den kleinen torm an dem brucken tore mit sampt dem gemache ober dem thore vnd auch den grossen torm...*“ – Tomek 1872, s. 63; překlad Zahradník 2005, (s. 62): „*...malou věž na mostecké bráně s obydlím nad branou a také velkou věž...*“ V listině k roku 1409 napsal o: „*...beyde torme, an beyden seyten des tores gelegen, mit sampt dem gemache obir dem tore... kleinen torm mit sampt dem gemache obir dem tore...*“ – Tomek 1872, s. 64; překlad Zahradník 2005, (s. 62): „*...obou ... věží, položených po obou stranách brány, i s místností nad branou a ... menší věž i s místností nad branou...*“

⁴⁶⁰ Srov. Havránek 1947, s. 175–176; Bařková – Benešová – Čiháková 1999, s. 120.

⁴⁶¹ Např. Herain 1902, s. 24; Herain 1908, s. 8; Veselý 1928, s. 26; Havránek 1947, s. 174–177; Novotný – Poche 1947, s. 22–24; Menclová 1950, s. 102, 214.

⁴⁶² Chytil 1886, s. 18.

⁴⁶³ Herain 1902, s. 24.

⁴⁶⁴ Tomek 1891, pozn. 86 na s. 56: „*Factum est fundamentum novae turris in Parva parte*

Karel V. Zap (1868) domnívat, že původní severní věž s bránou z doby Karla IV. byla v roce 1464 „...od základů nově vystavěna“.⁴⁶⁵ Autoři, předpokládající předhusitský původ stavby, k údají k roku 1464 vztahovali pouhou opravu či dostavbu severní věže, což jim dokládala pozdně gotická profilace kordonové římsy. Kvůli ukotvení oblouků brány, musela pak minimálně spodní část věže stát již na počátku 15. století.⁴⁶⁶

Se Zapovým předpokladem o pohusitské novostavbě věže i brány korespondovaly závěry Kamila Novotného (1925),⁴⁶⁷ který se ve studii *Juditin most v Praze* datováním severní Malostranské věže zevrubně zabýval. Podrobil kritice dosud známé prameny a názory dosavadní literatury. Upozornil na provázání zdiva brány se zdivem severní věže a vyloučil tak rozdílnou dobu jejich vzniku. Odmítl k nim vztahovat zprávy z roku 1408 a 1409 také kvůli pozdně gotickému charakteru architektury. Detailní analýzou heraldické výzdoby brány došel k závěru, že znaky mohly kvůli několikerému výskytu znaku Starého Města vzniknout nejdříve po roce 1407, heraldická výzdoba pak nejdříve v roce 1411. Připomněl zprávy k roku 1420, v nichž se zmiňuje pouze jedna věž. Především však zpochybnil věrohodnost vročení Bartoškovy zprávy k roku 1464. Považoval ji za dodatek ke zprávě Beneše Minority z roku 1451, vztahované většinou k Staroměstské věži Karlova mostu,⁴⁶⁸ která informuje o „stavbě nové věže v patě mostu“.⁴⁶⁹ Novotný rokem 1451 datoval „dokončení“ severní Malostranské věže s bránou.

penes domum Sasky in loco, ubi erat domus Cunssonis sutoris.“; cit překlad Zahradník 2005, (s. 62).

⁴⁶⁵ Zap 1868, s. 158.

⁴⁶⁶ Herain 1902, s. 24; Havránek 1947, s. 174–175.

⁴⁶⁷ Novotný 1925, s. 63–69.

⁴⁶⁸ Srov. Hlobil 2013, s. 260, pozn. 21 na s. 266; Hlobil 2015, s. 9; Hlobil 2019b, s. 157, pozn. 146 na s. 158.

⁴⁶⁹ „...et etiam turris nova in pede pontis eodem anno edificata est.“ – Novotný 1925, pozn. 234 na s. 69.

Ještě Dobroslav Líbal (1948)⁴⁷⁰ zprvu předpokládal návrh či započetí stavby věže v předhusitské době. Emanuel Poche (1961)⁴⁷¹ datoval bránu podle znakové výzdoby do druhého desetiletí 15. století. Z pramenných dokladů mu však zároveň vyplynulo, že severní věž Václav IV. nepostavil. Kladl ji tedy do let 1464–1470, starší oblouky brány měly být do té doby provizorně zajištěny jiným způsobem. Dataci věže do doby krále Jiřího z Poděbrad podpořil informací Pavla Žídkova ve *Správovně*. „*Vaše Jasnost..., most opravila, věci pěknú na mostě udělala...*“.⁴⁷² Rudolf Urbánek (1957)⁴⁷³ k citované zprávě uvedl, že zde má být správně napsáno „věži“. Známý jsou pouze dva opisy Žídkova textu. Václav V. Tomek (1891),⁴⁷⁴ který ovšem zprávu spojoval s novostavbou Staroměstské mostecké věže, citoval úryvek z rukopisu pražské univerzitní knihovny z roku 1658, v němž se píše „věži“: „*Waše Jasnost most opravila, věži pěknau na mostě udělala*“. Předchozí úryvek obsahuje rukopis z knihovny pražské metropolitní kapituly ještě z 15. století vydaný Zdeňkem Tobolkou (1908),⁴⁷⁵ podle kterého je mladší text opisem rukopisu z kapitulní knihovny.

Do doby Jiřího z Poděbrad zařadili stavbu věže i Vojtěch Birnbaum (1931),⁴⁷⁶ Viktor Kotrba (1971)⁴⁷⁷ a Jiřina Hořejší (1984),⁴⁷⁸ o bráně se nezmínili. Také podle Jana Muka (1979)⁴⁷⁹ vznikla severní věž i s bránou po roce 1464, znaky měly být na bránu přeneseny ze starší stavby. Růžena Baťková s Klárou Benešovskou a Jarmilou Čihákovou v (1999)⁴⁸⁰ shrnuly, k čemu již dříve došel Kamil Novotný, že se zprávy o dvou věžích a bráně týkaly původní románské stavby z druhé poloviny 12. století, která měla být

⁴⁷⁰ Líbal 1948, s. 269.

⁴⁷¹ Poche 1961, s. 14–15. Srov. Líbal 1983b, s. 339.

⁴⁷² Žídek, s. 23.

⁴⁷³ Urbánek 1957, s. 245.

⁴⁷⁴ Tomek 1891, pozn. 86 na s. 55.

⁴⁷⁵ Tobolka 1908, s. VI.

⁴⁷⁶ Birnbaum 1931b, s. 144.

⁴⁷⁷ Kotrba 1971, s. 362–369.

⁴⁷⁸ Hořejší 1984, s. 500.

⁴⁷⁹ Novosadová – Muk 1979, s. 228–229. Srov. Benešovská 1999, s. 33.

⁴⁸⁰ Baťková – Benešovská – Čiháková 1999, s. 120.

zbořena až na jižní věž „v 15. stol.“⁴⁸¹ Podle dendrochronologického průzkumu byl krov severní Malostranské věže postaven až v dalším století, ze dřeva skáceného na přelomu let 1526 a 1527.⁴⁸²

Sochařskou výzdobu severní Malostranské věže snad jako jediný pouze stručně, ale výstižně charakterizoval Jaromír Homolka (1978),⁴⁸³ který ji datoval do roku 1464. U konzol podle něj došlo „*k rustikalizaci parléřovské tradice, k plošné projekci tvaru a jeho lineární ornamentalizaci i k příznačnému míšení expresivních a dekorativních tendencí.*“ Zdála se mu být „*Jakýmsi spojovacím článkem mezi sochařstvím Parléřovy hutě a Rejskem.*“ Srovnání konzol Malostranské věže s pracemi z hlavní lodi a předsíně severního portálu Týnského kostela neukazuje žádný stylový posun. Vyloučeno je tak datování této rozsáhlé fáze dokončení hlavní lodi společně se zaklenutím předsíně severního portálu do doby před husitskou revolucí. Nejméně čtyři kameníci, kteří stavěli severní Malostanskou věž se podíleli na stavbě Prašné brány, založené v roce 1475, jak dokládá výskyt jejich kamenických značek. Potvrzuje se tím datování severní Malostranské věže s bránou do třetí čtvrtiny 15. století, snad do doby po roce 1451. Velmi málo pravděpodobné je tak i případné časové zařazení dostavby hlavní lodi a severní předsíně Týnského kostela do doby císaře Zikmunda Lucemburského před rok 1437.

Pro Týnský kostel a zejména sochařskou výzdobu severní Malostranské věže se nabízí ještě další souvislosti. Hojně se vyskytující značku týnského kameníka, autora zmíněné masky na severozápadním nároží jižního opěráku hlavní lodi zaznamenal Petr Chotěbor (2007)⁴⁸⁴ mimo Malostranskou mosteckou věž, jak na Prašné bráně, tak dále v presbytáři kostela sv. Gotharda ve Slaném, stavěném po roce 1450. Krov presbytáře kostela ve Slaném je podle výsledků dendrochronologického průzkumu

⁴⁸¹ Z novější literatury k severní Malostranské mostecké věži srov. Vítovský 2007, s. 56, 59; Kuthan 2010, s. 44–45.

⁴⁸² Dendrochronologie.cz.

⁴⁸³ Homolka 1983a, s. 220.

⁴⁸⁴ Chotěbor 2007, s. 30.

postavený ze dřeva skáceného na přelomu let 1476 a 1477.⁴⁸⁵ Figurální sochařská výzdoba na vnějšku presbytáře se dochovala pouze fragmentárně a neposkytuje možnost srovnání. Dobře je však dochován svorník klenby presbytáře s reliéfní hlavou Krista. [obr. 83] Původní mylná interpretace v důsledku zkoumání sádrového odlitku, u něhož byla kruhová plocha svorníku zvětšena v nepravidelný tvar, vedla k datování hlavy Krista do doby kolem roku 1450.⁴⁸⁶ Byl tak považovaný starší, než je samotná klenba presbytáře. Zpracování vlasů Krista v hutné, lineárně pročleněné prameny, na koncích spirálovitě stočené, je však svou kresebností a malou mírou plasticity stylově blízké některým figurálním konzolám Malostranské mostecké věže. [obr. 82] Ve Slaném činný týnský s malostranský kameník se snad mezi lety 1456–1463 podílel na stavbě kostela sv. Petra a Pavla v královském městě Lounech,⁴⁸⁷ nejspíš filiálního k městskému kostelu sv. Mikuláše. Jeho kamenická značka se vyskytuje na ostěních oken presbytáře. Nad západním portálem kostela sv. Petra je osazen reliéfní znak Světeckých z Černčic, který by mohl poukazovat na královského rychtáře Mikuláše.⁴⁸⁸

⁴⁸⁵ Dendrochronologie.cz.

⁴⁸⁶ Homolka 1985, s. 178, pozn. 24 a 25 na s. 240; Přibyl 2007, s. 41; Kuthan 2013, s. 281–283.

⁴⁸⁷ Ke kostelu sv. Petra a Pavla v Lounech nověji např. Kuthan 2013, s. 302–303; Patrný 2015, s. 356–357.

⁴⁸⁸ Podle Sedláček 1906, měl Mikuláš Světecký z Černčic v roce 1483 přijmout „*Pavla k erbů*“.

Kaple zámku ve Smečně ve středních Čechách

Práce onoho specializovaného kameníka, který je doložený, mimo jiné, chrličem na stavbě hlavní lodi Týnského kostela a figurální konzolou na severní Malostranské mostecké věži, se dochovaly ještě na jiném místě. Ve středočeském Smečně, nedaleko Slaného, se podílel na stavbě kaple původní středověké tvrze, která je dnes součástí renesančního zámku. Spolu s několika dalšími kameníky, z nichž dva jsou doloženi také na stavbě slánského kostela sv. Gotharda, pracoval na válcových klenebních příporách a výběžích klenebních žeber. Zhotovil nejméně tři figurální hlavice těchto přípor. Formou se shodují s pracemi z Týnského kostela a Malostranské věže. [obr. 84, 90]

Dosavadní uměleckohistorická literatura kapli ve Smečně bez výhrad datuje do doby kolem roku 1460.⁴⁸⁹ Architekturu kaple poprvé zhodnotila Dobroslava Menclová (1972).⁴⁹⁰ Srovnala ji s hradem krále Jiřího z Poděbrad Litice a konstatovala podobnou „titěrnost“. Naopak zde shledala mnohem pokročilejší slohové prvky, než v Liticích a v architektuře tvrze ve středočeské Tuchorazi, jako například „částečné přetínání prutů“ na znakových deskách. Všechny tři stavby nicméně zařadila do jednoho „středočeského okruhu“. Jejich stylové východisko, s ohledem na postavení stavebníků u královského dvora, mělo podle ní vycházet „z téhož prostředí“. Jiří Kuthan (2010) shledal vzory pro klenbu kaple v klenbě chóru Svatovítské katedrály a klenbě průjezdu Staroměstské věže Karlova mostu. V rámci syntetického zpracování architektury hradních kaplí poděbradské doby kapli ve Smečně zevrubně analyzoval František Záruba (2012; 2016).⁴⁹¹ Bez dalšího upozornil na „změnu“ v profilaci žeber u výběhů klenby. Architekturu kaple s „rustikalizovanými“ formami hlavic přípor vycházejících z parlérovského

⁴⁸⁹ Srov. zvl. Velc 1904, s. 284–285 (na s. 275 přehled starší literatury); Wirth 1957, s. 696; Menclová 1972, s. 290; Naňková 1980, s. 366–367; Durdík 1999, s. 507; Úlovec 2005, s. 717–718; Kuthan 2010, s. 187–189; Záruba 2012, zvl. s. 65, 428–430, č. kat. 76; Záruba 2016, zvl. s. 79–88.

⁴⁹⁰ Menclová 1972, s. 290.

⁴⁹¹ Záruba 2012, zvl. 65, 428–430, kat. č. 76; Záruba 2016, zvl. s. 79–87.

umění považoval za „příznačnou“ pro dobu kolem roku 1460. Přesto ji řadil „k nejlepším realizacím své doby“.

V datování kaple dosavadní bádání vychází jednak z novodobého⁴⁹² nápisu na severní stěně závěru kaple, a dále z nápisů na znakových deskách osazených na fasádě kaple. Nápis v kapli uvádí zasvěcení kaple sv. Anně a stavebníky Bořitu z Martinic a Annu Dražickou z Kunvaldu, kteří spolu s ní vystavěli hrad Smečno: „*Borzita de Martinicz, Anna Dracziezka de Kunewald Capellam hanc s. Anne simul cum arce Smeczna erexerunt. A. D. 1460*“.⁴⁹³ Rok 1460 a stavebníka kaple nejspíš potvrzuje nápis o „stavbě díla“ na kamenné znakové desce s reliéfním erbem pánů z Martinic osazené na fasádě východní strany závěru kaple: „*Anno Domini MCCCCLX haec aedes aedificata est per generosum Dominum Borzita de Martinicz*“.⁴⁹⁴ [obr. 87–89]

Architektura kaple⁴⁹⁵ naznačuje dvě stavební fáze. [obr. 85] Síťovou klenbu o jednom příčně obdélném poli a neodsazeném pětibokém závěru podpíralo osm válcových přípor, z nichž dvě západní porušila dodatečně vestavěná oratoř. U zbylých šesti se dochovaly figurální hlavice. Podpírají klenební výběhy v podobě masivních kamenných hruškových žeber, včetně přístěnných, původně zamýšlené klenby. Nelze vyloučit, že mohla být v této fázi plánovaná pouze křížová klenba s paprscitým závěrem. Vysvětlovalo by to neobvyklé schéma dnešní klenby.⁴⁹⁶ Na výběhy navazují subtilnější žebra složitého klínového profilu nynější síťové klenby, členěná protáhlým hruškovým prutem a dvojicemi oblounů a výžlabků. V lodi je doplněná o příčná vrcholová žebra. Dva svorníky v podobě pozdně goticky tvarovaných

⁴⁹² V současné podobě vznikl nápis spolu s dalšími třemi pamětními nápisy na stěnách kaple v roce 1950.

⁴⁹³ Nápis v kapli snad poprvé přepsal Antonín Z. Maloch, a to v minuskulní podobě. – Maloch 1847, s. 51. Srov. Miltner 1855, s. 326; Mikovec – Zap 1865, s. 197. Velc 1904, s. 285, uvedl, že nápis je psaný „gotickou majuskulí“. Starší předchůdce nápisu zatím restaurátorským průzkumem zjišťován nebyl.

⁴⁹⁴ Přepis podle Maloch 1847, s. 48.

⁴⁹⁵ Z kaple se původně sestupovalo po zaniklém vřetenovém schodišti v jihozápadním koutě do klenutého suterénního prostoru shodného půdorysu. – Záruba 2016, s. 84–87.

⁴⁹⁶ Srov. Záruba 2012, s. 65.

znakových štítů nesou reliéfní znaky Bořity z Martinic a Anny Dražické z Kunvaldu. [obr. 86]

Bořita z Martinic Smečno zdědil po roce 1448 a zemřel v roce 1478.⁴⁹⁷ Jeho žena Anna Dražická z Kunvaldu zemřela v roce 1479.⁴⁹⁸ Bořita z Martinic zastával za krále Ladislava Pohrobka od roku 1453 funkci dvorního maršálka. V roce 1454 byl králem vyslán na diplomatickou cestu k francouzskému králi. Ve funkci setrval i za Jiřího z Poděbrad (do roku 1461) a v letech 1463–1465 byl hofmistrem královny Johany z Rožmitálu. Zúčastnil se také diplomatické mise vedené Lvem z Rožmitálu v letech 1465–1467. Poté byl do počátku sedmdesátých let hejtmanem hradu v Mostě. Za krále Vladislava II. Jagellonského zasedal u komorního soudu a 1477 byl královým komorníkem.⁴⁹⁹ Pro obě fáze výstavby kaple tedy zbývá časové rozmezí mezi dobou po roce 1448 a rokem 1478. Ze stejné doby se v kapli dochoval a původní středověká menza oltáře s bohatě profilovanou římsou s podobně plastickým hruškovým prutem, jako jsou výběhy prvotně zamýšlené klenby. Charakter profilace má stylově blízko k profilaci arkády předsíně severního portálu.

Otázkou zůstává důvod změny v profilaci žeber, případně i klenebního schématu. Patrně výtvarné hledisko. Pokud by byla zrealizovaná z žeber prvotních výběhů s plastickým hruškovým prutem, působila by v komorním prostoru kaple těžkopádným dojmem. V úvahu připadá i výměna stavitele. O tom, že obě fáze neproběhly v delším časovém odstupu, svědčí, že někteří kameníci, nikoliv však zmíněný kameník z Týnského kostela a Malostranské věže, pracovali na obou. Kamenické značky dvou z nich zaznamenal Petr Chotěbor (2007)⁵⁰⁰ na sakristii kostela sv. Gotharda ve Slaném z doby po roce 1450, z nichž jeden pracoval také na presbytáři slánského kostela, tedy spolu s jiným týnským kameníkem, jak bylo výše zmíněno.

⁴⁹⁷ Šimůnek 2012, s. 10.

⁴⁹⁸ Sedláček 1900, s. 919.

⁴⁹⁹ Šimůnek 2012, s. 10–11.

⁵⁰⁰ Chotěbor 2007, s. 23.

Prašná brána v Praze

Jeden z kameníků, který vytesal více kusů ostění velkého západního okna hlavní lodi Týnského kostela, a to od jeho nejnižších partií, a zároveň velký počet kusů klenebních žeber předsíně severního portálu, používal kamenickou značku specifického tvaru v podobě srpku měsíce, o jehož konvexní stranu se opírá vrchol dvou kolmo spojených čar a v ose konkávní strany je dvojice teček. Na klenbě týnské předsíně značku zaznamenal již Vratislav Nejedlý.⁵⁰¹ Na Prašné bráně se vyskytuje od přízemí do druhého patra věže, jak na profilovaných kusech – na archivoltě průjezdu brány do Celetné ulice, tak na kamenných kvádrech zdiva.⁵⁰² Michaela Císlerová (2008) ji zmínila mezi často se vyskytujícími značkami Prašné brány.⁵⁰³ Franz Ržiha (1883), Josef Mocker (1889) a Ladislav Bartoš (2015) týnskou značku z Prašné brány zakreslili neúplně, bez dvojice teček.⁵⁰⁴

V některých případech se tyto drobné tečky špatně rozlišují od destrukcí kamene, ale na dobře dochovaných člancích jsou na obou stavbách jasně zřetelné. Z tohoto důvodu je třeba zmínit také značku shodného tvaru, bez teček, kterou publikovali Antonín Podlaha s Kamilem Hilbertem (2006) mezi kamenickými značkami pražské katedrály sv. Víta ve skupině značek na „*křížové lodi a věži od od galerie vzhůru*“.⁵⁰⁵ Snad variantu této značky bez teček z prvního patra jižní věže Svatovítské katedrály, která však týnskému neodpovídá, neboť místo srpku jde o jakýsi rohlíkovitý útvar, publikoval Petr Chotěbor (2001).⁵⁰⁶ Bez vysvětlení zatím zůstává několikrát výskyt týnské značky ve tvaru srpku s tečkami podobné značky na severovýchodním

⁵⁰¹ Nejedlý 1985, s. 465, č. 1.

⁵⁰² Čevonová 2008, s. 75–76; Bartoš 2015, s. 82–85.

⁵⁰³ Císlerová 2008b, obr. 274.

⁵⁰⁴ Bartoš 2015, s. 82–85. Bez teček tuto značku na Prašné bráně zaznamenal, ve schematizované podobě, Ržiha 1883, tab. 42, č. 795.

⁵⁰⁵ Podlaha – Hilbert 1906, obr. 220 na s. 153 (třetí řada vlevo).

⁵⁰⁶ Chotěbor 2001, obr. 7 na s. 266, č. 4.

mezilodním pilíři torza trojlodí kostela sv. Prokopa bývalého kláštera benediktinů v Sázavě, který by měl pocházet z předhusitské doby.⁵⁰⁷

Ztotožnění týnského kameníka s kameníkem z Prašné brány však tato skutečnost nemůže zpochybnit. Na její stavbě jsou doloženi ještě další tři kameníci, kteří s ním stavěli Týnský kostel. Dva z nich s ním spolupracovali jak na klenebních žeber předsíně severního portálu a na arkádě předsíně, tak i na archivoltě průjezdu Prašné brány. Třetí kameník, doložený na Prašné bráně a zmíněný už u Malostranské mostecké věže a kostelů ve Slaném a v Lounech, s ním tesal ostění západního okna Týnského kostela. Na Prašné bráně byl už od prvního patra věže zjištěn i kameník, který se podílel teprve na dostavbě severní věže Týnského kostela. Tesal rovněž ostění jižního portálu pražského kostela sv. Petra a Pavla Na Poříčí.

Stavba tzv. Nové věže opevnění Starého Města u Králova dvora, později zvaná Prašná brána,⁵⁰⁸ na místě starší, byla podle nápisu na věži a zpráv několika mladších textů *Starých letopisů českých* založena v roce 1475. [obr. 91–94] Slavnostního položení základního kamene se zúčastnil král Vladislav II. Jagellonský. Reliéfní tesaný nápis pod římsou mezi přízemím a prvním patrem východní strany věže zní: · Leta bozieho · m · ccclxxv · dwadzaty den brzezna miesiecze Wladislaw druhy · Czesky Kral nayiasnieyssy s pomoczi boha prwni kamen teto wieze zalozil gest · / kterazto naklady vlastnimi miesstian a obcze slawneho miesta stareho prazskeho ke czti a slawie obywatelom miesta giz psane(h)o wyzdwizena g(es)t · .⁵⁰⁹ V roce 1477 nebo 1478 vystřídal ve vedení stavby věže mistra Václava ze Žlutic⁵¹⁰ stavitel a sochař Matěj Rejsek z Prostějova, který se na stavbě podílel patrně

⁵⁰⁷ Za upozornění na sázavské značky a poskytnutí jejich fotografií děkuji Mgr. Haně Tomagové, Ph.D.

⁵⁰⁸ Z množství literatury k Prašné bráně srov. zvl. Grueber 1879, s. 84–85; Mocker 1882; Cechner 1927; Kraus 1946; Šperling 1963; Šperling 1964; Šperling 1965; Srovnalová 1978; Muk – Vilímková 1981; Homolka 1983b, s. 469, 470–471; Líbal 1983c, s. 341–342; Muk 1996b; Císlerová 2008a; Kuthan 2010, s. 59–62.

⁵⁰⁹ Přepis podle Mockerovy kresby nápisu. Na západní straně věže je latinský nápis podobného znění. – Mocker – Tomek 1899, obr. XXVIII.

⁵¹⁰ Vítovský 2004e.

od roku 1476.⁵¹¹ Obvykle se Rejskova účast na stavbě Prašné brány datuje od roku 1476, samostatně ji měl vést od roku 1478. Patrně na základě rozdílné interpretace zpráv Starých letopisů českých, jejichž údaje nelze vyložit jednoznačně, předpokládal Muk 1996, 225, Pod římsou východního okna prvního patra věže má být vytesaná Rejskova signatura s o rok starším letopočtem: „*Raysek de Prostieyow bacc(alareus) Prag(ensis) 1477*“.⁵¹²

Zpráva o Rejskově účasti na stavbě věže od roku 1475 na žádost městské rady a o Rejskem iniciovaném převzetí vedení stavby po mistru Václavovi v roce 1478 je oproti stručnému údaji v textu *G*⁵¹³ rozvedena v textu *K*⁵¹⁴ v rukpisu z roku 1518: „*Leta Božie(h)o m^occc^olxxv^o. Založena gest Wieže v Krlowa dworu, na Przikopie, Staromiesstij kopali krumfesst Sám kral Wladislaw prwnik kamen wlozil wto(m) rohu na Wychod Sluncze to leto wydzielali na horu s przikopu y s mostkem. A to založenij Stalo se wten Pondielij po kwietnee Nedieli. Poto(m) Tehož leta Rector z Sskoly Taynske a baccalarž wtý cžasy vmiel rzezbu na kamenij y mluwichu s nim pani moh li by se wto dijelo vwazeti aby to(h)o mistra dielal wieži a tesati kwieti a ginee obrazy, Tehdy ten Baccalarz kto(m)v przistupol, a dielal stim mistre(m) laykem až do polu woken prwnijch a po 14ti gr. dawali mu na tyden. Poto(m) pak potrzetiem lethie tyž baccalrz zdvihl se proti to(m)v Mistru przed pany prwie že chce toho lepe dowesti než ten Mistr, neb mistr nevmiel tesati obrazuow, anižto takowych kwietuow a byl gest layk, y wydal gest mu prz(e)d Pany ty kusy zedniczkee muozeli to(h)o dowesti že chce s nimi dielati, Poto(m) paani dachu gemu za dwie nedieli rozmysslenij, Potom po dwv(m) nedielij dal odpowied že nevmije toho vdielati a rziekali gemu mistr Waczlaw, A pak tento Matieg Rector dielal*

⁵¹¹ Srov. Čevonová 2006, s. 338, pozn. 9 na s. 347–348.

⁵¹² Tomek 1889.

⁵¹³ Text SLČ-G, 282, 284–245, Rejska ještě přímo nejmenuje: „*založena jest věže u králova dvora na Příkopě. Staroměstí kopali krunfešt ten pondělí (20. března) po Květné neděli; po velice noci (26. března) založen krunfešt. Sám král Vladislav první kámen vložil v tom rohu na východ slunce. To léto vydělali nahoru z přiekopu i s mostkem*“.⁵¹³ K roku 1478 uvádí: „*při třetiem létě předeapsný rektor a bakalář pozdvihl se před pány, že by toho všeho díla chtěl lépe dovésti než ten mistr; neb laik neuměl tesati obrazuov ani takových květuov, i vydal naň před pány ty kusy zednické, muože-li toho dovésti, že ,chci s ním dělati’. Potom páni dachu jemu za dvě neděli rozmyšlení; potom po dvú neděli dal odpověď, že neumie toho udělati. ...*“.

⁵¹⁴ SLČ-K, fol. 214r–215r.

až do koncze tu Wieži a nevczil se to(m)v Rzemeslu kameniczke(m)u nikdy od żadneho, A tu gest gehu dijela nayprwnieyssij poczatek neb gest byl ktomu welmi myśliwy, A toho mistra Waczława odstrczili su od toho dijla, ale mistru Matieyowi dawachu zlattý na tyden“. Text L v rukopisu z počátku 17. století se kromě drobností liší v údajích, kdy měl být Rejsek ke stavbě věže přizván. Místo roku 1475 se tak mělo stát až v druhém roce její stavby, tj. v roce 1476.⁵¹⁵ Doklady o dalším průběhu výstavby Prašné brány chybí.

Účast týnských kameníků na stavbě Prašné brány od roku 1475, kteří zde pracovali spolu s kameníky, s nimiž již dříve spolupracovali na budování severní Malostranské mostecké věže, vylučuje časné datování dokončení hlavní lodi Týnského kostela, včetně klenby s arkádou předsíně severního portálu, do roku 1437. Také další středočeské stavby, na nichž se tito kameníci podíleli (Smečno, Slaný, Louny), vznikly v třetí čtvrtině 15. století. Pokud se skutečně plánovalo zhotovení krovu Týnského kostela už v roce 1437, nemohlo jít o krov nad hlavní lodí, v té době ještě nestála. Potvrdila se naopak oprávněnost vztahovat dostavbu hlavní lodi k údajím k roku 1457 o stavbě krovu kostela. Probíhala pravděpodobně v padesátých letech 15. století. O vybavování kostela k liturgickému provozu svědčí pořízní „archy“ v letech 1451–1452. V této souvislosti mohla současně vzniknout i kamenná kazatelna v lodi. Zároveň tato zjištění umožňují uvažovat o datování severní

⁵¹⁵ SLČ-L, fol. 108r–108v: „*Leta Mccclxxv. založená nowá wěže v Kralowa dworu na pržjkopich, Staromiessti kopali Krumffesst, a Kral wladislaw prwnj Kamen založil w tom rohu nawychod sluncze, To Letho wyhnali gi nahoru z pržjkopu s mostkem zároweň. a to se stalo w Pondělí Kwětný. Potom Leta druhého zgewil se geden Mistr sskolnj a Bakalarž dosti zwiczny, kterýž vměl ržezby na kamenjch dělati, y poslali poněho Konssele Pražsstj, a gednali snjm o to chtělliby se wto djlo nowe wěže dáti, aby v toho Zednjka Mistra Waczława praczował, Kwěty a obrazy kte wěži wytesawal, a wsse czož by kokrase té wěži slaužilo dělal. Y ohlásyl se w tom že chce s tim Mistrem dělati, a ktomu djlu hned pržistaupil a dělal ten gisty Bakalarž s týmž Mistrem Waczławem kterýž legk byl až do Polu Woken prwnjch a po xiiij gr. dawali gemu Páni nategden. Poněkterem pak cžasu Pozdwjhl se proti tomu Mijstru přzed Pány, že chce wsseho sám lepe dowesti než ten Mistr, kterýž ne vměl Obrazuw tesati anj gakých Kwětu: A vkažal mu Pržed Pany některe kusy Kameniczske muželi takowych dowesti. Ydali mu Páni odpusstěnj, A ten Bakalarž Matěg sam dělal tu wěži, a přezděl mu Raysek, že vměl pěkně reysowati nevczil se tomu Ržemeslu Kameniczkemu njkdy, a tu dila gehu byl Poczatek, gsa welmi wtipny a smyslny, a tak dáwali mu na Teyden Zlaty Vhersky.“*

Malostranské věže ve stejné době, případně zahájení její výstavby spojit s rokem 1451, jak předpokládal Kamil Novotný (1925).⁵¹⁶

⁵¹⁶ Srov. Vítovský 2007, s. 59.

K otázce působení Matěje Rejska při dostavbě Týnského kostela

Jak bylo uvedeno, za autora klenby předsíně a arkády severního portálu Týnského kostela na konci 15. století považoval František Mikš (1907) Matěje Rejska. Stejný předpoklad zdůvodnil i Jan Muk (1996) poukazem na motiv vrcholového žebra. V Rejskově díle se sice vyskytuje častěji, například na klenbě průjezdu staroměstského domu čp. 548/I, s letopočtem 1496 na svorníku, nebo na klenbě chóru kostela sv. Barbory v Kutné Hoře,⁵¹⁷ dokončené v roce 1499. Nicméně iž dříve, jistě před rokem 1478, se vrcholová žebra uplatnila na klenbě kaple zámku ve Smečně. Dosavadní bádání zmiňovalo Matěje Rejska v souvislosti s pohusitskou architekturou Týnského kostela, počínaje Ferdinandem B. Mikovcem a Karlem V. Zapem (1865).⁵¹⁸ Nejspíš kvůli Rejskovu působení v Týnské farní škole, konstatovali, že se Rejsek „zúčastnil ... nejspíše také při stavbě průčelí Týnského chrámu.“ Konkrétnější byl Karel Chytil (1915).⁵¹⁹ S Rejskem nebo jeho dílnou spojil výzdobu ochozu jižní věže z počátku 16. století. Oproti němu Antonín Matějček (1927)⁵²⁰ uvažoval o účasti Matěje Rejska na dostavbě Týnského kostela pro dřívější dobu. Předpokládal totiž Rejskovo prvotní krátké „školení v huti týnské“. Tuto úvahu v poslední době znovu aktualizovali Jakub Vítovský s Pavlem Vlčkem (2004).⁵²¹ Vyslovili hypotézu, že se Matěj Rejsek v první polovině sedmdesátých let 15. století mohl na stavbě Týnského kostela podílet jako sochař, dále ji však nerozvedli.

Stavitel, kameník a sochař Matej Rejsek z Prostějova,⁵²² jehož činnost je doložena v době vlády Vladislava II. Jagellonského převážně pro objednavatele z utrakvistických měst středních a východních Čech, je poprvé

⁵¹⁷ Pospíšil 2006, s. 66.

⁵¹⁸ Mikovec – Zap 1865, s. 100.

⁵¹⁹ Chytil 1915.

⁵²⁰ Matějček 1927, s. 27.

⁵²¹ Vítovský – Vlček 2004, s. 543.

⁵²² K Matěji Rejskovi, s přehledy literatury, zvl. Čevonová 2004; Vítovský – Vlček 2004; Šperling 1965; Srovnalová 1978; Císlerová 2008a.

zmíněn v roce 1469 při získání bakalářského titulu na pražské univerzitě.⁵²³ Z tohoto data se počítá Rejskovo narození před rokem 1450 nebo kolem roku 1445. Na jeho původ lze jistěji usuzovat pouze z označení „z Prostějova“ uváděného u jeho jména. Zda se jednalo o moravský Prostějov nebo stejnojmennou ves na Chrudimsku ve východních Čechách, zůstalo nerozhodnuto. Chybí rovněž informace o Rejskově uměleckém školení, kromě citované zprávy letopisce, že se před stavbou Prašné brány „neučil tomu řemeslu kamenickému nikdy od žádného“.

K roku 1475 je Rejsek ve *Starých letopisech českých* uveden jako rektor farní školy u kostela Panny Marie před Týnem.⁵²⁴ 9. listopadu 1482 požádal na Starém Městě o měšťnské právo.⁵²⁵ Teprve poté mohl žádat o přijetí do pražského kamenického cechu. Navzdory přímluvě krále Vladislava II. Jagellonského v době po postavení Prašné brány byl přijat teprve po předepsaných dvou letech učení. Sdělují to cechovní artikule pro pražské kameníky a zedníky z 21. září 1539, které připomněly, „...*kterak o nějakého Reyska po vystavení již věže nové od krále Vladislava slavné paměti psaní přímluvné, aby za mistra přijat byl, se jest stalo, však že sou toho předkové jich mimo a proti pořádkuom svým starobylým nikoli dopustiti nechtěli, než ten Reysek že se jest potom dvě letě učiti tomu musil podle vejsadních svých pořádkuov a od této stolice jim vydaných*“.⁵²⁶ Členem pražského kamenického cechu je Rejsek doložen snad k roku 1489, jistě v roce 1500.⁵²⁷ Zemřel patrně 1. července 1506 v Kutné Hoře.⁵²⁸

V souvislosti s Týnským kostelem je ve *Starých letopisech českých* Rejskovi připísáno autorství náhrobku utrakvistického biskupa Augustina Luciána z Mirandoly (†1493).⁵²⁹ Za jedinou dochovanou součást náhrobku se pokládá kamenný baldachýn nad oltářem sv. Lukáše, datovaný zpravidla

⁵²³ Chytil 1904, s. 162.

⁵²⁴ Srov. SLČ-K, fol. 214v.

⁵²⁵ Šimák 1906, s. 63.

⁵²⁶ Mádl 1895, s. 645–646.

⁵²⁷ Zap 1860, s. 187. Srov. Zahradník 1996, s. 11, 12.

⁵²⁸ *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova*, s. 329.

⁵²⁹ SLČ-G, s. 249–250

rokem biskupovy smrti. Díla, která lze za současného stavu bádání s Matějem Rejskem více či méně bezpečně spojit vznikala s výjimkou Prašné brány patrně teprve až od osmdesátých (Křivoklát), jistě od devadesátých let 15. století. Sporé stavební skulptury hlavní lodi a klenutí severní předsíně Týnského kostela se od uvažovaných vlastnoručních prací Matěje Rejska liší. Srovnání některých z nich prozrazuje jen společná východiska v parlářovském sochařství.

Ukázaly se však jiné souvislosti. Někteří kameníci, kteří spolupracovali na severní věži Týnského kostela, už byli zmíněni. Čtyři z nich, z nichž dva stavěli pod dolním ochozem a dva na zvonové nástavbě věže, budovali spolu s týnskými kameníky hlavní lodi severní Malostranskou mosteckou věž s bránou. Z nich dva, spolu s dalšími dvěma na Malostranské věži nezjištěnými, stavěli později také Prašnou bránu. Spíše než liliová arkatura týnského severního portálu je výzdobě Prašné brány blízké plošné provedení romanizujícího motivu obloučkového vlysu s palmetami na konzolách arkýřů nárožních věžic horního ochozu týnské severní věže. [obr. 95] Obnovený kamenný chrlič severozápadního arkýře se navíc zdá být kopií chrlice ze sbírek Lapidária Národního muzea v Praze. [obr. 96–97] Bezhlavá postava se zvířecíma nohama tisknoucí mezi pokrčenými koleny polopostavu muže v kápi s obličejovou typikou Rejskových figur se vádí jako dílo huti Matěje Rejska z kostela sv. Barbory v Kutné Hoře a datuje do doby kolem roku 1500.⁵³⁰

Z formálně stylového hlediska lze tak v datování stavby severní věže Týnského kostela navázat na Zikmunda Wintra (1906),⁵³¹ který se stavbou věže spojil zápisy testamentů pro léta 1470–1485. Existenci většího zvonu k roku 1480, a tím i pravděpodobně alespoň částečné dohotovení jedné ze západních věží, by mohla nasvědčovat zpráva *Starých letopisů českých* zmiňující „slavné“ vyzvánění v Týnském kostele v roce 1480.⁵³² Stavba severní věže snad probíhala nejpozději od počátku sedmdesátých let do první

⁵³⁰ Denkstein – Drobná – Kybalová 1958, s. 126, kat. č. 82/6, obr. 96; Fajt – Sršeň 1993, s. 66, kat. č. 208.

⁵³¹ Winter 1906, s. 776.

⁵³² Teige 1910, s. 478, č. 29.

poloviny osmdesátých let 15. století. Odkazy „na stavbu“ kostela koncentrované do let 1473 a 1474 se hypoteticky mohly týkat například zbudování severní věže po dolní ohoz. V roce 1475 zahájila staroměstská radnice stavbu Prašné brány. Další odkazy stavbě Týnského kostela byly zapsané až na počátku osmdesátých let 15. století. Nejvyšší částky byly věnovány v letech 1482 a 1483. Byly výslovně určeny „na stavbu věže“. Pravděpodobně se mohly týkat hranolové nad dolním ohozem.

Návrh zvonové nástavby severní věže mohl s velkou pravděpodobností provést architekt Matej Rejsek, od roku 1482 staroměstský měšťan. Nabízí se tak úvaha, že právě Rejsek navrhl specifický tvar střech týnských věží. Na severní věži byla střecha patrně dokončena dlouho před rokem 1508, kdy byl pro kostel – patrně pro severní věž – pořízen v Kutné Hoře velký zvon Ondřeje Ptáčka. Do roku 1489 se hypoteticky klade doporučující list staroměstského kamenického cechu kutnohorským radním, který dokládá počátek Rejskova řízení dostavby kostela sv. Barbory v Kutné Hoře.⁵³³

⁵³³ Zap 1860, s. 187. Srov. Zahradník 1996, s. 11, 12.

K architektuře poděbradské doby východních Čech

V souborných studiích o českém gotickém umění se objevuje poměrně ustálený seznam staveb východočeské architektury doby Jiřího z Poděbrad. Tři z nich lze považovat za klíčové. Jak bylo uvedeno výše, již Bernhard Grueber (1879)⁵³⁴ zmínil hrad Litice, který spolu s Týnským kostelem považoval za hlavní královu stavební akci. Vojtěch Birnbaum (1925)⁵³⁵ připojil přestavbu městského kostela sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě a obnovu městského kostela sv. Ducha v Hradci Králové. Podobně jako v případě Týnského kostela ztěžuje také u těchto východočeských staveb přetrvávající tvarosloví lucemburské architektury rozlišení těch částí, které vznikly ještě před husitskými válkami, od pohusitských fází výstavby.

Z výzkumu městského kostela sv. Ducha v Hradci Králové vyplynulo, že do poděbradské doby by mělo být zařazeno také síňové trojlodí městského kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem.⁵³⁶ [obr. 98–99] Pokud se vyjde z datování královédvorského kostela v dosavadní literatuře,⁵³⁷ s poděbradským obdobím zdánlivě vůbec nesouvisí. Již Bernhard Grueber

⁵³⁴ Grueber 1879, s. 2.

⁵³⁵ Birnbaum 1931b, s. 144.

⁵³⁶ Čevonová 2014a.

⁵³⁷ Ke kostelu ve Dvoře Králové nad Labem srov. Bienenberg 1782, s. 21, 25–27, 30–32, 36, 38–39, 41, 45, 52–53, 59–60; Sommer 1836, s. 98–99; Schmitt 1865, s. 570, 571–572, 583; Viták 1867, s. 138–150; Schmoranz 1875b, s. XIV; Grueber 1879, s. 56; Schulz 1911, s. 335–336, 339; Schulz 1913, s. 79, 87–89, 92–96; Šel 1913, s. 84–85; Kurka 1914, s. 542–543; Halík 1926, s. 26–33, 124–126; Birnbaum 1931b, s. 161; Poche 1933, s. 55, 57; Poche 1937, s. 34–49; Mencl 1943, s. 361–363; Líbal 1948, s. 164; Mencl 1948, s. 159, 160; Mencl 1950, obr. 171 na s. 21; Wirth 1957, s. 164–165; Štorm 1958, s. 19; Mencl 1960, s. 116, 118; Wolf 1967, s. 51, 53–54; Bachmann 1969, s. 91; Kotrba 1970, s. 106–107; Merhautová 1971, s. 66, 121; Líbal 1974, s. 169; Hořejší 1977b, s. 339–340; Líbal 1978b, s. 642; Dittrich 1983, s. 158–159; Líbal 1984, s. 194, 195; Razím 1986, s. 582, 587, 588; Nussbaum 1994, pozn. 560 na s. 388; Kuča 1996, s. 802; Razím 1996, s. 156–157; Slavík 2000, s. 197; Benešovská 2001f, s. 243; Líbal 2001, s. 90–91; Uličný 2001, s. 147; Šíl 2003, s. 224–232; Šíl 2005, s. 12–18; Uličný 2005, s. 147; Fajt – Drake Boehm 2006, s. 477; Madaj – Burdychová 2007, s. 173–177; Martinek 2007, s. 11–18; Benešovská 2009a, s. 186; Hrubý – Nesejt 2009, s. 473, 492; Slavík 2012, s. 439–445; Čevonová 2014a, s. 56–57; Čevonová 2014b, s. 358; Beránek 2014, s. 109–110; Grzybowski 2014, s. 144; Záruba 2014, s. 290–293; Langfelner 2017, s. 10–79, 88–91; Dáňová 2019, s. 119, 120.

(1877)⁵³⁸ a Vojtěch Birnbaum (1931)⁵³⁹ sice kostel považovali za pozdně gotický, podrobně se jím ale nezabývali. Starší literatura vycházela z nedochovaného nápisu s letopočtem 1485 nebo 1486.⁵⁴⁰ Podle Emanuela Pocheho (1937)⁵⁴¹ měl být po požáru města v roce 1450 „zničený“ kostel „opraven a znovu zaklenut“. Václav Mencl (1943)⁵⁴² spojil výstavbu jeho síňové trojlodí s činností dvorské huti Václava IV., která v době kolem roku 1400 stavěla v dalším východočeském věnném městě českých královen, Chrudimi, pro jeho ženu, královnu Žofii Bavorskou, kostel Panny Marie. Příslušnost k této huti Václav Mencl zdůvodnil podobností hlavic sloupů trojlodí ve Dvoře Králové s „korunkami“ mezilodních pilířů chrudimského trojlodí. [obr. 112] S činností dvorské huti mu souzněla také vyváženost výtvarně působivého prostoru královédvorského trojlodí. Následující badatelé Menclovy závěry bez výhrad přijali a trojlodí kostela bylo prezentováno jako vrchol krásného slohu v architektuře, kdy jeho stavitel navzdory výrazně nepravidelnému půdorysu zvládl vytvořit dojem vyváženého a jednotného prostoru. V této souvislosti se kostel také někdy považoval za novostavbu z doby kolem roku 1400 na místě zbořeného románského kostela.⁵⁴³

Nepravidelnou dispozici kostela ovšem podmínil složitý stavební vývoj.⁵⁴⁴ [obr. 100] Jednak především starší, pozdně románský kostel.⁵⁴⁵ Šlo o

⁵³⁸ Grueber 1879, s. 56.

⁵³⁹ Birnbaum 1931b, s. 161.

⁵⁴⁰ Údaje o umístění letopočtu se různí. Bienenberg 1872, s. 38, letopočet – četl 1485 – uvedl na klenbě presbytáře. Viták 1867, s. 138, napsal o již zabíleném letopočtu 1486 na „*hořejším oblouku*“ presbytáře. Poche 1937, s. 35, citoval neznámo odkud znění nápisu „*PRESBYTERIVM AEDIFICATVM 1486 | ECCLESIA DEALBATA 1828*“. Po něm pak i následující autoři spojovali datum s výstavbou či obnovou presbytáře. Podle Uličného 2001, s. 194, byl letopočet zaznamenán ještě v roce 1892, tentokrát však „... ..*Na pasu dělícím křížové klenby loď od oněch v presbyteři vyznačen letopočet: 1486, dle kterého loď má původ v 15. století.*“ ...“

⁵⁴¹ Poche 1937, s. 35.

⁵⁴² Mencl 1943; Mencl 1948, s. 158, 160; Mencl 1950, obr. 171 na s. 21, publikoval pouze fotografii hlavice sloupu královédvorského trojlodí, v textu se o ní nezmínil.

⁵⁴³ Např. Wirth 1957, s. 164; Hořejší 1977, s. 340;

⁵⁴⁴ Poche 1933, s. 57; Líbal 1984, 194; Benešovská 2001f.

⁵⁴⁵ K němu např. Schmitt 1865, s. 572; Šel 1913; Poche 1933, s. 55; Merhautová 1971, s. 66, 121; Dittrich 1983, s. 158–159.

jednolodí s apsidou na východě. Jeho loď tvořila či stála v místě jihovýchodního nároží dnešní lodi. Další příčinou nepravidelného půdorysu byl zřejmě také raně gotický předchůdce dnešního kostela.⁵⁴⁶ Jeho zdivo je pravděpodobně zachované v severní zdi trojlodí, čemuž nasvědčuje portál z pozdního 13. století, který je situovaný v ose této zdi. Dobroslav Líbal (2001)⁵⁴⁷ považoval za raně gotický také pravoúhlý presbytář, což zatím nelze vyloučit. Obdobou dispozici měl zhruba o čtvrtinu menší kostel v nedalekém Miletíně, jehož farář je shodně jako farář ze Dvora připomínaný k roku 1270. Ovšem vzhledem k úzkým vazbám, snad i autorským, jejich kleneb v presbytářích, které jsou až pozdně gotické, mohly oba tyto pravoúhlé presbytáře vzniknout teprve v pozdním 15. století, nicméně patrně až mimo sledované, poděbradské období. Později středověký půdorys dnešního kostela jistě také ovlivnil blízké sousedství hradby městského opevnění. Hradba kostel kromě jižní strany těsně obíhala. Její dochovaný úsek před západním průčelím kostela je zřejmě až pohusitský, nicméně nějaké opevnění lze předpokládat i ve starším období. Z toho tedy vyplynul lichoběžný půdorys skoro čtvercového trojlodí, ke kterému se mimo osu připojuje obdélný presbytář se sakristií na severu. Hlavní vstup byl umístěn mimo osu jižní zdi lodi – tedy zřejmě západně od zaniklé románské lodi a pro hranolovou věž zbyl prostor před západním koncem jižního průčelí.

Symetrické síňové trojlodí je zaklenuto devíti poli vertikalizované křížové klenby, vyžděné z cihel. Nesou ji čtyři válcové sloupy na osmibokých patkách a vysoko osazené konzoly. Lomené meziklenební pasy nejsou nijak odlišeny od subtilních žeber, mají s nimi shodný klínový vyžlabený profil. S výstavbou trojlodí je současná i věž. V přízemí a patře je zaklenutá křížovými klenbami na jehlancových konzolách se stejnými žebry i profilovanými svorníky jaké jsou v trojlodí. [obr. 101] Spíše než k plastickým architektonickým prvkům v kostele v Chrudimi mají formy a plošný dekor architektonických článků trojlodí ve Dvoře Králové blízko ke konzolám klenby trojlodí kostela sv. Ducha v Hradci Králové a také k architektuře jeho

⁵⁴⁶ Líbal 2001, s. 91.

⁵⁴⁷ Ibidem.

západní kruchty.⁵⁴⁸ [obr. 102–103] Konzoly trojlodí v Hradci Králové se obvykle datují do poslední třetiny 14. století. Dobroslav Líbal (2001)⁵⁴⁹ odkázal na konzoly presbytáře kostela v Libiši. Helena Dáňová (1999; 2002)⁵⁵⁰ je odvodila z parléřovského sochařství. Ovšem klenba je podle všeho až z doby po roce 1407, jak se domníval František Schmoranz (1875).⁵⁵¹ Kostel v Hradci Králové podrobně zkoumal v letech 1864–1876 při jeho obnově. Přitom zjistil, že některé konstrukce byly značně poškozeny požárem a kostel byl proto v 15. století nově zaklenut. Z nálezů totiž Schmoranz vyvodil, že šlo o požár města v roce 1407. V trojlodí odkryl silně narušené cihlové zdivo severních arkádových pilířů, v němž se uplatnily tvarovky. Ohořelý byl také pilíř z kamenných kvádrů mezi severní lodí a přilehlou kaplí, jejíž severní stěna byla včetně okenních kružeb pouze zčernalá od sazí. U jižních arkádových pilířů tvarovky nenašel. Byly postaveny z cihel menšího formátu spojených méně kvalitní maltou. Neshledal na nich stopy poškození, usoudil proto, že tato část trojlodí musela být požárem zcela zničena a následně postavena znovu.

Klenby kostela v Hradci dosedaly na vysoko osazené konzoly. Zachycuje je iluminace z doby kolem roku 1600 v graduálu literátského

⁵⁴⁸ Ke kostelu v Hradci Králové srov. Bienenberg 1780; Lüssner 1857, s. 93; Zap 1858, s. 160–186; Schmoranz 1863a; Schmoranz 1863b; Schmoranz 1875a, s. 27–32; Grueber 1877, s. 9–11; Cechner 1904, s. 33–59; Mencl, 1942–1943, s. 361–363; Líbal 1948, s. 146, 155, 203; Mencl 1957, s. 10–11, 14; Kotrba 1970, s. 103–104; Kořán 1977, s. 451–454; Sommer Jan – Varhaník Jan, 1986, s. 559; Hubková 1999; Benešová 2001e, s. 233; Líbal 2001, s. 118–120; Dáňová 2002, s. 107–125; Hrubý 2002, s. 29–125; Mazancová 2005, s. 291–321; Uličný 2005, s. 146–147; Čevonová 2006, s. 345–346, pozn. 71 na s. 350; Kyncl 2007; Zahradník 2007; Prix 2007, s. 154–160; Hrubý – Laštůvková 2008; Václavík 2008, s. 32–43; Hrubý 2008, s. 44–85, 106–123; Hrubý a kol. 2008; Kovář a kol. 2008, s. 24, tab. 51–52 na s. 57; Czechowicz 2009, s. 61–79; Hrubý – Nesejt 2009, s. 494–496; Nesejt – Hrubý 2009, s. 666, 667, 673; Vítovský 2009, s. 97–112; Kuthan 2009, s. 113–128; Kuthan 2013, s. 224–227; Beránek 2014, s. 103–104; Dáňová 2014, s. 43–51; Čevonová 2014a, s. 52–61; Mudra 2014, s. 124–131; Záruba 2014, s. 289–290, 294; Mudra – Patrný 2015, s. 97–101; Beránek 2017, s. 94, pozn. 497; s. 102 a pozn. 541; s. 120; Mudra 2017a, s. 277–279; Mudra 2017b, s. 280; Mudra 2017c, s. 286–297; Prix 2020.

⁵⁴⁹ Líbal 2001, s. 120.

⁵⁵⁰ Hubková 1999, s. 33, 63, 71, 119; Dáňová 2002, s. 116, 119, pozn. 102 na s. 124.

⁵⁵¹ Schmoranz 1875a, s. XXX–XXXI. Srov. Líbal 1948, s. 203; Sommer – Varhaník 1986, s. 559; Dáňová 2002, s. 118; Hrubý 2002, s. 52; Líbal 2001, s. 118–120.

bratrstva při kostele sv. Ducha.⁵⁵² [obr. 104–105] Konzoly mají jehlancovitý tvar bez rozlišení detailů. Karel V. Zap (1858)⁵⁵³ popsal, že klenební žebra „*spocívají na nosičích ve výši hořejších oken, jenom v severní dvojnásobní boční lodi vystupují polosloupky po pilířích a stěnách vzhůru, a podpírají nahoře kamenná žebra klenby*“. V projektu rekonstrukce kostela František Schmoranz (1863)⁵⁵⁴ zmínil, že „*Všechny otvory a ležiny („Consolen“⁵⁵⁵ – pozn. aut.) při krásném průřysu a čisté práci jsou pevným tesaným kamenem obloženy*“. V řezech kostelem ze stejné doby zachytil v bočních lodích – na rozdíl od presbytáře a hlavní lodi – přípory sbíhající do stávající úrovně. V presbytáři a severní lodi mají klenební žebra, resp. přípory ostruhovité patky, v hlavní a jižní lodi dosedají na schematizované jehlancové konzoly, patrně jsou však specifické římsy nad krycími deskami konzol.⁵⁵⁶ V údajích, které shromáždil Pavel Zahradník (2007)⁵⁵⁷ ze spisů k Schmoranzově rekonstrukci kostela, není o nálezů nebo rekonstrukci konzol žádná zmínka.⁵⁵⁸ Stylizovanou rytinu jedné z figurálních konzol, bez zmíněné římsy, publikoval Bernhard Grueber (1877) – aniž by ji však lokalizoval (dnes na arkádovém pilíři v jižní lodi), který mohl znát situaci před obnovou.⁵⁵⁹ Dnešní stav je výsledkem puristické rekonstrukce Františka Schmoranze do předpokládané podoby kostela ve 14. století. Původnost konzol královéhradeckého trojlodí nelze bez prozkoumání zblízka jistěji posoudit.⁵⁶⁰

⁵⁵² Manuscriptorium.

⁵⁵³ Zap 1858, s. 168.

⁵⁵⁴ Schmoranz 1863a, s. 13.

⁵⁵⁵ NA, PÚ/R, karton 21: „... *alle Öffnungen und Consolen bei schöner Profilierung und reiner Arbeit mit einem sehr festen Haustein ausgelegt*“; shodně viz Schmoranz 1863b, s. 15.

⁵⁵⁶ SOKA Chrudim, F. Schmoranz st., inv. č. 68. Srov. Dáňová 2002, pozn. 62 na s. 123, pozn. 90 na s. 124.

⁵⁵⁷ Pavel Zahradník uvedl, že z první poloviny sedmdesátých let 19. století chybí o probíhajících pracích podrobnější zprávy. – Zahradník 2007.

⁵⁵⁸ Pouze do rozpočtu na opravu lodi z dubna 1868 Schmoranz zahrnul položku: „*vysazení přípor a vytažení*“ – ibidem. Později, při rekapitulaci skončených prací, jen uvedl, že byla žebra „*svedena dolů jako přípory až do výše 10' nad dlažbu*“. – Schmoranz 1875, s. XXX.

⁵⁵⁹ Grueber 1877, obr. 4 na s. 11. Z Prahy do Bavorska přesídlil Grueber v roce 1870 (Vlček 2004), o rok později vyšel první díl jeho syntézy o českém středověkém umění.

⁵⁶⁰ Pochybnost vzbuzuje provedení figurální konzoly na severním pilíři v hlavní lodi. Ve sbírkách královéhradeckého muzea je uložena jehlancová konzola s pásem dubových

Kdyby je Schmoranz našel a obnovil, pravděpodobně by se o tom zmínil, jako v jiných případech.⁵⁶¹ Pokud pocházejí z poslední čtvrtiny 14. století, měly by na nich být patrné stopy po ohni roku 1407. Jsou však v relativně dobrém stavu, což naznačuje souvislost teprve s následující přestavbou.⁵⁶² Zprávu letopisců o požáru Hradce Králové v roce 1407⁵⁶³ o informaci, že byl zasažen také kostel, doplnil sice až Václav Hájek z Libočan (1541)⁵⁶⁴ ve své kronice, ale bezprostředně po ohni byl sepsán mobiliář kostela. V něm je spolu s hlavním oltářem uvedeno 17 bočních a oproti oltářům, doloženým v době před požárem, dva scházely a jeden byl uvedený prvně.⁵⁶⁵

O průběhu oprav kostela sv. Ducha v Hradci Králové po požáru v roce 1407 sice nejsou zprávy. Přes Schmoranzovy nálezy zůstává rozsah a postup obnovy kostela nejasný. Do doby Jiřího z Poděbrad bývá kladena kruchta. Její vznik spojil Mořic Lüssner (1857)⁵⁶⁶ s nápisem na severní stěně hlavní lodi o dokončení blíže nespecifikovaného díla mistrem Jiřím Mánkem v roce 1463: · Anno · domini · milesimo · cccco · lx : iijo · sub : / · imperio · Illustrissimi · principis · et · domi / d(omi)ni · Georgij · regis · Bohemorum · hoc · / · Opus · completum · est · per · magistrum : / · Georgium · Mancu(m) · Feria · qu(i)nta · p(ost)ap(osto)loru(m) · petri · et · p(au)li · .⁵⁶⁷ Karel V. Zap (1858)⁵⁶⁸ připojil okenní kružby západního průčelí, František Schmoranz (1863)⁵⁶⁹ dokončení

listů v zásadě shodná s jednou z konzol na jižní stěně jižní lodi a blízká některým konzolám kruchty. – Srov. Kovář a kol. 2008, s. 24, tab. 52 na s. 57.

⁵⁶¹ Srov. Schmoranz 1875, s. XXVIII–XXIX.

⁵⁶² Pokud se Schmoranzem zaznamenané destrukce skutečně vztahovaly k požáru v roce 1407 a ne již v roce 1339.

⁵⁶³ „Leta m^o cccco vii^o Tu sobotu nandedieli po Boziem tiele kralowe hradecz vyhorzal“. – SLČ-C, fol. 137r. – „Leta mcccc vii^o Tu sobotu na nedielu po Bozijm tiele Kralowee hradecz vyhorzal“. – SLČ-S₁, fol. 45v.

⁵⁶⁴ „Wyhořalo Miesto Králowé Hradecz z gruntu, také y Zámek y Kostel, přytom také shořal gim Hradeckym welmi weliky Zwon, genž wisal na Krchowie, a slul Osanna“. – Hájek 1541, s. CCCLXV.

⁵⁶⁵ Bienenbreg 1780, s. 239–242. Srov. Mazancová 2005, s. 295–296.

⁵⁶⁶ Lüssner 1857, s. 93.

⁵⁶⁷ Hrubý 2002, s. 60, předpokládal vznik bočních polí kruchty „snad až v další etapě“, po požáru města roku 1484.

⁵⁶⁸ Zap 1858, s. 170.

⁵⁶⁹ NA, PÚ/R, karton 21; Schmoranz 1863a, 14; Schmoranz 1863b, s. 16–17.

obnovy kostela po požáru, z níž Jan Sommer a Jiří Varhaník (1986)⁵⁷⁰ dále rozpoznali znovupostavení horní části severní stěny hlavní lodi. Helena Dáňová (1999)⁵⁷¹ do let 1407–1463 zařadila i vznik severní předsíně. Názory na dobu zaklenutí kostela a stavbu severní kaple lodi v této etapě nejsou jednotné. Viktor Kotrba (1970)⁵⁷² konstatoval, že obnova kostela byla hotova do roku 1424.⁵⁷³ Po něm zapochyboval také Dobroslav Líbal (2001),⁵⁷⁴ „zda ... byla dokončena až roku 1463“. Posun v datování přinesly výsledky dendrochronologického průzkumu. Již dříve Helena Dáňová⁵⁷⁵ rozpoznala pozdně gotické krovy v lodi i presbytáři. Tomáš Kyncl (2007)⁵⁷⁶ dendrochronologickou analýzou nově zjistil, že krov nad hlavní lodí, a původně patrně také krovy nad bočními loděmi, vznikly až v roce 1440 nebo krátce po tomto roce, kdy byly káceny stromy na jeho výstavbu. Z toho vyplývá, že k novému zaklenutí kostela mohlo dojít patrně nejdříve před polovinou 15. století, až po stavbě nového krovu. Nejdříve období kolem roku 1440, než lucemburské době, více odpovídá stylový charakter konzol trojlodí v Hradci Králové. Zřejmá je jejich podobnost s konzolami středního pole hradecké západní kruchty. [obr. 106–108] Významné stavební práce při kostele sv. Ducha v Hradci Králové se tak pravděpodobně kryjí – tak jako v případě Týnského kostela – s dobou tamního působení Jana Rokycany v letech 1436–1448.⁵⁷⁷ Významné stavební práce při kostele sv. Ducha v Hradci Králové se pravděpodobně kryjí – tak jako v případě Týnského kostela – s dobou tamního působení Jana Rokycany v letech 1436–1448.⁵⁷⁸

V případě Dvora Králové Labem byla již zmíněna podobnost s architekturou kruchty v Hradci Králové, obvykle datované do roku 1463.

⁵⁷⁰ Sommer – Varhaník 1986, s. 559.

⁵⁷¹ Hubková 1999, s. 64, 70.

⁵⁷² Kotrba 1970, s. 103.

⁵⁷³ V roce 1424 měl být podle *Starých letopisů českých* v královéhradeckém kostele sv. Ducha pohřben Jan Žižka z Trocnova. – SLČ-S₁, fol. 67r.

⁵⁷⁴ Líbal 2001, s. 118.

⁵⁷⁵ Hubková 1999, s. 112–116, 120; Dáňová 2002, s. 117, 119–120.

⁵⁷⁶ Kyncl 2007.

⁵⁷⁷ K působení Jana Rokycany v Hradci Králové viz Šandera 2009.

⁵⁷⁸ K působení Jana Rokycany v Hradci Králové viz Šandera 2009.

Mírou stylizace dekoru je architektonickým prvkům ve Dvoře ještě o něco bližší, než konzoly trojlodí. K tomu bylo na základě výskytu kamenických značek navíc zjištěno, že dva z kameníků, kteří tesali díly opěráků, jižních portálů i sloupů trojlodí kostela ve Dvoře Králové, spolupracovali také na arkádě středního pole hradecké kruchty. Na jinou souvislost mezi oběma kostely upozornil podle Petra Uličného (2005)⁵⁷⁹ již Václav Mencl v roce 1948. Měl poukázat na příbuznost dekorace klenebních žeber středního pole hradecké kruchty s žebry klenby jižní předsíně kostela ve Dvoře Králové.⁵⁸⁰ Jaký z toho Mencl vyvodil závěr, Uličný neuvedl. Sám předsíň spojil s činností mistra Jiřího Mánka v Hradci Králové. Tzv. Dořina předsíň, dodatečně přistavěná před levý jižní portál lodi královédvorského kostela se datuje do roku 1588.⁵⁸¹ Charakter zdobné výzdoby předsíně oproti hradecké kruchtě však spíše než Uličného atribuci či pozdní dataci odpovídá spíše jejímu vzniku někdy na přelomu 15. a 16. století. Podobnosti konzol klenby trojlodí ve Dvoře Králové s konzolami královéhradecké kruchty si nezávisle všiml také František Záruba (2014).⁵⁸² Posunul proto datování výstavby kostela ve Dvoře Králové do pozdější doby, než se obvykle datoval, a to do doby kolem roku 1410 s tím, že měl být dokončen do počátku husitských válek. Vznik středního pole kruchty v poděbradské době přitom nezpochybnil.

Tak velký časový rozdíl mezi oběma, zjevně souvisejícími stavbami, tedy téměř padesát let, je však málo pravděpodobný. Koliduje rovněž s navrženým pozdějším vznikem konzol hradeckého trojlodí, nejdříve v době kolem roku 1440. Datování hradecké kruchty nelze posunout do dřívější doby. Obdobnou profilaci klenebních žeber jejího středního pole, dekorovaných volnou krajkou kružby, lze nalézt nejdříve v architektuře druhé čtvrtiny 15. století, jako například na klenbě druhého patra oktogonu

⁵⁷⁹ Uličný 2005, s. 147, pozn. 142 na s. 147.

⁵⁸⁰ Mencl 1957, s. 14, kladl hradeckou kruchtou do roku 1463.

⁵⁸¹ Datace 1588 se opírá o odkaz na stavbu předsíně kostela v městské knize testamentů. – Schulz 1913, s. 96; Šíl 2003, s. 230. Šíl 2005, s. 15, zmínil, že Dořina předsíň byla v roce 1897 při regotizaci kostela „vystavěna znovu „v přiměřeném slohu.““ Podle historických fotografií, Schmoranzových plánů a vzhledem k autenticitě architektonických článků došlo patrně pouze k úpravě zastřešení. – SOKA Chrudim, F. Schmoranz st., inv. č. 63; Janoušek 2006, obr. 18.

⁵⁸² Záruba 2014, s. 290–293.

severozápadní věže katedrály ve Štrasburku z doby po roce 1419,⁵⁸³ v předsíni kostela ve štýrském Sankt Marein od Niklause Velbachera z roku 1448.⁵⁸⁴ Příklad kružbové arkatury z obloučků, bez vložených jeptišek, poskytuje hlavní portál klášterního kostela ve slovenském Hronském Beňadiku z doby mezi lety 1410–1435.⁵⁸⁵ Stylové východisko posledních dvou uvedených staveb je spojováno se svatoštěpánskou hutí ve Vídni. V Čechách se takto profilovaná žebra, i když bez dekoru volné kružby, vyskytla v sedmdesátých letech 15. století na klenbách tvrze v Tuchorazi a na klenbě presbytáře kostela sv. Gotharda ve Slaném. [obr. 109–111] Obvyklou datací kruchty do doby kolem roku 1463 podporuje i srovnání tohoto reliéfního vlysu s obdobnými, byť mladšími motivy na kazatelně v kostele sv. Vavřince v Kaňku u Kutné Hory, kterou signoval Matěj Rejsek. [obr. 113–115]

Trojlodí ve Dvoře Králové nad Labem, stejně jako architektura hradecké kruchty, úzce souvisí ještě s další východočeskou stavbou. Jde o městský kostel sv. Jakuba (dnes sv. Ignáce) v Jičíně. (obr. 14: DKL x Jičín interiéry) Město Jičín, jakožto součást panství hradu Veliš, získal v roce 1452 do rodového majetku Jiří z Poděbrad. Nejasné je časové vymezení dočasného přenechání hradu Veliše vysokému úředníkovi krále Jiřího z Poděbrad Jindřichovi z Michalovic (†1468).⁵⁸⁶ Privilegia městu Jičínu dokládají Jiřího z Poděbrad jako majitele panství v roce 1455 a 1456, k roku 1465 pak jeho syny a z nich Hynka roku 1478.⁵⁸⁷ Zaniklou klenbu trojlodí jičínského kostela podpíralo šest podobných válcových sloupů s osmibokými patkami jako ve Dvoře Králové. Oproti Dvoru má obdélnou dispozici se střední lodí širší. Patky těchto sloupů, jak ve Dvoře, tak v Jičíně mají, stejně jako pilíře kruchty v Hradci, shodně profilované římsy. [obr. 116] Jeden ze zmíněných kameníků, podílejících se na stavbě trojlodí kostela ve Dvoře Králové a kruchty v Hradci

⁵⁸³ Schock-Werner 1983, s. 111-115.

⁵⁸⁴ Schifter 2010, s. 53–54.

⁵⁸⁵ Mencl 1966, s. 158; Kahoun 2002, s. 38.

⁵⁸⁶ Jindřich z Michalovic měl s Jiřím z Poděbrad vyměnit Veliš s Jičínem za polovinu bydžovského panství s tím, že králi v případě Jindřichovy smrti bez dědiců případnou zpět. – Paprocký 1602, s. 274–275. Srov. Sedláček 1887, s. 257, 306; Sedláček 1891, s. 402, č. 20, s. 403, č. 21–22; Menčík 1906, s. 26–27; Beran 2010, s. 70.

⁵⁸⁷ CMI IV/2, s. 22–24, č. 322, s. 25–26, č. 324, s. 112–114, č. 392, s. 188–189, č. 454.

zhotovil podle kamenické značky šnekové schodiště v severní předsíni kostela v Jičíně. Stavbu trojlodí kostela v Jičíně vedl podle zápisu smlouvy v zádušní knize v letech 1464–1465 mistr Jíra, zedník z Hradce.⁵⁸⁸ Stejná křestní jména u stavitelů v Hradci Králové a v Jičíně, tedy Jiřího Mánka a Jíry z Hradce, stejně jako časová shoda jejich doložených stavebních aktivit, vede k úvaze, zda nešlo o jednu osobu. Petr Uličný, který se této otázky nepřímo dotkl při podrobném průzkumu jičínského kostela, o tom neuvažoval. Architektura jičínského kostela na něj působila méně sofistikovaně, což tedy vylučovalo účast stejného stavitele. Zda byl Jíra z Hradce totožný s královéhradeckým Jiřím Mánkem, se zatím nepodařilo ověřit ani pomocí kamenických značek. Ze tří značek nalezených na klenbě západní předsíne kostela v Jičíně, kterou podle zápisu další smlouvy Jíra z Hradce vedl v letech 1463–1464, zatím žádná nebyla ani ve Dvoře ani v Hradci Králové zjištěna. Stavbu zmiňovaného severního schodiště kostela v Jičíně s jedinou shodnou značkou s Dvorem a Hradcem prameny nezmiňují.⁵⁸⁹

Podle zápisů v zádušní knize jičínského kostela spolupracoval na křížové žebrové klenbě této západní předsíne se stavitelem Jírou ještě mistr Pavel a další pomocníci.⁵⁹⁰ Jedna z těchto osob byla totožná s dosud anonymním kameníkem, který stavěl vstupní bránu východočeského hradu Litic, rodového hradu pánů z Kunštátu a Poděbrad.⁵⁹¹ [obr. 121] Jiří z Poděbrad jej zdědil po svém otci v roce 1427. Bránu v Liticích datuje znaková deska krále Jiřího z Poděbrad s letopočtem 1468: reg nanti / a · d · Mo / cccc sexo / viii regi / geor gio / Ta[to] wieze dielana / za na[g]iasniessiego kr / ale [girz]iho czeskeho ke / mar[krabie] [m]oravsk[eg]o. Přímo na desce a několikrát na portálech brány se vyskytuje kamenická značka shodná s jednou z oněch tří zmíněných z klenby západní předsíne kostela v Jičíně.⁵⁹² Ve Dvoře ani Hradci Králové zjištěna nebyla. Vzhledem k absenci jiných značek v Liticích je pravděpodobné, že patřila

⁵⁸⁸ Uličný 2005, s. 141–145; Zahradník 2008, s. 6.

⁵⁸⁹ Schodiště datoval Beránek 2008, s. 69, šířeji do období mezi rokem 1464 a první čtvrtinou 16. století.

⁵⁹⁰ Uličný 2005, s. 141–145.

⁵⁹¹ Čevonová 2004a; Čevonová 2012, s. 79.

⁵⁹² Kamenické značky z Jičína publikoval Uličný 2005, obr. 27b na s. 140, obr. 28 na s. 141.

staviteli a kameníku litické brány, který se znázornil na jednom z kamenných reliéfů její výzdoby. Na bráně jsou osazeny i další figurální skulptury. Přes značná poškození je patrné jejich plošné, linearizované zpracování, místy až s ornamentizovanými detaily. Stylově odpovídají konzolám trojlodí kostela ve Dvoře Králové. [obr. 119–120] Skulptury ve Dvoře Králové i Liticích snesou srovnání s dalšími pracemi z druhé třetiny či třetí čtvrtiny 15. století. [obr. 117–118] Výstavba a zaklenutí trojlodí kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem mohla proběhnout nejdříve kolem poloviny 15. století.⁵⁹³ Snad souvisela s obnovou města po požáru v roce 1450,⁵⁹⁴ jak předpokládal Emanuel Poche (1937). Krásný prostor síňového trojlodí ve Dvoře Králové by nebyl v naší architektuře druhé poloviny 15. století osamocen. U jeho předpokládaného následovníka, trojlodí kostela Nejsv. Trojice u Kutné Hory, se recentní literatura vrací od datace na začátek 15. století k Birnbaumovu datování do doby po roce 1488.⁵⁹⁵

Okruh uvedených východočeských staveb rozšiřuje středočeská tvrz v Tuchorazi u Českého Brodu. Litický stavitel, je totiž svou kamenickou značkou doložen také na klenbě přízemí a na portálu v prvním patře této tvrze.⁵⁹⁶ [obr. 122] Potvrdil se tak starší předpoklad Dobrosłavy Menclové (1972),⁵⁹⁷ která poukázala na stylové souvislosti obou staveb. Podle nápisu na znakové desce v průčelí tvrze, která zjevně navazuje svou kompozicí na Litice, vznikla tvrz v roce 1477: Leta · bozieho · M^o cccc^o ixx / vii · Tato · wieze

⁵⁹³ Písemné zprávy z přelomu 14. a 15. století se mohly týkat raně gotického předchůdce dnešního kostela. – Srov. Rohn 1777, s. 28–30; Bienenberg 1782, s. 27–32; Kurka 1914, s. 542–543; Schulz 1914, s. 92–93.

⁵⁹⁴ Požár města v roce 1450, bez zmínky o kostele, uvádí text *G Starých letopisů českých: „Téhož léta v pondělí po svatém † na den svatého Hotarta <= Gotharda, 5. května> vyhořalo město Dvůr zradů.“* – SLČ-G, s. 214. V rozšířeném zápisu události kostel nezmínil ani Hájek 1541, s. CCCXXVIa. Z písemných zpráv týkajících se kostela nebo jeho záduší kolem poloviny 15. století lze zmínit k roku 1443 odkaz 4 kop grošů „kostelu a na záduší“, 1453 odkaz 8 kop „k záduší a k špitálu“, 1464 odkaz 100 kop na nadaci pro druhého kněze. – SOKA Trutnov, AM DKnL, inv. č. 11, kn. č. 1, *Pamětní kniha 1417–1823*, fol. 15r, 22r, 26r.

⁵⁹⁵ Birnbaum 1931b, s. 160; Štroblová – Altová 2000, s. 349–350; Benešovská 2009b, s. 247–248. Srov. Kuthan 2013, s. 154–159, 171; Pospíšil 2009, s. 56.

⁵⁹⁶ Čevonová 2004a; Čevonová 2012, s. 79.

⁵⁹⁷ Menclová 1972, s. 279–290.

· dielana · gest / skrze · naklad · vrozeneho · pana / pana · Mikulasse · z lanského / najvyššieho · pisarza · desk / kralowstwie · ceskeho · adielal / gest · Mistr · kvieton · AMEN. Nápis uvádí jméno stavitele tvrže, kterým byl mistr Květoň. Problematické je tak případné autorské připsání hradní brány v Liticích Jiřímu Mánkovi, Jírovi z Hradce či mistru Pavlovi. Stavebníkem tuchorazské tvrže byl Mikuláš Svitáček z Landštejna, dvorní maršálek ženy krále Jiřího z Poděbrad Johany z Rožmitálu, od roku 1468 také nejvyšší písař. Nelze tedy vyloučit ani možnost, že stavitel Květoň mohl být totožný se stavitelem brány hradu Litic. Dosavadní poznatky zatím neumožňují vazby těchto tří až pěti stavitelů – tedy Jiřího Mánka či Jíry z Hradce, mistra Pavla v Jičíně, anonymního stavitele z Litic a stavitele Květoně z Tuchorazi – objasnit, stejně jako vazby na královský dvůr Jiřího z Poděbrad. U stavitele z Litic jsou zřejmé. Dva kostely stály ve věnných městech, a jak bylo uvedeno, Jičín patřil k rodovému majetku Jiřího z Poděbrad, Tuchoraz stavěl vysoký královský úředník.⁵⁹⁸

⁵⁹⁸ K Tuchorazi v této souvislosti srov. Chotěbor 2019, s. 444–447.

Další souvislosti poděbradské architektury Týnského kostela

Dostavbu hlavní lodi Týnského kostela v poděbradské době, zahájenou zřejmě kolem poloviny 15. století a dokončenou v šedesátých letech 15. století, spojovalo dosavadní bádání, až na výjimky a kromě štítu a klenby předsíně severního portálu, s lucemburskou architekturou druhé poloviny 14. století. Zdánlivě jednoznačné datování architektury hlavní lodi do doby před husitskou revolucí vznáší otázku, do jaké míry navázala dispozice jejích poděbradských částí na předhusitský projekt kostela. Zevrubnější hodnocení hlavní lodi Týnského kostela se dosud opírala především o formálně stylový rozbor kružeb oken hlavní lodi, zvláště o dynamický vzorec kružby velkého západního okna. K dispozici dvouvěžového západního průčelí Týnského kostela se v souvislostech jeho pohusitské architektury vyjádřil Dobroslav Líbal (1946).⁵⁹⁹ Působilo na něho dojmem, „že oba věžní hranoly, které jistě tak malebně srůstají s tělesem chrámu, jsou v původním programu prvkem cizorodým, ba rušivým.“ Götz Fehr (1969)⁶⁰⁰ se při hodnocení vertikálně koncipovaného západního průčelí Týnského kostela v rámci architektury poděbradské doby neubráníl romantickému přístupu. Západní průčelí Týnského kostela, jakožto hlavního kostela utrakvistů a „protipólu“ Svatovítské katedrály, mělo získat „vzdorovitě obranný charakter“, zdůrazněný podobou střech věží. Průčelí přirovnal k „opevněnému kostelu“ („...gleich einer Kirchenburg in die höhe...“).

Dalibor Prix (2007)⁶⁰¹ spolehlivě objasnil dosavadním bádáním uvažované „slezské“ vlivy na dispozici Týnského kostela. Vzešly podle něho, mimo jiné, z podnětů architektury vysokých městských kostelů ve Svídnici, Lehnici a Vratislavi. Ve Slezsku se v první polovině 14. století vyskytují také případné vzory pro hmotovou kompozici týnského monumentálního, lineárně koncipovaného dvouvěžového průčelí, které podpírají čtyři kolmo napojené masivní opěráky a další dva na bočních stranách věží. Tak tomu je například

⁵⁹⁹ Líbal 1946, s. 54, 55.

⁶⁰⁰ Fehr 1969, s. 324.

⁶⁰¹ Prix 2007, s. 165–167.

u městského kostela ve Střihomi nebo u farního kostela sv. Marie Magdalény ve Vratislavi. S velkou pravděpodobností se s dvouvěžovou dispozicí Týnského kostela mohlo počítat už od úplného začátku, byť k věžím stavba dospěla až kolem roku 1390. Připomenout lze v této souvislosti dvouvěžové západní průčelí městského kostela sv. Mikuláše (dnes sv. Jiljí) v Nymburku s teprve parléřovskou jižní věží. Pravděpodobně také výšku hlavní lodi a podobu mělkých opěráků podélných stran mohl nejspíš předurčit už prvotní projekt Týnského kostela. Upozornit lze na některé přímo srovnatelné rozměry v dispozici Týnského kostela s farním kostelem sv. Stanislava a Václava ve Svídnici, zmíněným Daliborem Prixem,⁶⁰² přesto, že Týnský kostel nedosahuje délky svídnického, liší se dispozice klenebních polí i architektonické detaily. [obr. 123–124] Délkou kolem 55 metrů je Týnský kostel až o 20 metrů kratší. Jeho celková délka, včetně dvouvěžového průčelí, odpovídá u svídnické monumentální baziliky s mělkým trojchórovým závěrem délce chóru a pěti polím trojlodí. Naopak souhlasí šířka trojlodí svídnické i pražské stavby kolem 30 metrů a přibližně také šířka lodí. Hlavní loď je široká kolem 10 metrů. Především se však shoduje výška jejich hlavních lodí přibližně 32 metrů⁶⁰³ a podobná je také koncepce mohutných vystupujících opěráků chóru v kontrastu k mělkým opěrákům navazujících boční zdi, zřejmě také mladší hlavní lodi. Podobně mělké opěráky podpírají dále například hlavní loď bazilikálního trojlodí kostela sv. Alžběty ve Vratislavi a v Čechách loď nymburského městského kostela.

Elisabeth Hassmann (2002)⁶⁰⁴ při podrobné analýze případných vzorů pro západní průčelí vídeňského kostela Panny Marie am Gestade, dokončeného kolem roku 1414, poukázala u Týnského kostela na shodný typ západní fasády.⁶⁰⁵ [obr. 125–126] Přímý vliv z Prahy na podobu vídeňského kostela nepředpokládala. Společná měly mít starší východiska. Správně je odvodila z architektury Alsaska v horním Porýní (Štrasburk, Colmar).

⁶⁰² Prix 2007, obr. 12 na s. 156, obr. 13 na s. 157. K datování kostela ve Svídnici srov. např. Adamski 2017, s. 499–518.

⁶⁰³ Rozměry hlavní lodi Týnského kostela viz Hyzler – Líbal 1967, s. 34. Rozměry hlavní lodi kostela ve Svídnici viz Adamski 2007, s. 500.

⁶⁰⁴ Hassmann 2002, zvl. s. 287–288, 293–294.

⁶⁰⁵ Srov. Nussbaum 1994, s. 217.

Nicméně hmotově jsou si průčelí obou kostelů blízká v poměru šířky k výšce i tvaru štítu. Hlavní loď Týnského kostela, včetně opěráků je o něco užší, což u vídeňského kostela naopak vyrovnává mírně strmější štít. Kružba jednoho z oken lodi kostela Panny Marie ve Vídni opakuje ve zjednodušené podobě kružbu oken vysokého chóru Svatovítské katedrály. Stejný svatovítský vzor kružby se v úplné podobě uplatnil také u oken podélných stěn hlavní lodi Týnského kostela, jak konstatovalo dosavadní bádání. [obr. 127–128] Forma širokých čtyřdílných oken podélných stran hlavní lodi Týnského kostela odpovídá svatovítským, ale také četným příkladům z architektury prvních dvou třetin 15. století. Bez ohledu na odlišné architektonické tvarosloví lze uvést například městský farní kostel sv. Jakuba ve Straubingu, založený kolem roku 1415⁶⁰⁶ Hansem von Burghansenem, nebo presbytář dómu sv. Martina v Bratislavě, stavěný od konce padesátých do sedmdesátých let 15. století, spojovaný s vedoucím stavitelem vídeňského dómu sv. Štěpána Laurenzem Speningem.⁶⁰⁷ [obr. 129–131]

Ke srovnání s vídeňským kostelem Panny Marie am Gestade je třeba ještě doplnit, že už při stavbě poděbradské části hlavní lodi Týnského kostela se myslelo na budoucí připojení obou věží minimálně do výšky dolního ochozu západního průčelí. Svědčí o tom kamenné šmorce, které byly současně se stavbou hlavní lodi přichystány pro následné připojení věží. S podobnou jistotou nelze rekonstruovat původní záměr hranolových věží nad dolním ochozem. Situaci v patě štítu znečitelnily novodobé opravy. Většina armovacích kvádrů mezi západním štítem a věžemi byla vyměněna.

Zmíněné příklady dvouvěžových průčelí neposkytují analogie pro charakteristický horizontální prvek západního průčelí Týnského kostela, jaký představuje vysazený dolní ochoz s kamenným zábradlím, zalamovaný kolem opěráků. Jestli se při stavbě hlavní lodi plánovaly dolní ochozy také u věží, ani jakým způsobem původně navazovaly na ochoz hlavní lodi, není kvůli kompletní výměně kamenného zábradlí v roce 1835 jasné. Profilace korunní římsy hlavní lodi v místech připojení říms věží, na severní straně severního a

⁶⁰⁶ Liedke 1984, s. 11, obr. 12 na s. 14.

⁶⁰⁷ Žáry 2003, s. 637. Srov. Böker 2007, s. 179.

jižní straně jižního opěráku hlavní lodi se nezalámuje do líce fasády věží, ale zabíhá kolmo do zdi. Tato situace by mohla nasvědčovat spíše tomu, že projekt dolních ochozů věží souvisel teprve s jejich výstavbou. Výjimečnost týnského ochozu v české středověké architektuře zdůraznil Jan Herain (1893).⁶⁰⁸ Zmínil „...podél celé fronty pod štítem galerii ven vystupující“ a konstatoval, že ji „dosud nikde na našich chrámech“ neviděl. Navíc si všiml „profilace již pozdní gotiky“ u římsy, která ochoz podpírá. Později (1902)⁶⁰⁹ doplnil, že nemá analogie ani „na gotických stavbách v Rakousku“, ale „pouze ve Vratislavi“ se lze setkat „s galerií podobnou“. „Kamil Novotný (1916)⁶¹⁰ odvodil „oblamování průčelní galerie dle opěráků“ od zábradlí nad chórovými kaplemi pražské Svatovítské katedrály. Patrně jej k tomu zároveň vedl totožný vzorec kružeb kamenného zábradlí, nad jižními kaplemi dokončeného v roce 1372, v podobě na koso postavených čtverců s vloženými čtyřlísty, oproti zalomeným lalokům u Týnského kostela, se zaoblenými laloky. S týnským shodný vzor kamenného zábradlí mají ochozy západního dvouvěží kostela sv. Alžběty v Marburku. Probíhají rovněž v jedné úrovni v patě střešního štítu hlavní lodi i v průčelí věží, ale jsou odděleny opěráky. [obr. 134]

Jak v souvislosti s týnským průčelím upozornila Elisabeth Hassmann,⁶¹¹ průběžný ochoz, byť na rozdíl od týnského s pokročilejším vzorem kružby, probíhá nad jižní předsíní a pokračuje na jižní věži Svatovítské katedrály mezi přízemím a prvním patrem. [obr. 132–133] Základní rozdíl oproti Týnskému průčelí zde však spočívá v nejednotném tvaru římsy pod ochozem. Na rozdíl od průčelí jižní předsíně a věže je více zdůrazněna a bohatěji profilovaná pouze nad opěráky. V principu shodně jako u Týnského kostela pokračuje výrazně vysazená římsa jihozápadního opěráku jižní svatovítské věže ve stejné podobě na jižní zdi prostory připojené k věži na západě. Stavba katedrály do těchto míst dospěla na konci 14. století,⁶¹²

⁶⁰⁸ Herain 1893, zvl. s. 401.

⁶⁰⁹ Herain 1902, s. 85.

⁶¹⁰ Novotný 1916, s. III.

⁶¹¹ Hassmann 2002, pozn. 594 na s. 287.

⁶¹² Chotěbor 2001, s. 264. Srov. Kuthan 2011, s. 159. Hlobil 2012, s. 23. Podobný ochoz odděluje přízemí a patro na západním průčelí severní věže dómu v Řezně.

podle dříve vypracovaného projektu Petra Parléře.⁶¹³ K tomu lze připojit Elisabeth Hassmann uvedené hornorýnské stavby. K výrazně vysazenému ochozu Týnského západního průčelí nabízí, spíš než katedrála sv. Víta, ochoz „velmi srovnatelné formy“ západního průčelí katedrály ve Štrasburku.⁶¹⁴ [obr. 135–136] Obdobné ochozy má jihozápadní věž kostela sv. Martina v Colmaru z doby kolem roku 1340, navíc obdobně jako u Týnského kostela v úrovni paty střešního štítu hlavní lodi s nad hlavní římsou hranolu zvonové nástavby věže. [obr. 137–138]

Žádný z uvedených příkladů tohoto motivu ovšem nedosahuje kontrastu nečleněných fasád se zdobností vysazeného ochozu na výrazně profilované římsy s liliovým vlysem, jako tomu je u Týnského kostela. Shodnou kombinaci těchto motivů ukazuje ochoz jihozápadní věže kostela v Nymburku s kamenným zábradlím s totožným vzorem prolamované kružby a zhrublým liliovým obloučkovým vlysem. [obr. 139–140] Týnskému ochozu bližší srovnání poskytuje nicméně zejména architektura horního Porýní a Švábska. Kombinaci hladkých fasád se zdobnými horizontálními ochozy, kromě starších příkladů (Colmar, Švábský Gmünd), nabízí například architektura západního dvouvěžového průčelí katedrály v Bazileji. [obr. 141–142] Jeho elevaci, jako u týnské hlavní lodi, podmínila dispozice starší stavby. Původní románské a raně gotické dvouvěžové průčelí, poškozené zemětřesením, bylo rekonstruováno na začátku 15. století, připisované staršímu projektu bratra Petra Parléře Jana staršího z Gmündu, případně jejich bratra Michaela Parléře,⁶¹⁵ od roku 1383 stavitele katedrály ve Štrasburku. Oktogon severní věže navrhl roku 1414 stavitel dómu v Ulmu a jižní věže štrasburské katedrály Ulrich von Ensingen,⁶¹⁶ Severní věž basilejské katedrály se stavěla do roku 1429. Jejím hlavním výzdobným prvkem jsou ochozy s kamenným zábradlím. Ochoz korunní římsy Ensingenova oktogonu doplňuje pod římsou obloučkový vlys s liliemi. [obr.

⁶¹³ Nepř. Benešovská 2001e; Benešovská 2017.

⁶¹⁴ Hassmann 2002, pozn. 594 na s. 287.

⁶¹⁵ Adam 1978. K Michaelu Parlérovi srov. např. Vítovský 2004b.

⁶¹⁶ Např. Nussbaum 1994, s. 206–208.

143] Sledované motivy člení také například fasády západní věže kostela v Rottweilu z třetí čtvrtiny 15. století (do roku 1473). [obr. 144]

Podoba obloučkového vlysu, frekventovaného motivu zvláště v 15. století, se u zmíněných staveb i Týnského kostela liší od pražských předhusitských příkladů, jako je obloučkový vlys Petra Parléře pod okenní římsou v kapli sv. Václava Svatovítské katedrály⁶¹⁷ nebo vlys záklopového stropu radní síně Staroměstské radnice. Obloučky uvedených vlyků jsou tvořeny oblým prutem. Oproti tomu u vlyku západního průčelí hlavní lodi Týnského kostela je tento prut oboustranně okosen. Shodně provedené jsou pruty liliového vlyku pod korunní římsou severní boční lodi katedrály v Ulmu z druhé čtvrtiny 15. století. [obr. 145–147] V roce 1452 loď zaklenul Matthäus Ensingen, který roku 1449 převzal stavbu katedrály po svém otci Ulrichovi Ensingenovi. Připomenout lze také například provedení obloučkového vlyku na tzv. Zikmundově věži při dómu v Košicích, dokončené v roce 1461. Oblý prut sice tvoří obloučky kružbové arkatury arkády předsíně severního portálu Týnského kostela. Charakter plasticky pročleněné, zahuštěné volné kružby však snese srovnání teprve například s arkaturou arkád západní předsíně katedrály v Ulmu z první třetiny 15. století nebo západního portálu klášterního kostela benediktinů v Hronském Beňadiku doby mezi lety 1410–1435.⁶¹⁸ Obloučkům předložené pruty s dolů svěšenými, rozdvojenými konci, jako u týnské arkády, mají arkády nad sochami východní fasády Staroměstské mostecké věže. Ve větším měřítku pak zdobí její ochoz, stejně jako ochoz severní Malostranské věže Karlova mostu. Jiný typ obloučkového vlyku, který se uplatnil pod dolním ochozem severní věže Týnského kostela, lze nalézt v podobě zmíněných arkatur trojice arkád západní předsíně katedrály v Ulmu. [obr. 148–151] Obloučkový vlys je severní věže doplněn provazcem, motivem známým z antického umění. V polovině 15. století byl rozšířen zejména v italském umění. V době po roce 1450 jej například použil Leon Battista Alberti na fasádě kostela San Francesco (Tempio Malatestiano) v Rimini.

⁶¹⁷ Srov. Kotrba 1960; Mencl 1960b, s. 226; Hořejší 1969, s. 113–114.

⁶¹⁸ Ke klášteru v Hronském Beňadiku Mencl 1966, s. 158.

Vedle půlkruhové arkády předsíně severního portálu Týnského kostela s liliovou arkaturou, navazující na severní portál Svatováclavské kaple (svěcena 1357) a oblouk Zlaté brány (1367) pražské katedrály,⁶¹⁹ se z pražské parléřovské architektury s podobnou jistotou odvozuje také západní štít hlavní lodi. Václav Mencl (1948) shledal stylovou podobu architektury západního štítu v „*pozdnímu slohu huti Parléřovy*“ či „*měkkém stylu*“, který vyznačoval i architekturu Staroměstské mostecké věže. Viktor Kotrba (1472),⁶²⁰ byť považoval štít za poděbradský, navázal na Menclův předpoklad a poděbradskou architekturu západního štítu hlavní lodi Týnského kostela, spolu se severní Malostranskou mosteckou věží, zhodnotil jako „*ozvěnu zdobnosti pozdního parléřovského stylu*“. Provedení komparace výzdoby štítu, kromě základní kompozice, je však problematické. K motivu fiál týnského štítu poukázala Elisabeth Hassmann (2002)⁶²¹ na fiálami zdobený vimperk štrasburského západního portálu. Fiálami posázený je také lineárně členěný západní štít kostela sv. Martina v Colmaru s jednou fiálou ve vrcholu. Jako týnský štít je rozdělen do pěti vertikálních polí, odpovídá i počet, celkem osmi postranních fiál. [obr. 137] Původně podobně vertikalizované bylo rozvržení západního štítu Týnského kostela, byť s jinými architektonickými prvky, odvozovanými od členění východní fasády Staroměstské mostecké věže. Jak upozornil Jan Muk (1979), dřívky po stranách dolní niky týnského štítu patřily fiálám, které dosahovaly až k výběhům arkády nad horní nikou. Vrchol štítu byl zřejmě rovněž završen fiálou, jak štít zachytil dřevořez z roku 1562.

Z původní výzdoby štítu se dochoval jen malý zlomek. [obr. 152] Většina prvků vznikla při jeho opravě v roce 1868. Obnovu provedli kameníci August Víšek a Karel Svoboda.⁶²² Rozsah vyměněných článků zachytily

⁶¹⁹ Srov. zvl. Kotrba 1960, s. 350.

⁶²⁰ Kotrba 1972, s. 248.

⁶²¹ Hassmann 2002, pozn. 594 na s. 287.

⁶²² NA, ČM 1856–1883, karton 307. Pod spodní nikou západního štítu Týnského kostela je osazena nápisová deska ze sliveneckého mramoru s vtesaným nápisem s letopočtem: Renovatum / [.]ub [.....] / [.....] Hei[...].ch / [A]nno Domini / [M]DCCCLXVIII. Deska odkazuje na opravu západního štítu kostela v roce 1868 za týnského faráře Matyáše Heinricha.

některé fotografie průčelí z doby krátce po opravě. Původní stav výzdoby štítu lze do jisté míry odhadovat podle plánů západního průčelí F. Lorenze z roku 1854 a Josefa Srdínka z roku 1864, a dále fotografie Andrease Grolla z roku 1856. [obr. 153–155] Původní je zřejmě první, moravský znak a snad druhý, český, i třetí znak, slezský (?). Rekonstruován byl čtvrtý znak, ale ne ve shodě se zaniklým gotickým originálem. Jan Srdínko na plánu průčelí z roku 1864 zachytil znak s vpravo kráčející lvicí s jedním ocasem v pruhovaném poli, nikoliv českého korunovaného dvouocasého lva. Původně šlo tedy o lucemburský znak. Charakter členění štítu narušily zejména předdimenzované arkády nad znakovými deskami s odlišným motivem lípané kružby. Podoba těchto novotvarů zřejmě vyšla z arkád nad sochami na východním průčelí Staroměstské mostecké věže. Jak bylo zmíněno, oprávněnost tohoto motivu na fasádách severní Malostranské věže Karlova mostu není bez problémů. Naproti tomu, v případě týnského štítu je staršími vyobrazeními doloženo, že zde arkády skutečně byly. Vypadaly však jinak, než dnes. Přispívaly k vertikálnímu členění štítu ostřejším zalomením a volnou kružbou v podobě otevřené krajky trojlistu s lomeným vrcholem, který po stranách vynášely dva drobnější obloučky. Nelze posoudit detailní provedení a tím ani stylový charakter arkád. V druhé polovině 14. století získaly obdobnou formu například arkády sedilí kostela augustiniánů a kostela Panny Marie am Gestade ve Vídni.⁶²³

V případě kružeb oken hlavní lodi Týnského kostela rozpracoval jejich stylovou charakteristiku poprvé Bernahrd Grueber (1869),⁶²⁴ který projekt „výstavby chóru a lodi“ připsal Petru Parlěřovi. Všiml si, že kružby oken Týnského kostela „jsou zčásti shodné“ s kružbami oken Svatovítské katedrály a městského kostela sv. Bartoloměje v Kolíně. Kamil Novotný (1916)⁶²⁵ doplnil analogie ke kružbám bočních stran hlavní lodi. Shledal je v zmíněných kružbách oken vysokého chóru pražské katedrály. Později (1924)⁶²⁶ konkretizoval vzory ze Svatovítské katedrály zjištěnou návazností kružby

⁶²³ Buchinger – Schön 2011, obr. 16; Lisboth 2014, obr. 8.

⁶²⁴ Grueber 1869, s. 135.

⁶²⁵ Novotný 1916, s. III.

⁶²⁶ Novotný 1924, s. 7.

týnského západního okna na vzorce kružeb kaple Martinické a kaple sv. Zikmunda. Vzorec velké rozety týnské západní kružby s rotujícími plaménky kolem trojlistu se navíc „shodoval s oknem chóru“ kolínského kostela. Grueber (1878)⁶²⁷ už před Novotným postoupil dál, když o „duchaplně vymyšlené a pečlivě provedené kružbě“ západního okna hlavní lodi Týnského kostela napsal jako o „spojovacím článku“ mezi Svatovítskou katedrálou a kolínským kostelem. O tom byl později přesvědčen také Václav Mencl (1960).⁶²⁸ Grueberovo stručné konstatování však rozvedl. Vzorce kružeb vysokého chóru kostela v Kolíně byly podle Mencla oproti Parlářovým kružbám svatovítské katedrály „*tak pokročilé, že bychom je asi sotva připisovali Parlářovi, kdyby nebylo některých kružeb (zejména oné v západním průčelí kostela Týnského, kolem r. 1375), které už kombinují (se staršími prvky kružby kaple Martinické) i tyto kolínské motivy*“, které měly představovat „*další vývojový stupeň*“ kružeb Petra Parláře. Západní okno hlavní lodi Týnského kostela tak datoval do doby kolem roku 1375. Kružby oken bočních stran hlavní lodi datoval do poslední čtvrtiny 14. století a připsal je huti Petra Parláře, „*patrně už bez*“ jeho „*přímé účasti*“. Upozornil na jejich nízkou kvalitu, když uvedl, že „*jen dosti neuměle opakují a obměňují*“ svatovítské vzorce kružeb.⁶²⁹ Také Dobroslav Líbal⁶³⁰ dokončení hlavní lodi datoval do počátku osmdesátých let 14. století a opakovaně zdůrazňoval „bezprostřední“ návaznost kružby západního okna „*na vzorec Martinické a Zikmundovské kaple svatovítské katedrály*.“⁶³¹ V případě oken bočních stran hlavní lodi Týnského kostela již dříve Dobroslav Líbal (1946)⁶³² upozornil, že vzorec s dominantním motivem protilehlé dvojice částečně rotujících plamének opakuje vzorec kružby rovněž čtyřdílného jihovýchodního okna závěru svatovítské katedrály.

⁶²⁷ Grueber 1878, s. 78.

⁶²⁸ Mencl 1960b, s. 220, 222, obr. 229/1.

⁶²⁹ Srov. Mencl 1969, s. 86.

⁶³⁰ Naposledy viz Líbal 2001, s. 370, 371.

⁶³¹ Líbal 2001, s. 370.

⁶³² Líbal 1946, s. 51.

Vzorec západního okna Týnského kostela kopíruje kružbu svatovítské Martinické kaple v základní kompozici. [obr. 158] Sférické trojúhelníky s vloženými trojlisty po stranách vrcholové rozety jsou u týnské kružby nahrazeny trojlisty v opsaných kruzích. Nosy spodního čtyřlistu, do něhož je u martinické v každém laloku vložena jeptiška, jsou protažené a zakončené liliemi. Tento motiv je převzat z některých oken podélné jižní stěny vysokého chóru katedrály sv. Víta. Kompozice vrcholové rozety s trojicemi protisměrně rotujícími plaménků se shoduje, byť pohyb směřuje v opačném směru, s rozetou západního okna severní strany vysokého chóru kostela sv. Bartoloměje v Kolíně. [obr. 160] Stylová analýza dosavadního bádání vyznívá jednoznačně ve prospěch vzniku kružeb hlavní lodi Týnského kostela v době lucemburské. Především v případě kružby velkého západního okna hlavní lodi se však dosavadní uměleckohistorické rozbory neopíraly o středověkou kružbu, ale o její novodobou parafrázi. V roce 1866 kružbu západního okna a kružby všech oken severní strany hlavní lodi i s okenními pruty kompletně „obnovili“ kameníci August Víšek a Karel Svoboda.⁶³³ O „dokonalé restauraci“ kružby západního okna referoval Jan Erazim Wocel (1866)⁶³⁴ vídeňské Centrální komisi pro výzkum a zachování stavebních památek. Jak se o tom sám přesvědčil „srovnáním předložených skic a návrhů se starou, zubem času vážně poškozenou kružbou“. Nová kružba měla být „přesnou kopií původní, pocházející z 15. století“. Vzorec středověké kružby týnského západního okna se však ve skutečnosti poměrně zásadně lišil.

Kromě několika málo detailních fotografií zachycuje stav západního průčelí kostela před opravou vcelku přesný plán Josefa Srdínka z roku 1864, i tak lze nicméně porovnat jen hlavní kompozici. [obr. 156, 159] Základní schéma kružbového obrazce je totožné s původním řešením. Rozdíl je patrný v podobě velké rozety ve vrcholu okna, která byla při obnově zjednodušena.

⁶³³ NA, ČM 1856–1883, karton 307.

⁶³⁴ Wocel 1866, s. CXL: „Vollkommen restaurirt ist bereits das grosse Fenster der westlichen Façade, dessen Masswerk, wie ich mich durch die Vergleichung der vorgelegten Zeichnungen und Entwürfe mit dem alten vom Zahne der Zeit stark angegriffenen Masswerk desselben überzeuge, eine trene Nachbildung der ursprünglichen, aus dem XV. Jahrhunderte herrührenden Fenstermasswerkes ist; ebenso wurde das Stabwerk diese Fensters neu hergestellt.“

Namísto současných tří větších, kolem středního trojlistu proti směru hodinových ručiček rotujících plaméneků a tří menších, rotujících proti nim po obvodu rozety, byl vířivý pohyb – směřující v opačném směru – původně znásoben čtyřmi menšími protáhlými a ostřeji zalomenými rotujícími plaménky kolem středového trojlistu a čtyřmi většími v protipohybu rozmístěnými po obvodu rozety. Pokročilá, výrazně dekorativnější kompozice, než má dnešní kružba umožňuje posunout stylový rámec pro vznik západního okna. Její srovnání může být pouze povšechné. Pro podrobnější rozbor chybí znalost detailního provedení profilace kružbových prutů. Přesto její kompozice podporuje navržené datování dostavby hlavní lodi Týnského kostela hlouběji do 15. století.

Blízká je popsanému vzorci původní podoby týnské kružby kompozice rozety slepé kružby v tympanonu portálu do sakristie kostela sv. Barbory v Kutné Hoře obvykle datované na začátek 15. století. [obr. 161] V poslední čtvrtině 15. století ji zopakoval Matěj Rejsek u kružby východního okna jižní strany vysokého chóru kostela. U obou kružeb plaménky rotují v opačném směru, než v Praze. Plaménky vnitřní čtveřice kutnohorských kružeb jsou navíc oproti uvažované původní podobě týnské kružby větší, než plaménky po obvodu kruhového pole. V popsaném rozdílu mezi Týnem a Kutnou Horou spočívá stylově pokročilejší zdobnost týnské kružby, kdy se ústřední kompoziční prvky postupně rozplynuly v zahuštěné ploše dekorativního rastru. Totožný obrazec jako původní kružba týnského západního okna se nachází mezi dalšími motivy kružbové výzdoby kovové mřížky pastoforia Matěje Rejska v kostele sv. Ducha v Hradci Králové z roku 1495. [obr. 163] Příklad tohoto vývoje poskytuje rozvedení týnského motivu o další plaménky v kružbové panelaci chórových lavic v Toruni z doby po roce 1466.⁶³⁵ Shodný vzorec, jen rotující v opačném směru, se objevil ještě v první čtvrtině 16. století na kamenném zábradlí venkovního schodiště kostela sv. Michala v Chrudimi. [obr. 164]

Obnoveny byly patrně také kružby bočních stran hlavní lodi Týnského kostela. Jak konstatovalo dosavadní bádání, stejně jako velké západní okno

⁶³⁵ Binding 1989, obr. 403 na s. 357.

představují kružby bočních oken hlavní lodi Týnského kostela variace Parléřových kružeb v oknech vysokého chóru pražské katedrály sv. Víta, ale také kostela v Kolíně, ovšem ve značně schematizované podobě. Na rozdíl od svatovítské kružby je velikost vrcholového trojlistu se svěšenými plaménky po stranách výrazně redukována. Nosy jeptišek týnských kružeb jsou téměř zcela potlačeny a jeptišky spojující okenní pruty namísto lomených jsou stlačené půlkruhové. Druhý vzorec kružeb hlavní lodi Týnského kostela pouze vzdáleně obměňuje některé motivy kružby čtyřdílného jihojihovýchodního okna závěru vysokého chóru kolínského kostela. Podobný je základní kompoziční rozvrh s dvojicí dominantních čtyřlistů, v Kolíně pětistů, v opsaných kružích a svěšených plaméneků, směřujících do středu, v Kolíně naopak. Od Parléřových kleneb se výrazně liší profilace prutů. Pro týnské pruty je charakteristické mělké odsazené vyžlabení a jistá schematizace potlačením nosů vložených obrazců.

Vrcholová žebra klenby předsíně severního portálu nemusela nutně souviset pouze s činností Matěje Rejska. Mohla být jako pouhý dekorativní prvek převzatá například ze síťových kleneb Petra Parléře. Jejich konstrukční význam je nejistý. Ke konstrukci klenby se vyjádřil Jan Muk (1996).⁶³⁶ Nemělo u ní být „účelné vyvíjet boční lunety, a základní formou klenby je proto válcová plocha spočívající na žebrech.“ Na nedatovaném a nesignovaném plánu portálu, který je uložen ve fondu architekta Josefa Mockera Archivu Pražského hradu, jsou úseky vrcholového žebra zakresleny mírně vzduté,⁶³⁷ na plánu Františka Mikše z roku 1906 stoupající ke svorníku.

Specifickým tvarem střech Týnských věží se zabýval už Eugène E. Viollet-le-Duc (1856).⁶³⁸ Zmínil neobvyklé uplatnění takto tvarovaných střech s nárožními věžicemi – prvkem fortifikační architektury – na sakrálním objektu. Pro Týnský kostel našel východisko u Staroměstské mostecké věže.

⁶³⁶ Muk 1996a, s. 228–229.

⁶³⁷ Archiv Pražského hradu, Osobní fond arch. Josefa Mockera, plánová část, sign. T 70, č. 1482.

⁶³⁸ Viollet-le-Duc 1856, s. 138–141. Srov. Outrata 1986, pozn. 39 na s. 168.

Podobně uvažovali později také Jakub J. Outrata (1986)⁶³⁹ a Jan Muk (1996).⁶⁴⁰ Paul Frankl (1962),⁶⁴¹ který západní věže Týnského kostela i s jejich střechami považoval za předhusitské, z doby po roce 1400, uvažoval o jejich vlivu na následný vývoj pozdně gotických střech. Kromě Staroměstské mostecké věže je třeba zmínit časově bližší analogii u krovu radniční věže ve Znojmě, kterou v letech 1444–1448 postavil Mikuláš ze Sedlešovic.⁶⁴² Pominout nicméně nelze ani v zásadě dekorativní nárožní věžice či pavilony Ensingenova kamenného oktogonu severní věže katedrály v Basileji z let 1414–1429. V mladší době na tento vývoj navázal, kromě krovu jižní týnské věže v roce 1511, například krov Pražské brány v Rakovníku z roku 1517.⁶⁴³

Jak bylo uvedeno, dispozici hlavní lodi předurčila předhusitská výstavba Týnského kostela. Uplatnil se i motivický repertoár parléřovské architektury. Stylový charakter se však u Týnského kostela liší. Týká se to jak zmíněného obloučkového vlysu s liliemi, formy krabů, tak i stavebních skulptur. Příznačné pro architekturu hlavní lodi a klenby předsíně severního portálu Týnského kostela je, že kvalita kamenické práce zůstala na poměrně vysoké úrovni v případě geometricky konstruovaných architektonických článků, jako byly římsy, obloučkový vlys, arkatura arkády předsíně severního portálu. Naopak zpracování krabů a figurálních skulptur poukazuje spíše na práci méně zručných kameníků, natož školených sochařů. Tento rozdíl by mohl poukazovat na existenci starších plánů kostela, kterou předpokládal již Grueber, které šlo zrealizovat snáz, než návrhy či modely skulptur.⁶⁴⁴ Z parléřovského umění vychází podoba krabů s vybroušenými středy. Při srovnání například s vegetabilními konzolami na hradě Točnicku z doby Václava IV. vynikne jejich značná stylizace. Tento motiv se uplatňoval v první třetině 15. století zvláště v podunajské architektuře (Vídeň, Landshut).

⁶³⁹ Outrata 1986, s. 161.

⁶⁴⁰ Muk 1996a, s. 228.

⁶⁴¹ Frankl 1962, s. 203.

⁶⁴² K znojemské věži např. Kuthan 2013, s. 424–425.

⁶⁴³ Kuthan 2013, s. 237.

⁶⁴⁴ K tomu srov. Hlobil 2007b, s. 76.

Nepovšimnuté a dosud nepublikované zůstaly dosavadnímu bádání těžko přístupné figurální skulptury západního průčelí hlavní lodi Týnského kostela.

Při srovnání s parléřovskými maskami, konzolami a chrličí pražské Svatovítské katedrály⁶⁴⁵ nebo například mladšími konzolami v městském kostele sv. Mikuláše ve Znojmě jsou výrazně stylizované. Parléřovský původ jejich vzorů je však nesporný. Projevuje se pokud možno plnými objemy a typickými motivy jako vypouklé oči, charakteristickým tvarem úst. Větší mírou plasticity se masky a chrliče na západním průčelí hlavní lodi Týnského kostela liší od figurálních skulptur v patě arkády předsíně severního portálu v podobě tří masek a lva a fragmentu okřídlené postavy. Podrobněji se jimi zabývala pouze Jana Peroutková (2014).⁶⁴⁶ Mají podle ní „měkký, linární, až grafický charakter“. Nedatovala je, pouze zmínila „kvalitativně nižší úroveň“ u „podobně“ spirálovitě stáčené hřívy s konzolami chóru Svatovítské katedrály. Z analogií k drobnopisné kružbové panelaci, která masky obklopuje, uvedla příklady z poslední čtvrtiny 14. století. K jednoznačné dataci nedošla, pouze konstatovala výskyt podobného typu výzdoby „až hluboko do 15. století“. Charakter zpracování masek na reliéfu v patě arkády týnské předsíně severního portálu, zpracovaný do expresivně pojatého reliéfního vlysu, nabízí srovnání například se zpracováním hlavy muže severovýchodní nárožní konzoly v přízemí Staroměstské věže Karlova mostu. [obr. 165–166] Lev má podobně jako nestvůry tvořící chrliče pod znaky na opěracích hlavní lodi zvlněnou a spirálovitě stáčenou hřívu tak, že spirály tvoří pouhé dekorativní plochy. K tomu lze poukázat například na ornamentalizované vlasy Ježíška krásnoslohové trůnící Madony v Týnském kostele.⁶⁴⁷

Stavební skulptury poděbradské doby jsou stejně málo prozkoumané jako architektura tohoto období a neznámý je také rozsah jejich fondu. Při srovnání poděbradské architektury Týnského kostela lze tak jen vycházet z dosavadních přehledů staveb poděbradského období. Z nich byly už

⁶⁴⁵ K nim Hlobil 2012.

⁶⁴⁶ Peroutková 2014, s. 100–102.

⁶⁴⁷ K datování Trůnící Madony srov. např. Bartlová 2015, zvl. s. 172; Hlobil 2019a, s. 478; Chlíbač 2019, s. 568.

zmíněny práce týnských kameníků na severní Malostranské mostecké věži a v kapli ve Smečně. Podobně jsou zpracovány parléřovskými maskami inspirované figurální konzoly a hlavice válcových přípor v sakristii kostela sv. Petra a Pavla v Zeitz jihozápadně od Lipska z doby kolem roku 1450. Rezidua motivů předhusitského sochařství se objevují v dekorativním zpracování vlasů nebo vousů konzol síňového trojlodí kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové z třetí čtvrtiny 15. století, skulptury sedícího muže na bráně hradu Litice, obdobně jako v Olomouci u kamenných soch sv. Petra a Pavla ze zbořeného kostela Panny Marie na Předhradí asi z padesátých let 15. století⁶⁴⁸ nebo ve Vratislavi u figurálních reliéfů na sloupech západní předsíň katedrály Panny Marie z let 1465–1468.⁶⁴⁹ [obr. 117–120]

⁶⁴⁸ Hlobil 1999.

⁶⁴⁹ Viz. např. Kaczmarek 1999, s. 64–65; Kuthan 2013, s. 581–582.

Závěr

Názorovou různorodost a nejistotu dosavadního uměleckohistorického bádání vztahujícího se ke stavebnímu vývoji Týnského kostela v období po husitských válkách do značné míry podmínila obtížná dostupnost rozhodujících partií stavby, jak lze soudit na základě bezprostředního průzkumu prováděného z lešení v uplynulých letech. Převážně se za pohusitský považoval pouze západní štít hlavní lodi, včetně jejího zaniklého krovu i klenby, a dále hranoly věží nad dolním ochozem západního průčelí. Převažující datování západního štítu mezi roky 1457–1463 si zachovalo platnost a méně jednotné datování severní věže bylo upřesněno. Oproti výsledkům staršího bádání je zřejmé, že rozsah prací v rámci pozdně gotické dostavby Týnského kostela v pohusitské době byl mnohem větší, než se dosud předpokládalo. Podařilo se je vymežit a stanovit postup stavby, datovat ji a blíže zařadit do kontextu architektury poděbradské doby.

První část práce se na základě kritiky pramenů, dosavadního bádání a interpretace výsledků podrobné stavební analýzy zaměřila na míru dokončování Týnského kostela v 15. století. Četná zjištění terénního průzkumu, včetně dokumentace a komparace kamenických značek, umožnila stanovit a datovat první dvě stavební fáze pohusitského období kostela, čemuž předcházelo rozlišení starších partií. Do husitské revoluce bylo jistě v celém půdorysném rozsahu dokončeno trojlodí s chóry po úroveň hlavních říms bočních lodí a sakristie s klenotnicí v patře. Dále klenby bočních chórů, sakristie i klenotnice. Předhusitskou etapu západního dvouvěží vymezuje kvádrové opukové zdivo jižní věže po úroveň parapetů oken jižní strany hlavní lodi, dendrochronologicky datované do roku 1394. Západní průčelí hlavní lodi bylo do té doby postaveno přibližně po parapet západního okna. Stavba severní věže, která pravděpodobně následovala jižní věž, zjevně náhle skončila ve třetině výšky prvního patra.

První, nejrozsáhlejší fáze pokračující výstavby Týnského kostela, která probíhala v období po husitské revoluci, se týkala dokončení hlavní lodi od úrovně korunních říms bočních lodí, včetně převážné části západního průčelí

s dvojicí postranních opěráků a velkým západním oknem, až po její zaklenutí. Současně byla dohotovena předsíň severního portálu překlenutím šestidílnou klenbou s předsazenou arkádou. Zda se až v této fázi stavěl chór hlavní lodi od stejné úrovně nelze bez dalších hloubkových průzkumů s ohledem na výrazně rekonstruovaný stav rozhodnout s jistotou, nicméně je to méně pravděpodobné. Místa výskytu značek kameníků pracujících v pohusitské době na hlavní lodi Týnského kostela naznačují přibližný postup stavby. Nejprve se zřejmě budovaly západní a severní zeď hlavní lodi. U severní zdi se patrně postupovalo od západu k východu. Jeden z kameníků této nejranější pohusitské stavební fáze pro kostel zhotovil kamennou kazatelnu, dochovanou při pilíři trojlodí, proti severnímu vstupu. Někdy mezi zahájením a ukončením prací na ostění západního okna se nejspíš prováděla klenba s arkádou předsíně severního portálu Týnského kostela. Pokračovalo se stavbou jižní podélné zdi hlavní lodi a dokončovala hlavní římsa jejího západního průčelí. Na ně navázalo budování všech krovů trojlodí. Naposledy se pracovalo na západním štítu hlavní lodi a na dvojici fiál zakončujících západní opěráky. Otevřenou otázkou zůstává eventuální dokončení kleneb bočních lodí. Při dostavbě hlavní lodi se počítalo s budoucím připojením obou západních věží, a to přinejmenším po úroveň dolního ochozu západního průčelí. Z nich jako první, v rámci samostatné stavební fáze po dokončení hlavní lodi, následovala severní věž. Předpoklad o nejmladší pohusitské stavební fázi, spočívající v dostavbě jižní věže od úrovně koruny jejího kvádrového zdiva, nedávno potvrdil dendrochronologický průzkum, který ji datoval do let 1507–1511, tedy už mimo sledované poděbradské období.

Druhá část práce nejprve zhodnotila dosavadní výzkum architektury poděbradské doby v Čechách. Následně datovala a posoudila poděbradskou architekturu Týnského kostela v širších architektonických souvislostech. Architekturu poděbradské doby se dosavadní uměleckohistorická literatura zabývala jen okrajově, neboť zjevně nebyla dostatečně reprezentativní mezi oběma uznávanými vrcholnými etapami za vlády Lucemburků a Jagellonců. Charakter dochovaného fondu staveb a nabízející se výkladové schéma hospodářských a společensko-politických důsledků husitských válek, které nepřály architektuře co do kvality i kvantity, odsunulo sledované období jako

umělecky a vývojově nevýznamné na okraj odborného zájmu. Nebylo zkoumáno jako plnohodnotná epocha architektonického vývoje. Nedošlo k podrobné analýze jednotlivých staveb, k jejich vzájemnému srovnání ani k závažnějšímu uměleckohistorickému pokusu o začlenění sledované etapy do vývoje české pozdně gotické architektury. Základní, dosud v hlavních bodech opakované, pojmání architektury tohoto období přinesl již nejstarší výzkum v druhé polovině 19. století.

Obecně převládl názor o spojení s parléřovskou architekturou, jejíž rozvoj v Čechách ukončily husitské války. Poděbradská architektura měla spočívat v neinvenčním opakování starších motivů v době hospodářského útlumu a duchovní izolace. Až následná konsolidace poměrů v zemi za Jagellonců vyústila v nárůst a kvalitativní proměnu stavebních aktivit směrem k pozdní gotice. Uvedená charakteristika nebyla plošně vztahována na celé území Čech. Architektonická tvorba v jižních Čechách, zejména na rožmberském panství se zpravidla pojednávala odděleně. V této katolické oblasti, méně zasažené husitskými válkami, měla návaznost na lucemburskou architekturu jinou podobu. Její vývoj nebyl zcela přerušen. Stavební produkce zde byla rozsáhlejší a již od poloviny 15. století zpětně ovlivněná podunajskou architekturou vzešlou z podnětů pražské parléřovské huti.

Většina autorů, aniž by se pokoušela o hlubší reflexi, přijímala historické vymezení architektury poděbradského období. Dolní časovou hranici představovaly husitské války, nástup Vladislava II. Jagellonského na český trůn v roce 1471 býval považován za zásadní kulturní přelom. Obvyklé historické periodizaci nepodřídil výklad vývoje pozdně gotické architektury v Čechách Václav Mencl. Podstatnější formální proměny shledal až v osmdesátých letech 15. století. Podobně Götz Fehr kladl do souvislosti se stagnující architektonickou tvorbou poděbradské doby i stavby z počátku vlády Vladislava II. Jagellonského (Prašná brána). Viktor Kotrba architekturu poděbradského období chápal jako svébytnou stylovou fázi přesahující na počátek jagellonské epochy (Prašná brána, tvrz Tuchoraz). Tohoto problému se dotkla také Dobroslava Menclová, když k hradní architektuře poděbradského období přiřadila tvrz Tuchoraz. Mezi stěžejními stavbami v rámci fondu architektury poděbradské doby, prezentovanými dosavadním

bádáním, a rozpoznanou poděbradskou částí Týnského kostela byly nově shledány blízké souvislosti.

Zjištěný průběh výstavby Týnského kostela po husitských válkách, postupující v poměrně rychlém sledu, zpochybnil, že by se osamocený údaj z *Kroniky české* Václava Hájka z Libočan (1541) o záměru zbudovat „krov kostela“ Panny Marie před Týnem v roce 1437 – pokud se bezprostředněji zakládá na skutečnosti – mohl týkat krovu hlavní lodi. V opačném případě by totiž hlavní loď musela být dostavěna po úroveň korunní římsy už do roku 1437. Takto rané datování popsané fáze dostavby hlavní lodi a s ní současného překlenutí předsíně severního portálu je však vyloučeno. Kameníci, kteří se na nich podíleli, pracovali totiž na realizaci dalších pražských a středočeských budov třetí čtvrtiny 15. století, stavěných nejdříve od padesátých let až do druhé poloviny sedmdesátých let 15. století. Datování hlavní lodi a klenutí předsíně severního portálu Týnského kostela potvrdily komparace se severní Malostranskou věží Karlova mostu (od roku 1451), kaplí zámku ve Smečně (do roku 1460) a Prašnou bránou (od roku 1475), na jejichž stavbě se kameníci z hlavní lodi Týnského kostela podíleli. Stavební skulptury dvou z nich, kteří na západním průčelí Týnského kostela tesali i figurální články, se podařilo identifikovat na severní Malostranské mostecké věži, figurální práce jednoho z nich navíc ještě v kapli zámku ve Smečně.

Pevný mezník pro datování poděbradské části hlavní lodi Týnského kostela a klenutí severní předsíně představuje zpráva o stavbě krovu kostela nejdříve k roku 1457. Snad poprvé ji zaznamenal text *G* tzv. *Starých letopisů českých* (křižovnický rukopis). Jeho vznik se spojuje s Václavem Korandou mladším, který po smrti Jana Rokycany v roce 1471 stanul v čele utrakvistické církve. Především však dohlížel na stavbu Týnského kostela, kde je jako „*officialis fabricae*“ doložen v roce 1461. Do roku 1457 tak musela být zbudována hlavní loď po korunní římsu a provedeny klenba s arkádou předsíně severního portálu. Práce mohly být zahájeny nejdříve kolem roku 1450. Po stavbě krovu se mezi lety 1459–1463, kdy do niky štítu postavili sochu Jiřího z Poděbrad, dokončoval západní štít hlavní lodi. Datování následného zaklenutí lodi do roku 1470 vychází ze sdělení Pavla Žídka „o dokončení“ kostela v jeho *Správovně*. Dostavbu severní věže Týnského

kostela lze s ohledem na frekvenci odkazů „na stavbu věže“ a doloženou činnost kameníků, kteří ji stavěli, na Prašné bráně, datovat mezi začátek sedmdesátých a začátek osmdesátých let 15. století. Stylové souvislosti s architekturou Prašné brány vedly k nově uvažovanému působení Matěje Rejska na stavbě týnské severní věže, snad včetně jejího krovu, a to před zahájením dostavby kostela sv. Barbory v Kutné Hoře na konci osmdesátých let 15. století.

Architektura lineárně koncipovaného západního průčelí Týnského kostela, jistě poznamenaná mimořádně dlouhou výstavbou v období téměř sto padesáti let, představuje svébytnou kombinaci tradiční architektury poklasické gotiky a stylu parléřovské architektury horního Porýní a Švábska 14. a první poloviny 15. století, s prvky českého umění lucemburské doby. Dispozici výrazně vertikalizovaného dvouvěžového západního průčelí Týnského kostela pravděpodobně až po úroveň dolního ochozu západního průčelí předurčila předhusitská výstavba. Pokud byl již před husitskými válkami dokončen chór hlavní lodi, lze předpokládat, že výška hlavní lodi dorovnávala jeho výškovou úroveň. Realizace západního průčelí hlavní lodi do podoby výrazné dominanty Prahy měla jistě prezentovat význam kostela jakožto hlavního duchovního centra utrakvistů. Napovídá tomu program sochařské výzdoby západního štítu, jehož pohledovost ze Staroměstského náměstí byla zajištěna vyvýšením štítu na obdélnou podnož. Výška kostela, původně snad motivovaná, mimo jiné, snahou vyrovnat se velikosti slezských městských kostelů (Prix 2007) a zároveň podmíněná situováním Týnského kostela za již existující frontou měšťanských domů hlavního náměstí, mohla s tímto uvažovaným záměrem konvenovat. Později byl zřejmě v rámci činnosti pražské parléřovské huti původní projekt kostela doplněn o prvky parléřovské architektury horního Porýní a Švábska kombinující nečleněné fasády s horizontálou zdobného ochozu. Motiv nápadně vysazeného ochozu v kombinaci s obloučkovým vlysem se zavěšenými liliemi pod římsou se častěji uplatnil v téže oblasti až v první polovině 15. století. Datování hlavní lodi a klenby předsíně severního portálu do padesátých let 15. století podporuje také charakter architektonických článků s parléřovskými motivy, včetně stavebních skulptur, nezděná stylově s rezidui krásného slohu.

V rámci druhé části práce byly navíc samostatně shrnuty poznatky z výzkumu architektury poděbradské doby východních Čech. U stěžejních staveb sledovaného období byly rozpracovány vzájemné vazby. K farním kostelům královského města Hradce Králové a města Jičína, který byl součástí velišského panství v majetku Jiřího z Poděbrad, byl připojen kostel sv. Jana Křtitele ve věnném městě českých královen Dvoře Králové nad Labem. Jeho síňové trojlodí, považované dříve za přední stavbu krásného slohu z doby kolem roku 1400, vzniklo patrně až po roce 1450. S okruhem těchto staveb úzce souvisí také králův rodový hrad Litice a středočeská tvrz v Tuchorazi. Podobně, jako zjištěné přímé souvislosti mezi poděbradskými částmi hlavní lodi a severní věže Týnského kostela s dalšími dvěma stavbami v Praze, severní Malostranskou věží Karlova mostu a Prašnou bránou, rozšiřují vzájemné vazby východočeských staveb znalosti o organizaci stavebních aktivit v poděbradské době. Obě jmenované, vysoce reprezentativní pražské věže patřily do správy staroměstské obce. Dokončení Týnského kostela i stavba severní Malostranské mostecké věže se přisuzuje záměrům – včetně finanční účasti – krále Jiřího z Poděbrad, podobně jako se stavba Prašné brány spojuje s králem Vladislavem II. Jagellonským.

Není jasné, jestli kameníci, kteří jsou na těchto zakázkách doloženi, pracovali pro staroměstskou radnici nebo pro královský dvůr Jiřího z Poděbrad sídlící na Starém Městě. V poděbradské době by na druhou možnost mohla poukazovat činnost jednoho z týnských kameníků na stavbě zámecké kaple ve Smečně kolem roku 1460 pro vysokého královského úředníka Bořitu z Martinic. Vysvětlovalo by to i přítomnost dvou týnských kameníků či stavitelů podílejících se patrně mezi lety 1456–1463 na stavbě kostela sv. Petra a Pavla na předměstí Loun, kterou patrně inicioval královský rychtář Mikuláš Světecký z Černčic. Některým z těchto týnských kameníků mohl být v písemných pramenech uváděný kameník Matěj ze Žatce (1462–1464),⁶⁵⁰ o němž se ví, že pracoval přímo pro krále Jiřího z Poděbrad. Existenci stavební družiny královského dvora Jiřího z Poděbrad, jejíž členové pracovali pro krále či královské úředníky, naznačuje také situace ve východních Čechách. Stavitel vstupní brány králova rodového hradu Litic

⁶⁵⁰ Vítovský 2004a.

(1468) se v letech 1464–1465 podílel na budování městského kostela sv. Jakuba (dnes sv. Ignáce) v Jičíně, rodovém majetku krále, a před rokem 1477 na stavbě obytné tvrze královského úředníka Mikuláše Svitáčka z Landštejna v Tuchorazi.

Výzkum architektury poděbradské doby může z dosavadního bádání navázat především na práce Viktora Kotrby. Přímá souvislost mezi stavbami sledované periody v dosud chápaném smyslu období vlády Jiřího z Poděbrad na jedné a Prašnou bránou s tvrzí Tuchoraz na druhé straně opravňuje nejen ze stylového hlediska rozšířit sledované období až do sedmdesátých let 15. století. Nabízí se otázka, do jaké míry by se mohlo jednat o záměrné, případně konfesijně podmíněné trvání na formách předhusitského umění. Nicméně, některé předpokládaně „předhusitské“ motivy z české architektury lucemburské doby by měly být prověřeny podrobněji. Poděbradská architekturu Týnského kostela nemohla vzniknout izolovaně, pouze z domácí předrevoluční tradice, bez kontaktu s pokročilejším západoevropským stavitelstvím. Například obloučkový vlys pod ochozem hlavní lodi Týnského kostela může sice obecně odkazovat na motiv pražské předhusitské architektury (Svatovítská katedrála, Staroměstská radnice), nicméně v detailu jeho provedení odpovídá teprve tvarosloví švábské architektury druhé čtvrtiny 15. století (Ulm). Podobně by šlo uvažovat například o architektuře trojlodí kostela ve Dvoře Králové nad Labem. Není jisté, do jaké míry mohla následovat teprve rozvoj podnětů parléřovské architektury v širším Podunají v první polovině 15. století (Salzburg, Straubing).

Summary

The Church of Our Lady before Tyn in Prague, since 14th century the main parish church of the Old Town of Prague, places the synthesis of the history of Czech medieval architecture first in the evolution of architecture of the Luxembourg Era. At the same time, the completion of the church after the Hussite Wars, when it became the main church of the Utraquist Church in Bohemia and Moravia, presents it predominantly as the leading structure of the Podiebrad Period architecture. Between 1427 and 1436 Jan Rokycana, Utraquist archbishop elected in 1435 but never confirmed by the Pope, served there (*about 1396 – †1471). The definition of the extent of the Podiebrad building phase of the Tyn church seems rather undisputable. The referred commencement of the project of this spacious, vertically structured three-aisled basilica with triple choir and two turrets in its western frontage, as mentioned in recent art history literature, ranges from the second half of the 1330s to after mid-14th century. Until the outbreak of the Hussite Wars, the church had not been fully completed. On a closer inspection, however, the ideas of some authors vary rather significantly in terms of identification of the pre-Hussite and post-Hussite elements of the structure, which raises some major questions that are essential for understanding the architecture of the Podiebrad era in general.

It turns out that the recent studies the Podiebrad Era architecture should go much deeper, also with regards to the lack of authentic written sources, and extend to a detailed analysis of the key projects upon which the architecture of the Podiebrad Era is interpreted. The diversity of opinion and the uncertainty of the recent art-history literature in terms of the structural development of the Tyn church in the period following the Hussite Wars had been significantly affected by the complicated accessibility of the crucial parts of the structure, as the detailed research performed from scaffolds in the past few years has suggested. The core of the presented text is therefore a clarification of the extent and dating of the late gothic architecture of the Tyn church in the Podiebrad Era based on new findings and evaluation of the resulting consequences in terms of style characterisation of architecture in

the Podiebrad Era. In most of the assessments, only the western frontage of the main aisle had been classified as post-Hussite, including its non-existent truss and vaulting, and also the rectangular turrets above the lower gallery of the western frontage. The prevalent dating of the western frontage to between 1457 and 1463 has retained its validity, and the not-so-unanimous dating of the northern turret has been further specified. Compared to results of older researches it is apparent that the extent of works performed under the Late Gothic extension of the Tyn church in the post-Hussite era was much greater than assumed until recently. The extent of these works was successfully defined and the course of the building phases had been determined along with a new dating and placement within the context of architecture in the Podiebrad Era.

The first part of the text, based on critical evaluation of sources, recent studies and interpretation of the results of a detailed structural analysis, focuses on the identification and determination of the building phases in the 15th century. The first and the longest phase of a continuing development of the Tyn church, which took place in a period following the Hussite revolution, aimed for the completion of the main aisle from the level of the crown ledges of the side aisles, including the construction of a major part of the western frontage with the two lateral abutments and the large western window. At the same time the atrium of the northern portal had been completed with a six-part vault featuring a projecting arcade, and a stone pulpit, which had survived in the aisle opposite the northern entrance. The said works probably culminated in the vaulting of the main aisle, which succumbed to a fire that destroyed the truss in 1679. Without further in-depth research it is impossible to state whether the choir of the main aisle had been developed since this phase – the current condition reflects too many reconstructions. The pre-Hussite phase of the western turrets is defined by the cubic blocks of calcareous marl of the southern turret up to the level of the window ledges of the southern side of the main aisle, dated, using the dendrochronology technique, to 1394. The construction of the northern turret, which probably followed after the southern turret, apparently ended abruptly at the level of the first floor. During the completion of the western part of the main aisle the

project anticipated the connection of both the towers, at least up to the level of the lower gallery of the western frontage. The first of them, in a separated building phase following the completion of the main aisle, was the northern turret. The assumption of the youngest post-Hussite building phase, featuring the completion of the southern turret from the level of the crown of its cubic masonry, was recently confirmed by dendrochronological research, which had dated it to 1507–1511, i.e. outside the studied Podiebrad Era.

The second part of the text begins with an evaluation of the recent research into the architecture of the Podiebrad Era in Bohemia. Next comes the dating and evaluation of the Podiebrad architecture of the Tyn church in broader architectural context. There are no separate studies on the relatively little studied architecture of the Podiebrad Era. Some scattered findings occur randomly, mostly in overview studies describing the development of Czech gothic architecture or Czech gothic art. In general, this phase of architecture, besides the recognised high eras peaking during the Luxembourg and Jagiellonian rules, were considered insignificant in the context of art and evolution of architecture. The character of the preserved collection of buildings and the apparent interpretation scheme of economic, social, and political impacts of the Hussite Wars that were detrimental for architecture in terms of its quantity and quality and marginalized the studied period as artistically and developmentally insignificant. The basic interpretation of architecture of this period, still repeated in its main points, was introduced in the oldest research carried out in the second half of the 19th century (Bernhard Grueber). The generally dominant opinion promoted a connection with the architecture of Petr Parler, the development of which ended with the Hussite Wars in Bohemia. The Podiebrad architecture was said to be based on non-inventive repetition of older themes at a time of economic recession and spiritual isolation. The Czech art-history literature lacks an established single name for the period between the two phases of development of the Czech art. Depending on the period classification of the Czech history it matches the “post-Hussite”, “Podiebrad”, or “Hussite” era, while the corresponding time specification is inconsistent. In Czech history of art, the Podiebrad Era usually matches the era of the royal rule of George of Podebrady (*1420 – †1471)

from 1458 to 1471; the lower time limit may move to the conquest of Prague of 1448 under Podiebrad's lead, or to 1452 when George of Podiebrady was elected provincial administrator. Václav Mencl did not subject his interpretation of the development of late gothic architecture in Bohemia. He recognised significant formal transformations after the 1480s. Similarly, Götz Fehr linked structures from the early phase of Vladislaus II Jagiello (the Powder Tower) to the stagnating architectural development of the Podiebrad Era. However, Viktor Kotrba, most importantly, understood the architecture of the Podiebrad Era as a specific style phase extending to the beginning of the Jagiellonian epoch (the Powder Tower, Tucheraz stronghold).

The identified course of the building development of the Tyn church after the Hussite wars, progressing at a rather fast pace, challenged the assumption that a fragmentary statement from the *Chronicles of Bohemia* by Václav Hájek of Libočany (1541) mentioning the intention to build the "truss of the church" of Our Lady before Tyn in 1437 – if it is actually based on reality – could refer to the truss over the main aisle. Such an early dating of the described phase of the main aisle's completion and with it also of the current vaulting of the atrium over the northern portal is out of question. Stone masons who worked on it, were involved also in other building projects around Prague and across Central Bohemia – these were not commenced before the 1450s and ended around the second half of the 1470s. The dating of this phase of the Tyn church development was confirmed by comparisons with the northern tower on the Lesser Town side of the Charles Bridge (since 1451), chateau chapel in Smečno (by 1460) and the Powder Tower (since 1475) in the building of which the stone masons from the main aisle of the Tyn church were involved. The structural sculptures of two of these men, who sculpted also the figural elements on the western frontage of the main aisle of the Tyn church, were successfully identified on the northern tower on the Lesser Town side of the Charles Bridge, and figural works of one of them were found also in the chapel of the chateau in Smečno. The style analysis of the current studies clearly came out in favour of the traceries in the main aisle of the Tyn church during the Luxembourg period. The case of the tracery of the large western window in the main aisle, in particular, was not based on a

medieval tracery but on its modern paraphrase. In 1866 it was completely “restored” including the window rods, while the large rosette on the top of the window was simplified. A discovery of the original design of the tracing as presented on older imagery, with a more sophisticated and much more ornamental composition than the current tracery, supported the proposed dating of the main aisle to a later period.

A solid landmark enabling the dating of the Podiebrad part of the main aisle of the Tyn church and of the vaulting of the northern atrium is represented by a report on the construction of the truss of the church by 1457 at the earliest, using timber gathered for a ceremonial stage set up for the occasion of a planned wedding of the Bohemian king Ladislaus the Posthumous, who died suddenly. Perhaps the first record of this event was the text *G* of the so-called *Staré letopisy české (Ancient Histories of Bohemia)*. Its origin is referred to Václav Koranda the Younger, who stood up as the leader of the Utraquist church after the death of Jan Rokycana in 1471. Most of all, however, he supervised the construction works on the Tyn church, where he is referred to as “*officialis fabrice*” in 1461. By 1457 the main aisle had to be completed up to the crown ledge, with the vaulting and the arcades over the atrium of the northern portal. The works could have started around 1450, at the earliest. This probably related to the return of Jan Rokycana to the Tyn church in 1448, as the recent literature had assumed. After the completion of the truss between 1459 and 1463, when a marble statue of George of Poděbrady was installed in a niche in the gable, with a giant golden chalice made of gold-plated copper bearing the inscription “*veritas vincet*” above the statue, Rokycana supervised the completion of the western gable of the main aisle. The dating of the vaulting of the aisle that followed, to 1470, is based on the report of Pavel Žídek informing about the “finishing” of the church in his *Správovna*. With regards to the frequency of the financial donations of the Prague citizens “towards the erection of the tower” and the documented activity of the stone masons who were building it, on the Powder Tower, the completion of the northern turret of the Tyn church could be dated to between early 1470s and early 1480s. The style context with the architecture of the Powder Tower newly led to the assumed involvement of

architect and sculptor Matěj Rejsek of Prostějov on the construction of the northern turret of the Tyn, perhaps including its nowadays newly reconstructed truss (1835) was lost in a fire of 1819.

The recent studies, with some exceptions, and excluding the gable and vaulting of the atrium of the northern portal, linked the completion of the main aisle of the Tyn church in the Podiebrad Era to the Luxembourg Era architecture of the second half of the 14th century. This seemingly definite dating raised a question to what degree the layout of the Podiebrad parts of the church issued from the pre-Hussite design. The architecture of the linear design of the western frontage of the Tyn church represents a specific combination of a traditional architecture of the post-classicist gothic and the Parler style of architecture of the Upper Rhine region and Swabia in the 14th and first half of the 15th century, with elements of Bohemian art of the Luxemburg Era with residues of the belle style on the figural structural sculptures. The layout of the prominently verticalized two-tower western frontage of the Tyn church, probably at least up to the level of the lower gallery of the western frontage, was defined by the pre-Hussite building periods. The original project of the church from before mid-14th century, which was based, among other inspirations, on the elements of architecture of the tall churches in Silesian towns (Dalibor Prix 2007), was, probably due to the activities of the late 14th century Parler workshop of Prague, extended by elements of older architecture of the Upper Rhineland region, in particular of Strasbourg and Colmar (Elisabeth Hassmann 2002) as well as of Swabia, combining the non-segmented facades with the horizontal character of an ornamental gallery (Schwäbisch Gmünd). The theme of the markedly protruding gallery combined with the arched frieze with suspended lilies below the ledge was more frequently applied in the same region since the first half of the 15th century (Basel, Ulm).

The second part of the text separately summarizes the knowledge gained through the research of the Podiebrad Era architecture in East Bohemia. Links and connections were studied and formulated for the essential projects. The parish churches of the royal town of Hradec Králové and the town of Jičín, which was a part of the hereditary property of King

George of Podebrady, were compared with the church of St. John Baptist in the dowry town of the queens of Bohemia, Dvůr Králové nad Labem. Its atrium with triple aisle, formerly considered a leading example of the belle style from around 1400, was probably not built until 1450. Major building works on the town church of the Holy Spirit in Hradec Králové most likely overlap – just as in the case of the Tyn church – with the period when Jan Rokycana served there: 1436–1448. Similarly to the found direct contexts connecting the Podiebrad parts of the main aisle and the northern turret of the Tyn church with two other structures in Prague – the northern tower on the Lesser Town end of the Charles Bridge and the Powder Tower – the mutual relations between the structures in East Bohemia also extend the knowledge of the organisation of the building activities in the Podiebrad Era. The existence of a building workshop at the royal court of King George of Podebrady, whose members worked for the king or for the members of the royal court, could be referred to by the activity of one of the stonemasons from Tyn who worked also on the chateau chapel in Smečno around 1460 – a project for Bořita of Martinice, a high royal servant. This could also explain the presence of two stonemasons from Tyn or builders involved, probably between 1456 and 1463, in the building of the church of St. Peter and Paul on the outskirts of Louny, which was presumably initiated by the royal reeve Mikuláš Světecký of Černčice. The builder of the entry gate to the king's hereditary castle in Litice (1468) took part, between 1464 and 1465, in the construction of the town church of St. James (nowadays St. Ignatius) in Jičín, the hereditary property of King George of Podebrady, and before 1477 also in the project of a residential stronghold of the royal servant Mikuláš Svitáček of Landštejn in Tuchoraz.

From the recent studies, the research of the Podiebrad Era architecture may connect to the works of Viktor Kotrba. A direct link between the structures of the studied period in the recently understood meaning of George of Podebrady's rule, with the Powder Tower and the Tuchoraz stronghold, built during the rule of King Vladislaus II Jagiello, justifies, in terms of style, the extension of the studied period until the 1470s. A question emerges to what degree this could be an intentional or confession-based

insistence on the forms of the pre-Hussite art. Nevertheless, some of the presumed “pre-Hussite” themes from the Czech architecture of the Luxembourg period should be studied in closer detail. The Podiebrad architecture of the Tyn church could not emerge as an isolated phenomenon, growing merely from the domestic pre-revolutionary tradition, based on the pre-Hussite design of the church, without any contact with a more advanced architecture and building art of Western Europe. For example, the arched frieze below the gallery of the main aisle of the Tyn church could generally refer to the theme of the pre-Hussite architecture in Prague (Cathedral of St. Vitus, Old Town Hall), but on closer inspection the detail of its craftsmanship corresponds with the vocabulary of Swabian architecture of the second quarter of the 15th century (Ulm). The architecture of the triple aisles in the church in Dvůr Králové nad Labem reveals similar contexts. It is not clear to what degree this could follow the developing style of Parler’s architecture in broader Danube region in the 15th century (Salzburg, Straubing).

Použité prameny a literatura

AČ 1: *Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské. Z archivův domácích i cizích I*, (ed. František Palacký), Praha 1840.

Adam 1978: Ernst Adam, Basel, Münster, Chor, in: *Die Parler und der Schöne Stil 1350–1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgen 1*, Köln 1978, s. 305–306-

Adamski 2017: Jakub Adamski, *Gotycka architektura sakralna na Śląsku w latach 1200–1420. Główne kierunki rozwoju*, Kraków 2017.

AHMP, MHMP I, odd. C, sign. C 1/2: Archiv hlavního města Prahy, fond Magistrát hl. města Prahy, Hlavní spisovna 1784–1920, odd. C, karton 131, sign. C 1/2 (1857–1859).

AHMP, MHMP I, ZÚ 1901–1920, karton 312, sign. Z 2/11: Archiv hlavního města Prahy, fond Magistrát hl. města Prahy I., Referát XIV – zádušní, 1901–1920, sign. Z 2/11, karton 312.

AHMP, SF, sign. II 534: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. II 534. <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=A11881DFB67611DF820F00166F1163D4&scan=1#scan1>, vyhledáno 20. 8. 2020

AHMP, SF, sign. I 4756: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. I 4756.

AHMP, SF, sign. V 14/17: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. V 14/17.

AHMP, SF, sign. VI 2/19: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. VI 2/19.

AHMP, SF, sign. VI 13/45: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. VI 13/45.

AHMP, SF, sign. XI 137: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. XI 137.

AHMP, SF, sign. XI 146: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. XI 146.

AHMP, SF, sign. XI 147: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. XI 147.

AHMP, SF, sign. XI 150: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. XI 150.

AHMP, SF, sign. XII 247: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. XII 247.

AHMP, SF, sign. XII 251: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka fotografií, sign. XII 251.

AHMP, SMP, sign. 65/9: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka map a plánů, sign. 65/9.

AHMP, SR, sign. 992: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka rukopisů, sign. 992.

AHMP, SR, sign. 2002: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka rukopisů, sign. 2002.

AHMP, SR, sign. 2141: Archiv hlavního města Prahy, fond Sběrka rukopisů, sign. 2141.

AkBild Wien, inv. č. 19038: Akademie der Bildende Künste Wien, Kupferstichkabinett, inv. č. 19038.

AkBild Wien, inv. č. 19041: Akademie der Bildende Künste Wien, Kupferstichkabinett, inv. č. 19041.

AkBild Wien, inv. č. 19053: Akademie der Bildende Künste Wien, Kupferstichkabinett, inv. č. 19053.

- Bachmann 1969: Erich Bachmann, Architektur bis zu den Hussitenkriegen, in: Karl M. Swoboda (ed.), *Gotik in Böhmen. Geschichte, Gesellschaftsgeschichte, Architektur, Plastik und Malerei*, München 1969, s. 34–109.
- Bartlová 2001a: Milena Bartlová, Chrám Matky Boží před Týnem v 15. století, in: *Marginalia historica* IV, 1999. Sborník Katedry dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy (Petru Čornejovi k padesátinám), Praha – Litomyšl 2001, s. 111–136.
- Bartlová 2001b: Milena Bartlová, *Poctivé obrazy. Deskové malířství v Čechách a na Moravě 1400 – 1460*, Praha 2001.
- Bartlová 2004: Milena Bartlová, *Mistr Týnské kalvárie. Český sochař doby husitské*, Praha 2004.
- Bartlová 2005b: Milena Bartlová, Vlastní cestou. Výtvarné umění ve službách vladařské reprezentace Jiřího z Poděbrad a českých stavů v době jagellonské, in: Lenka Bobková – Mlada Holá (ed.), *Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Kafkovi, CSc. k nedožitým 85. narozeninám*, Praha – Litomyšl 2005, s. 243–257.
- Bartlová 2006: Milena Bartlová, Pasivní a aktivní model pozdní gotiky v Čechách a na Moravě, in: *Opuscula historiae artium* 55, Brno 2006 (Studia minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis. F, Series historiae artium 50), s. 11–21.
- Bartlová 2007: Milena Bartlová, Kultura doby husitské V/4. Výtvarné umění. Malířství, sochařství a architektura doby poděbradské, in: Petr Čornej – Milena Bartlová, *Velké dějiny země Koruny české* VI. 1437–1526, Praha – Litomyšl 2007, s. 393–402.
- Bartlová 2010: Milena Bartlová, Královské umění a stav české uměleckohistorické medievistiky AD 2010, in: *Dějiny – teorie – kritika* 7, 2010, č. 2, s. 261–270.
- Bartlová 2013a: Milena Bartlová, Husitské umění nebo umění doby husitské?, in: Petr Hlaváček (ed.), *O felix Bohemia! Studie k dějinám české reformace*, Praha 2013, s. 119–127.
- Bartlová 2013b: Milena Bartlová, Punkva. Kde je marxismus v českých dějinách umění? *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny* 14–15, 2013, s. 7–16.
- Bartlová 2013c: Milena Bartlová, Renaissance a reformace v českých dějinách umění: otázky periodizace a výkladu, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *In Puncto Religionis. Konfesionální dimenze předbělohorské kultury Čech a Moravy*, Praha 2013, s. 23–48.
- Bartlová 2015: Milena Bartlová, *Pravda zvítězila. Výtvarné umění a husitství 1380–1490*, Praha 2015.
- Bartlová 2017: Milena Bartlová, Jaroslav Pešina 1938–1977. Čtyři desetiletí politických strategií českého historika umění, in: *Opuscula historiae artium* 66, 2017, č. 1, s. 74–85.
- Bartoš 2015: Ladislav Bartoš, kamenické značky v průjezdu Prašné brány, *Staletá Praha* XXXI, 2015, č. 1, s. 76–88.
- Baťková – Benešová – Čiháková 1999: RB, KB, JČ [Růžena Baťková, Klára Benešová, Jarmila Čiháková], heslo Malostranské mostecké věže, in: Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy* 3. Malá Strana, Praha 1999, s. 120–121.
- Benesch 1864: Franz J. Benesch, Steimetzzeichen und Marken an alten Baudenkmalen Böhmens gesammelt, *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale* IX, 1864, s. XLI–XLV.

- Benešová 1995: KB [Klára Benešová], (Parléř) Petr, zvaný Petrlík, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění II*, Praha 1995, s. 603.
- Benešová 1999: Klára Benešová, Malá Strana za Lucemburků a v době pozdní gotiky, in: Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy 3*, Malá Strana, Praha 1999, s. 31–38.
- Benešová 2001a: Klára Benešová, Doba poděbradská a jagellonská, in: Klára Benešová – Petr Chotěbor – Tomáš Durdík et al., *Deset století architektury 2*. Architektura gotická (kat. výst.), Správa Pražského hradu – DaDa, Praha 2001, s. 41–45.
- Benešová 2001b: [Klára Benešová], Kostel P. Marie před Týnem I, in: Klára Benešová – Petr Chotěbor – Tomáš Durdík et al., *Deset století architektury 2*. Architektura gotická (kat. výst.), Správa Pražského hradu – DaDa, Praha 2001, s. 94–95, kat. č. 2.026.
- Benešová 2001c: [Klára Benešová], Kostel P. Marie před Týnem II, in: Klára Benešová – Petr Chotěbor – Tomáš Durdík et al., *Deset století architektury 2*. Architektura gotická (kat. výst.), Správa Pražského hradu – DaDa, Praha 2001, s. 105, kat. č. 2.035.
- Benešová 2001d: Klára Benešová, La haute tour de la cathédrale Saint-Guy dans ses rapports avec la façade sud, *Umění XLIX*, 2001, s. 271–289.
- Benešová 2001e: [Klára Benešová], Kostel sv. Ducha, Hradec Králové, in: *Deset století architektury 2*. Architektura gotická (kat. výst.), Praha 2001, s. 233, kat. č. 2.151.
- Benešová 2001f: [Klára Benešová], Kostel sv. Jana Křtitele, Dvůr Králové nad Labem, in: *Architektura gotická* (kat. výst.), Praha 2001, s. 243, kat. č. 2.163.
- Benešová – Chotěbor – Durdík 2001: Klára Benešová – Petr Chotěbor – Tomáš Durdík et al., *Deset století architektury 2*. Architektura gotická (kat. výst.), Správa Pražského hradu – DaDa, Praha 2001.
- Benešová 2009a: Klára Benešová, Hlava druhá. 1310–1420, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada I*. Architektura, Praha 2009, s. 105–216.
- Benešová 2009b: Klára Benešová, Hlava třetí. 1420–1526. Čechy husitské a poděbradské (1420–1471), in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada I*. Architektura, Praha 2009, s. 217–230.
- Benešová – Chlíbaec 2011: Klára Benešová – Jan Chlíbaec, Jiří Kuthan. Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců. Díl první. Král a šlechta (rec.), *Umění LIX*, 2011, č. 2, s. 166–170.
- Benešová 2017: KB [Klára Benešová], Pozdní fáze pražské svatovítské huti, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds.), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 238–241.
- Benešová – Všečeková 2017: KB, ZV [Klára Benešová – Zuzana Všečeková], Kostel Matky Boží před Týnem, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds.), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 248–251.
- Beran 2010: Zdeněk Beran, *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. († 1435/1436) a Jindřich II. († 1468)*, České Budějovice 2010.
- Beránek 2008: Jan Beránek, Stavební vývoj, in: Jan Beránek – Pavel Zahradník – Lucie Chotěborská, *Jičín. Kostel sv. Ignáce. Stavebněhistorický průzkum* (nepublikovaný rkp.), Praha 2008, s. 62–77.

- Beránek 2014: Jan Beránek, *Vývoj a podoba trojlodního síňového prostoru sakrální architektury Čech do poloviny 15. století* (disertační práce FF UK v Praze), Praha 2014.
- Beránek 2017: Jan Beránek, Sanktuaria. Podoba, typologie a vývoj sanktuarií, in: Aleš Mudra (ed.), *V oplatce jsi všecek tajně. Eucharistie v náboženské a vizuální kultuře Českých zemí do roku 1620*, Praha 2017, s. 91–123.
- Bienenberg 1782: C. J. V. B. [Carl Joseph von Bienenberg], *Versuch einer kurzgefassten Geschichte der Stadt Koenigin-Hof*, Prag 1782.
- Bienenberg 1780: Karl Josef Biener von Bienenberg, *Geschichte der Stadt Königgrätz I*, Prag 1780.
- Bildarchiv Foto Marburg, č. fm58077: Bildarchiv Foto Marburg, č. fm58077, Prag, Teynkirche, Vorhalle, Schlusstein, 1930/1940, www.bildindex.de, <https://www.bildindex.de/document/obj20044842?medium=fm58077>, vyhledáno 20. 8. 2020.
- Bildarchiv Foto Marburg, č. LA 6.225/31: Bildarchiv Foto Marburg, č. LA 6.225/31, Karl Rumpf, Marburg, Elisabethkirche, Unterer Teil der Westfassade, 1951, www.bildindex.de, <https://www.bildindex.de/document/obj20095289?medium=mi12602f02&part=1>, vyhledáno 20. 8. 2020.
- Bildarchiv Foto Marburg, č. 124.796: Bildarchiv Foto Marburg, č. 124.796, Carl Teufel, Benno Filser, Landshut, Stadtpfarr- und Stiftskirche Sankt Martin und Kastulus, Langhaus, www.bildindex.de, <https://www.bildindex.de/document/obj20701549?medium=mi01906a04>, vyhledáno 20. 8. 2020.
- Binding 1989: Günther Bünding, *Masswerk*, Darmstadt 1989.
- Birnbaum 1924a: Vojtěch Birnbaum, Gotické umění v Čechách, Vojtěch Birnbaum, *Listy z dějin umění*, ed. Alžběta Birbaumová, Praha 1947, s. 84–90.
- Birnbaum 1924b: Vojtěch Birnbaum, *Románská renesance koncem středověku*, Praha 1924.
- Birnbaum 1927: Vojtěch Birnbaum, Gotické umění v Čechách (1927), in: Vojtěch Birnbaum, *Vývojové zákonitosti v umění*, ed. Ivo Hlobil, Praha 1987, s. 235–240.
- Birnbaum 1928a: Vojtěch Birnbaum, Pozdní gotika v Čechách (1928), in: Vojtěch Birnbaum, *Vývojové zákonitosti v umění*, ed. Ivo Hlobil, Praha 1987, s. 241–244.
- Birnbaum 1928b: Vojtěch Birnbaum, Vrcholná gotika v Čechách, Vojtěch Birnbaum, *Listy z dějin umění*, ed. Alžběta Birbaumová, Praha 1947, s. 157–161.
- Birnbaum 1931a: Vojtěch Birnbaum, Gotické umění, Úvod, architektura, in: Zdeněk Wirth (ed.), *Dějepis výtvarného umění v Čechách I*, Středověk, Praha 1931, s. 95–98.
- Birnbaum 1931b: V. B. [Vojtěch Birnbaum], Gotické umění. Architektura, in: Zdeněk Wirth (ed.) *Dějepis výtvarného umění v Čechách I*. Středověk, Praha 1931, s. 99–180.
- Birnbaumová 1947: Alžběta Birbaumová, Bibliografie, in: Vojtěch Birnbaum, *Listy z dějin umění*, ed. Alžběta Birbaumová, Praha 1947, s.343–346.
- Blažíček 1955: Oldřich J. Blažíček (ed.), *Karlův most*, Praha 1955.
- Boes 2017: Jocelyne Boes, Place de la Cathédrale Colmar, 2017, www.archi-wiki.org, https://www.archi-wiki.org/Fichier:Place_de_la_Cath%C3%A9drale_Colmar_73369.jpg#file, vyhledáno 20. 8. 2020.

- Boháč 2001: Zdeněk Boháč, *Topografický slovník k církevním dějinám předhusitských Čech. Pražský archidiakonát*, Praha 2001.
- Böker 2007: Johann J. Bökker, *Der wiener Stephansdom. Architektur als Sinnbild für das Haus österreich*, Wien 2007.
- Bolina – Durdík 2001: Pavel Bolina – Tomáš Durdík, *Středověké hrady v Čechách a na Moravě*, Praha 2001.
- Braniš 1893: Josef Braniš, *Dějiny středověkého umění v Čechách II*, Praha 1893.
- Braniš 1896: Josef Braniš, Některé zvláštnosti starších chrámových staveb jihočeských, *Památky archaeologické a místopisné XVII*, 1896, č. 1, s. 37–44, č. 2–3, s. 207–214.
- Braun 1944: E. W. Braun, Die prager Karlsbrücke und ihr barocker Skulpturenschmuck, *Böhmen und Mähren*, č. 1–2, 1944, nestr.
- Buchinger – Schön 2011: Günther Buchinger und Doris Schön, "... jene, die ihre hände hilfreich zum bau erheben...": Zur zeitlichen Konkordanz von Weihe und Bauvollendung am Beispiel der Wiener Augustinerkirche und Georgskapelle, *RIHA Journal* 20, 2011, 18. 4. RIHA Journal, www.riha-journal.org, <https://www.riha-journal.org/articles/2011/2011-apr-jun/buchinger-schoen-wiener-augustinerkirche>, vyhledáno 20. 8. 2020.
- CDB I: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I*. 805–1197, ed. Gustavus Friedrich, Pragae 1904–1907.
- CDB V: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2*. 1267–1278, eds. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Pragae 1981.
- Cechner 1904: Antonín Cechner, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém XIX*. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Královéhradeckém, Praha 1904.
- Cechner 1927: Antonín Cechner, Sochařská výzdoba „Prašné brány“ v Praze, *Památky archaeologické a místopisné XXXV*. 1926–1927, seš. 3–4, s. 600–605.
- Cibulka 1931: Josef Cibulka, Umělecké řemeslo, in: Zdeněk Wirth (ed.), *Dějepis výtvarného umění v Čechách I*, Středověk, Praha 1931, s. 380–417.
- Císlarová 2008a: Michaela Císlarová, *Dílo Matěje Rejska – Prašná brána* (rigorózní práce FF UK v Praze), Praha 2008.
- Císlarová 2008b: Michaela Císlarová, *Dílo Matěje Rejska – Prašná brána II*. Obrazová a plánová příloha (rigorózní práce FF UK v Praze), Praha 2008.
- CMI IV/2: *Codex iuris municipalis regni Bohemiae IV/2*. Privilegia non regalium civitatum provincialium annorum 1453–1500. Sbíрка pramenů práva městského království českého IV/2. Privilegia nekrálovských měst českých z let 1453–1500, Praha 1960.
- Crugerus 1672: Georgius Crugerus, *Sacri pulveres septembris. R. P. Georgii Crugerii è Societate Iesv. Ex ijsdem, quibus antecedentes Menses documentis, et monumentis. Antiquitatis, eruderati profundius, ac excribrati laboriosius in usum, et memoriam, publicam. Gratae posteritatis*, Pragae 1672.
- Czechowicz 2009: Boguslaw Czechowicz, Królevska świątynia hradeckich mieszczan. Między historią sztuki a biblijnym dylematem, in: Jiří Štěpán (ed.), *Chrám Svatého Ducha a královna*

Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308–2008. Historická tradice v dějinách města. Od chrámu ke katedrále. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové, Ústí nad Orlicí 2009, s. 61–79.

Černá 2015: Alena M. Černá, Hájkova kronika a Staré letopisy české, in: Jan Linka (ed.), *Na okraj Kroniky české*, Praha 2015 (Studia Hageciana I), s. 38–54.

Černá – Čornej – Klosová 2003: Alena M. Černá – Petr Čornej – Markéta Klosová, *Staré letopisy české (texty nejstarší vrstvy)*, Praha 2003 (Fontes rerum Bohemicarum. Series nova II. Prameny dějin českých. Nová řada II.)

Černá – Čornej – Klosová 2018: Alena M. Černá – Petr Čornej – Markéta Klosová, *Staré letopisy české (Východočeská větev a některé související texty)*, Praha 2018 (Fontes rerum Bohemicarum. Series nova III. Prameny dějin českých. Nová řada III.)

Černý 1902: A. B. Černý, Karlův kamenný most v Praze r. 1716, *Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze* X, 1902, s. 15–18, 143–174.

Čevonová 2004a: Jana Čevonová, *Antependium v Klášterci nad Orlicí a znaková deska v Liticích* (seminární práce FF UP v Olomouci), Olomouc 2004.

Čevonová 2004b: Jana Čevonová, *Přehled dosavadního výzkumu architektury poděbradské doby v Čechách* (závěrečná práce FF UP v Olomouci), Olomouc 2004.

Čevonová 2006: Jana Čevonová, Architektonická tvorba Matěje Rejska z Prostějova – přehled dosavadního výzkumu. K 500. výročí smrti předního stavitele české pozdní gotiky, *Vlastivědný věstník moravský* LVIII, 2006, seš. 4, s. 337–351.

Čevonová 2008: Jana Čevonová, *Výzkum architektury poděbradské doby v Čechách. Dostavba kostela Panny Marie před Týnem v Praze po husitských válkách* (diplomová práce FF UP v Olomouci), Olomouc 2008.

Čevonová 2012: Jana Čevonová, Kamenné antependium z roku 1452 v kostele nejsv. Trojice v Klášterci nad Orlicí, in: Helena Dáňová – Klára Mezihoráková – Dalibor Prix (eds.), *Artem ad vitam. Kniha k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2012, s. 77–85.

Čevonová 2014a: Jana Čevonová, Poznatky z výzkumu gotické architektury východních Čech doby Jiřího z Poděbrad, in: Ivo Hlobil – Milan Dospěl (edd.), *Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách 1200–1550. Příspěvky z vědecké konference*, Hradec Králové 2014, s. 52–61.

Čevonová 2014b: Jana Čevonová, Vývoj stavebněhistorického průzkumu v českých zemích. Od počátků k polovině 20. století, *Zprávy památkové péče* LXXIV, 2014, č. 5, s. 355–366.

Čornej 1999: Petr Čornej, Husitská kultura nebo kultura doby husitské? Úvaha k diskusi, in: *Marginalia historica* 3, 1999, s. 279–295.

Čornej 2003: Petr Čornej, Původní vrstva Strých letopisů českých, in: Alena M. Černá – Petr Čornej – Markéta Klosová, *Staré letopisy české (texty nejstarší vrstvy)*, Praha 2003 (Fontes rerum Bohemicarum. Series nova II. Prameny dějin českých. Nová řada II.), s. VII–XLIII.

Čornej 2005: Petr Čornej, Pohaslý lesk panovnického majestátu v porevolučních Čechách, in: Lenka Bobková – Mlada Holá (ed.), *Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Kafkovi, CSc. k nedožitým 85. narozeninám*, Praha – Litomyšl 2005, s. 99–122.

Čornej 2007: Petr Čornej, Kultura doby husitské I/1. Vymezení. Pojmy a problémy, in: Petr Čornej – Milena Bartlová, *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437 – 1526*, Praha – Litomyšl 2007, s. 273–276.

Čornej 2018: Petr Čornej, Východočeská větev Starých letopisů a související texty, in: Alena M. Černá – Petr Čornej – Markéta Klosová, *Staré letopisy české (Východočeská větev a některé související texty)*, Praha 2018 (Fontes rerum Bohemicarum. Series nova III. Prameny dějin českých. Nová řada III.), s. VII–XLVI.

Dáňová 2002: Helena Dáňová, Chrám sv. Ducha v Hradci Králové. Příspěvek k poznání vývoje architektury kostela ve středověku, in: Dalibor Prix (ed.), *Pro arte. Sborník k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2002, s. 107–125.

Dáňová 2014: Helena Dáňová, Středověká architektonická skulptura presbytáře chrámu sv. Ducha v Hradci Králové, in: Ivo Hlobil – Milan Dospěl (eds.), *Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách 1200–1550. Příspěvky z vědecké konference Hradec Králové 2014*, Hradec Králové 2014, s. 43–51.

Dáňová 2019: Helena Dáňová, Královny a jejich věnná města. K otázce stavebních a donátorských aktivit královen v předhusitském období, in: Kateřina Kubínová – Klára Benešová (eds.), *Imago imagines. Výtvarné dílo a proměny jeho funkcí v českých zemích od 10. do první třetiny 16. století II*, Praha 2019, s. 106–121.

Dendrochronologie.cz: Databáze datovaných objektů, www.dendrochronologie.cz, https://docs.google.com/spreadsheets/d/1pcNCqRSMKne7i96OwXOkWSJasqsRmSiAa-B3tB_LtIA/edit?usp=sharing, vyhledáno 15. 8. 2020.

Denkstein – Drobná – Kybalová 1958: Vladimír Denkstein – Zoroslava Drobná – Jana Kybalová, *Lapidarium Národního musea. Sbírka české architektonické plastiky XI. až XIX. století*, Praha 1958.

Denkstein 1953: Vladimír Denkstein, Architektura, in: Vladimír Denkstein – František Matouš, *Jihočeská gotika*, Praha 1953.

Dittrich 1983: T. Dittrich, Pozdně románské emporové kostely, stavěné v Čechách cisterciáky na úsvitu gotiky, in: *Umění 13. století v Českých zemích*, Praha 1983.

Dragoun – Podliska 2011: Zdeněk Dragoun – Jaroslav Podliska, Nálezová zpráva. Archeologický výzkum Praha 1 – Staré Město. Kostel Matky Boží před Týnem ppč. 623. Výzkum NPÚ, ú.o.ú. v hl. m. Praze č. 2010/37. Archeologický ústav Praha, Dokument C-TX-201102089. NPÚ ú.o.p. Praha. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-201102089>, vyhledáno 4. 9. 2020.

Drobná 1940: Zoroslava Drobná, *Karlův most*, Praha 1940.

Eckert 1883: František Eckert, *Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého I*, Praha 1883.

Ehemant 1779: Franz Lothar Ehemant, Etwas zur Kunstgeschichte Böhmens, in: Josef Dobrovský (ed.), *Böhmisches Litteratur auf das Jahr 1779 I/III*, Prag 1779, s. 205–235.

Ekert 1883: František Ekert, *Posvátná místa král. hl. města Prahy I*, Praha 1883.

Eschenloer I: Peter Eschenloer, *Geschichte der Stadt Breslau I. Chronik bis 1466*, (ed. Gunhild Roth), Münster – New York – München – Berlin 2003 (Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte 29).

Eschenloer II: Peter Eschenloer, *Geschichte der Stadt Breslau II. Chronik ab 1467*, (ed. Gunhild Roth), Münster – New York – München – Berlin 2003 (Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte 29).

Fajt 1996: Jiří Fajt, Die gesellschaftlichen Voraussetzungen der Bildschnitzerei im nachhussitischen und podiebradschen Prag, in: Vít Vlnas – Tomáš Sekyrka (eds.), *Ars baculum vitae. Sborník studií z dějin umění a kultury k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preisse, DrSc.*, Praha 1996, s. 40–51.

Fajt 2004a: Jiří Fajt, Das Zeitalter der Jagiellonen in den Ländern der Böhmisches Krone und die tschechische Historiographie, in: Evelin Wetter (ed.), *Die Länder der Böhmisches Krone und ihre Nachbarn zur Zeit der Jagiellonenkönige (1471–1526). Kunst – Kultur – Geschichte, Ostfildern – Ruit 2004*, s. 15–31.

Fajt 2004b: Jiří Fajt, Peter Parler und die Bildhauerei des dritten Viertels des 14. Jahrhunderts in Prag, in: Richard Strobel – Annette Siefert – Klaus Jürgen Herrmann, *Parlerbauten. Architektur, Skulptur, Restaurierung, Internationales Parler-Symposium Schwäbisch Gmünd. 17.–19. Juli 2001*, Stuttgart 2004 (Landesdenkmalamt Baden-Württemberg. Arbeitsheft 13), s. 207–220.

Fajt – Drake Boehm 2006: Jiří Fajt – Barbara D. Boehm, Václav IV. 1361–1419. Panovnícká reprezentace v otcových šlápějích, in: Jiří Fajt (ed.), *Karel IV. – Císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310–1437*, Praha 2006, s. 461–482.

Fajt – Sršeň 1993: Jiří Fajt – Lubomír Sršeň, *Lapidárium Národního muzea Praha. Průvodce stálou expozicí českého kamenosochařství 11. až 19. století v pavilónu Lapidária na Výstavišti v Praze* (kat výst.), Národní muzeum v Praze 1993.

Fehr 1961: Götz Fehr, *Benedikt Ried. Ein deutscher Baumeister zwischen Gotik und Renaissance in Böhmen*, München 1961.

Fehr 1969: Götz Fehr, Architektur der Spätgotik, in: Karl M. Swoboda (ed.), *Gotik in Böhmen*, München 1969, s. 322–340.

Filipec 2008: Marek Filipec, *Stavební vývoj kostel Matky Boží před Týnem* (bakalářská práce KTF UK v Praze), Praha 2008.

FRB VI: *Fontes rerum Bohemicarum VI*, (ed. Josef V. Šimák), Praha 1907.

Frankl 1962: Paul Frankl, *Gothic architecture*, Harmondsworth 1962.

Gája 2016: Robert Gája, *Vývoj farní sítě v kontextu dějin osídlení* (disertační práce FF UK v Praze), Praha 2016.

Gottfried 1992: Libor Gottfried, Assumpta ve štítě Týnského kostela, *Zprávy památkové péče* 52, 1992, č. 8, s. 30–34.

Grueber 1856: Bernhard Grueber, Charakteristik der Baudenkmale Böhmens, *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale I*, 1856, č. 10, s. 189–200, č. 11, s. 213–222, č. 12, s. 241–248.

- Grueber 1869: Bernhard Grueber, Die Kathedrale des h. Veit zu Prag und die Kunstthätigkeit Kaiser Karl IV. Eine architektonisch archäologische Studie, *Technische Blätter* I, 1869, seš. 1, s. 1–16, 73–96, 129–146.
- Grueber 1870: Bernhard Grueber, Die Maria–Himmelfahrtkirche vor dem Teyn in Prag, *Mittheilungen der k. k. Central–Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* XV, 1870, s. CLV–CLVIII.
- Grueber 1871a: Bernhard Grueber, *Die Hauptperioden der mittelalterlichen Kunstentwicklung in Böhmen, Mähren und Schlesien und den angrenzenden Gebieten*, Prag 1871.
- Grueber 1877: Bernhard Grueber, *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen* III. Die Periode des Luxemburgischen Hauses 1310–1437, Wien 1877.
- Grueber 1878: Peter von Gmünd genannt Parler Dombaumeister in Prag 1333–1401. Eine auf Urkunden und Denkmale gegründete biographische Studie, *Württembergische Vierteljahrshefte für Landesgeschichte* I, 1878, s. 1–13, 65–78, 137–148, 193–206.
- Grueber 1879: Bernhard Grueber, *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen* IV. Die Spät–Gothik. 1437 bis circa 1600, Wien 1879.
- Grzybowski 2014: Andrzej Grzybowski, *Gotycka architektura murowana w Polsce*, Warszawa 2014.
- Guth 1913: Karel Guth, Příspěvek k dějinám purismu, *Za starou Prahu. Věstník Klubu Za starou Prahu* III, 1913, č. 10, 7. 2., s. 74–75.
- Hájek 1541: [Wacslaw Hagek z Liboczan], *Kronyka Czeská*, [Praha] 1541.
- Hájek 1933: *Václava Hájka z Libočan Kronika česká podle originálu z r. 1541* IV. Čechy královské. R. 1254–1347, ed. V. Flajšhans, Praha 1933.
- Halík 1926: Tomáš Halík, *Dějiny Dvora Králové n. L.*, Dvůr Králové nad Labem 1926.
- Hammerschmidt 1723: Joannes Florianus Hammerschmid, *Prodromus Gloriam Pragensem*, Pragae 1723.
- Hanousek 2018: Jan Hanousek, „A kdy se zase půjdeme podívat na velrybu?“ *Expozice a výstavy Národního muzea ve druhé polovině 20. století ve světle archivních pramenů* (diplomová práce FF UK v Praze), Praha 2018.
- Hassmann 2002: Elisabeth Hassmann, *Meister Michael. Baumeister der Herzoge von Österreich*, Wien 2002.
- Havránek 1947: Edgar T. Havránek, *Prsty k obloze. Co vypravují pražské věže*, Hradec Králové 1947.
- Herain 1890: Jan Herain, Vykopávka starého špitálního kostela Panny Marie před Týnem, *Památky archaeologické* XV, 1890, seš. 3, s. 134–146, tab. IX, seš. 4, 217–226, tab. XII.
- Herain 1893: Hn. [Jan Herain], Čechy. Dějiny stavitelství, in: *Ottův slovník naučný* VI, Praha 1893, s. 388–414.
- Herain 1902: Jan Herain, *Stará Praha. 100 akvarelů Václava Jansy* 2. Text, Praha 1902.
- Herain 1908: Jan Herain, *Karlův most v Praze*, Praha 1908.

- Hledíková 1984: Zdeňka Hledíková, Fundace pražských měšťanů do roku 1419, in: *Documenta Pragensia IV*, Praha 1984, s. 121–134.
- Hlobil 1999: IH [Ivo Hlobil], Sv. Petr a Pavel, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550 III*. Olomoucko (kat. výst.), Moravská galerie v Brně – Muzeum umění Olomouc 1999, s. 293, kat. č. 181.
- Hlobil 2007a: Ivo Hlobil: Die tschechische Kunstforschung und die Bronzegruppe des hl. Georg auf der Prager Burg, *Umění LV*, 2007, s. 3–27.
- Hlobil 2007b: Ivo Hlobil, Socha sv. Václava v katedrále sv. Víta od Petra Parláře z roku 1372 – osazená 1373, *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis Společnosti přátel starožitností* 45/115, 2007, č. 2, s. 64–92.
- Hlobil 2012: Ivo Hlobil, Gotické chrliče předhusitské doby, in: Petr Chotěbor (ed.), *Chrliče Svatovítské katedrály*, Praha 2012, s. 16–23.
- Hlobil 2013: Ivo Hlobil, Der spätgotische Turmwächter des Altstädter Turms der Karlsbrücke, *Umění LXI*, 2013, s. 257–267.
- Hlobil 2015: Ivo Hlobil, Challenge and Risk: The Parlerian Statues on the Old Town Tower of Charles Bridge. A Reinterpretation, *Umění LXIII*, č. 1–2, s. 2–33.
- Hlobil 2016: Ivo Hlobil, Divý muž se lvem v klenotnici kostela P. Marie před Týnem v Praze, in: Richard Biegel – Lubomír Konečný – Michaela Ottová – Roman Prahl (eds.), *Ikonografie: témata, motivy, interpretace. Kniha k poctě Jana Royta*, Praha 2016, s. 52–59.
- Hlobil 2019a: Ivo Hlobil, Český krásný sloh v sochařství a kult roušky Panny Marie, in: Kateřina Kubínová – Klára Benešová (eds.), *Imago imagines. Výtvarné dílo a proměny jeho funkcí v českých zemích od 10. do první třetiny 16. století I*, Praha 2019, s. 442–479.
- Hlobil 2019b: Ivo Hlobil, Skulptury Staroměstské věže Karlova mostu – zjevné a skryté, in: Kateřina Kubínová – Klára Benešová (eds.), *Imago imagines. Výtvarné dílo a proměny jeho funkcí v českých zemích od 10. do první třetiny 16. století II*, Praha 2019, s. 122–165.
- Hofman 1913: Ješek Hofman, Stavitel Petr Lukáš Holeček (1808–1873), *Za starou Prahu. Věstník Klubu Za starou Prahu IV*, 1913, č. 6, 18. 7., s. 36–37.
- Homolka 1970: Jaromír Homolka, Reliéfy tympanonu severního portálu kostela P. Marie před Týnem v Praze, in: Jaromír Homolka – Jaroslav Pešina (eds.), *České umění gotické 1350–1420* (kat. nerealiz. výst.), Praha 1970, s. 141–143, č. kat. 173–177.
- Homolka 1976: Jaromír Homolka, *Studie k počátkům krásného slohu v Čechách. K problematice společenské funkce výtvarného umění v předhusitských Čechách*, Praha 1976 (Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Monographia 55/1974).
- Homolka 1978: Jaromír Homolka, Sochařství, in: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl et al., *Pozdně gotické umění v Čechách (1471–1526)*, Praha 1978, s. 167–254.
- Homolka 1983a: Jaromír Homolka, Doba husitská, in: Emanuel Poche (ed.), *Praha středověká*, Praha 1983, s. 463–467.
- Homolka 1983b: Jaromír Homolka, Měšťanská tvorba pohusitské doby, in: Emanuel Poche (ed.), *Praha středověká*, Praha 1983, s. 467–473.

- Homolka 1985: Jaromír Homolka, Sochařství, in: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl et al., *Pozdně gotické umění v Čechách (1471–1526)*, Praha 1985 (2., doplněné vydání), s. 167–254.
- Homolka 2007: Jaromír Homolka, K hodnocení a datování skupiny Ukřižování v kostele P. Marie před Týnem v Praze, in: Roman Prahel – Tomáš Winter (ed.), *Proměny dějin umění. Akta druhého sjezdu historiků umění*, Dolní Břežany 2007, s. 261–262.
- Homolka – Krása – Mencl et al. 1978: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl et al., *Pozdně gotické umění v Čechách 1471–1526*, Praha 1978.
- Homolka – Krása – Mencl et al. 1985: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl et al., *Pozdně gotické umění v Čechách 1471–1526*, Praha 1978.
- Honsatko 1835: Anton F. M. Honsatko, *Die Kirche am Teyn zu Prag*, 1835.
- Horníčková – Šroněk 2010: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *Umění české reformace (1380–1620)*, Praha 2010.
- Hořejší 1965: Jiřina Hořejší, Katalog architektury, in: *Jihočeská pozdní gotika 1450 – 1530* (kat. výst.), Alšova jihočeská galerie Hluboká nad Vltavou – Národní galerie v Praze 1965, s. 97–123.
- Hořejší 1969: Jiřina Hořejší, Tvář pozdně středověkých historismů. In margine Birnbaumovy teze o románské renesanci, *Umění XVII*, 1969, s. 109–130.
- Hořejší 1972: Jiřina Hořejší, L'aspect historisant – Facteur déterminant de l'art des alentours de 1500 en Bohème, in: *Actes du XXIIe congrès international d'histoire de l'art 1969. Evolution g'enerale et d'evéloppments regionaux en histoire de l'art 2*, Budapest 1972, s. 591–594.
- Hořejší 1977: [Jiřina Hořejší], Dvůr Králové nad Labem, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 1*, Praha 1977, s. 338–341.
- Hořejší 1984: Jiřina Hořejší, Pozdně gotická architektura, in: *Dějiny českého výtvarného umění I/2*, Praha 1984, s. 498–534.
- Hořejší 1992: Jiřina Hořejší, Hussitentum und Architektur, *Umění XXXX*, 1992, č. 4–5, s. 380–384.
- Hořejší 1995: JH [Jiřina Hořejší], Gotika pozdní – husitství – doba jagellonská – architektura, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění II*, Praha 1995, s. 996–997.
- Horníčková – Šroněk 2016: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *From Hus to Luther. Visual Culture in the Bohemian Reformation (1380–1620)*, Turnhout 2016 (Medieval Church Studies 33).
- Hrdlička 1977: Ladislav Hrdlička, Nálezová zpráva o záchranném výzumu ve dnech 20. – 22. 7. 1976. Praha 1, Staroměstské náměstí 14/604 (Týnský škola), Archeologický ústav Praha, Dokument C-TX-197700952, dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197700952>, vyhledáno 4. 9. 2020.
- Hrdlička – Jásek – Hrubý 1999: Jakub Hrdlička – Jaroslav Jásek – Vladimír Hrubý, *Pět století řemeslné symboliky ve sbírce pečetidel a razítek Archivu hlavního města Prahy. Komentovaný katalog*, Praha 1999 (Documenta pragensia. Monographia 10).

Hrubý 2002: Vladimír Hrubý, *Katedrála Sv. Ducha. Kaple sv. Klimenta. Biskupská rezidence*, Hradec Králové 2002.

Hrubý 2008: Vladimír Hrubý, Role Poděbradů ve výtvarném umění, in: Ondřej Felcman – Radek Fukala, *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, zde s. 504–551, zde s. 505–506.

Hrubý a kol. 2008: Vladimír Hrubý a kol., *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času. Katedrála a její sousedé*, Hradec Králové 2008.

Hrubý – Laštůvková 2008: Vladimír Hrubý – Pavla Laštůvková (eds.), *Od chrámu ke katedrále. 700 let historického a uměleckého vývoje katedrály Svatého Ducha v Hradci Králové. Průvodce výstavou* (kat. výst.), Muzeum východních Čech v Hradci Králové 2008.

Hrubý – Nesejt 2009: Vladimír Hrubý – František Nesejt, Kultura doby gotické, in: Ondřej Felcman (ed.), *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 453–506.

Hubková 1999: Helena Hubková, *Středověká architektura katedrály sv. Ducha v Hradci Králové* (diplomová práce FF UP v Olomouci), Olomouc 1999.

Hyzler – Líbal 1967: Josef Hyzler – Dobroslav Líbal, Architektonický rozbor, in: Olga Novosadová – Josef Hyzler – Dobroslav Líbal – J. Turek, *Praha. Staré Město. Týnský chrám. Stavebně historický průzkum* (elaborát SÚRMO), Praha 1967, s. 33–59.

Chalupníček 1937: Miroslav Chalupníček, *Praha, město chrámů*, Praha 1937.

Chlíbec 1985: Jan Chlíbec, K vývoji názorů Jana Rokycany na umělecké dílo, in: *Husitský Tábor* 8, Tábor 1985, s. 39–58.

Chlíbec 1990: J CH [Jan Chlíbec], Týnská Kalvárie Jaromír Homolka – Jan Chlíbec – Milena Štefanová–Bartlová, *Mistr Týnské kalvárie. Pražská řezbářská dílna předhusitské doby* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1990 (Edice profily a přehledy 57), s. 43–47, č. kat. 10.

Chlíbec 2019a: Jan Chlíbec, Husitské obrazoborectví a meze jeho tolerance k výtvarnému dílu, in: Kateřina Kubínová – Klára Benešová (eds.), *Imago imagines. Výtvarné dílo a proměny jeho funkcí v českých zemích od 10. do první třetiny 16. století I*, Praha 2019, s. 480–503.

Chlíbec 2019b: Jan Chlíbec, Sepulkrální monumenty pozdního středověku v českých zemích a jejich sémantická funkce, in: Kateřina Kubínová – Klára Benešová (eds.), *Imago imagines. Výtvarné dílo a proměny jeho funkcí v českých zemích od 10. do první třetiny 16. století II*, Praha 2019, s. 468–487.

Chotěbor 2001: Petr Chotěbor, Der große Turm des St. Veitsdoms. Erkenntnisse, die bei den Instandsetzungsarbeiten im Jahr 2000 gewonnen wurden, *Umění XLIX*, 2001, s. 262–270, zvl. s. 266.

Chotěbor 2007: [Petr Chotěbor], Jak se stavěl sv. Gothard – řemesla v huti, in: Petr Chotěbor – Jan Sommer – Vladimír Přibyl, *1137 – 2007. Sv. Gothard ve Slaném v proměnách věků*, Slaný 2007, s. 24–30.

Chotěbor 2019: Petr Chotěbor, Tvrze a hrádky jako prostředek reprezentace nižší šlechty, in: Kateřina Kubínová – Klára Benešová (eds.), *Imago imagines. Výtvarné dílo a proměny jeho funkcí v českých zemích od 10. do první třetiny 16. století II*, Praha 2019, s. 426–447.

- Chytil 1886: Karel Chytil, *Petr Parlář a mistři gmündští*, Praha 1886.
- Chytil 1903: Karel Chytil, *O Junkerech pražských*, Praha 1903 (Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění XI. Třída I, č. 2.).
- Chytil 1904: Karel Chytil, Odkud pocházel Matěj Rejsek? *Český časopis historický* X, 1904, s. 161–170.
- Chytil 1915: Karel Chytil, Zvonice jižní věže týnské, *Zprávy Komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek král. hlav. města Prahy* VI, 1915, s. 6–18.
- Chytil 1929: Karel Chytil, Umění české na počátku XV. stol., in: *Umění. Sborník pro českou výtvarnou práci* II, Praha 1929, s. 263–286.
- IPR Praha, inv. č. 2392/4: Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, kancelář archivu a spisové služby, inv. č. 2392/4.
- Janoušek 2006: Pavel Janoušek, *Dvůr Králové nad Labem*, Praha – Litomyšl 2006 (Zmizelé Čechy).
- Ježek 1997: Martin Ježek, Česká města na foliích würzburského alba (II. část), *Průzkumy památek* IV, 1997, č. 2, s. 19–47.
- Kaczmarek 1999: Romuald Kaczmarek, *Rzeźba architektoniczna XIV wieku we Wrocławiu*, Wrocław 1999, s. 64–65.
- Kahoun 2002: Karol Kahoun, *Gotická sakrálna architektúra Slovenska*, Bratislava 2002.
- Kalina 2004a: Pavel Kalina, Architecture as a Mise-en-scène of Power: The Týn Church of the Virgin Mary in Prague in the Pre-Hussite Period, *Umění* LII, 2004, s. 123–135.
- Kalina 2004b: Pavel Kalina, Architektura jako inscenace moci: pražský Týnský kostel v předhusitské době, *Umění* LII, 2004, č. 2, <http://www.intimate.cz/umeni/cz/index.html>, vyhledáno 21. 5. 2004.
- Kalina – Kořátko 2004: Pavel Kalina – Jiří Kořátko, *Praha 1310 – 1419. Kapitoly o vrcholné gotice*, Praha 2004.
- Kalina 2011: Pavel Kalina, *Praha 1437 – 1619. Kapitoly o pozdně gotické a renesanční architektuře*, Praha 2011.
- Kalivoda 1965: Robert Kalivoda, Husitská revoluce a poděbradská epocha, *Filosofický časopis* XIII, 1965, s. 387–393.
- Kaplanová 2000: Kristina Kaplanová, Vysokomýtský děkanský kostel sv. Vavřince ve středověku, *Nové letopisy města Ústí nad Orlicí a jeho okolí*, 2000, č. 1, s. 8–11.
- Kašpar – Porák 1970: *Ze starých letopisů českých*, eds. Jaroslav Kašpar – Jaroslav Polák, Praha 1970.
- Kavka 1965: František Kavka, Jižní Čechy pozdně gotické (historická skica), in: *Jihočeská pozdní gotika 1450 – 1530* (kat. výst.), Alšova jihočeská galerie Hluboká nad Vltavou – Národní galerie v Praze 1965, s. 19–43.
- Kletzl 1938: Otto Kletzl, Josef Opitz, Die Plastik in Böhmen zur Zeit der Luxemburger (rec.), *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 7, 1938, seš. 1, s. 53–66.

- Klípa 2014: Jan Klípa, O panenkách a judaisantech item o tom, že historik umění má být chudobný a pravdu mít nemá. Rozhovor s Ivo Kořánem, in: *Bulletin UHS* 26, 2014, č. 2, s. 23–26.
- Klípa – Ottová 2015: Jan Klípa – Michaela Ottová (eds.), *Bez hranic. Umění v Krušnohoří mezi gotikou a renesancí*, Praha 2015.
- Kořán 1960: Ivo Kořán, Proměna pohledu na tvář českých králů. K ikonografii Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad, *Časopis národního muzea. Oddíl věd společenských* CXXIX, 1960, č. 2, s. 177–196.
- Kořán 1977: Ivo Kořán, Hradec Králové, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech* 1. A–J. Praha 1977, s. 450–461.
- Kotrba 1960: Viktor Kotrba, Kaple svatováclavská v pražské katedrále, *Umění* VIII, 1960, č. 4, s. 329–356.
- Kotrba 1965: Viktor Kotrba, Architektura, in: *Jihočeská pozdní gotika 1450 – 1530* (kat. výst.), Alšova jihočeská galerie Hluboká nad Vltavou – Národní galerie v Praze 1965, s. 61–96.
- Kotrba 1968: Viktor Kotrba, Baukunst und Baumeister der Spätgotik am Prager Hof. Kurt Bauch zum siebzigsten Geburtstag, *Zeitschrift für Kunstgeschichte* 31, 1968, seš. 3, s. 181–215.
- Kotrba 1970: Viktor Kotrba, Katalog architektury, in: Jaromír Homolka – Jaroslav Pešina (eds.), *České umění gotické 1350–1420* (kat. nerealiz. výst.), Praha 1970, s. 77–109.
- Kotrba 1971: V. K. [Viktor Kotrba] (rec.), Gotik in Böhmen, *Umění* XIX, 1971, č. 4, s. 362–369.
- Kotrba 1972: Viktor Kotrba, Zwei Meister der Jagellonischen Hofkunst. Meister Hanns (Hanusch) Spiess von Frankfurt und Meister Hanns (Hanusch) Schoeller von Nürnberg, *Umění* XX, 1972, s. 248–267.
- Kovář a kol. 2008: Miroslav Kovář a kol., *Svědkové zaniklých staveb. Katalog gotických architektonických prvků ze sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové*, Hradec Králové 2008.
- Kraus 1946: Bohuslav Kreis, *Mistr české gotiky. Matěj Rejsek z Prostějova (život a dílo)*, Prostějov 1946.
- Kropáček 1946: Pavel Kropáček, *Malířství doby husitské. Česká desková malba první poloviny XV. století*, Praha 1946 (Rozpravy České akademie věd a umění I, č. 94).
- Kroupa 1998: Petr Kroupa, L'architecture religieuse du gothique tardif dans les pays tchèques 1400–1550, in: Kapliopi Chamonikola (ed.), *L'art gothique tardif en Bohême, Moravie et Silésie 1400–1550* (kat. výst.), Bruxelles 1998, s. 38–65.
- Kříženecký 1907: [Jan Kříženecký], Portál kostela P. Marie před Týnem v Praze, *Dílo. Měsíčník umělecký, věnovaný původní tvorbě české, hlavně dekorativní* V, 1907, č. 11–12, obr. na s. 147, 149, 151, 153–157, 159, 160, 161.
- Kubínová – Benešová 2017: Kateřina Kubínová – Klára Benešová, Umění a architektura období 800–1500, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds.), *Dějiny umění v českých zemích 800–2000*, Praha 2017, s. 38–73.
- Kuča 1996: Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* I, Praha 1996, s. 798–804.

- Kurka 1914: Josef Kurka, *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecese Litomyšlská. Místopis církevní do r. 1421*. Praha 1914.
- Kutal 1962: Albert Kutal, *České gotické sochařství 1350–1450*, Praha 1962.
- Kutal 1972: Albert Kutal, *České gotické umění*, Praha 1972.
- Kuthan 2000: Jiří Kuthan, Architektura rožmberského dominia v době Jagellonské, in: *Pocła Václavovi Menclovi*, Bratislava 2000, s. 169–192.
- Kuthan 2002: Jiří Kuthan, Die Architektur des rosenbergischen Dominiums in der Jagiellonenzeit, in: Dietmar Popp – Robert Suckale (ed.), *Die Jagiellonen. Kunst und Kultur einer europäischen Dynastie an der Wende zur Neuzeit*, Nürnberg 2002, s. 289–298.
- Kuthan 2009: Jiří Kuthan, Královna Alžběta Rejčka († 1355), in: Jiří Štěpán (ed.), *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308–2008. Historická tradice v dějinách města. Od chrámu ke katedrále. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové, Ústí nad Orlicí 2009*, s. 113–128.
- Kuthan 2010: Jiří Kuthan, *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců I. Král a šlechta*, Praha 2010.
- Kuthan 2013: Jiří Kuthan, *Královské dílo z Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců. Díl druhý. Města, církve, korunní země*, Praha 2013.
- Kyncl 2002: Tomáš Kyncl, *Zpráva o dendrochronologickém datování krovu jižní věže kostela Matky Boží před Týnem* (nepublikovaná zpráva), 2002.
- Kyncl 2007: Tomáš Kyncl, *Výzkumná zpráva č. 088a–07. Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z podkroví kostela katedrály sv. Ducha v Hradci Králové* (nepublikovaná zpráva), Brno 2007.
- Kyncl 2012: Josef Kyncl, *Výzkumná zpráva č. 514-17/12 o dendrochronologickém rozboru dřevěných konstrukčních prvků krovů kostela Matky Boží před Týnem v Praze* (nepublikovaná zpráva), Brno 2012.
- Kyncl 2013: Tomáš Kyncl, *Výzkumná zpráva č. 075-13. Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z jižní věže kostela Panny Marie před Týnem v Praze* (nepublikovaná zpráva), Brno 2013.
- Kyncl 2014: Tomáš Kyncl, *Výzkumná zpráva č. /14. Dendrochronologické datování dveří do sakristie kostela Matky Boží před Týnem v Praze* (nepublikovaná zpráva), Brno 2014.
- Langfelner 2017: Josef Langfelner, *Děkanský chrám svatého Jana Křtitele a Panny Marie Ochránkyně města ve Dvoře Králové nad Labem*, České Budějovice 2017.
- Látal 2004: Hynek Látal, Pozdně gotické kostely v jižních Čechách 1480–1520, *Umění LII*, 2004, s. 136–151.
- Lavička 2013: Roman Lavička, *Pozdně gotické kostely na rožmberském panství, České Budějovice 2013* (Monumenta IV).
- LC I/1: *Liber primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim I/1* (1363–1369), ed. Joseph Emler, Pragae 1874.
- LC I/2: *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim I/2* (1363–1369), ed. Joseph Emler, Pragae 1874.

- LC III–IV: *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiecesim III–IV* (1373–1390), ed. Joseph Emler, Pragae 1879.
- LC V: *Libri quinti confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiecesim V* (1390), ed. Antonius Tingl, Pragae 1865.
- LC VI: *Libri quinti confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiecesim VI* (1399–1410), ed. Antonius Tingl, Pragae 1883.
- LC VII: *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiecesim VII* (1410–1419), ed. Joseph Emler, Pragae 1886.
- LC VIII–X: *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiecesim VIII–X* (1421–1436), ed. Joseph Emler, Pragae 1889.
- LE I: *Libri erectionum archidiecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. I* (1358–1376), ed. Clemens Borový, Pragae 1875.
- LE II: *Libri erectionum archidiecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. II* (1375–1388), ed. Clemens Borový, Pragae 1878.
- LE III: *Libri erectionum archidiecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. III* (1385–1390), ed. Clemens Borový, Pragae 1879.
- LE IV: *Libri erectionum archidiecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. IV* (1390–1397), ed. Clemens Borový, Pragae 1883.
- LE VI: *Libri erectionum archidiecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. IV* (1397–1405), ed. Antonius Podlaha, Pragae 1927.
- Líbal 1946: Dobroslav Líbal, *Pražské gotické kostely*, Praha 1946.
- Líbal 1948: Dobroslav Líbal, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě*, Praha 1948.
- Líbal 1949: Dobroslav Líbal, Stavitelství doby pohusitské, in: Albert Kutal – Dobroslav Líbal – Antonín Matějček, *České umění gotické I. Stavitelství a sochařství*, Praha 1949, s. 33–38.
- Líbal 1960: Dobroslav Líbal, Stálá opevnění doby poděbradské a jagellonské, in: Otakar Frankenberger, *Husitské válečnictví po Lipanech*, Praha 1960, s. 148–184.
- Líbal 1961: Dobroslav Líbal, Architektura gotická, in: Zdeněk Wirth – Augusta Müllerová (ed.), *Architektura v českém národním dědictví*, Praha 1961, s. 53–82.
- Líbal 1967a: Dobroslav Líbal, Stavební historie, in: Olga Novosadová – Josef Hyzler – Dobroslav Líbal – J. Turek, *Praha. Staré Město. Týnský chrám. Stavebně historický průzkum* (elaborát SÚRMO), Praha 1967, s. 60–63.
- Líbal 1967b: Dobroslav Líbal, Stručné uměleckohistorické zhodnocení, in: Olga Novosadová – Josef Hyzler – Dobroslav Líbal – J. Turek, *Praha. Staré Město. Týnský chrám. Stavebně historický průzkum* (elaborát SÚRMO), Praha 1967, s. 91–95.
- Líbal 1970: Dobroslav Líbal, Historické konstrukce a výzkum architektury, in: *Monumentorum tutela. Ochrana pamiatok* 6, Bratislava 1970.
- Líbal 1974: Dobroslav Líbal, Recenze knihy A. Merhautové, *Umění* č. 2, 1974, s. 169.
- Líbal 1978a: Dobroslav Líbal, Praha, Teynkirche, in: *Die Parler und der Schöne Stil 1350–1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgen* 2, Köln 1978, s. 632–633.

- Líbal 1978b: Dobroslav Líbal, Dvůr Králové, St. Johannes d. T., in: *Die Parler und der Schöne Stil 1350–1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgen 2*, Köln 1978, s. 642.
- Líbal 1983a: Dobroslav Líbal, Veřejné stavby Malé Strany a Starého Města za Karla IV. a Václava IV., in: Emanuel Poche (ed.), *Praha středověká*, Praha 1983, s. 279–314.
- Líbal 1983b: Dobroslav Líbal, Architektura. Husitství a doba poděbradská, in: Emanuel Poche (ed.), *Praha středověká*, Praha 1983, s. 335–341.
- Líbal 1983c: Dobroslav Líbal, Vladislavská gotika, in: Emanuel Poche (ed.), *Praha středověká*, Praha 1983, s. 341–356.
- Líbal 1984: Dobroslav Líbal, Gotická architektura, in: *Dějiny českého výtvarného umění I/1*, Praha 1984, s. 145–215.
- Líbal 1994: Dobroslav Líbal, Zaniklá loď svatovítské katedrály, *Zprávy památkové péče* LIV, 1994, č. 9, s. 288–294.
- Líbal 1995: Dobroslav Líbal, Církevní architektura Plzeňska, in: Jiří Fajt (ed.), *Gotika v západních Čechách (1230 – 1530) I* (kat. výst.), Národní galerie v Praze 1995, s. 250–264.
- Líbal 1996a: Dobroslav Líbal, Raně gotické Staré Město a doba Václava I., in: Dobroslav Líbal – Jan Muk, *Staré Město pražské, architektonický a urbanistický vývoj*, Praha 1996, s. 65–120.
- Líbal 1996b: Dobroslav Líbal, Doba lucemburská, in: Dobroslav Líbal – Jan Muk, *Staré Město pražské, architektonický a urbanistický vývoj*, Praha 1996, s. 121–217.
- Líbal 1996c: Dobroslav Líbal, Gotické Staré Město a Josefov, in: Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy 1. Staré Město, Josefov*, Praha 1996, s. 17–26.
- Líbal 1996d: DL (ZV, MŠ) [Dobroslav Líbal (Zuzana Všecková, Michal Šroněk)], Kostel P. Marie před Týnem (architektura), in: Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy 1. Staré Město, Josefov*, Praha 1996, s. 100–104, 109.
- Líbal 2001: Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.
- Líbal – Zahradník 1999: Dobroslav Líbal – Pavel Zahradník, *Katedrála svatého Víta na Pražském hradě*, Praha 1999.
- Liedke 1984: Volker Liedke, Hanns Purghauser, genannt Meister Hanns von Burghausen, sein Neffe Hanns Stethaimer und sein Sohn Stefan Purghauser, die drei Baumeister an St. Martin in Landshut, in: Volker Liedke – Norbert Nussbaum – Hans Puchta, *Beiträge zum Leben und Werk des Meisters Hanns von Burghausen I*, München 1984 (Burghauser Geschichtsblätter 39), s. 1–70.
- Linka 2015: Jan Linka (ed.), *Na okraj Kroniky české*, Praha 2015 (Studia Hageciana I).
- Lisboth 2014: Stefanie Linsboth, Der hochgotische Chor von Maria am Gestade in Wien – Bauintention und Nutzung, *RIHA Journal* 80, 2014, 5. 2. RIHA Journal, www.riha-journal.org, <https://www.riha-journal.org/articles/2014/2014-jan-mar/linsboth-maria-am-gestade>, vyhledáno 20. 8. 2020.
- Liška 1961: Antonín Liška, České sochařství v době slohové proměny kolem roku 1450, *Umění iX*, 1961, č. 4, s. 372–390.

Loch 2012: Jan Loch, *Náhrobníky a epitafy v chrámu Matky Boží před Týnem v Praze 1 – Staré Město*, Praha 2012.

Lüssner 1886: Mauric Lüssner, Vzpomínka na starší mosteckou věž Malostranskou, *Památky archaeologické a místopisné XIII*, 1885–1886, s. 135–136.

Lüssner 1857: Mořic Lüssner, *Archaeologické zprávy z Čech*, Památky archaeologické a místopisné II, 1857, seš. II, s. 91–93.

Madaj – Burdychová 2007: Marek Madaj – Hana Burdychová, Archeologické objevy v kostele sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem při opravách v roce 2007 (předběžná zpráva), *Zpravodaj muzea v Hradci Králové 33*, 2009, s. 173–177.

Mádl 1895: Karel B. Mádl, Řád zedníků a kameníků pražských v XVI. století, *Památky archaeologické a místopisné XVI*, 1895, seš. 10, s. 639–654.

Maloch 1847: Antonín Z. Maloch, Smečno, in: Franz Alexander Heber, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlösser V*, Prag 1847, s. 47–81.

Manuscriptorium: Manuscriptorium, www.manuscriptorium.com, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, sign. Hr-14 (II A 13b), Matěj Litoměřický – Matouš Radouš – Jiří Rychnovský, *Graduál český – letní část*, fol. 256v, https://imagines.manuscriptorium.com/loris/AIPDIG-MVCHK_HR14IIA13B_3VO6396-cs/ID0256V/full/full/0/default.jpg, vyhledáno 20. 8. 2020.

Marek 2017: Jindřich Marek, Václav Koranda mladší. Utrakvistický administrátor a literát, Praha 2017.

Martinek 2007: Karel Martinek, Kamenný svědek promluvil; zatím však řekl jen několik slov. *Dvůr Králové nad Labem. Vlastivědné čtení o našem městě a jeho okolí*, IV. řada, č. 3, 11. 12. 2007, s. 11–18.

Maříková-Kubková a kol. 2019: Jana Maříková-Kubková a kol., *Katedrála viditelná a neviditelná. Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě I*, Praha 2019.

Matějček 1927: Antonín Matějček, *Dějepis umění III*. Umění nového věku I, Část textová, Praha 1927.

Mazancová 2005: Lenka Mazancová, Chrám svatého Ducha v Hradci Králové. Oltáře a oltářní benefícia v době předhusitské, in: *Medaevalia Historica Bohemica X*, Praha 2005, s. 291–321.

Mencl 1943: Václav Mencl, Východočeské kostely z doby kolem roku 1400, *Umění. Sborník pro českou výtvarnou práci XIV*, 1943, seš. 8–9, s. 361–363.

Mencl 1948a: Václav Mencl, *Česká architektura doby lucemburské*, Praha 1948.

Mencl 1948b: Václav Mencl (ed.), *Český Krumlov. Jeho život a umělecký růst*, Praha 1948.

Mencl 1950: Václav Mencl, Románská a gotická hlavice jako prostředek k datování české architektury, *Zprávy památkové péče X*, 1950, seš. 1, s. 1–24.

Mencl 1951–1952: Václav Mencl, Tvary klenebních žeber v české gotické architektuře, *Zprávy památkové péče XI–XII*, 1951–1952, seš. 1–2, s. 268–281, zde s. 278.

Mencl 1957: Václav Mencl, *Tisíc a sto let české stavební tvorby*, Praha 1957.

- Mencl 1960a: Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích, *Zprávy památkové péče* XX, 1960, č. 1, s. 8–153.
- Mencl 1960b: Václav Mencl, Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče* XX, 1960, č. 5–6, s. 181–233.
- Mencl 1961: Václav Mencl, *Plzeň. Sedm kapitol z její výtvarné minulosti*, Plzeň 1961.
- Mencl 1966: Václav Mencl, Kláštor sv. Beňadika nad Hronom, *Vlastivedný časopis* XV, 1966, č. 4, s. 147–160.
- Mencl 1969: Václav Mencl, *Praha*, Praha 1969 (20. svazek edice Památky, řada Státní památkové městské rezervace).
- Mencl 1974: Václav Mencl, *České středověké klenby*, Praha 1974.
- Mencl 1978: Václav Mencl, Architektura, in: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl et al., *Pozdně gotické umění v Čechách 1471–1526*, Praha 1978, s. 73–166.
- Mencl 1985: Václav Mencl, Architektura, in: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl et al., *Pozdně gotické umění v Čechách 1471–1526*, Praha 1985 (2., rozšířené vydání), s. 73–165.
- Menclová 1950: Dobroslava Menclová, O středověkém opevnění našich měst, *Zprávy památkové péče* X, 1950, s. 193–221.
- Menclová 1961: Dobroslava Menclová, Vliv husitských válek na pozdně gotickou fortifikační architekturu, *Umění* IX, 1961, s. 433–471.
- Menclová 1972: Dobroslava Menclová, *České hrady II*, Praha 1972.
- Menčík 1906: Ferdinand Menčík, *Dějiny města Jičína I. Od založení Jičína až do roku 1620*, Jičín 1906.
- Merhautová 1971: Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971.
- Mezník 1990: Jaroslav Mezník, *Praha před husitskou revolucí*, Praha 1990.
- Mikovec – Zap 1865: Ferdinand B. Mikovec – Karel Vladislav Zap, *Starožitnosti a památky země České II*, Praha 1865.
- Miltner 1855: Jindřich O. Miltner, Smečno, *Památky archaeologické a místopisné I*, 1855, seš. 7, s. 325–328, seš. 8, s. 359–368.
- Mikš 1907: František Mikš, Severní portál chrámu P. Marie před Týnem, *Architektonický obzor* VI, 1907, č. 8, 7. 8., s. 32, č. 9, 4. 9., s. 35–36, č. 12, 4. 12., tab. 40.
- Mocker 1882: Josef Mocker, Prašná brána v Praze, *Zprávy spolku architektů a inženýrů v Království českém XVII*, 1882, seš. I-II, s. 1–2.
- Mocker – Tomek 1889: Josef Mocker – Václav Vladivoj Tomek, *Prašná věž v Praze. La Toure des Poudres a Prague. Der Pulverthurm in Prag*, Praha 1889.
- Monheim 2019: Florian Monheim, Straßburger Münster, Cathédrale Notre-Dame de Strasbourg, Westfassade, Portale und Fensterrose, 2019, Bildarchiv Monheim GmbH / Alamy Stock Photo, ID W7TRGA, <https://www.alamy.com/>.
- Mudra 2019: Aleš Mudra, Drobná architektura v kostelním interiéru: místa liturgie, jejich typy a funkce, in: Kateřina Kubínová – Klára Benešová (eds.), *Imago imagines. Výtvarné dílo*

a proměny jeho funkcí v českých zemích od 10. do první třetiny 16. století I, Praha 2019, s. 92–103.

Mudra – Patrný 2015: Aleš Mudra – Michal Patrný, Věžová sanktuaria v českých zemích v období konfesionalizace, *Průzkumy památek XXII*, 2015, č. 1, s. 94–106.

Mudra 2014: Aleš Mudra, *Ikonomografický program pastoforia v Hradci Králové a strategie umírněnosti českého utrakvismu na konci 15. století*, in: Ivo Hlobil – Milan Dospěl (eds.), *Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách. Příspěvky z vědecké konference Hradec Králové, Hradec Králové 2014*, s. 124–131.

Mudra 2017a: Aleš Mudra, *Hradec Králové. Náboženský život do začátku husitských válek*, in: *V oplatce jsi všecek tajně. Eucharistie v náboženské a vizuální kultuře Českých zemí do roku 1620* (ed. Aleš Mudra). Praha 2017, s. 277–279.

Mudra 2017b: Aleš Mudra, *Eucharistická devoce v době husitské a jagellonské (1419–1526)*, in: Aleš Mudra (ed.), *V oplatce jsi všecek tajně. Eucharistie v náboženské a vizuální kultuře Českých zemí do roku 1620*, Praha 2017, s. 280.

Mudra 2017c: Aleš Mudra, *Zařízení kostela sv. Ducha v jagellonském období*, in: Aleš Mudra (ed.), *V oplatce jsi všecek tajně. Eucharistie v náboženské a vizuální kultuře Českých zemí do roku 1620*, Praha 2017, s. 286–297.

Mudra – Ottová 2014: Aleš Mudra – Michaela Ottová, *Trans montes. Podoby středověkého umění v severozápadních Čechách*, Praha 2014.

Muk 1977: Jan Muk, *Praha. Staré Město. Týnský chrám. Stavebně historický průzkum západního průčelí* (elaborát SÚRPMO), Praha 1977.

Muk 1985: Jan Muk, *O pozdně gotických klenbách české architektury*, in: Jaromír Homolka – Josef Krása – Václav Mencl et al., *Pozdně gotické umění v Čechách 1471–1526*, Praha 1985 (2., rozšířené vydání), s. 165–166.

Muk 1996a: Jan Muk, *Pozdní gotika*, in: Dobroslav Líbal – Jan Muk, *Staré Město pražské, architektonický a urbanistický vývoj*, Praha 1996, s. 219–238.

Muk 1996b: Jan Muk, *Prašná brána*, in: Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy 1. Staré město. Josefov*, Praha 1996, s. 132–133.

Muk – Vilímková 1981: Jan Muk – Milada Vilímková, *Stavebně historický průzkum Prahy, Staré Město. Prašná brána. Blok číslo 1137 mezi ulicemi U Obecního domu, U Prašné brány, Na Příkopě* (elaborát SHP SÚRPMO), Praha 1981.

üller 1985: Jan Müller, *K výtvarnému charakteru Českého Krumlova v letech 1420 – 1470*, *Umění XXXIII*, 1985, s. 520–546.

Musílek 2018: Martin Musílek, „Unser stat rathaus“. Staroměstská radnice v Praze a její nejstarší znaková galerie, *Staletá Praha XXXIV*, č. 1, s. 2–42.

NA, APA, karton 810: Národní archiv, Archiv pražského arcibiskupství, karton 810.

NA, ČM 1856–1883, karton 307: Národní archiv, fond České místodržitelství 1856–1883, karton 307.

NA, PM, karton 409, sign. 3/1/1: Národní archiv, fond České místodržitelství – Prezidium, karton 409, sign. 3/1/1.

- NA, PÚ/R, karton 21: Národní archiv, fond Památkový úřad Vídeň, karton 21.
- NA, SMP, sign. A XVII 5, inv. č. 1288/c: Národní archiv, fond Sběrka map a plánů, sign. A XVII 5, inv. č. 1288/c.
- Naňková 1980: [Věra Naňková], heslo Smečno, in: Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 3*, Praha 1980, s. 366–370.
- Nejedlý 1904: ZNjý [Zdeněk Nejedlý], heslo Jan Rokycana, in: *Ottův slovník naučný XXI*, Praha 1904, s. 915–919.
- Nejedlý 1985: Vratislav Nejedlý, poznámky k restaurování severního portálu kostela Panny Marie před Týnem v Praze, *Památky a příroda* 10, 1985, č. 8, s. 465–468.
- Němec 2004: Richard Němec, Peter von Prachatitz als Urheber des Wiener Planes Inv. Nr. 16 817. Eine Typus- und Motivanalyse, *Ars* 37, 2004, č. 1–2, s. 93–111.
- Nesejt – Hrubý 2009: František Nesejt – Vladimír Hrubý, Pozdní gotika ve východních Čechách, in: Ondřej Felcman (ed.), *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 653–689.
- Neuwirth 1891: Joseph Neuwirth, *Peter Parler von Gmünd, Dombaumeister in Prag und seine Familie*, Prag 1891.
- Neuwirth 1893: Joseph Neuwirth, *Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Husitenkriegen I. Allgemeine Verhältnisse, Baubetrieb und Baudenkmale*, Prag 1893.
- Novosadová 1967: Olga Novosadová, Stručné dějiny budovy, in: Olga Novosadová – Josef Hyzler – Dobroslav Líbal, *Praha. Staré Město. Týnský chrám. Stavebně historický průzkum* (elaborát SÚRMO), Praha 1967, s. 1–32.
- Novosadová – Hyzler – Líbal 1967a: Olga Novosadová – Josef Hyzler – Dobroslav Líbal, *Praha. Staré Město. Týnský chrám, stavebně historický průzkum* (elaborát SÚRPMO), Praha 1967.
- Novosadová – Hyzler – Líbal 1967b: Olga Novosadová – Josef Hyzler – Dobroslav Líbal, *Praha. Staré Město. Týnský chrám, stavebně historický průzkum – Obrazová část* (elaborát SÚRPMO), Praha 1967.
- Novosadová – Muk 1964: : O. Novosadová – J. Muk, *Praha, stavebně historický průzkum, Malá Strana, čp. 56/III* (elaborát SHP SÚRPMO), Praha 1964.
- Novosadová – Muk 1979: Jan Muk – Olga Novosadová, *Praha – Malá Strana. Mostecká severní věž. Stavebně historický průzkum* (elaborát SHP SÚRPMO), Praha 1979.
- Novotný 1916: Kamill Novotný, *Chrám Matky Boží před Týnem*, Praha 1916 (Umělecké památky 2).
- Novotný 1917: Kamill Novotný, *Karlův most*, Praha 1917.
- Novotný 1924: Kamill Novotný, *Chrám Matky Boží před Týnem*, Praha 1924 (Umělecké památky 2), 2. vydání.
- Novotný 1925: Kamill Novotný, *Juditin most v Praze, Zprávy památkového sboru hlav. města Prahy VII*, 1925, s. 30–80.
- Novotný 1926: Kamill Novotný, *Juditin most v Praze*, Praha 1926.

Novotný 1938: Kamill Novotný, Chrám Matky Boží před Týnem, in: *Pražské kostely a církevní památky. O chrámu Panny Marie Sněžné zejména*, Praha 1938, nestr.

Novotný – Poche 1947: Kamill Novotný – Emanuel Poche, *Karlův most*, Praha 1947.

Nussbaum 1994: Norbert Nussbaum, *Deutsche Kirchenbaukunst der Gotik*, Darmstadt 1994, s. 2017.

Nymburk 2012: Nymburk, Kostel sv. Jiljí, 2012, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nymburk_Kostel_sv._Jilj%C3%AD.JPG, vyhledáno 20. 8. 2020.

Opitz 1935: Josef Opitz, *Sochařství v Čechách za doby Lucemburků I*, Praha 1935.

Outrata 1986: Jan Jakub Outrata, Kostel Panny Marie před Týnem v Praze – architektonický vývoj ve středověku a současná oprava, in: *Staletá Praha 16*, Praha 1986, s. 147–169.

Palacký 1941: František Palacký, *Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*, edd. Jaroslav Charvát, Praha 1941 (Dílo Františka Palackého II).

Paměti Mikuláše Dačického z Heslova: Paměti Mikuláše Dačického z Heslova I, ed. Antonín Rezek, Praha 1878 (Památky staré literatury české vydávané Maticí Českou, č. 5, řada III).

Paprocký 1602: Bartoloměj Paprocký z Hlahol, *Diadochos id est Svccessio. ginák poslaupnost knijžat a králůw Českých, biskupůw y arcybiskupůw pražských a wssech třech stawůw slawného králowstwj Českého to gest panského, rytjřského a městského*. II. O Stawu Panském a rozmnoženij gehu a odkud který Rod a Erb do tohoto Králowstwj přissel, [Praha, 1602].

Patrný 2015: MP [Michal Patrný], Kostel sv. Petra na žateckém předměstí v Lounech, in: Jan Klípa – Michaela Ottová (eds.), *Bez hranic. Umění v Krušnohoří mezi gotikou a renesancí*, Praha 2015, s. 356–357.

Pečírka 1931: Jaromír Pečírka, O skulpturách severního portálu chrámu Panny Marie před Týnem, in: *Umění. Sborník pro českou výtvarnou práci V*, Praha 1931, s. 23–44.

Peroutková 2013a: Jana Peroutková, Architektonická skulptura chrámu Matky Boží před Týnem v lucemburském období, in: Miroslav Šmied – František Záruba (ed.), *Ve službách českých knížat a králů. Kniha k poctě profesora Jiřího Kuthana*, Praha 2013.

Peroutková 2013b: Jana Peroutková, K severnímu bočnímu portálu a tzv. královským sedilím chrámu Matky Boží před Týnem, in: *Dějiny staveb 2013*, Plzeň 2013, s. 273–280.

Peroutková 2014: Jana Peroutková, *Architektonická skulptura chrámu Matky Boží před Týnem na Strém Městě pražském v lucemburském období* (diplomová práce FF UK v Praze), Praha 2014.

Peroutková 2015a: Jana Peroutková, Kontext architektonické skulptury chrámu Matky Boží před Týnem a Staroměstské radnice v Praze předhusitském období, in: Magdaléna Nová – Marie Opatrná (eds.), *Vidět. Slyšet. Číst. Rozumět. Sborník příspěvků mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů*, Praha 2015, s. 63–68.

Peroutková 2015b: Jana Peroutková, Transforming Babylon into Jerusalem. Chronology and dating of the architectural sculpture of the Church of Our Lady before Týn in the days of the Luxembourgs, *Umění LXIII*, 2015, č. 4, s. 263–288.

- Peroutková 2015c: Jana Peroutková, Týnský chrám v průběhu obnov a restaurování, in: Miroslav Šmied – František Záruba (eds.), *Obrazy uctívané, obdivované a interpretované. Sborník k 60. narozeninám profesora Jana Royta*, Praha 2015, s. 188–198.
- Peroutková 2018: Jana Peroutková, Nástěnné malby v Chrámu Matky Boží před Týnem z doby Václava IV., *Ars* 51, 2018, č. 1–2, s. 33–41.
- Pešina 1959: Jaroslav Pešina, Studie k malířství poděbradské doby, *Umění* VII, 1959, č. 3, s. 196–227.
- Pešina 1965: Jaroslav Pešina, Modlitební kniha Jiřího z Poděbrad, in: *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica* 1. Sborník k sedmdesátinám Jana Květa, Praha 1965, s. 133–146.
- Podlaha – Hilbert 1906: Antonín Podlaha – Kamil Hilbert, *Soupis památek historických a uměleckých. Metropolitní chrám sv. Víta v Praze*, Praha 1906 (Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. Král. hlavní město Praha: Hradčany I).
- Poche – Sudek 1961: Emanuel Poche – Josef Sudek, *Karlův most*, Praha 1961.
- Poche 1933: Emanuel Poche, Okres královédvorský v uměleckém vývoji, in: *Pod Zvičinou. Vlastivědný sborník Jaroměřska a Královédvorská XIII, 1932–1933*, 2. část, s. 54–64.
- Poche 1935a: Emanuel Poche, Umění doby gotické (stať o architektuře), in: Zdeněk Wirth (ed.), *Československá vlastivěda VIII. Umění*, Praha 1935, s. 24–42.
- Poche 1935b: Emanuel Poche, Umění doby gotické, in: Zdeněk Wirth (ed.), *Dějepis výtvarných umění v Československu*, Praha 1935, s. 24–42.
- Poche 1937: Emanuel Poche, *Soupis památek historických a uměleckých v okrese Královédvorském*, Praha 1937 (Soupis památek historických a uměleckých v Republice československé. A. Země česká XLVIII).
- Poche 1961: Emanuel Poche – Josef Sudek, *Karlův most*, Praha 1961.
- Pospíšil 2006: Aleš Pospíšil, Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře. *Architektonické dílo mistra Hanuše a Matěje Rejska* (rigorózní práce), ÚDU FFUK Praha 2006.
- Pospíšil 2009: Aleš Pospíšil, *Zmizelá Kutná Hora*, Praha – Litomyšl 2009.
- Prahl 2004: Roman Prahl, K počátkům a předpokladům dějin umění (František Lothar Ehemant), *Umění* LII, 2004, s. 3–10.
- Prix 2007: Dalibor Prix, O slezsko-českých vztazích ve středověké architektuře doby lucemburské, in: Mateusz Kapustka – Jan Klípa – Andrzej Koziel – Piotr Oszczanowski – Vít Vlnas (eds.), *Slezsko. Perla v České koruně. Historie. Kultura. Umění*, Praha 2007, s. 149–172.
- Prix 2020: Dalibor Prix, Jižní portál presbytáře chrámu sv. Ducha v Hradci Králové, in: Ivo Hlobil – Milan Dospěl (eds.), *Uprostřed Koruny české. Kolektivní monografie NAKI II*, Prostějov 2020, s. 93–112.
- Prokop 1904: August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung II. Des Zeitalter der gotischen Kunst*, Wien 1904.
- Příbyl 2007: [Vladimír Příbyl], Další památková zastavení, in: Petr Chotěbor – Jan Sommer – Vladimír Příbyl, *1137 – 2007. Sv. Gothard ve Slaném v proměnách věků*, Slaný 2007, s. 40–46.

- Razím 1986: Vladislav Razím, Městské opevnění Dvora Králové nad Labem (K metodice památkových konzervací), *Památky a příroda* 10, 1986, s. 577–588.
- Razím 1996: Vladislav Razím, Sakrální stavby v systému obrany středověkých měst, in: *Archaeologia historica* 21, 1996, s. 151–167
- RBM III: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* III. 1311–1333, ed. Joseph Emler, Praeae 1890.
- RBM IV: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* IV. 1333–1346, ed. Joseph Emler, Praeae 1892.
- RDP: *Registra decimarum papalium čili registra desátků papežských z diecezí Pražské*, ed. Wácslaw W. Tomek, Praha 1873.
- Rejchrtová 1985: Noemi Rejchrtová, Obrazoborecké tendence utrakvistické mentality jagellonského období a jejich dosah, in: *Husitský Tábor* 8, Tábor 1985, s. 59–68.
- Rohn 1777: Joannes C. Rohn, *Antiquitas ecclesiarum, capellarum et monasteriorum aliarumque aedium sacrarum discriptus et respective diaecesis Reginae–Hradecensis*, Praeae 1777.
- Royt 2002: Jan Royt, Utrakvistická ikonografie v Čechách 15. a první poloviny 16. století, in: Dalibor Prix (ed.), *Pro arte. Sborník k počtě Ivo Hlobila*, Praha 2002, s. 193–202.
- Royt 2019: Jan Royt, *Praha středověká*, Praha 2019.
- Ržiha 1881: Franz Ržiha, Studien über Steinmetz–Zeichen, *Mittheilungen der k. k. Central–Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst– und historischen Denkmale. Neue Folge* VII, 1881, s. 27–49, 105–117.
- Ržiha 1883: Franz Ržiha, Studien über Steinmetz–Zeichen, *Mittheilungen der k. k. Central–Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst– und historischen Denkmale. Neue Folge* IX, 1883, s. 25–45.
- Sedláček 1887: August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrže království Českého* V, Podkrkonoší, Praha 1887.
- Sedláček 1891: August Sedláček, Listy ze ztracených archivů panských, kteréž se v Paprockého Diadochu připomínají, na pravý čas a pravé udání svedené, *Věstník Královské české společnosti nauk*. Třída filosoficko–historicko–filologická 1890, 1891, č. 16, s. 386–409.
- Sedláček 1900: Sčk. [August Sedláček], Martinic, in: *Ottův slovník naučný* XVI, Praha 1900, s. 919–921.
- Sedláček 1906: Sčk. [August Sedláček], Světecký z Černčic, in: *Ottův slovník naučný* XXIV, Praha 1906, s. 426.
- Schaller 1796: Jaroslaus Schaller, *Beschreibung der königl. Haupt– und Residenzstadt Prag* III, Die Kleinseite, Prag 1796.
- Schifter 2010: Anton Schifter, *Eine Gruppe spätgotischer Sakralbauten im Umfeld der Admonter Bauhütte* (disertační práce Universität Wien), Wien 2010.
- Schmitt 1865: Antonín P. Schmitt, Výpisky z pamětních kněh města Dvoru nad Labem, *Lumír* I, 1865, č. 36, s. 569–572.

- Schmoranz 1863a: František Schmoranz, O nynějším stavu a opravení biskupského hlavního chrámu sv. Ducha v Hradci Králové, in: *Obnovení katedrálního chrámu Páně v Hradci Králové*, Hradec Králové 1863, s. 12–21.
- Schmoranz 1863b: Franz Schmoranz, Uiber den Zustand und die Restauration der Kathedralkirche zum heil. Geist in Königgrätz, in: *Die Restauration der Domkirche zum hl. Geist in Königgrätz*, Königgrätz 1863, s. 13–24.
- Schmoranz 1875a: František Schmoranz, Die Restaurirung des Domes in Königgrätz, *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der kunst- und historischen Denkmale. Neue Folge I*, 1875, s. XXVII–XXXII.
- Schmoranz 1875b: Franz Schmoranz, Restaurationen alter Denkmale in Böhmen, *Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der kunst- und historischen Denkmale. Neue Folge I*, 1875, s. XI–XIV.
- Schock-Werner 1983: Barbara Schock-Werner, *Das Straßburger Münster im 15. Jahrhundert. Stilistische Entwicklung und Hüttenorganisation eines Bürger-Doms*, Köln 1983 (23 Veröffentlichung der Abteilung Architektur des Kunsthistorischen Instituts der Universität zu Köln), s. 153–154.
- Schottky 1831: Julius Max Schottky, *Prag, wie es war und wie es ist I*, Prag 1831.
- Schulz 1911: Antonín Schulz, Tätigkeitsbericht. Böhmen. Königinhof, St. Johann-Kirche, *Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der kunst- und historischen Denkmale. Dritte Folge X*, 1911, č. 7, 335–336, 339.
- Schulz 1913: Antonín Schulz, *Archivní prameny ku poznání života i strážně na širém Královédvorsku od smrti Husovy až do doby Koniášovy*, Dvůr Králové nad Labem 1913.
- Slavík 2000: Jiří Slavík, Církevní architektura v Podorlicku, in: Jiří Mach (ed.), *Křesťanství v Podorlicku. (Historický vývoj od nejstarších dob až do současnosti.)*, Rychnov nad Kněžnou – Dobruška 2000, s. 181–200.
- Slavík 2012: Jiří Slavík, *Zbytky románského kostela ve Dvoře Králové nad Labem a jeho přestavba ve 2. polovině 13. století*, in: *Krkonose – Podkrkonoší 20*, Trutnov 2012, s. 439–445, zvl. s. 441–442.
- SLČ-B: Knihovna Národního muzea, sign. II F 8, fol. 192r–207r.
- SLČ-C: Národní knihovna České republiky, sign. XIX C 19.
- SLČ-G: *Staré letopisy české z rukopisu křižovnického*, eds. František Šimek – Miloslav Kaňák, Praha 1959.
- SLČ-I: Národní knihovna České republiky, sign. XIX. C. 19., fol. 139v–218r.
- SLČ-K: Knihovna Národního muzea, sign. IV E 28, fol. 129r–328r.
- SLČ-M: Národní knihovna České republiky, sign. XIX. A. 50., fol. 185r–457r.
- SLČ-R: *Staré letopisy české z vratislavské rukopisu nvočeským pravopisem*, ed. František Šimek, Praha 1937.
- SLČ-S₁: Černá – Čornej – Klosová 2018, s. 127–261.
- SLČ-S: Knihovna Národního muzea, sign. V E 43, fol. 118r–173r.

- Sojka 2013: Jaroslav Sojka, *Katedrální motivy v české gotické architektuře doby okolo roku 1400* (disertační práce FF UK v Praze), Praha 2013.
- Sojka 2014: Wladyslaw Sojka, Basler Münster, 2014, www.sojka.photo, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Basler_-_Basler_M%C3%BCnster_Westfassade.jpg, vyhledáno 20. 8. 2020.
- SOkA Chrudim, F. Schmoranz st.: Státní okresní archiv Chrudim, fond Rodinný archiv Schmoranzů – Frant. Schmoranz st., Dvůr Králové nad Labem.
- SOkA Trutnov, AM DKnL: Státní okresní archiv Trutnov, fond Archiv města Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11, kn. č. 1, Pamětní kniha 1417–1823, fol. 15r, 22r, 26r.
- Sommer – Varhaník 1986: Jan Sommer – Jiří Varhaník, *Tři neznámé gotické opěrné systémy v Čechách*, Umění XXXIV, 1986, s. 558–560.
- Sommer 1836: J. G. Sommer, *Das Königreich Böhmen. Königgrätzer Kreis*. Bd. IV. Prag 1836.
- SRS VIII: *Politische Correspondenz Breslaus im Zeitalter Georgs von Podiebrad. Zugleich als urkundliche Belege zu Eschenloers Historia Wratislaviensis 1. 1454–1463*, ed. Hermann Markgraf, Breslau 1873 (Scriptores rerum Silesiacarum VIII).
- SRS IX: *Politische Correspondenz Breslaus im Zeitalter Georgs von Podiebrad. Zugleich als urkundliche Belege zu Eschenloers Historia Wratislaviensis 2. 1463–1469*, (ed. Hermann Markgraf), Breslau 1874 (Scriptores rerum Silesiacarum IX).
- Srovnalová 1978: Jitka Srovnalová, *Pražská tvorba Matěje Rejska* (diplomová práce FF UK v Praze), Praha 1978.
- Stefan 1936: Oldřich Stefan, *Pražské kostely*, Praha 1936.
- Stejskal – Voit 1991: Karel Stejskal – Patr Voit, *Iluminované rukopisy doby husitské* (kat. výst.), Národní knihovna v Praze 1990, Praha 1991.
- Stix 1908: Alfred Stix, Die monumentale Plastik der Prager Dombauhütte un die Wende des XIV. und XV. Jahrhunderts, in: *Kunstgeschichtliche Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale* II, Wien 1908, s. 69–132.
- SÚRPMO 1979: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v hlavním městě v Praze, oddělení dokumentačních fondů a knihovny, inv. č. 3581/1–12, *Chrám P. Marie před Týnem. Rekonstrukce exteriéru chrámu*, SÚRPMO [1979].
- Swoboda 1832: Joseph A. Swoboda, *Die Hauptpfarrkirche am Teyne zu Prag*, Praha 1832.
- Swoboda 1940: Karl M. Swoboda, *Peter Parler. Der Baukünstler und Bildhauer*, Wien 1940.
- Šandera 2009: Martin Šandera, Mistr Jan Rokycana a jeho východočeské působení, in: *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308–2008. Historická tradice v dějinách města. Od chrámu ke katedrále. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*, Hradec Králové 2009, s. 33–40.
- Šel 1913: B. Šel, Románská apsida u děkanského kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové, *Památky Archaeologické* XXV, 1913, s. 84–85.

- Šíl 2003: Jiří Šíl, Novogotické úpravy děkanského chrámu sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem a činnost Jednoty pro jeho přestavbu v letech 1887–1901, in: *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2001–2002*, Trutnov 2003, s. 224–232.
- Šíl 2005; Jiří Šíl, Novogotické úpravy děkanského chrámu sv. Jana Křtitele a činnost Jednoty pro přestavbu v letech 1887–1901, *Dvůr Králové nad Labem. Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí III*, 2005, č. 9, 24. 11., s. 12–18.
- Šimák 1906: Josef V. Šimák, Zprávy o zednících a kamenících pražských doby jagellonské, *Památky archaeologické a místopisné XXII*, 1906, seš. 1–2, s. 39–76.
- Šimek – Kaňák 1959: František Šimek – Miloslav Kaňák, K vydání „Starých letopisů českých“ z křižovnického rukopisu, *Staré letopisy české z rukopisu křižovnického*, eds. František Šimek – Miloslav Kaňák, Praha 1959, s. 7–19.
- Šimůnek 2012: Robert Šimůnek, Smečno v pozdním středověku. Počátky rezidenčního města Bořitů z Martinic, *Průzkumy památek XIX*, 2012, č. 1, s. 7–30.
- Škabrada 2003: Jiří Škabrada, *Konstrukce historických staveb*, Praha 2003.
- Šmahel 2000: František Šmahel, *Idea národa v husitských Čechách*, Praha 2000.
- Šperling 1963: Ivan Šperling, *Prašná brána*, Praha 1963.
- Šperling 1964: Ivan Šperling, Obnova Prašné brány, *Památková péče* 24, 1964, s. 43–49.
- Šperling 1965: Ivan Šperling, Rejskova sochařská výzdoba Prašné brány, *Umění XIII*, 1965, s. 403–418.
- Šroněk 1996: MŠ [Michal Šroněk], Kostel P. Marie před Týnem (zařízení), in: Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy 1. Staré Město. Josefov*, Praha 1996, s. 104–109.
- Šroněk 2016: Michal Šroněk, Pražský malířský cech a jeho reprezentace v pozdním středověku a raném novověku, *Umění LXIV*, 2016, č. 5, s. 371–393.
- Štech – Wirth 1915: Václav V. Štech – Zdeněk Wirth, Severní portál chrámu P. Marie před Týnem v Praze, in: Zdeněk Wirth (ed.), *Umělecké poklady Čech II*, Praha 1915, s. 2–3.
- Štorm 1958: Břetislav Štorm, Přehled architektury Hradeckého kraje, in: *Kulturní památky Hradeckého kraje*, Hradec Králové 1958, s. 19–33.
- Štroblová – Altová 2000: Helena Štroblová – Blanka Altová (eds.), *Kutná Hora*, Praha 2000.
- Šůla 1975: Jaroslav Šůla, Staré letopisy české XV. století a jejich královéhradecká větev, in: Vladimír Wolf (ed.), *Od Jana Žižky k Poděbradům*, Hradec Králové 2006, s. 121–153. (Nové vydání studie z roku 1975.)
- Teige 1903: Josef Teige, Příspěvek k dějinám kamenů náhrobních v chrámě P. Marie před Týnem, *Method XXIX*, 1903, č. 7–8, s. 71–74.
- Teige 1910: Josef Teige, *Základy starého místopisu pražského (1437 – 1620) I*, Staré Město pražské I, Praha 1910.
- Timmermann 1999: Achim Timmermann, Two Parlerian Sacrament Houses and their Microarchitectural Context, *Umění XLVII*, 1999, s. 400–412.
- Tobolka 1908: Zdeněk Tobolka, O životě a spisech Pavla Židka, in: *M. Pavla Židka Spravovna*, ed. Zdeněk Tobolka, Praha 1908, s. I–VIII.

Tomek 1866: Wácslaw Wladiwoj Tomek, *Základy starého místopisu pražského I. Staré město Pražské*, Praha 1866.

Tomek 1871: Wácslaw Wladiwoj Tomek, *Dějepis města prahy II*, Praha 1871.

Tomek 1872: Wácslaw Wladiwoj Tomek, *Základy starého místopisu Pražského III – V*, Praha 1872.

Tomek 1889: Vácslav Vladivoj Tomek, Zprávy dějepisné, in: Josef Mocker – Vácslav Vladivoj Tomek, *Prašná věž v Praze. La Toure des Poudres a Prague. Der Pulverthurm in Prag*, Praha 1989, nestr.

Tomek 1891: Wácslaw Wladiwoj Tomek, *Dějepis města Prahy VIII*, Praha 1891.

Tomek 1893: Vácslav Vladivoj Tomek, *Dějepis města Prahy III*, Praha 1893 (2. rozšířené vydání).

Tomek 1905: Vácslav Vladivoj Tomek, *Dějepis města Prahy V*, Praha 1905 (2. rozšířené vydání).

ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03: Ústav dějin umění Akademie věd České republiky, v. v. i., fototéka, inv. č. 1105/03.

Uličný 2001: Petr Uličný, Městské znamení v kostele sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem, in: *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově 2000*, Trutnov 2001, s. 193–196.

Uličný 2005: Petr Uličný, Kostel sv. Jakuba v Jičíně a jeho příspěvek k architektuře kolem roku 1400: symbolika, geometrie, konstrukce, *Průzkumy památek XII*, 2005, č. 2, s. 121–150.

Úlovec 2005: JU [Jiří Úlovec], Směčno, in: Jiří Úlovec – Zdeněk Fišera – Petr Chotěbor (eds.), *Encyklopedie českých tvrzí III. S–Ž*, Praha 2005, s. 716–718.

Urbánek 1915: Rudof Urbánek, *České dějiny III, Věk poděbradský 1*, Praha 1915.

Urbánek 1918: Rudolf Urbánek, *České dějiny III, Věk poděbradský 2*, Praha 1918.

Urbánek 1924: Rudolf Urbánek, *Konec Ladislava Pohrobka*, Praha 1924 (Rozpravy České akademie věd a umění. Třída I, č. 67).

Urbánek 1930: Rudolf Urbánek, *České dějiny III, Věk poděbradský 3*, Praha 1930.

Urbánek 1952: Rudolf Urbánek, K ikonografii Jiřího krále, in: *Věstník České akademie věd a umění 61*, Praha 1952, s. 50–62.

Urbánek 1957: Rudolf Urbánek, K ikonografii Jiřího krále, in: idem, *Z husitského věku. Výbor historických úvah a studií*, Praha 1957, s. 235–248.

Urbánek 1962: Rudolf Urbánek, *České dějiny III, Věk poděbradský 4*, Praha 1962.

Václavík 2008: František R. Václavík, Stavební vývoj do r. 1485, in: Vladimír Hrubý a kol., *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času. Katedrála a její sousedé*, Hradec Králové 2008, s. 32–43.

Velc 1904: Ferdinand Velc, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém XX. Politický okres Slanský*, Praha 1904.

Veselý 1928: Josef Veselý, *Karlův kamenný most pražský. Děje mostu, jeho památky a katliolčtí svatí*, Praha 1928.

Viollet-le-Duc 1856: Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc, *Dictionnaire raisonné de l'architecture française du XIe au XVIe siècle* V, Paris 1856.

Viták 1867: Antonín Konstantin Viták, *Dějiny královského věnného města Dvora Králové nad Labem. K oslavě padesátileté památky nalezení rukopisu Kralodvorského*, Praha 1867.

Vítovský 2004a: JV [Jakub Vítovský], Matěj (Matiáš) ze Žatce, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 407.

Vítovský 2004b: JV [Jakub Vítovský], Parlář, Michael, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 476–477.

Vítovský 2004c: JV [Jakub Vítovský], Petr z Prachatic, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 494.

Vítovský 2004d: JV [Jakub Vítovský], Petr (Petrus), kameník v Praze, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 495.

Vítovský 2004d: JV [Jakub Vítovský], Václav ze Žlutic, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 680.

Vítovský 2004f: Jakub Vítovský, Petr z Prachatic – stavitel vídeňského a pražského dómu (†1429), *Ars* 37, 2004, č. 1–2, s. 112–136.

Vítovský 2007: Jakub Vítovský, *Historie výstavby (1342–1502)*, in: Ondřej Ševců a kol., *Karlův most*, Praha 2007.

Vítovský 2009: Jakub Vítovský, *Stavebníci a mistři panovnického chrámu Sv. Ducha v Hradci Králové – architektura a skulptura na rozhraní Janovy a Karlovy éry*, in: Jiří Štěpán (ed.), *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308–2008. Historická tradice v dějinách města. Od chrámu ke katedrále. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové, Ústí nad Orlicí 2009*, s. 97–112.

Vítovský – Vlček 2004: JV (PV) [Jakub Vítovský – Pavel Vlček], Rejsek z Prostějova, Matouš, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 543.

Vlček 2004: PV [Pavel Vlček], Grueber, (Anton) Bernhard, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 205–206

Vlček 2016: Pavel Vlček, *Bohemian Protestant Church Architecture*, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *From Hus to Luther. Visual Culture in the Bohemian Reformation (1380–1620)*, Turnhout 2016 (Medieval Church Studies 33), s. 143–164.

Vocel 1866: Jan Erazim Vocel, *Corespondenzen. Aus Prag, Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* XI, 1866, s. CXL–CXLI.

Vojtíšek 1913a: Václav Vojtíšek, *Výměna kalichu sochou Panny Marie na kostele Týnském*, *Věstník obecní král. hlav. města Prahy* XX, 1913, č. 7, 3. 4., s. 142.

Vojtíšek 1913b: Václav Vojtíšek, *K dějinám mostu pražského*, *Za starou Prahu. Věstník Klubu za starou Prahu* IV, 1913, s. 27–28.

Vojtíšek 1913c: Václav Vojtíšek, *Socha P. Marie na kostele Týnském*, *Za starou Prahu. Věstník Klubu Za starou Prahu* IV, 1913, č. 6, 18. 7., s. 36.

- Wiesenfeld 1844: [Karl Wiesenfeld], Andenken an die dritte Versammlung deutscher Architekten und Ingenieure zu Prag, im Jahre 1844, *Allgemeine Bauzeitung* IX, 1844, s. 251–261.
- Winter 1890: Zikmund Winter, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku* I, Praha 1890.
- Winter 1891: Zikmund Winter, Nové obrazy na chrám Týnský po bitvě Bělohorské, *Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému* XVII, 1891, č. 3, 31. 3., s. 28–29.
- Winter 1906: Zikmund Winter, *Dějiny řemesla a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*, Praha 1906.
- Wirth 1919: Zdeněk Wirth, Periodizace dějin českého umění, in: *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1918*, Praha 1919, s. 42–48.
- Wirth 1932: Zdeněk Wirth, *Praha v obraze pěti století*, Praha 1932.
- Wirth 1957: Zdeněk Wirth a kol., *Umělecké památky Čech*, Praha 1957.
- Wolf 1967: Vladimír Wolf, Hospodářské poměry na nejhornějším Labi do konce 14. století, in: *Krkonoše Podkrkonoší 3. Vlastivědný sborník muzeum Trutnov. Část historická I*, Trutnov 1967, s. 46–54.
- Zahradník 1996: Národní archiv, fond Archiv stavebně historických průzkumů, č. 509, Pavel Zahradník, *Kutná Hora, chrám sv. Barbory. Přípravná etapa průzkumů. A5) Dějiny objektu* (nepublikovaný elaborát SHP), MURUS 1996.
- Zahradník 2005: Pavel Zahradník, *Karlův most. Dějiny objektu* (nepublikovaný strojopis pro elaborát SHP), Praha 2005, nestr.
- Zahradník 2007: Pavel Zahradník, *Dějiny objektu* (nepublikovaný strojopis pro elaborát SHP kostela sv. Ducha v Hradci Králové), [2007], nestr.
- Zahradník 2008: Pavel Zahradník, Dějiny objektu, in: Jan Beránek – Pavel Zahradník – Lucie Chotěborská, *Jičín. Kostel sv. Ignáce. Stavebněhistorický průzkum* (nepublikovaný elaborát SHP), Praha 2008, s. 4–56.
- Zap 1854a: Karel Vladislav Zap, Týnský chrám, hlavní kostel Starého města Pražského, *Památky archaeologické a místopisné* I, 1854, seš. 1, s. 9–21, 52–68, seš. 3, 101–111.
- Zap 1854b: Karel Vladislav Zap, Donášky a doplňky o chrámě Týnském, *Památky archaeologické a místopisné* I, 1854, seš. 3, 192.
- Zap 1858: Karel Vladislav Zap, Biskupský hlavní chrám sv. Ducha v Králové Hradci, *Památky archaeologické a místopisné* III, 1858, seš. IV., s. 160–186.
- Zap 1860: Z., František Palacký, List kamenického cechu Starého města Pražského Kutnohorským z r. 1489, *Památky archaeologické a místopisné* IV, 1860, seš. IV., s. 187.
- Zap 1862: p. [Karel Vladislav Zap], heslo Čechy. Dějiny výtvarných umění. Stavitelství, in: František Ladislav Rieger (ed.), *Slovník naučný* II, Praha 1862, s. 442–455.
- Zap 1863: Karel Vladislav Zap, *Versuch einer kurzen Geschichte der bildenden Künste in Böhmen. Separatabdruck der deutschen Ausgabe des Artikels „Čechy“ im II. Bande des „Slovník naučný“ unter dem Titel „Böhmen. Land und Volk“*, Prag 1863.

Zap 1868: Karel Vladislav Zap, *Praha. Popsání hlavního města království českého obsahující jeho dějiny*, Praha 1868.

Záruba 2012: František Záruba, *Hradní kaple v Čechách* (disertační práce FF UK v Praze), Praha 2012.

Záruba 2014: František Záruba, *Hrady Václava IV. Od nedobytného útočiště k pohodlné rezidenci*, Praha 2014.

Záruba 2016: František Záruba, *Hradní kaple III. Doba poděbradská a jagellonská*, Praha 2016 (Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium XXIV).

Žáry 2003: JŽ [Juraj Žáry], Bratislava, Dóm sv. Martina, in: Dušan Buran a kol., *Dějiny slovenského výtvarného umenia. Gotika*, Bratislava 2003, s. 635–638, č. kat. 1.3.20.

Žídek: *M. Pavla Židka Spravovna*, ed. Zdeněk Tobolka, Praha 1908.

Seznam vyobrazení

1. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí. Foto: aut.
2. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, situace starších staveb před jihovýchodní stranou kostela. Reprodukce: Herain 1890, obr. II/B na s. 138
3. Praha, půdorys Týnského bloku s vyhodnocením stavebního vývoje z elaborátu SHP SÚRPMO. NPÚ, GnŘ, inv. č. N101639. Foto: NPÚ, GnŘ
4. Adolf Knauer, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní pohled, 1934, IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha
5. Josef Srdínko, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní pohled, 1864. IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha
6. Josef Srdínko (?), Praha, kostel Panny Marie před Týnem, podélný řez, 1864, AHMP, SMP, sign. MAP P I 3/1431. Foto: AHMP
7. Adolf Knauer, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, příčný řez, 1934. IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha
8. Praha, kostel Panny Marie před Týnem od jihovýchodu. Foto: aut.
9. Praha, kostel Panny Marie před Týnem od severu. Reprodukce: SÚRPMO 1979
10. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez. ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.
11. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, připojení hlavní lodi k presbytáři na jižní straně. Foto: aut.
12. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, připojení hlavní lodi k presbytáři na severní straně. Foto: aut.
13. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, podkroví jižní boční lodi, severozápadní kout s vyznačením spáry připojení jižní zdi hlavní lodi k severovýchodnímu nároží jižní věže z kvádrového zdiva. Foto a kresba: aut.
14. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, dolní ochoz západního průčelí, dodatečně připojení římsy jižní věže k římsce jihozápadního opěráku hlavní lodi. Foto: aut.
15. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí jižní věže pod dolním ochozem s vyznačením horizontální spáry v úrovni koruny kvádrového zdiva a vertikální spáry připojení jižní věže k hlavní lodi. Foto a kresba: aut.
16. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí zvonové nástavby jižní věže. Foto: aut.
17. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, vyznačení místa změny materiálu opěráků bočních stran hlavní lodi v úrovni korunních říms bočních lodí, vlevo na jižní, vpravo na severní straně. Foto a kresba: aut.
18. Praha, kostel Panny Marie před Týnem od jihovýchodu s přibližným vyznačením výškové úrovně dosažené na konci 14. století. Foto a kresba: aut.
19. Praha, kostel Panny Marie před Týnem západní průčelí s vyznačením výškové úrovně dosažené do začátku 15. století. Foto a kresba: aut.

20. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní strana severozápadní věže s vyznačením výškové úrovně dosažené do začátku 15. století. Foto a kresba: aut.
21. Jan Kozel – Michael Peterle, Praga Bohemiae Metropolis, Accuratissime expressa 1.5.6.2., dřevoryt, 1562, výřez s Týnským kostelem. Reprodukce: Wirth 1932, obr. 3
22. Kašpar Bechteler, dřevěný reliéf v katedrále sv. Víta v Praze, 1621–1623, výřez s Týnským kostelem. Foto: aut.
23. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez. ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.
24. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, znak Jana Rokycany (?) na severozápadním opěráku hlavní lodi, zrekonstruovaný v roce 1866. Foto: aut.
25. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí pod dolním ochozem. Foto: aut.
26. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí hlavní lodi Foto: aut.
27. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, kružba okna a ochoz západního průčelí hlavní lodi Foto: aut.
28. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, ochoz západního průčelí hlavní lodi nad jihozápadním opěrákem. Foto: aut.
29. Antonín Alexander, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, chrlič ze severního nároží severozápadního opěráku hlavní lodi, 18. května 1934. AHMP, SF, sign. I 4756. Foto: AHMP
30. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, maska na jižním nároží severozápadního opěráku hlavní lodi. Foto: aut.
31. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, chrlice na jihozápadním opěráku hlavní lodi, vlevo na severním, vpravo na jižním nároží. Reprodukce: SÚRPMO 1979
32. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, římsa ochozu západního průčelí hlavní lodi, nahoře s připojenou jižní, dole vlevo se severní, věží, vpravo římsa jižní věže. Foto: aut.
33. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, maska na severním nároží severozápadního opěráku hlavní lodi pod římsou ochozu. Foto: aut.
34. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, maska na severním nároží jihozápadního opěráku hlavní lodi pod římsou ochozu. Foto: aut.
35. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi. Foto: aut.
36. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi. Foto: aut.
37. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi, fragmenty originálních fiál mezi arkádami nad znakovými deskami. Foto: aut.
38. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi, fragmenty původní výzdoby, krab vlevo dole asi z roku 1868. Foto: aut.
39. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, podélné strany hlavní lodi, nahoře jižní, dole severní. Foto: aut.
40. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, interiér hlavní lodi, pohled k západu a detail severní stěny. Foto: aut.

41. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, záklenek okna závěru presbytáře v podkroví. Foto: aut.
42. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, přístěnné žebro hlavní lodi v podkroví. Foto: aut.
43. František Mikš, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál s návrhy oprav, 1906, IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha
44. Jan Kříženecký, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál před opravou, 18. června 1906. AHMP, SF, sign. XI 137. Foto: AHMP
45. Jan Kříženecký, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál před opravou, horní řada baldachýnů na západní straně, 18. června 1906. AHMP, SF, sign. XI 147. Foto: AHMP
46. Jan Kříženecký, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál před opravou, horní řada baldachýnů a konzoly pod výběhem arkády na východní straně, 18. června 1906. AHMP, SF, sign. XI 150. Foto: AHMP
47. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní předsíň, konzoly pod výběhem arkády, nahoře na západní straně, dole na východní straně. Foto: aut.
48. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál, detaily baldachýnů pod výběhy klenby předsíně, nahoře na východní, dole na západní straně. Foto: aut.
49. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, klenba s arkádou severní předsíně. Foto: aut.
50. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál před opravou, detail hlavy ve vrcholu arkády, 1909. AHMP, MHMP I, ZÚ 1901–1920, karton 312, sign. Z 2/11. Foto: AHMP
51. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, klenba s arkádou severní předsíně. Foto: aut.
52. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, žebra klenby severní předsíně. Foto: aut.
53. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, profilace ostění západního okna hlavní lodi. Foto: aut.
54. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, profilace arkády a žebra klenby severní předsíně. Měření a kresba: Lucie Beránková a aut.
55. Jan Kříženecký, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, svorník klenby severní předsíně, 18. června 1906. AHMP, SF, sign. XI 146. Foto: AHMP
56. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, svorník klenby severní předsíně, 1930/1940. Foto: Bildarchiv Foto Marburg, č. fm58077
57. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí severní věže s vyznačením spáry připojení k hlavní lodi. Foto a kresba: aut.
58. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, jihovýchodní kout severní věže s vyznačením spáry připojení věže k severní zdi hlavní lodi. Foto a kresba: aut.
59. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí zvonové nástavby severní věže. Foto: aut.
60. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, vlys pod římsou dolního ochozu západního průčelí severní věže. Foto: aut.

61. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, portál západního průčelí zvonové nástavby severní věže z dolního ochozu s detaily konzol a baldachýnu vlevo od okna zvonice. Foto: aut.
62. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severozápadní věž, detaily hlavní římsy. Foto: aut.
63. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí hlavní lodi, schéma výskytu kamenických značek, po stranách v sloupci přehled značek na bočních stranách hlavní lodi, vpravo dole značky na severní předsíni (značky zjednodušeny, bez měřítko). Kresba: aut. do upravených plánů Františka Mikše z roku 1911 (IPR Praha, inv. č. 2392/4)
64. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, schéma hlavních stavebních fází. Kresba: aut. do upravených plánů Františka Mikše z roku 1911 (IPR Praha, inv. č. 2392/4)
65. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní pohled, schéma hlavních stavebních fází. Kresba: aut. do upraveného plánu Adolfa Kauera z roku 1934 (IPR Praha, inv. č. 2392/4)
66. František Mikš, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, rozlišení stavebních fází severní předsíně, 1906. AHPM, MHMP I, ZÚ 1901–1920, karton 312, sign. Z 2/11. Foto: AHMP
67. Landshut, kostel sv. Martina, kazatelna, kolen 1422 (do 1429). Foto: Bildarchiv Foto Marburg, č. 124.796
68. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, kazatelna. Foto: aut.
69. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, liliový vlys: vlevo nahoře štít, dole korunní římsa, vpravo dole kazatelna, nahoře arkatura arkády severní předsíně. Foto: aut.
70. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, klenby bočních lodí, vlevo jižní, vpravo severní, pohled k západu. Foto: aut.
71. Friedrich Schmidt, Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, východní pohled, 1864. AkBild Wien, inv. č. 19038. Foto: aut.
72. Robert Sohngengberger, Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, řez, 1864. AkBild Wien, inv. č. 19053. Foto: aut.
73. Andreas Groll, Praha, Malostranské věže Karlova mostu od jihovýchodu, výřez, 1856. AHMP, SF, sign. VI 2/19. Foto: AHM
74. František Friedrich, Praha, Malostranské věže Karlova mostu od jihovýchodu, výřez, po 1871. AHMP, SF, sign. VI 13/45. Foto: AHMP
75. Friedrich Schmidt, Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, detail výzdoby východního nebo západního průčelí, 1864. AkBild Wien, inv. č. 19041. Foto: aut.
76. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, původní architektonické články z fasád věže druhotně osazené na západní stěně ve druhém patře věže. Foto: aut.
77. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, nahoře vlevo zrekonstruovaná výzdoba východního průčelí, vpravo originální vlys, dole západní průčelí a zrekonstruované východní okno prvního patra. Foto: aut.

78. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, konzoly pod středními nikami východního a západního průčelí. Foto: aut.
79. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, konzola pod východním výběhem arkády severní předsíně. Foto: aut.
80. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, maska na severním nároží jihozápadního opěráku hlavní lodi pod hlavní římsou. Foto: aut.
81. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, konzola druhotně umístěná ve věži, pravděpodobně ze severozápadního nároží hlavní římsy. Foto: aut.
82. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, nahoře konzola z průčelí osazená ve věži, dole konzoly přípor nik druhého patra západního průčelí. Foto: aut.
83. Slaný, kostel sv. Gotharda, svorník klenby presbytáře. Foto: Marek Pařízek
84. Smečno, zámek, přípory klenby kaple sv. Anny na severní straně. Foto: aut.
85. Smečno, zámek, výběh klenby kaple sv. Anny. Foto: aut.
86. Smečno, zámek, klenba kaple sv. Anny, nahoře západní část, dole pohled do presbytáře. Foto: aut.
87. Smečno, zámek, znaková deska Bořity z Martinic na východní fasádě závěru kaple sv. Anny. Foto: aut.
88. Smečno, zámek, znaková deska s aliančním znakem vladkyň z Daliměřic a Odic (?) na severovýchodní fasádě závěru kaple sv. Anny. Foto: aut.
89. Smečno, zámek, znaková deska s aliančním znakem vladkyň z Daliměřic a Odic (?) na severovýchodní fasádě závěru kaple sv. Anny. Foto: aut.
90. Práce jednoho kameníka: vlevo nahoře konzola jihozápadní věžice hlavního ochozu severní Malostranské věže Karlova mostu, vlevo dole jižní chrlič ochozu a vlys pod spodní nikou štítu na západním průčelí hlavní lodi Týnského kostela, vpravo hlavice klenebních přípor v kapli sv. Anny zámku ve Smečně. Foto: aut.
91. Jindřich Eckert, Praha, Prašná brána, 1887. AHMP, SF, sign. XII 247. Foto: AHMP
92. Praha, Prašná brána, západní průčelí. Foto: aut.
93. Jindřich Eckert, Praha, Prašná brána, před 1886. AHMP, SF, sign. XII 251. Foto: AHMP
94. Praha, Prašná brána, první patro západního průčelí. Foto: aut.
95. Praha, vlevo nahoře severní věž kostela Panny Marie před Týnem, dále detaily výzdoby Prašné brány. Foto: aut.
96. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, obnovený chrlič hlavního ochozu severní věže. Foto: SÚRPMO 1979
97. Praha, chrlič s kostela sv. Barbory v Kutné Hoře v Lapidáriu Národního muzea. Foto: Denkstein – Drobná – Kybalová 1958, obr. 96 na s. 126
98. Johann Stouda, Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, jižní pohled, 1848. Soukr. sb. Foto: aut.
99. František Schmoranz st., Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, půdorys a detaily, 1872. SOKA Chrudim, F. Schmoranz st., inv. č. 63. Foto: Čevonová 2014b, obr. 4 na s. 6

100. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, půdorys. Zaměření: Eliška Racková 2017
101. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, klenba síňového trojlodí ze západní kruchty. Foto: aut.
102. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, klenební konzoly trojlodí. Foto: aut.
103. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, konzoly klenby trojlodí. Foto: aut.
104. Matěj Litoměřický – Matouš Radouš – Jiří Rychnovský, Graduál český – letní část, fol. 256v, Hradec Králové, kostel sv. Ducha. MVČ HK, sign. Hr-14 (II A 13b). Foto: Manuscriptorium
105. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, interiér trojlodí. Foto: aut.
106. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, konzola klenby trojlodí. Foto: aut.
107. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, svorník klenby západní kruchty. Foto: aut.
108. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, západní kruchta. Foto: aut.
109. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, žebra klenby a arkáda středního pole západní kruchty, profilace žebra. Foto a kresba: aut.
110. Tuchoraz, žebra klenby průjezdu tvrze. Foto: aut.
111. Slaný, kostel sv. Gotharda, žebra klenby presbytáře. Foto: Marek Pařízek
112. Chrudim, kostel Nanebevzetí Panny Marie, hlavice pilíře trojlodí. Foto: aut.
113. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, vlys pod římsou pilíře arkády středního pole západní kruchty. Foto: aut.
114. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, hlavice sloupů trojlodí. Foto: aut.
115. Matěj Rejsek, kazatelna v kostele sv. Vavřince v Kaňku. Foto: aut.
116. Profilace říms soklů: zleva sloupů trojlodí kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem, pilířů arkády středního pole západní kruchty kostela sv. Ducha v Hradci Králové, sloupů trojlodí kostela sv. Josefa (dnes sv. Ignáce) v Jičíně. Foto: aut.
117. Olomouc, kamenné sochy sv. Petra a Pavla ze zbořeného kostela Panny Marie na Předhradí. Foto: Hlobil 1999, obr. na s. 292–293
118. Vratislav, reliéf sloupu západní předsíně katedrály Panny Marie. Foto: aut.
119. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, konzola klenby trojlodí. Foto: aut.
120. Litice nad Orlicí, reliéf na vstupní bráně hradu. Foto: aut.
121. Litice nad Orlicí, vstupní brána hradu a znaková deska krále Jiřího z Poděbrad. Foto: aut.
122. Tuchoraz, brána průjezdu tvrze a znaková deska Mikuláše Svitáčka z Landštejna. Foto: aut.
123. Svídnice, kostel sv. Stanislava a Václava, pohled o jihovýchodu. Reprodukce: Prix 2007, obr. 13 na s. 157
124. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, pohled od jihovýchodu. AHMP, SF, sign. V 14/17. Foto: AHMP
125. Vídeň, kostel Panny Marie am Gestade, západní průčelí. Foto: archiv aut.
126. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí hlavní lodi. Kresba: aut. do upravených plánů Františka Mikše z roku 1911 (IPR Praha, inv. č. 2392/4)

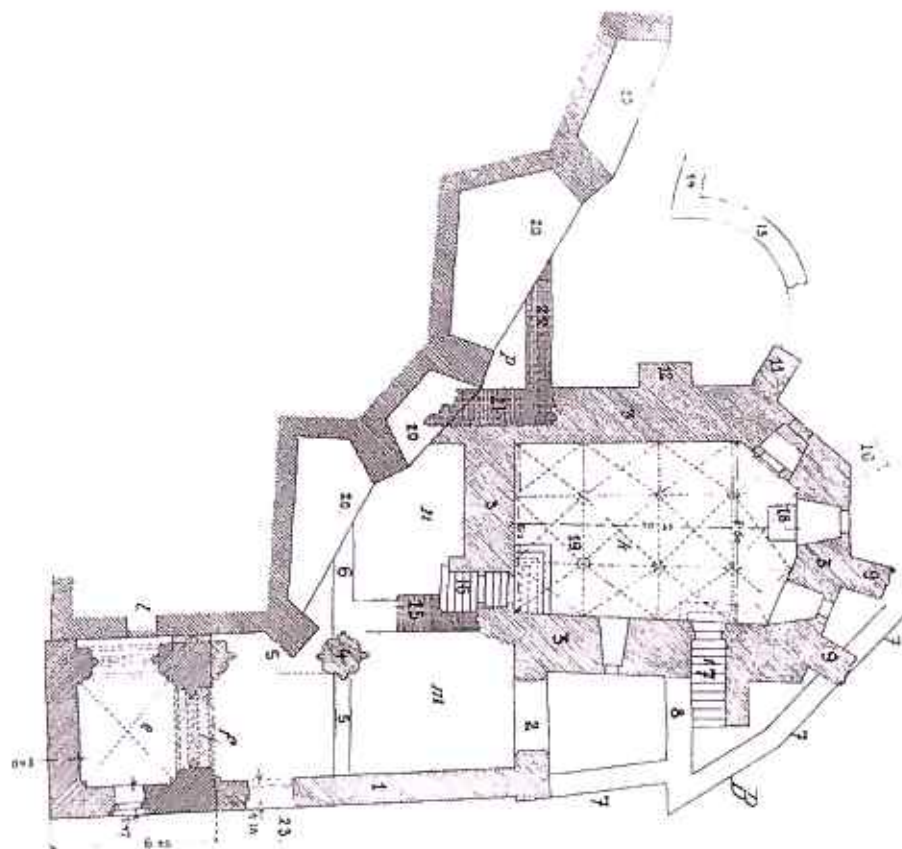
127. Praha, katedrála sv. Víta, severovýchodní okna závěru vysokého chóru. Foto: aut.
128. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, jižní okno hlavní lodi. Foto: aut.
129. Praha, katedrála sv. Víta, okna závěru vysokého chóru. Foto: aut.
130. Bratislava, katedrála sv. Martina, okna jižní strany presbytáře. Foto: aut.
131. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, okna jižní strany hlavní lodi. Foto: SÚRPMO 1979.
132. Praha, katedrála sv. Víta, jižní průčelí přízemí jižní věže. Foto: aut.
133. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, ochoz západního průčelí hlavní lodi. Foto: aut.
134. Marburk, kostel sv. Alžběty, západní průčelí. Foto: Bildarchiv Foto Marburg, č. LA 6.225/31
135. Štrasburk, katedrála Panny Marie, západní průčelí. Reprodukce: Frankl 1962, obr. 90
136. Štrasburk, katedrála Panny Marie, západní průčelí. Foto: Monheim 2019
137. Colmar, katedrála sv. Martina od jihozápadu. Foto: Boes 2017
138. Praha, kostel Panny Marie před Týnem od západu. Foto: aut.
139. Nymburk, kostel sv. Mikuláše (dnes sv. Jiljí): vlevo západní průčelí, vpravo nahoře ochoz jihozápadní věže. Reprodukce obr. vlevo: Nymburk 2012, foto obr. vpravo nahoře: Marek Pařízek
140. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, ochoz západního průčelí hlavní lodi. Foto: aut.
141. Basilej, katedrála Panny Marie, západní průčelí. Reprodukce: Sojka 2014
142. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí. Foto: aut.
143. Basilej, katedrála Panny Marie, západní průčelí. Reprodukce: Sojka 2014
144. Rottweil, Kapellenkirche, západní věž. Foto: aut.
145. Ulm, katedrála Panny Marie, hlavní římsa severní boční lodi. Foto: aut.
146. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, ochoz západního průčelí hlavní lodi. Foto: aut.
147. Liliové vlysy: vlevo nahoře kaple sv. Václava v katedrále sv. Víta v Praze, vlevo dole radní síň Staroměstské radnice, vpravo nahoře hlavní římsa západního průčelí hlavní lodi Týnského kostela, vpravo uprostřed hlavní římsa severní boční lodi katedrály v Ulmu, vpravo dole tzv. Zikmundova věž dómu v Košicích. Reprodukce obr. vlevo nahoře: Maříková-Kubková a kol. 2019, obr. na s. 341, ostatní foto: aut.
148. Praha, Staroměstská věž Karlova mostu, detail arkády nad sochou sv. Víta na východním průčelí. Foto: aut.
149. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, detail arkády severní předsíně. Foto: aut.
150. Praha, Ulm, katedrála Panny Marie, detail arkády západní předsíně. Foto: aut.
151. Praha, kostel Panny Marie, detail vlysu pod dolním ochozem západního průčelí severní věže. Foto: aut.
152. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi s vyznačením pravděpodobně originálních částí (šedě). Kresba: aut. do upraveného plánu Františka Mikše z roku 1911 (IPR Praha, inv. č. 2392/4)

153. F. Lorenz, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, výřez. Foto: Zap 1854, obr. 2
154. Josef Srdínko, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, výřez, 1864. IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha
155. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez, ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.
156. Josef Srdínko, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, výřez s kružbou západního okna hlavní lodi, 1864. IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha
157. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, kružba západní okno hlavní lodi z roku 1866. Foto: aut.
158. Praha, katedrála sv. Víta, okno Martinické kaple. Foto: aut.
159. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez s originální kružbou západního okna hlavní lodi. ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.
160. Kolín, kostel sv. Bartoloměje, kružba západního okna severní strany chóru. Foto: aut.
161. Kutná Hora, kostel sv. Barbory, kružba nad vstupem do sakristie. Foto: aut.
162. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez s originální kružbou západního okna hlavní lodi. ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.
163. Hradec Králové, kovová mříž pastoforia Matěje Rejska v kostele sv. Ducha v Hradci Králové. Foto: Cibulka 1931
164. Chrudim, kamenné zábradlí venkovního schodiště kostela sv. Michala. Foto: aut.
165. Praha, Staroměstská věž Karlova mostu, detail konzoly přípory na jihovýchodním nároží přízemí. Foto: aut.
166. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, konzola pod východním výběhem arkády severní předsíně. Foto: aut.

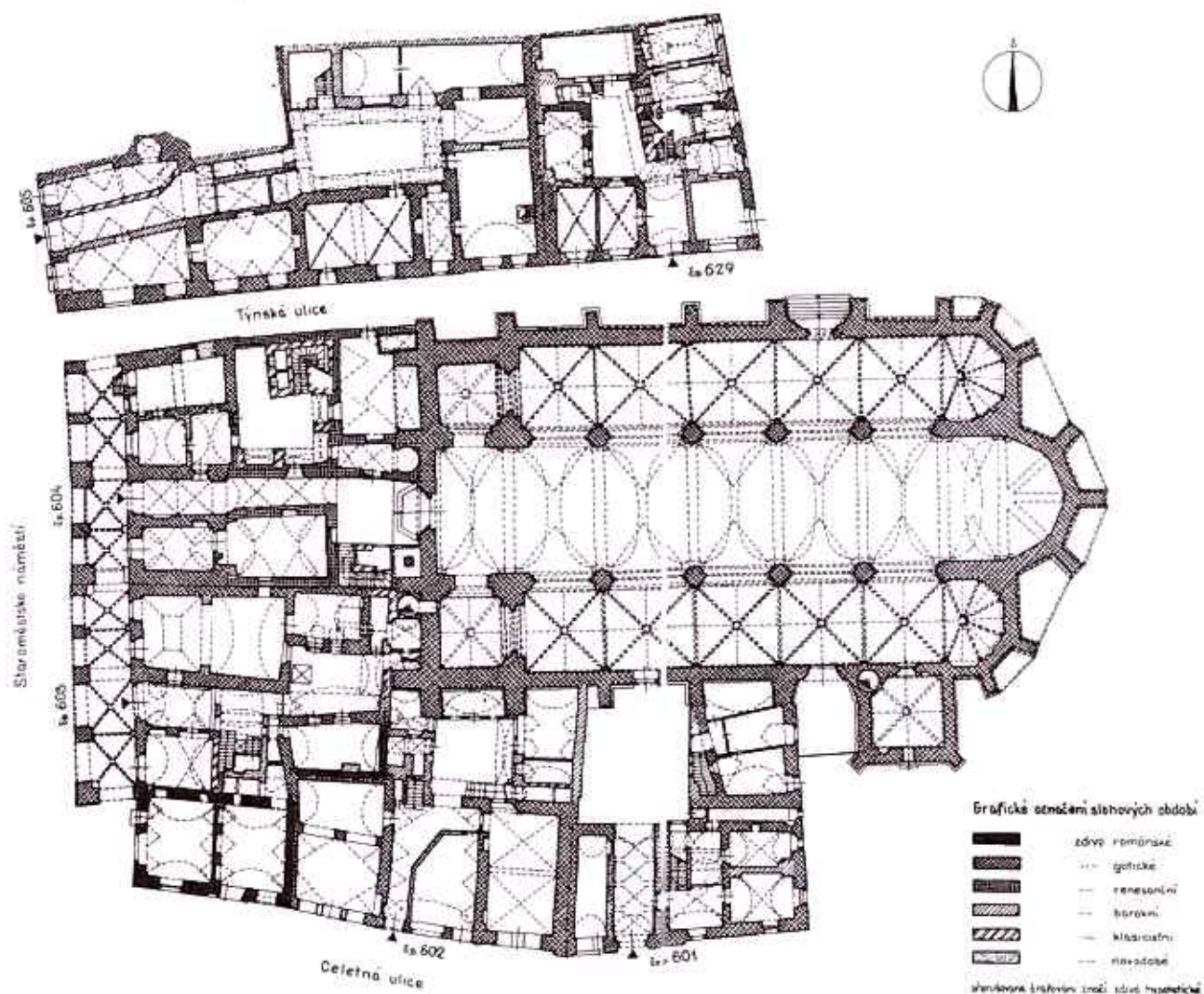
Obrazová příloha

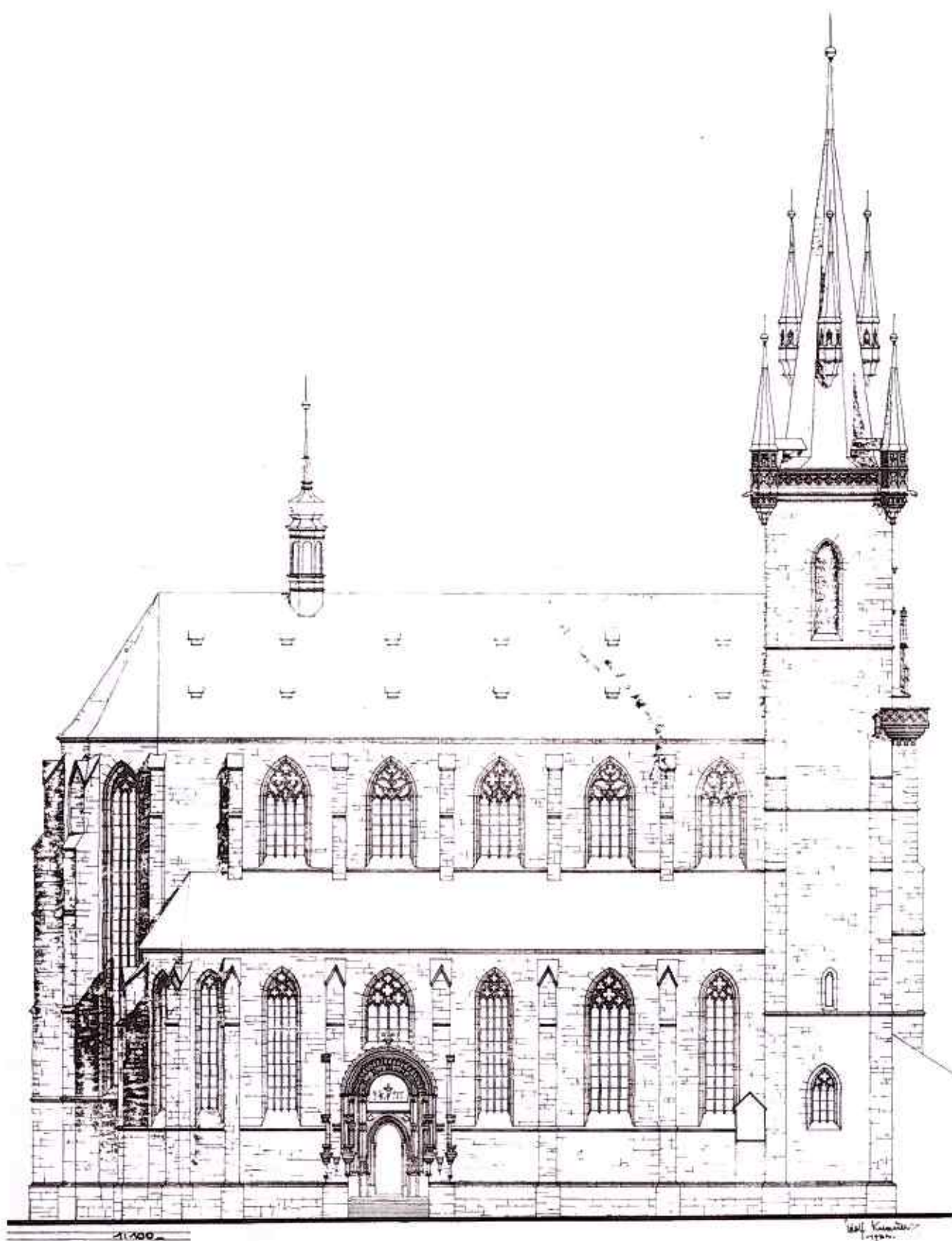
1. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí. Foto: aut.

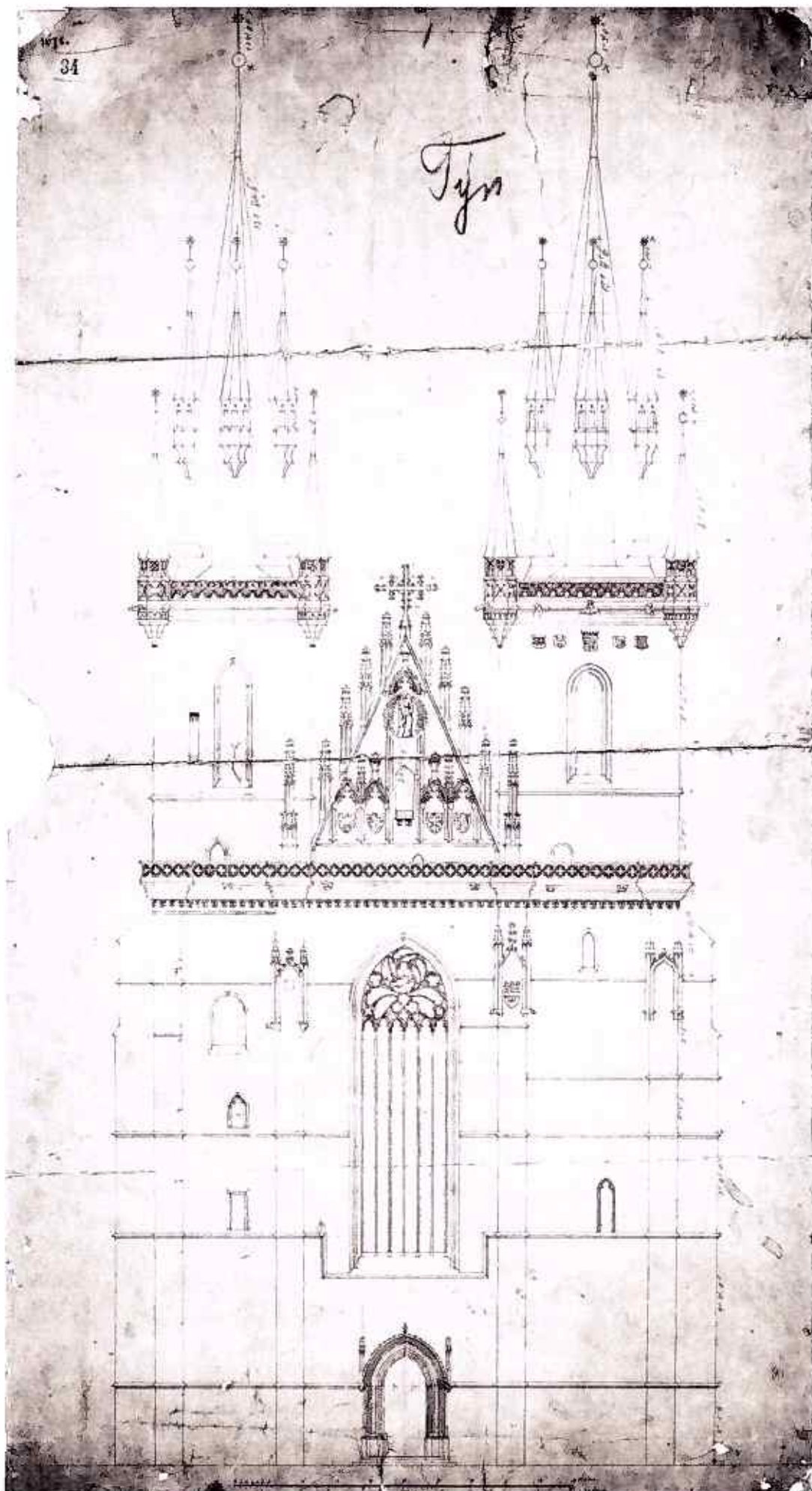
2. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, situace starších staveb před jihovýchodní stranou kostela. Reprodukce: Herain 1890, obr. II/B na s. 138

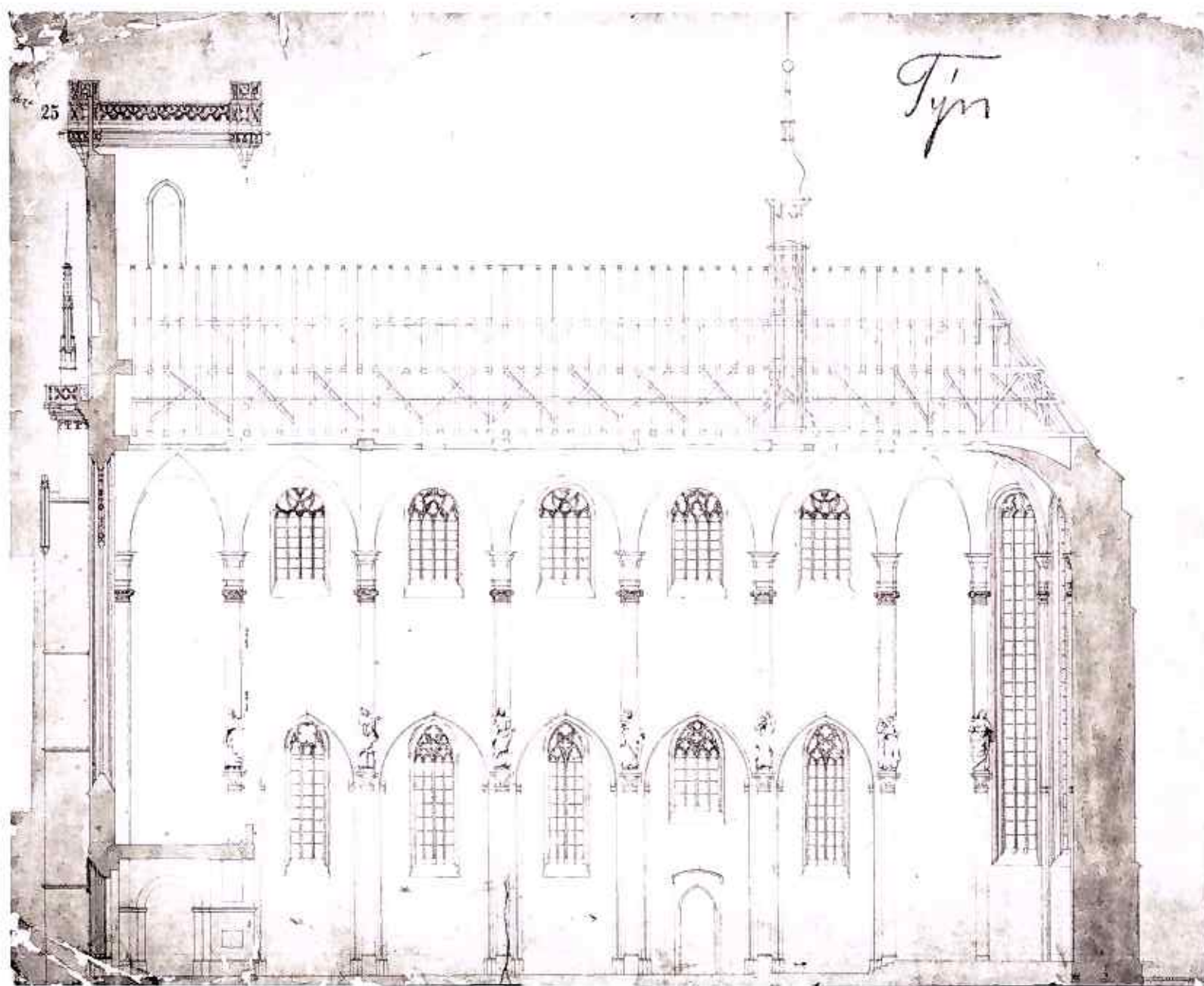
3. Praha, půdorys Týnského bloku s vyhodnocením stavebního vývoje z elaborátu SHP SÚRP MO. NPÚ, GnŘ, inv. č. N101639. Foto: NPÚ, GnŘ

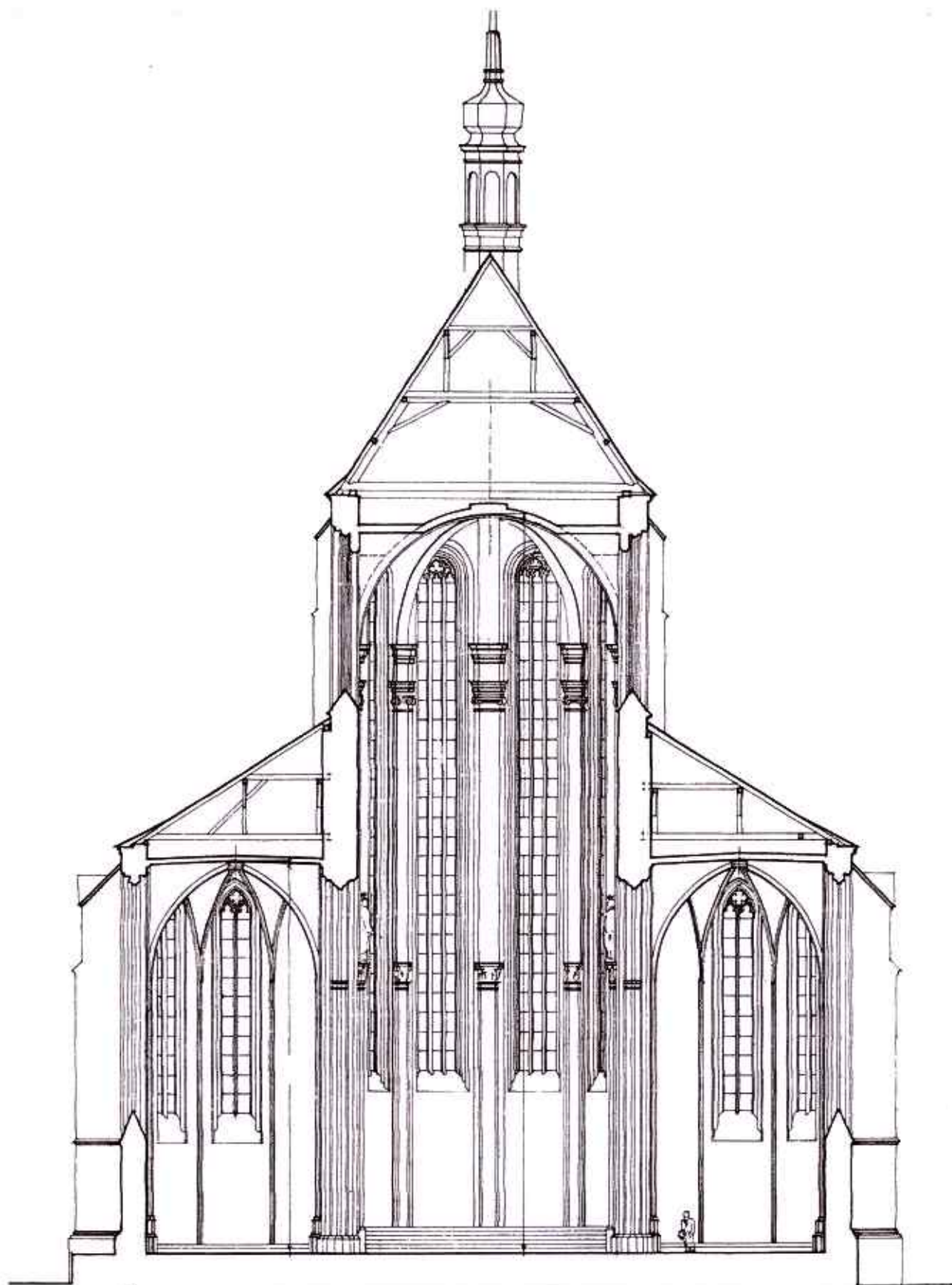
4. Adolf Knauer, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní pohled, 1934, IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha

5. Josef Srdínko, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní pohled, 1864. IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha

6. Josef Srdínko (?), Praha, kostel Panny Marie před Týnem, podélný řez, 1864, AHMP, SMP, sign. MAP P13/1431. Foto: AHMP

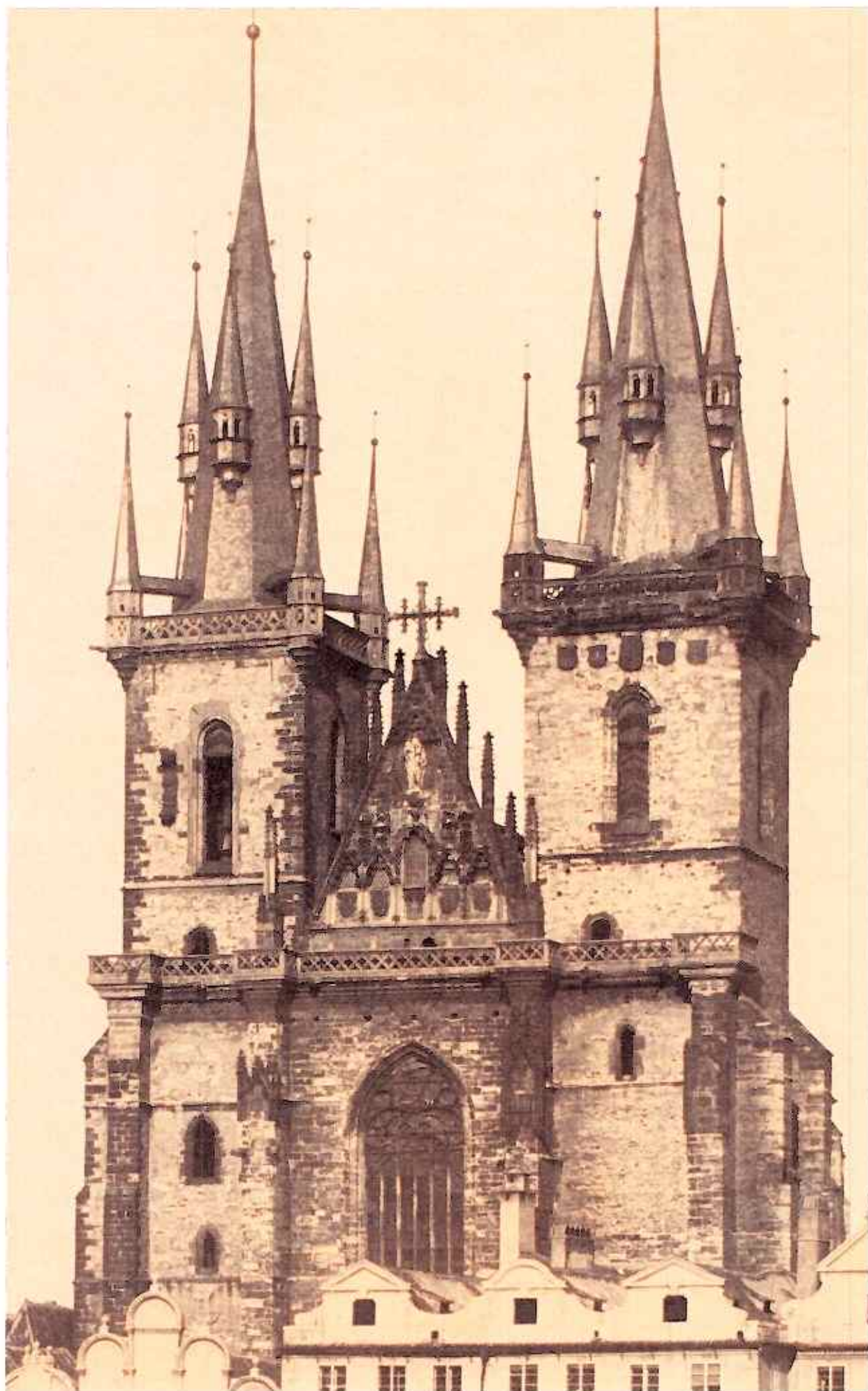
7. Adolf Knauer, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, příčný řez, 1934. IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha

8. Praha, kostel Panny Marie před Týnem od jihovýchodu. Foto: aut.

9. Praha, kostel Panny Marie před Týnem od severu. Reprodukce: SÚRPMO 1979

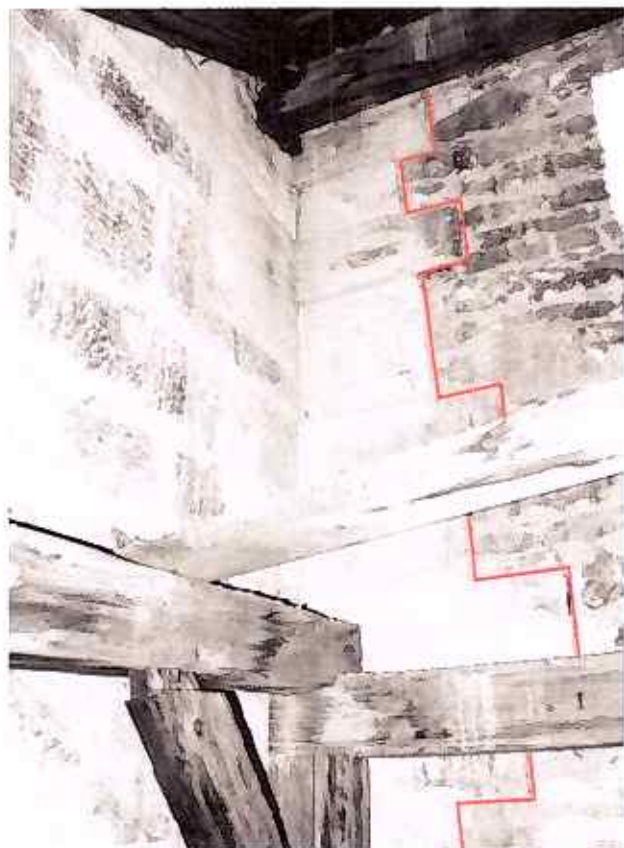
10. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez. ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.

11. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, připojení hlavní lodi k presbytáři na jižní straně. Foto: aut.

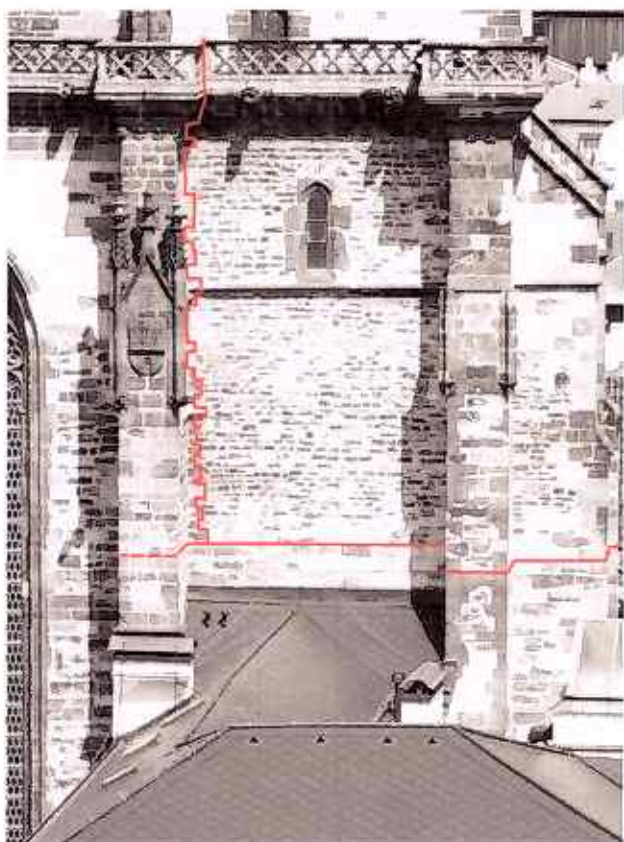
12. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, připojení hlavní lodi k presbytáři na severní straně. Foto: aut.

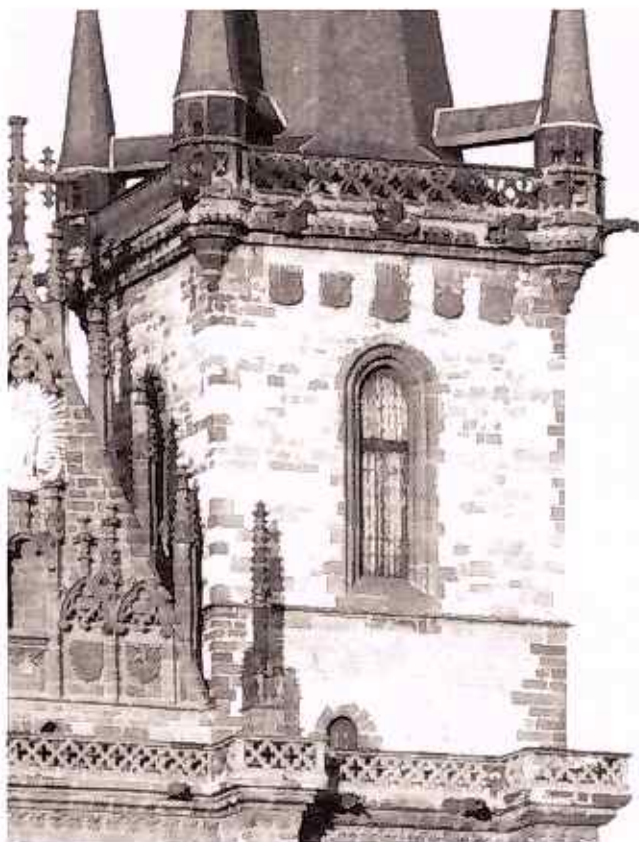
13. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, podkroví jižní boční lodi, severozápadní kout s vyznačením spáry připojení jižní zdi hlavní lodi k severovýchodnímu nároží jižní věže z kvádrového zdiva. Foto a kresba: aut.

14. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, dolní ochoz západního průčelí, dodatečné připojení římsy jižní věže k římsě jihozápadního opěráku hlavní lodi. Foto: aut.

15. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí jižní věže pod dolním ochozem s vyznačením horizontální spáry v úrovni koruny kvádrového zdiva, vertikální spáry připojení jižní věže k hlavní lodi. Foto a kresba: aut.

16. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí zvonové nástavby jižní věže. Foto: aut.

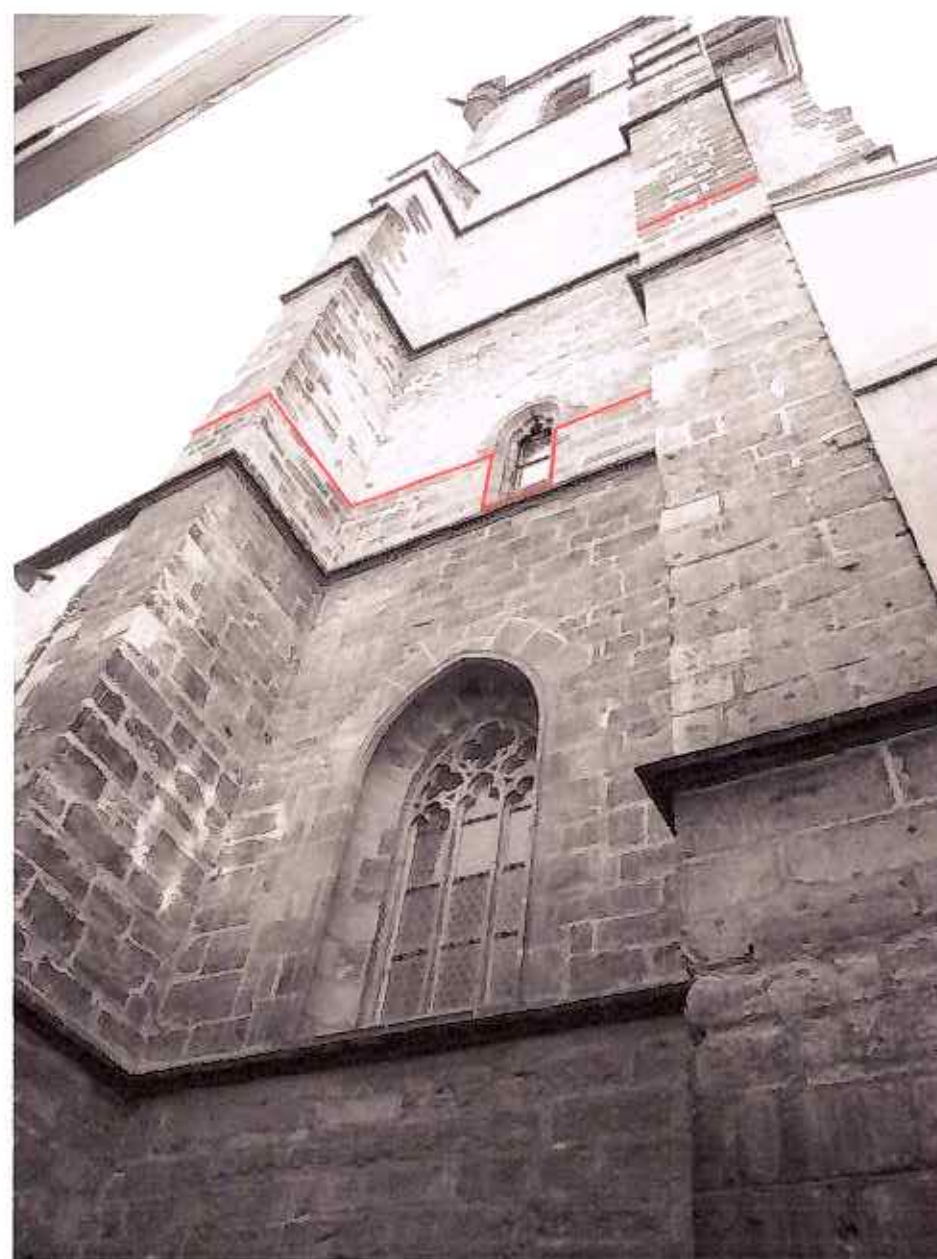
17. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, vyznačení místa změny materiálu opěráků bočních stran hlavní lodi v úrovni korunních říms bočních lodí, vlevo na jižní, vpravo na severní straně. Foto a kresba: aut.

18. Praha, kostel Panny Marie před Týnem od jihovýchodu s přibližným vyznačením výškové úrovně dosažené na konci 14. století. Foto a kresba: aut.

19. Praha, kostel Panny Marie před Týnem západní průčelí s vyznačením výškové úrovně dosažené do začátku 15. století. Foto a kresba: aut.

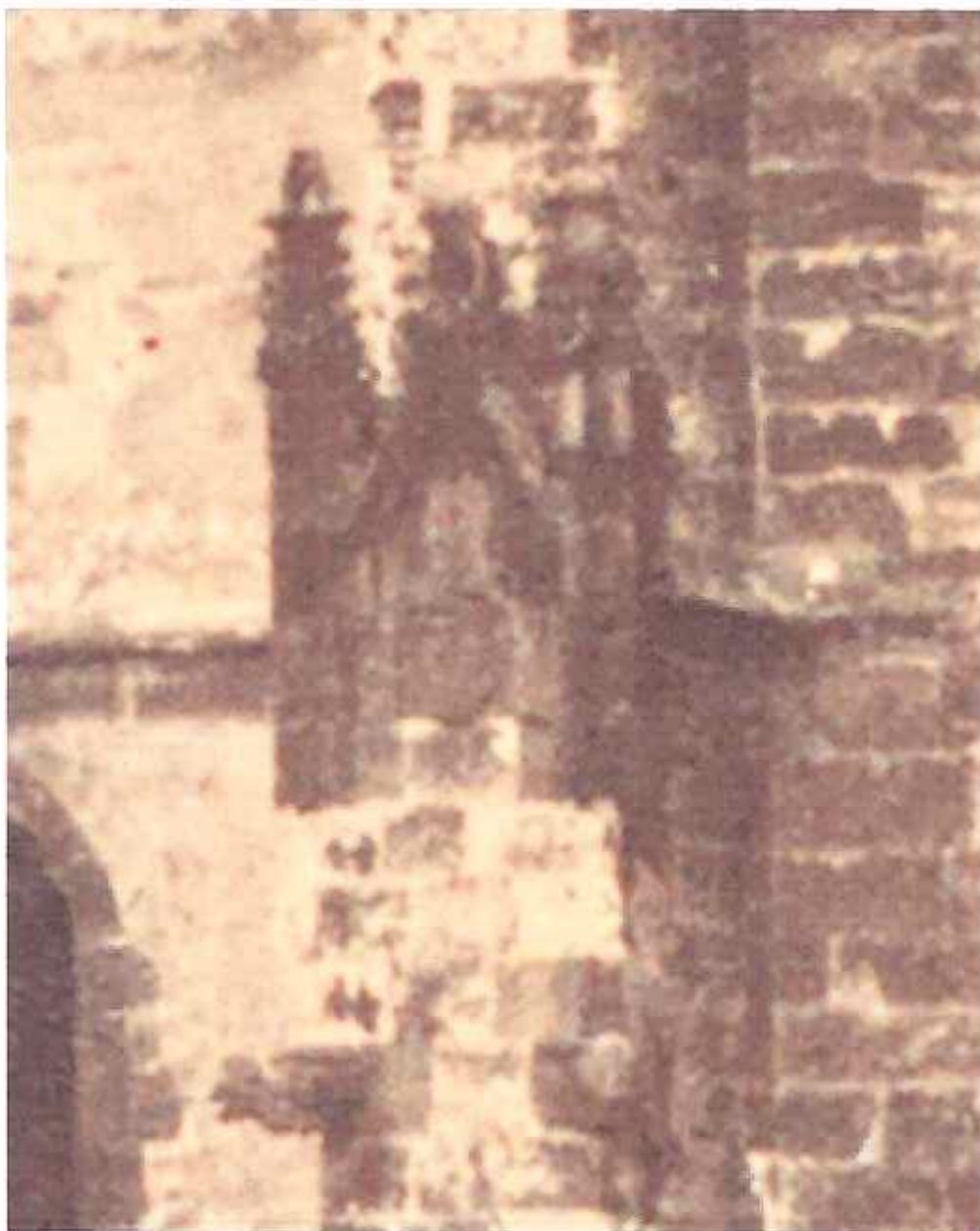
20. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní strana severozápadní věže s vyznačením výškové úrovně dosažené do začátku 15. století. Foto a kresba: aut.

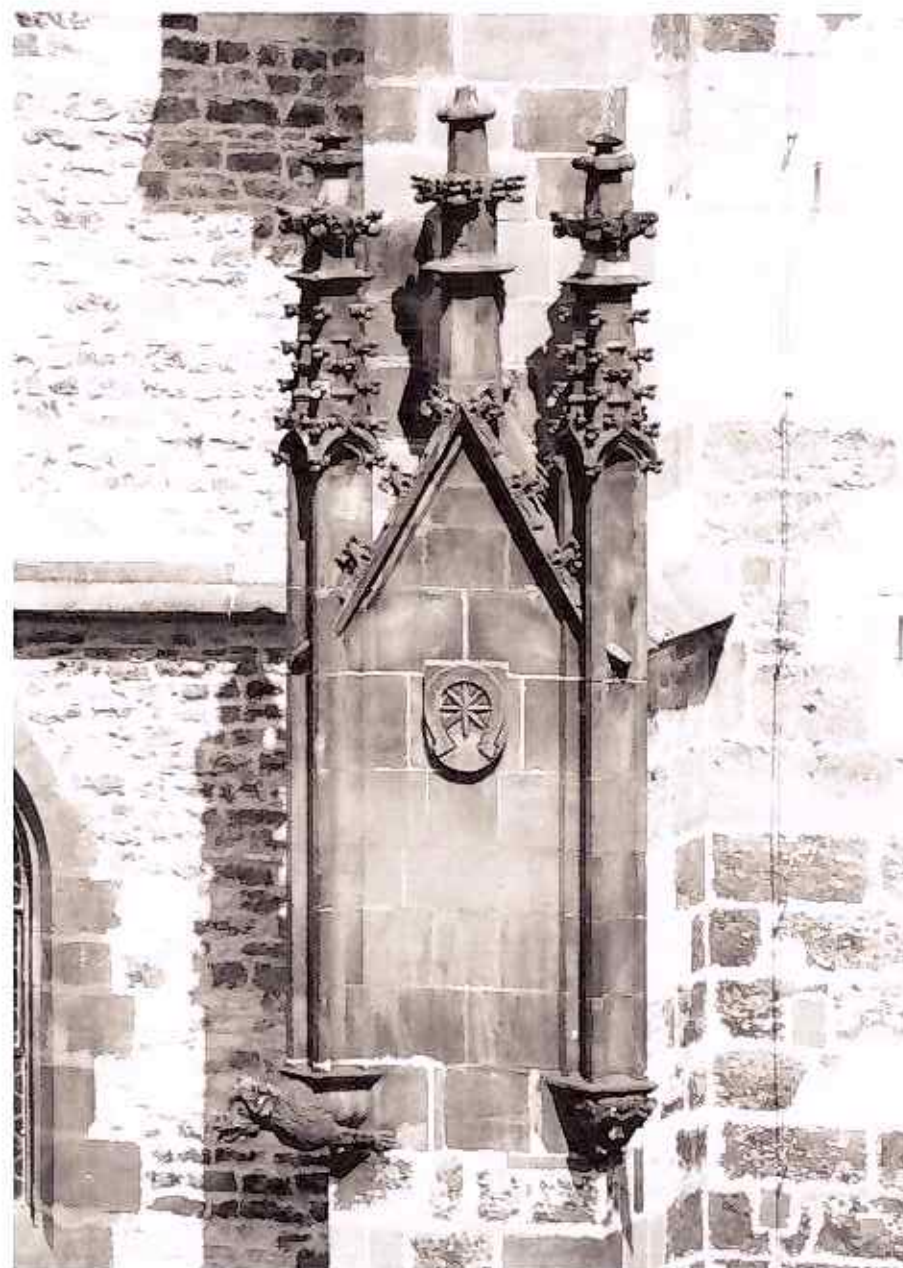
21. Jan Kozel - Michael Peterle, *Praga Bohemiae Metropolis, Accuratissime expressa 1.5.6.2.*, dřevoryt, 1562, výřez s Týnským kostelem. Reprodukce: Wirth 1932, obr. 3

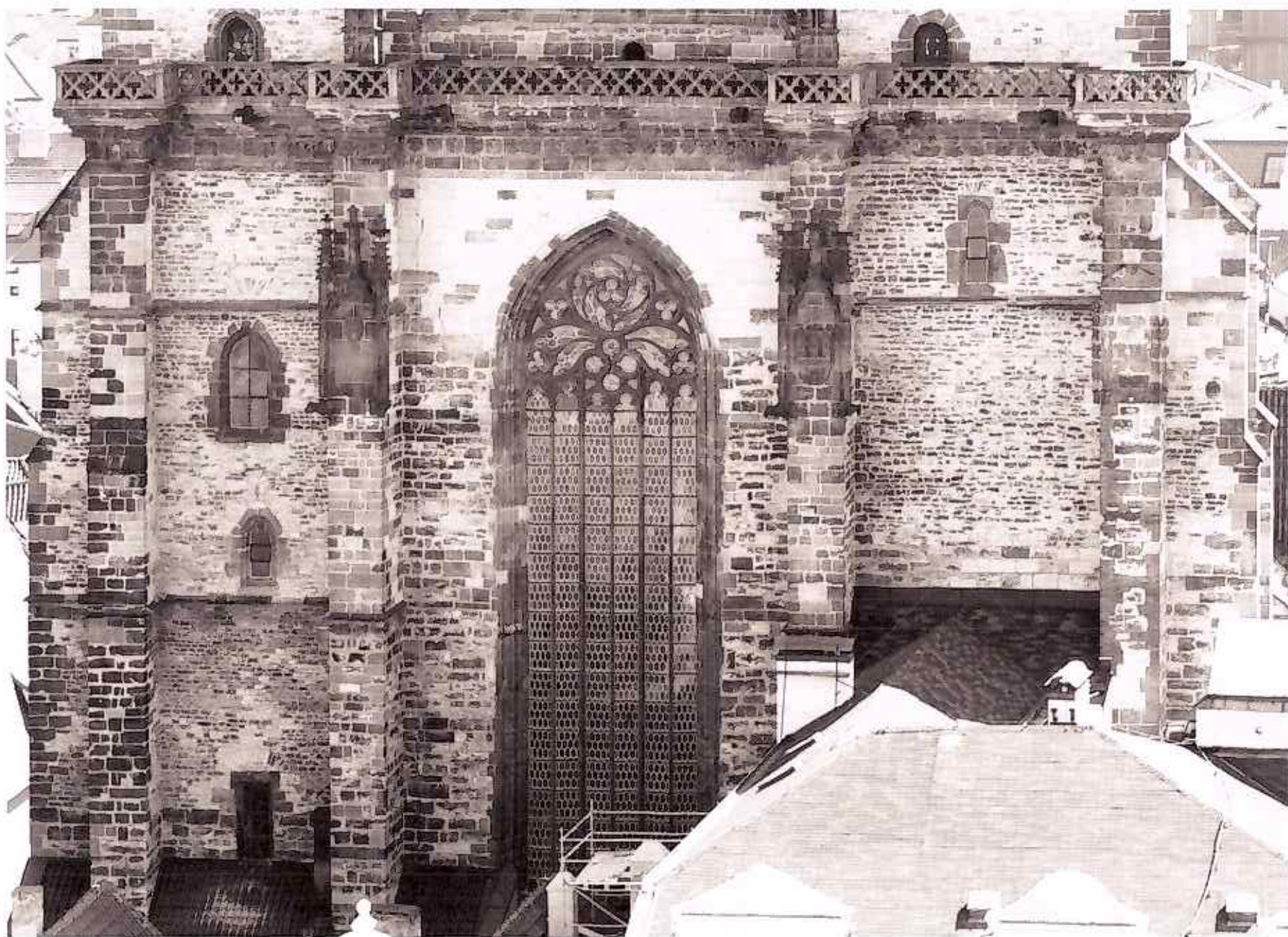
22. Kašpar Bechteler, dřevěný reliéf v katedrále sv. Víta v Praze, 1621-1623, výřez s Týnským kostelem. Foto: aut.

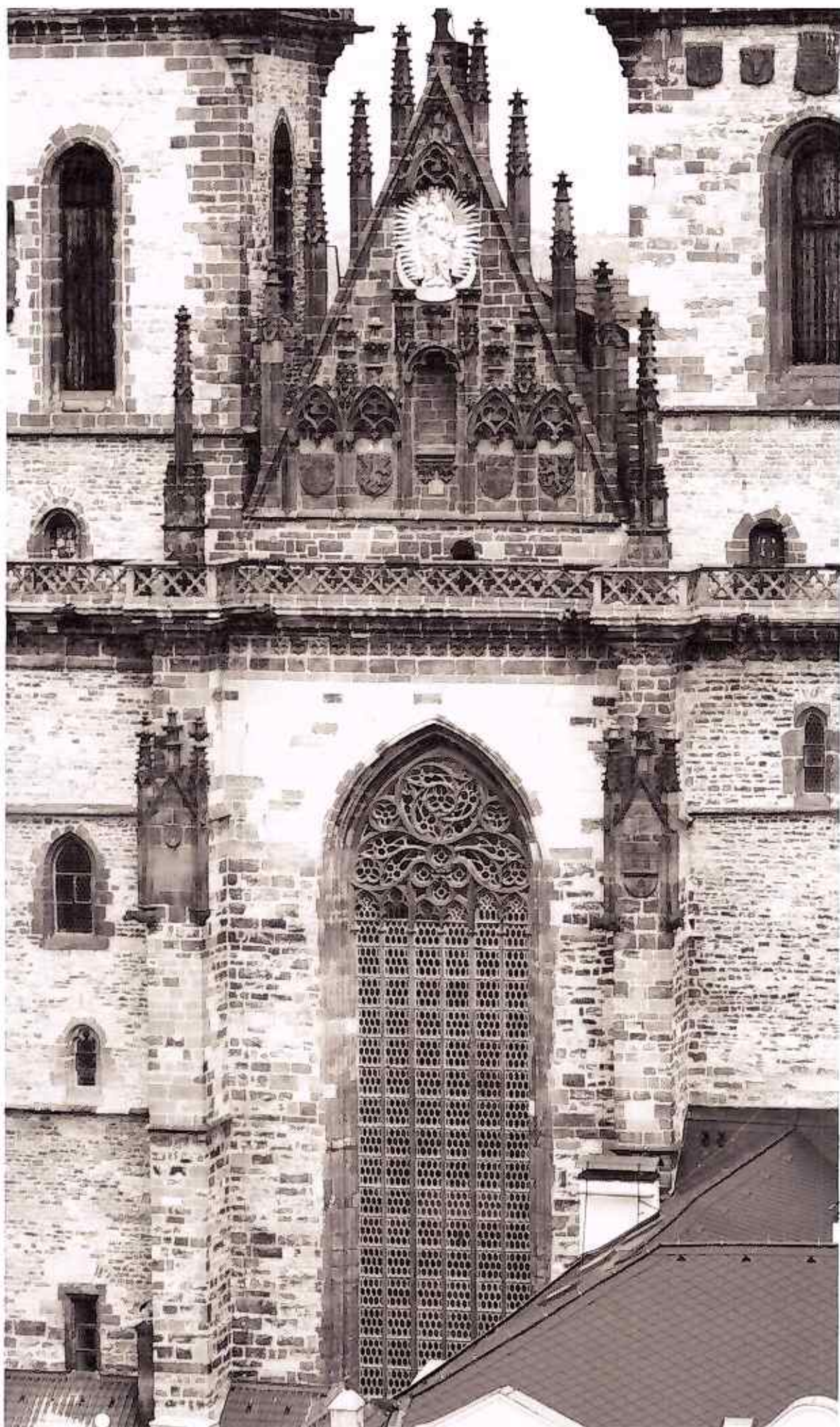
23. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez. ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.

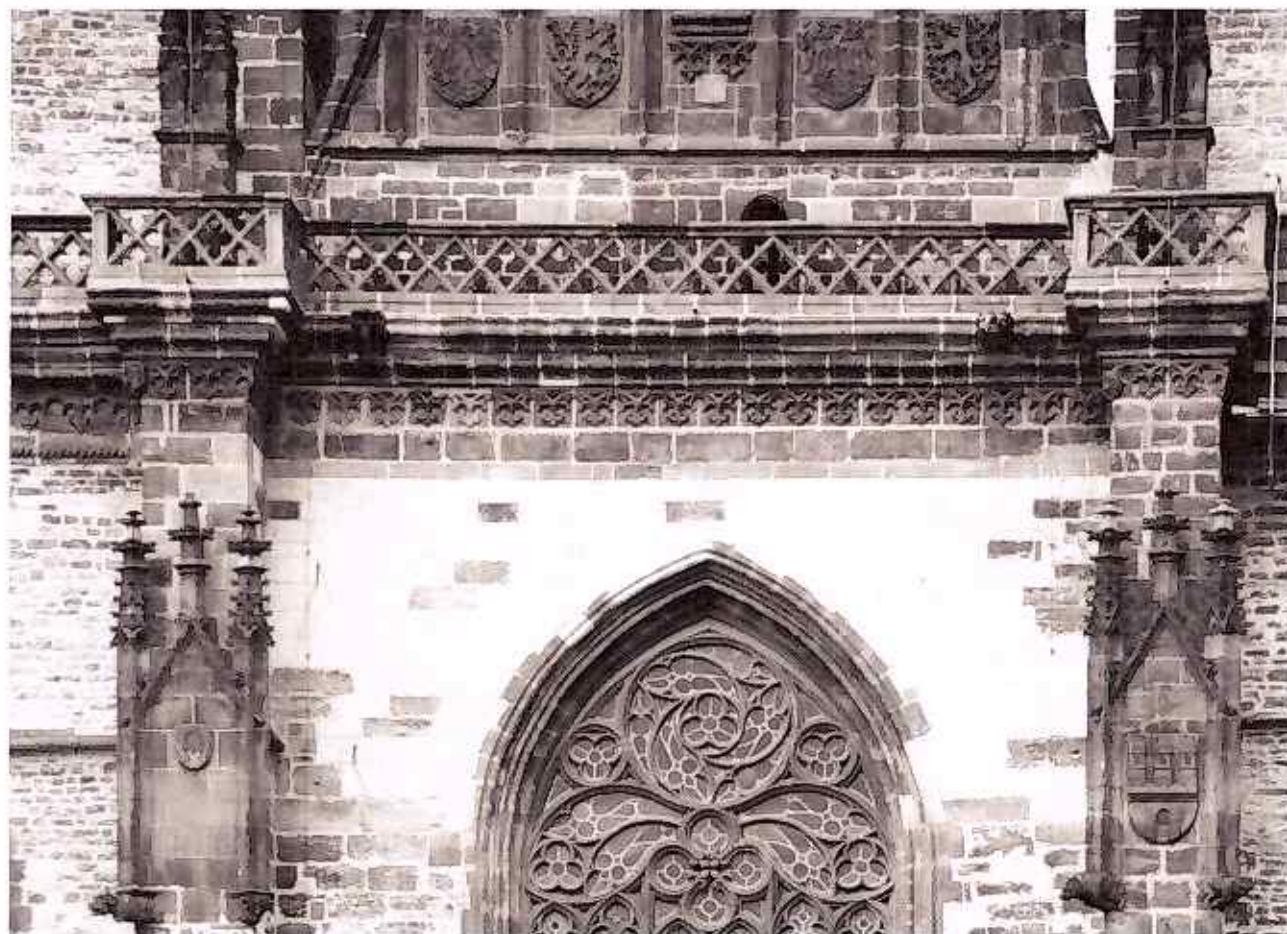
24. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, znak Jana Rokycany (?) na severozápadním opěráku hlavní lodi, zrekonstruovaný v roce 1866. Foto: aut.

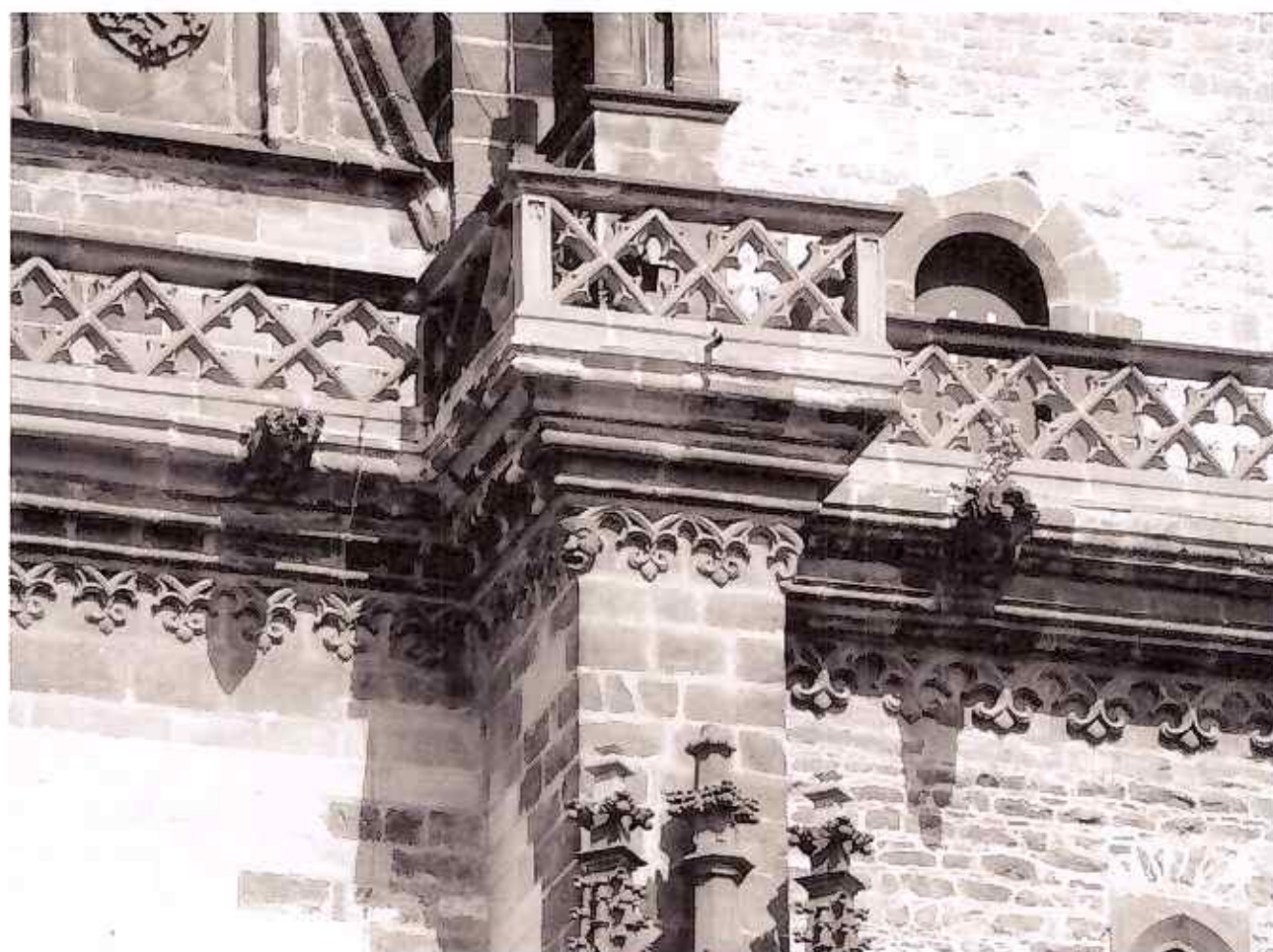
25. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí pod dolním ochozem. Foto: aut.

26. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí hlavní lodi Foto: aut.

27. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, kružba okna a ochoz západního průčelí hlavní lodi Foto: aut.

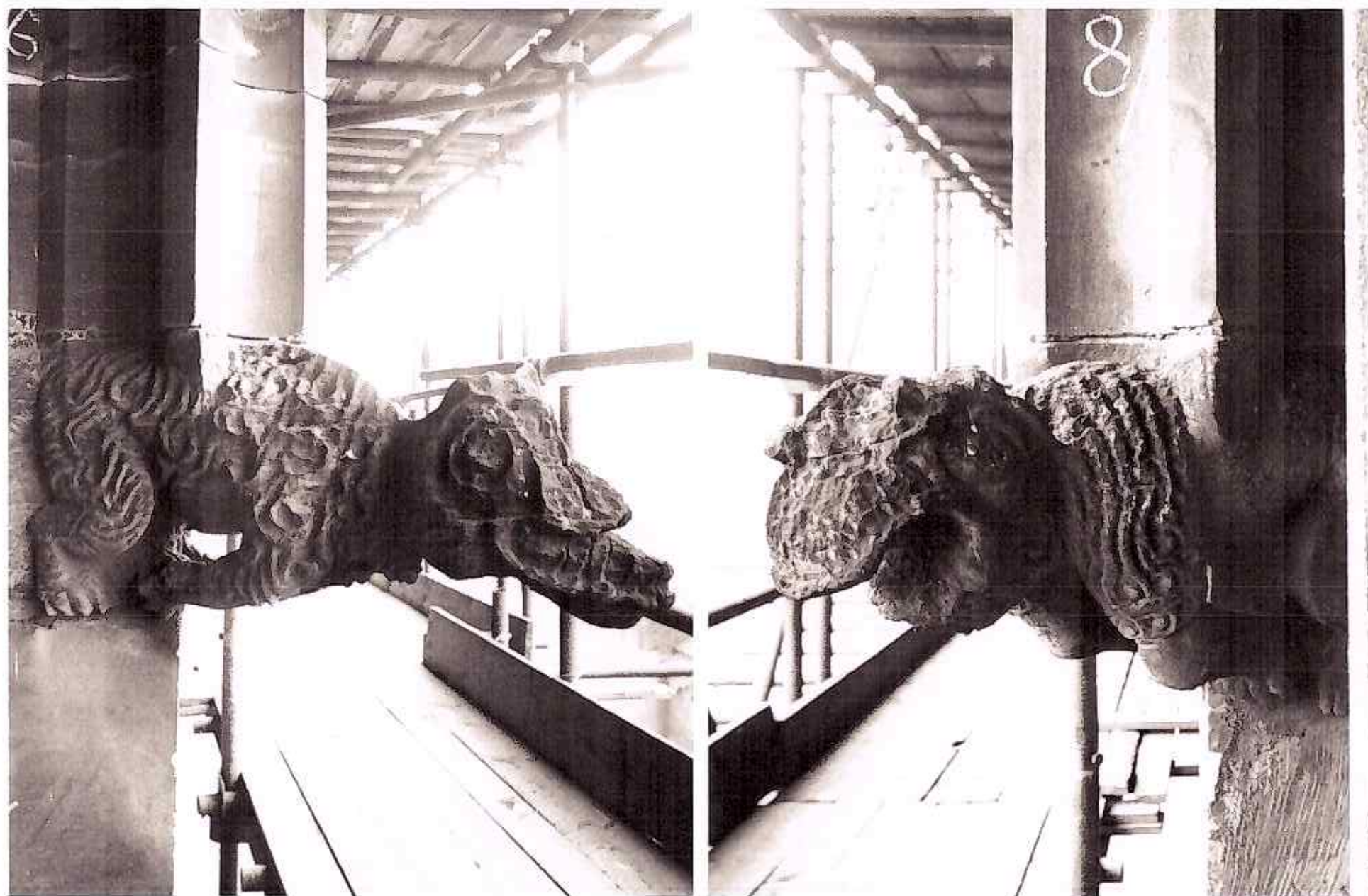
28. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, ochoz západního průčelí hlavní lodi nad jihozápadním opěrákem. Foto: aut.

29. Antonín Alexander, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, chrlič ze severního nároží severozápadního opěráku hlavní lodi, 18. května 1934. AHMP, SF, sign. I4756. Foto: AHMP

30. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, maska na jižním nároží severozápadního opěráku hlavní lodi. Foto: aut.

31. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, chříče na jihozápadním opěráku hlavní lodi, vlevo na severním, vpravo na jižním nároží. Reprodukce: SÚRPMO 1979

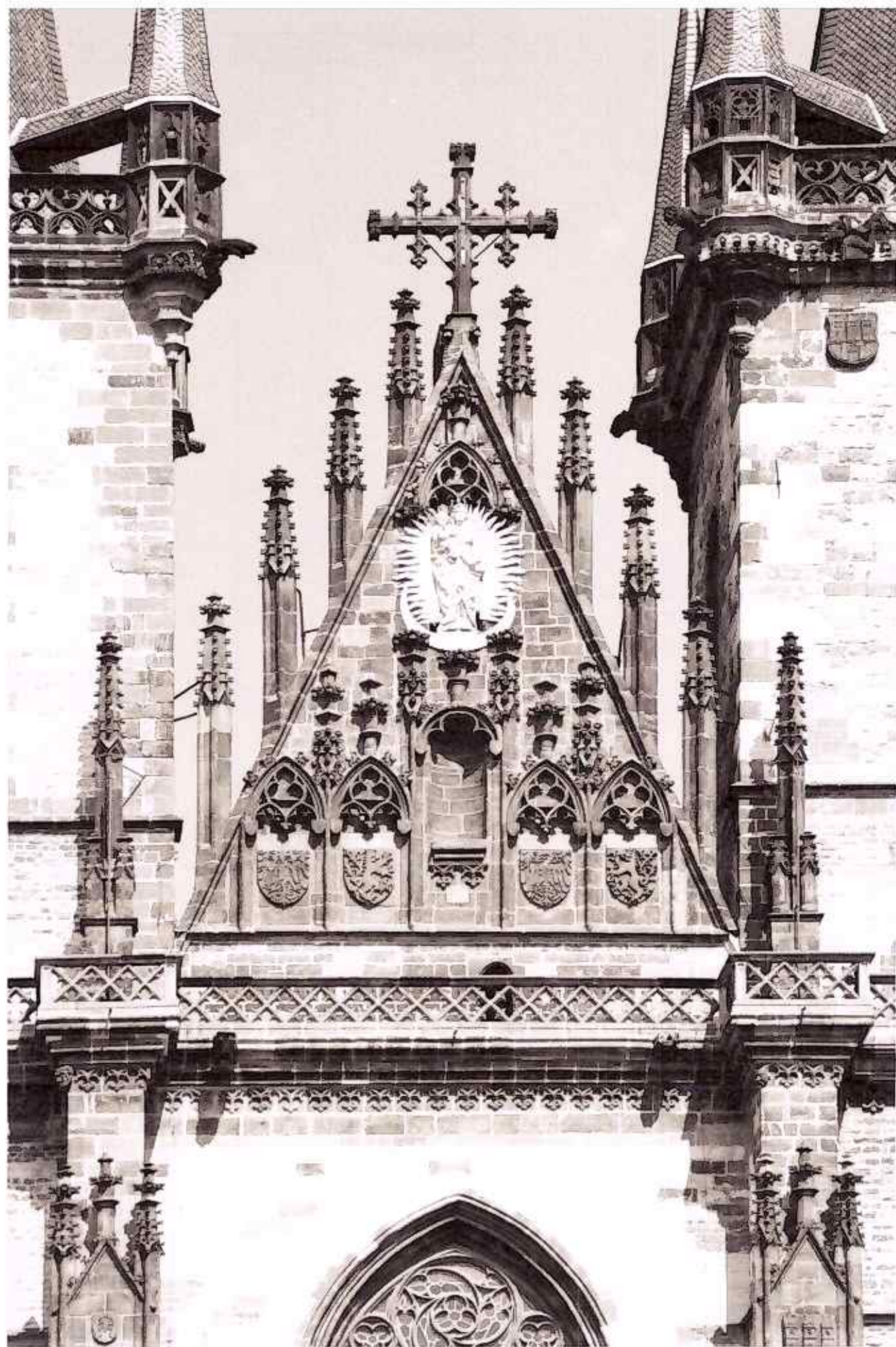
32. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, římsa ochozu západního průčelí hlavní lodi, nahoře s připojenou jižní, dole vlevo se severní, věží, vpravo římsa jižní věže. Foto: aut.

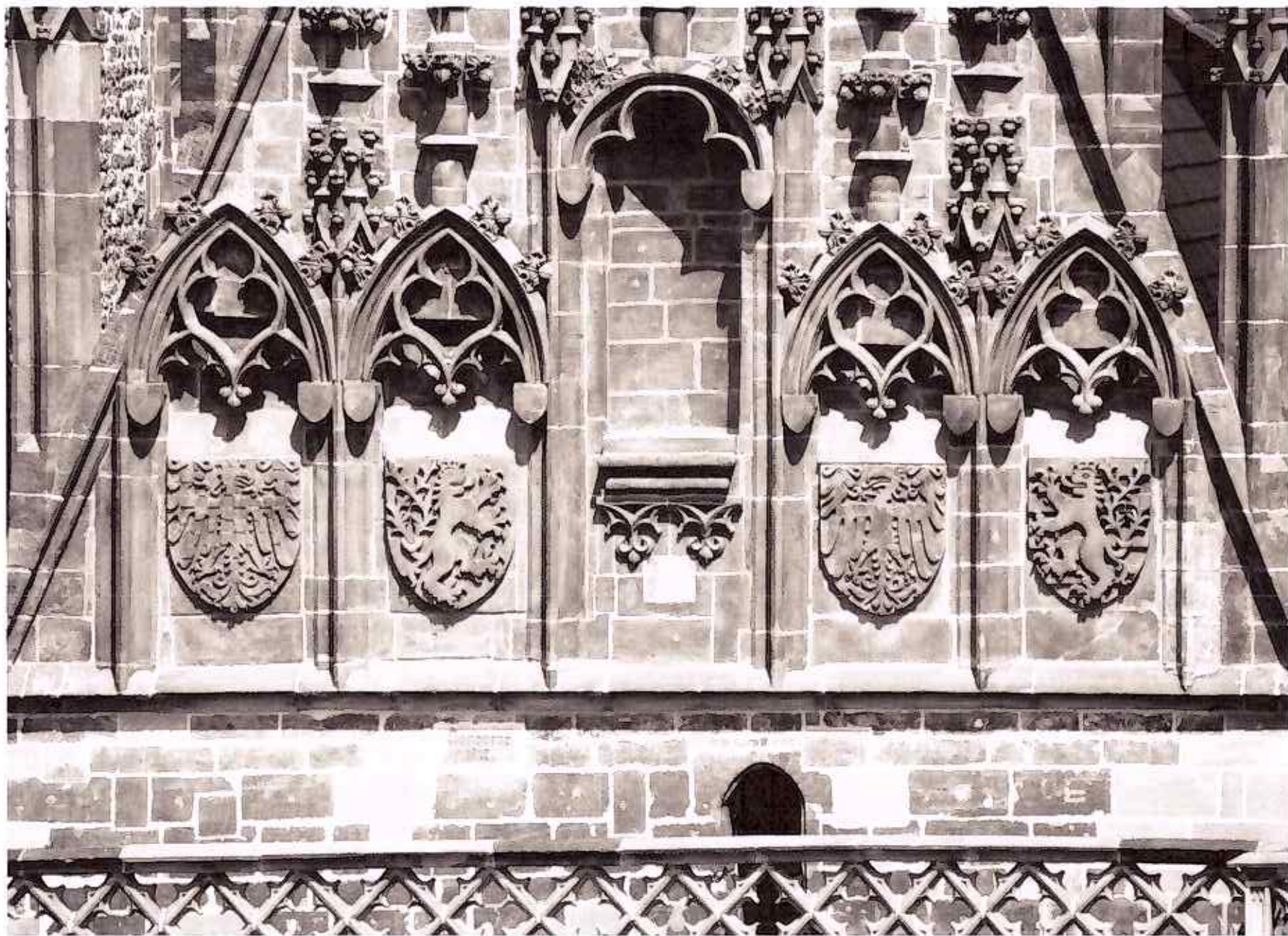
33. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, maska na severním nároží severozápadního opěráku hlavní lodi pod římsou ochozu. Foto: aut.

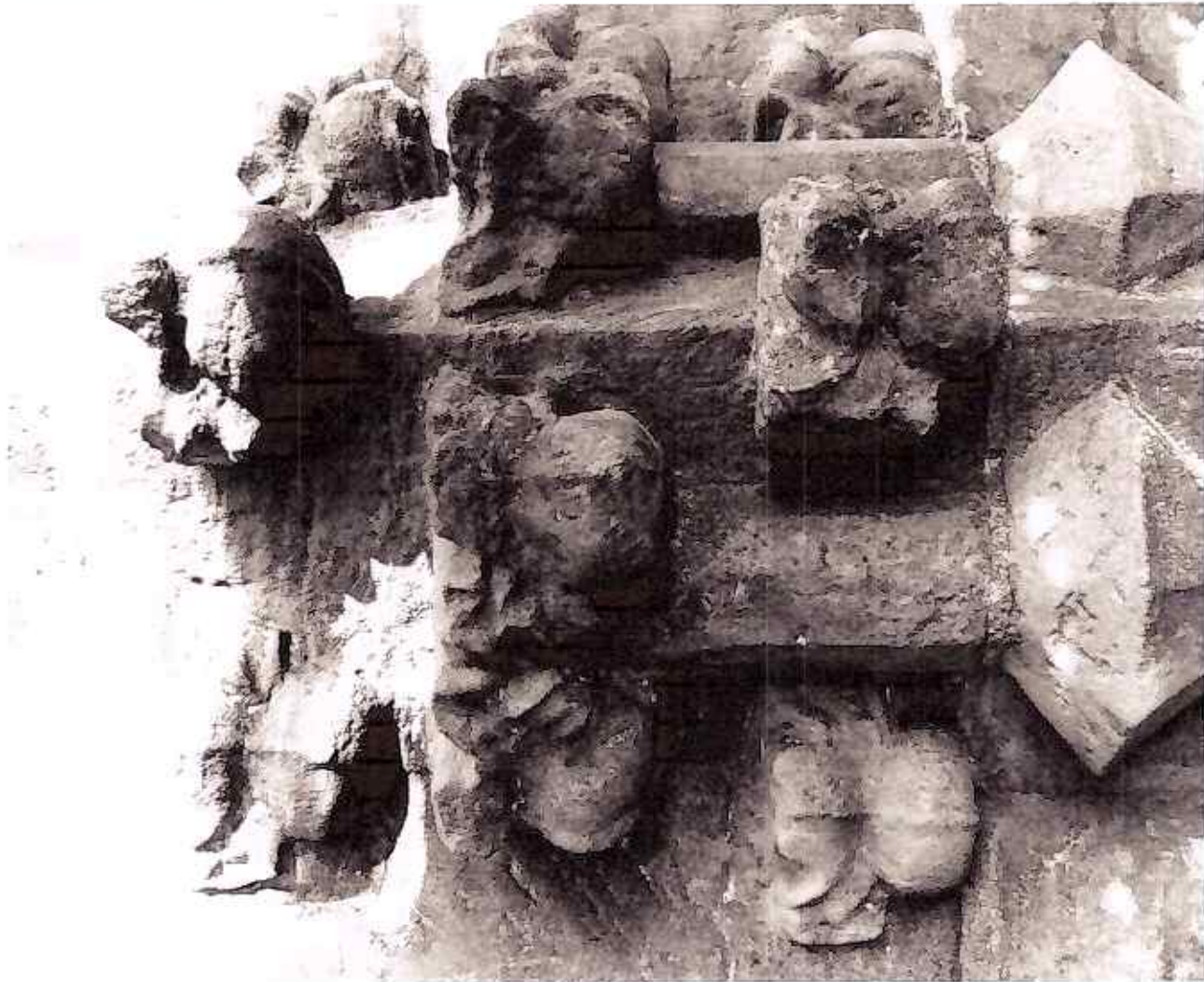
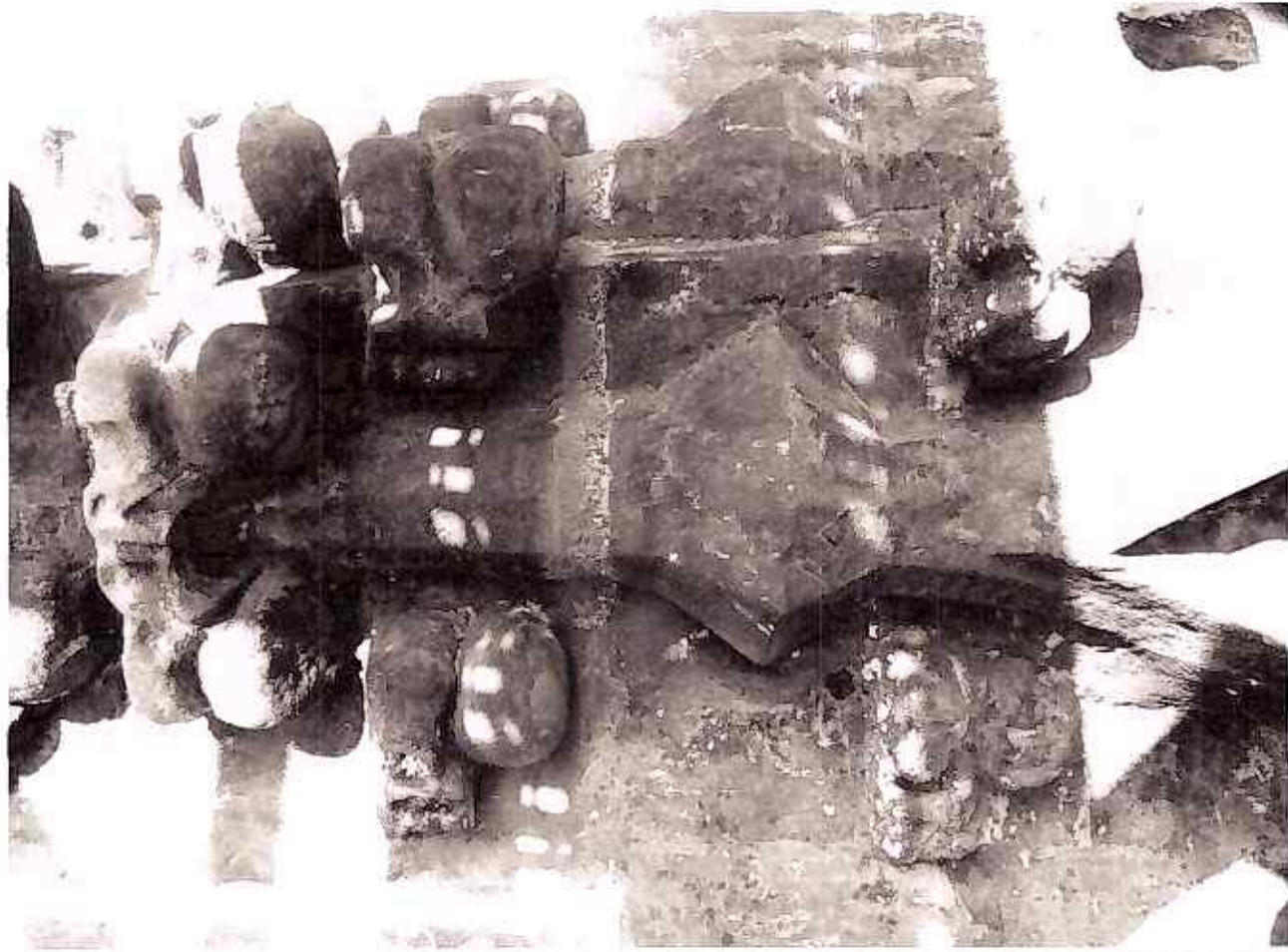
34. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, maska na severním nároží jihozápadního opěráku hlavní lodi pod římsou ochozu. Foto: aut.

35. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi. Foto: aut.

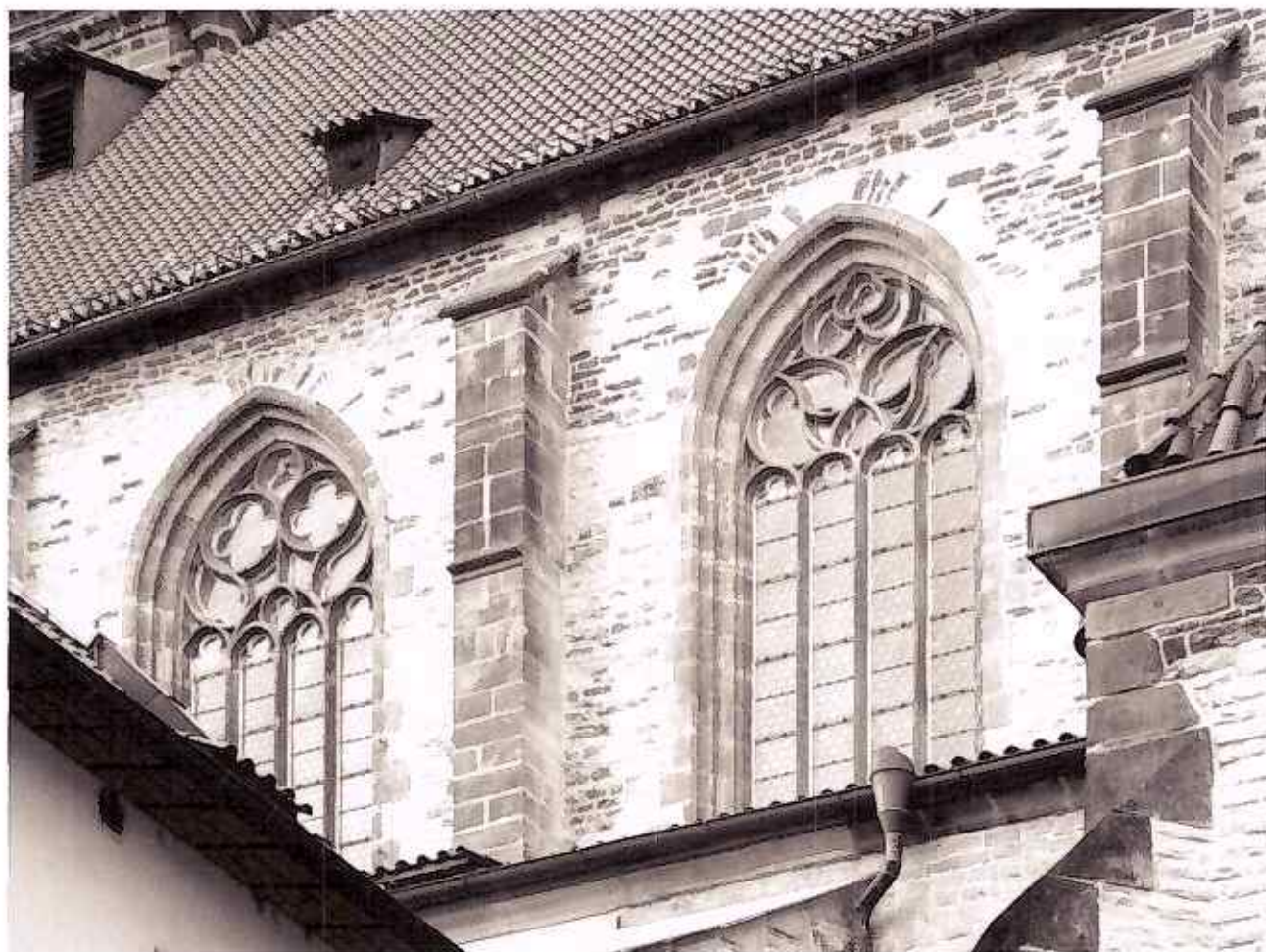
36. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi. Foto: aut.

37. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi, fragmenty originálních fiál mezi arkádami nad znakovými deskami. Foto: aut.

38. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi, fragmenty původní výzdoby, krab vlevo dole asi z roku 1868. Foto: aut.

39. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, podélné strany hlavní lodi, nahore jižní, dole severní. Foto: aut.

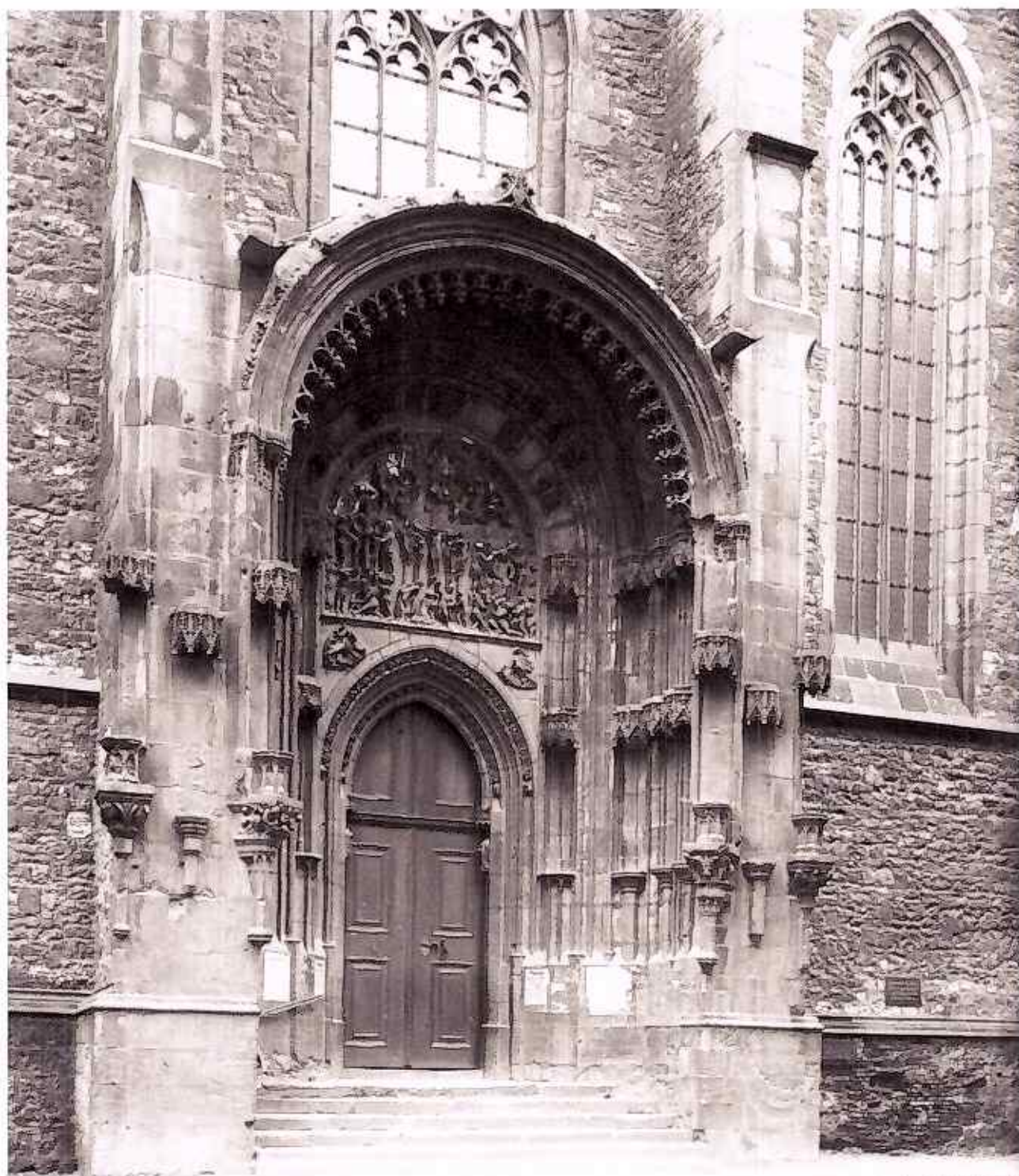
40. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, interiér hlavní lodi, pohled k západu a detail severní stěny. Foto: aut.

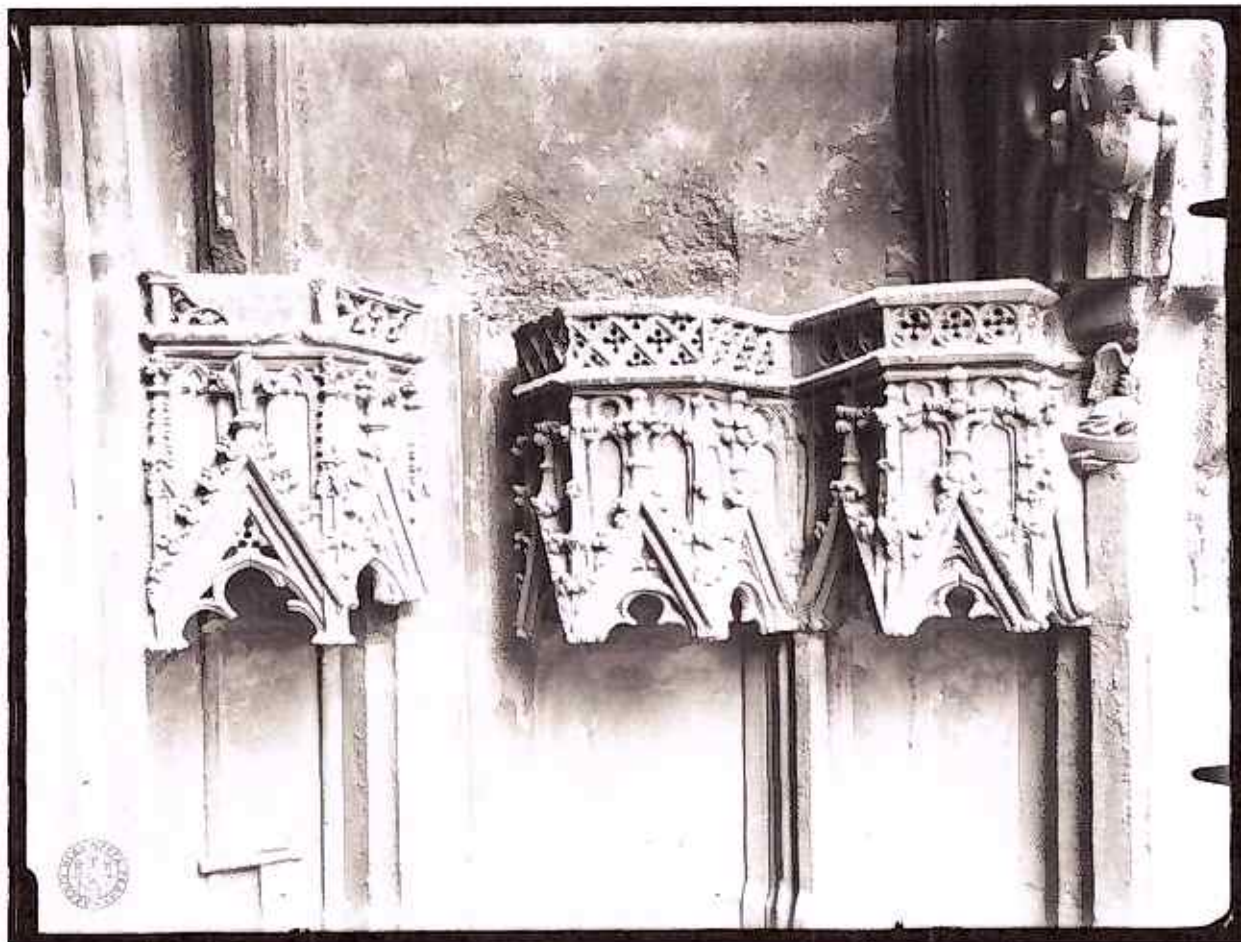
41. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, záklenek okna závěru presbytáře v podkroví. Foto: aut.

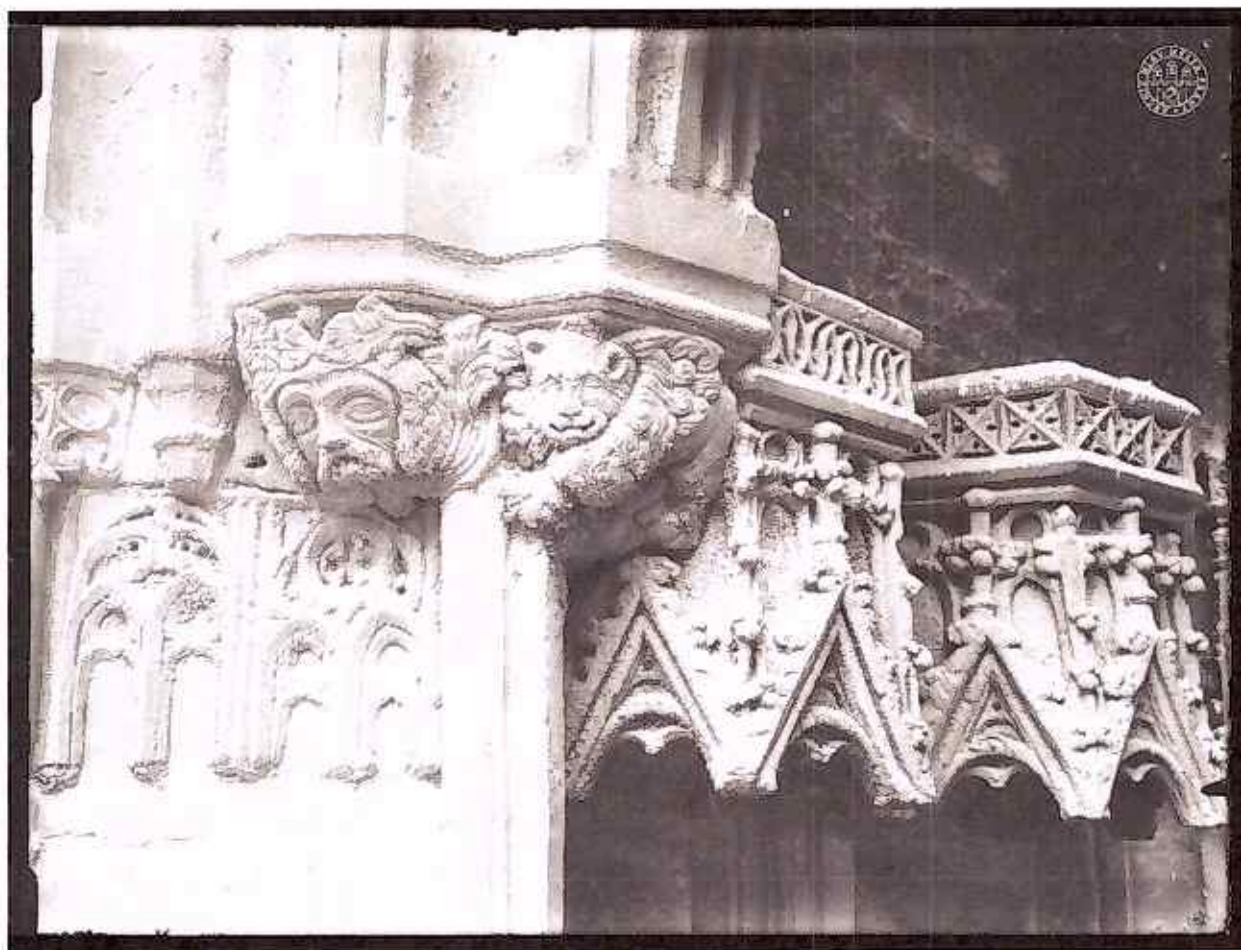
42. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, přístěnné žebro hlavní lodi v podkroví. Foto: aut.

44. Jan Kříženecký, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál před opravou, 18. června 1906. AHMP, SF, sign. XI137. Foto: AHMP

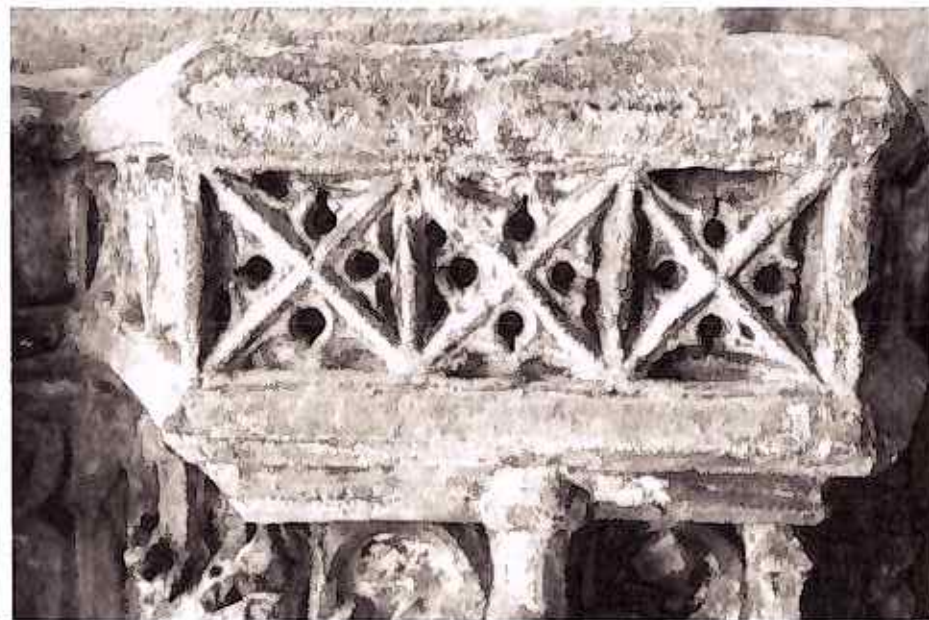
45. Jan Kříženecký, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál před opravou, horní řada baldachýnů na západní straně, 18. června 1906. AHMP, SF, sign. XI 147. Foto: AHMP

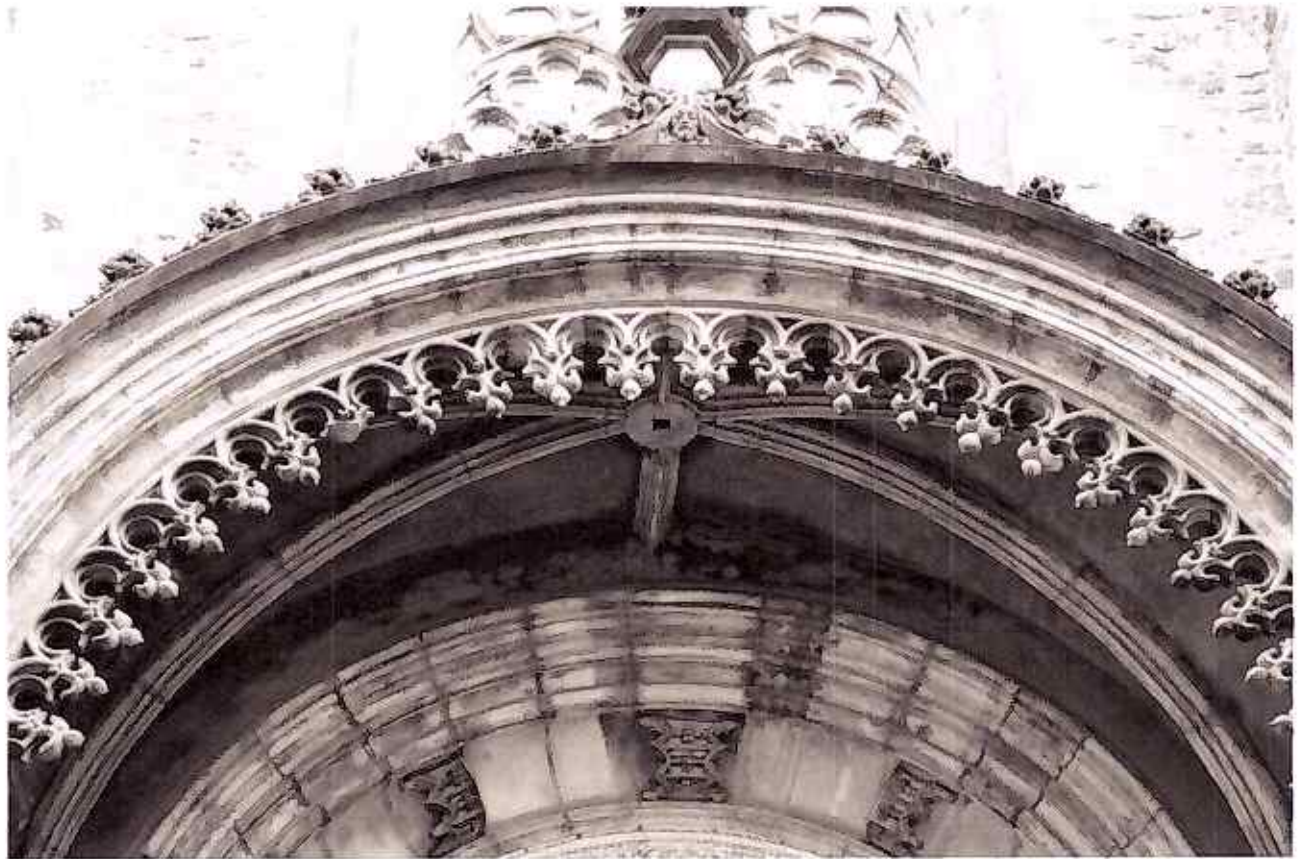
46. Jan Kříženecký, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál před opravou, horní řada baldachýnů a konzoly pod výběhem arkády na východní straně, 18. června 1906. AHMP, SF, sign. XI 150. Foto: AHMP

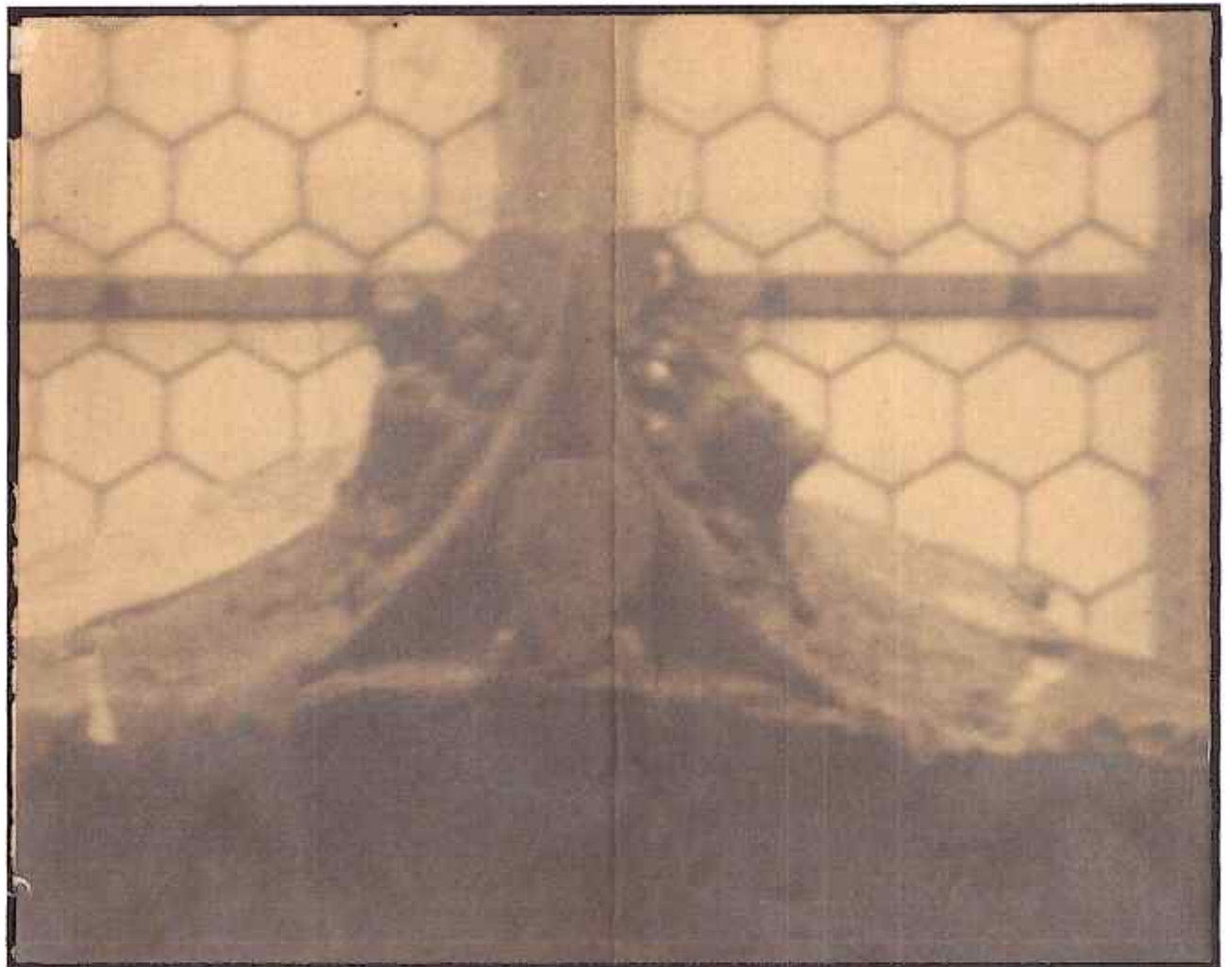
47. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní předsíň, konzoly pod výběhem arkády, nahoře na západní straně, dole na východní straně. Foto: aut.

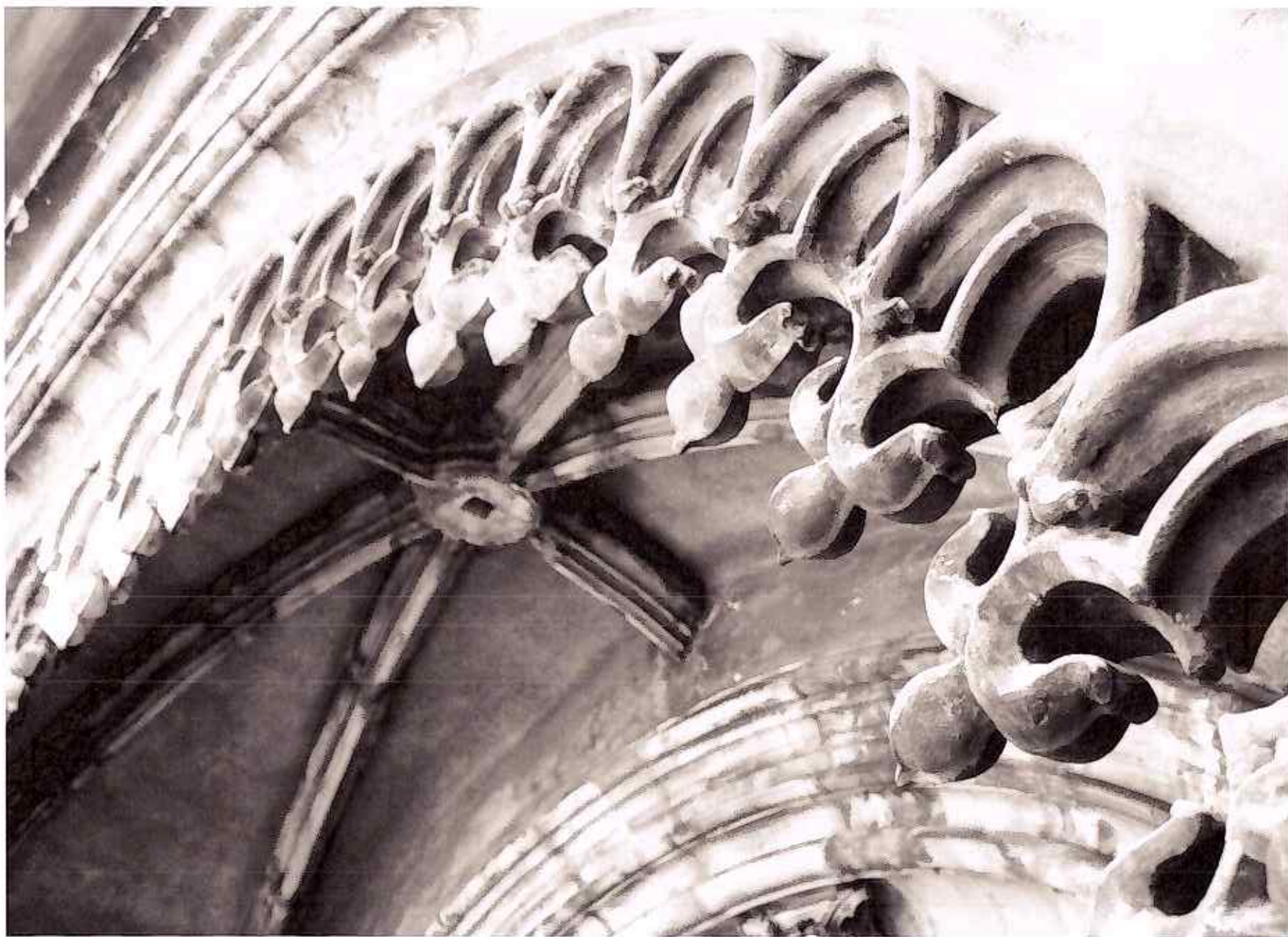
48. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál, detaily baldachýnů pod výběhy klenby předsíně, nahoře na východní, dole na západní straně. Foto: aut.

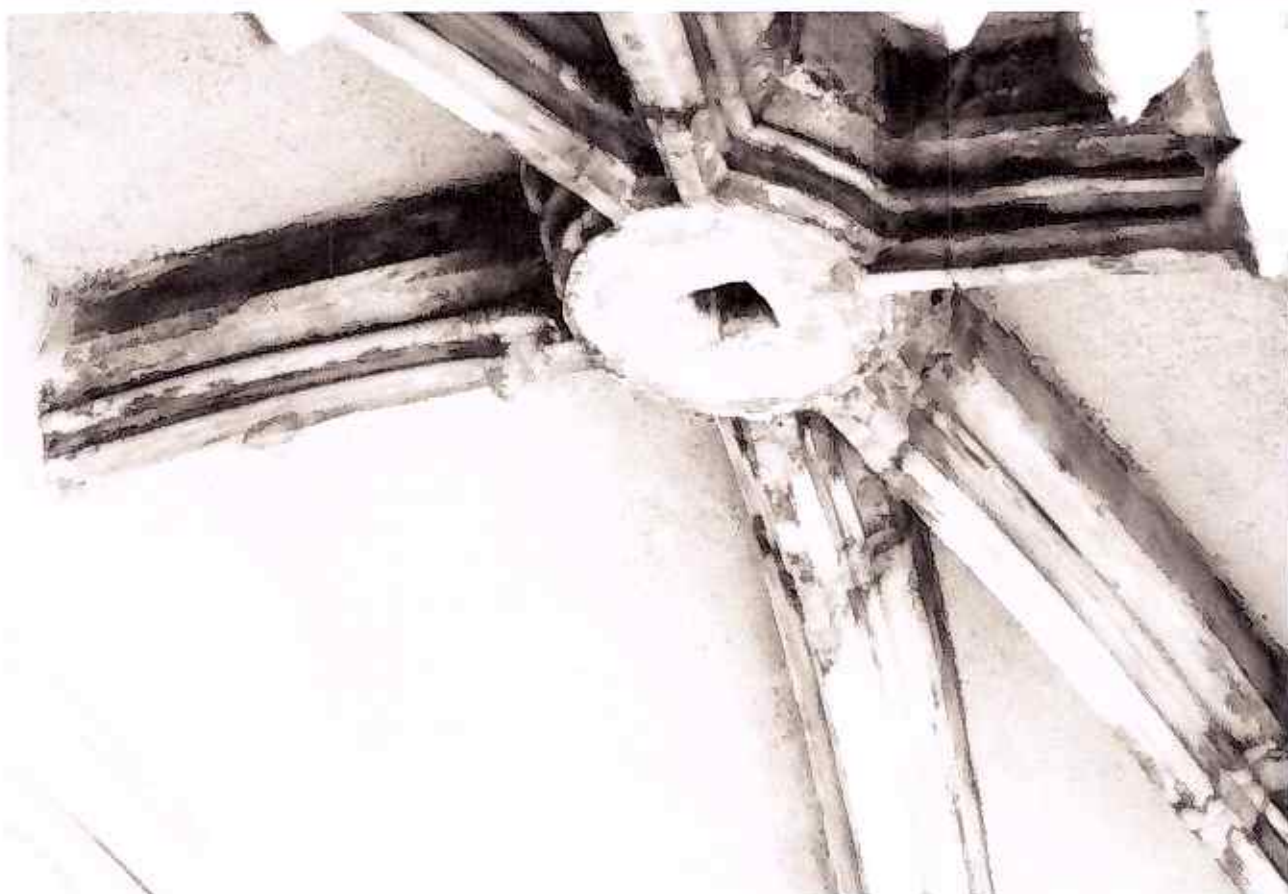
49. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, klenba s arkádou severní předsíně. Foto: aut.

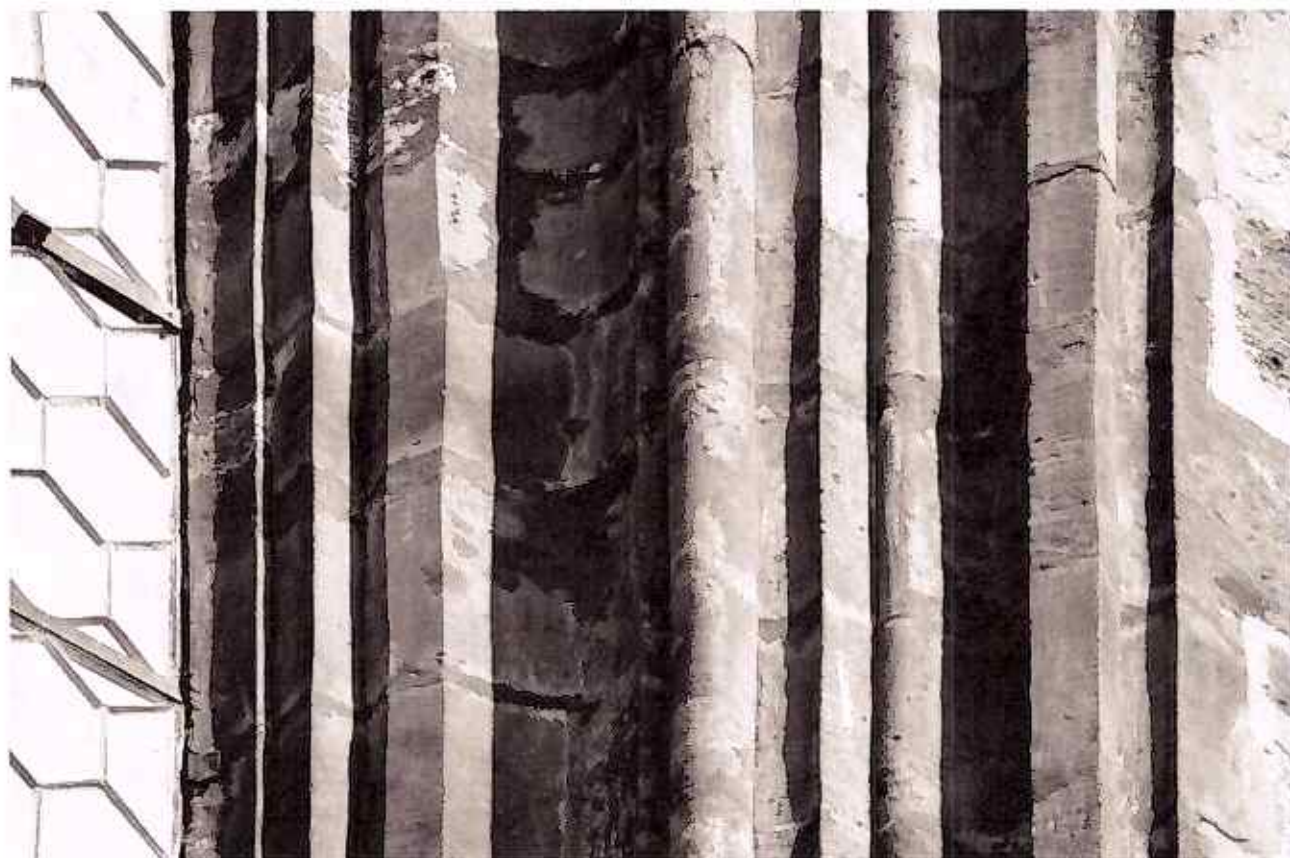
50. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní portál před opravou, detail hlavy ve vrcholu arkády, 1909. AHPM, MHMP1, ZÚ 1901–1920, karton 312, sign. Z2/11. Foto: AHMP

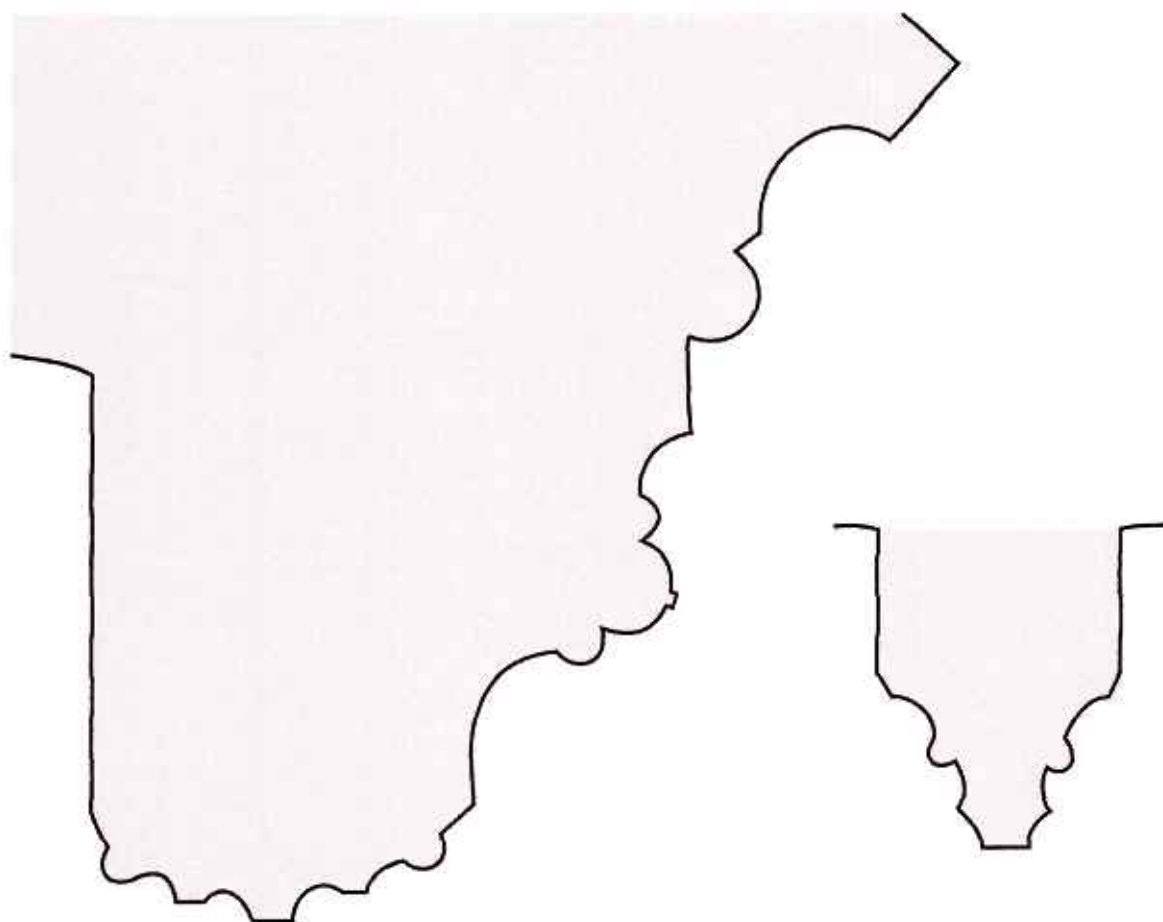
51. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, klenba s arkádou severní předsíně. Foto: aut.

52. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, žebra klenby severní předsíně. Foto: aut.

53. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, profilace ostění západního okna hlavní lodi. Foto: aut.

54. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, profilace arkády a žebra klenby severní předsíně. Měření a kresba: Lucie Beránková a aut.

55. Jan Kříženecký, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, svorník klenby severní předsíně, 18. června 1906. AHMP, SF, sign. XI 146. Foto: AHMP

56. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, svorník klenby severní předsíně, 1930/1940. Foto: Bildarchiv Foto Marburg, č. fm58077

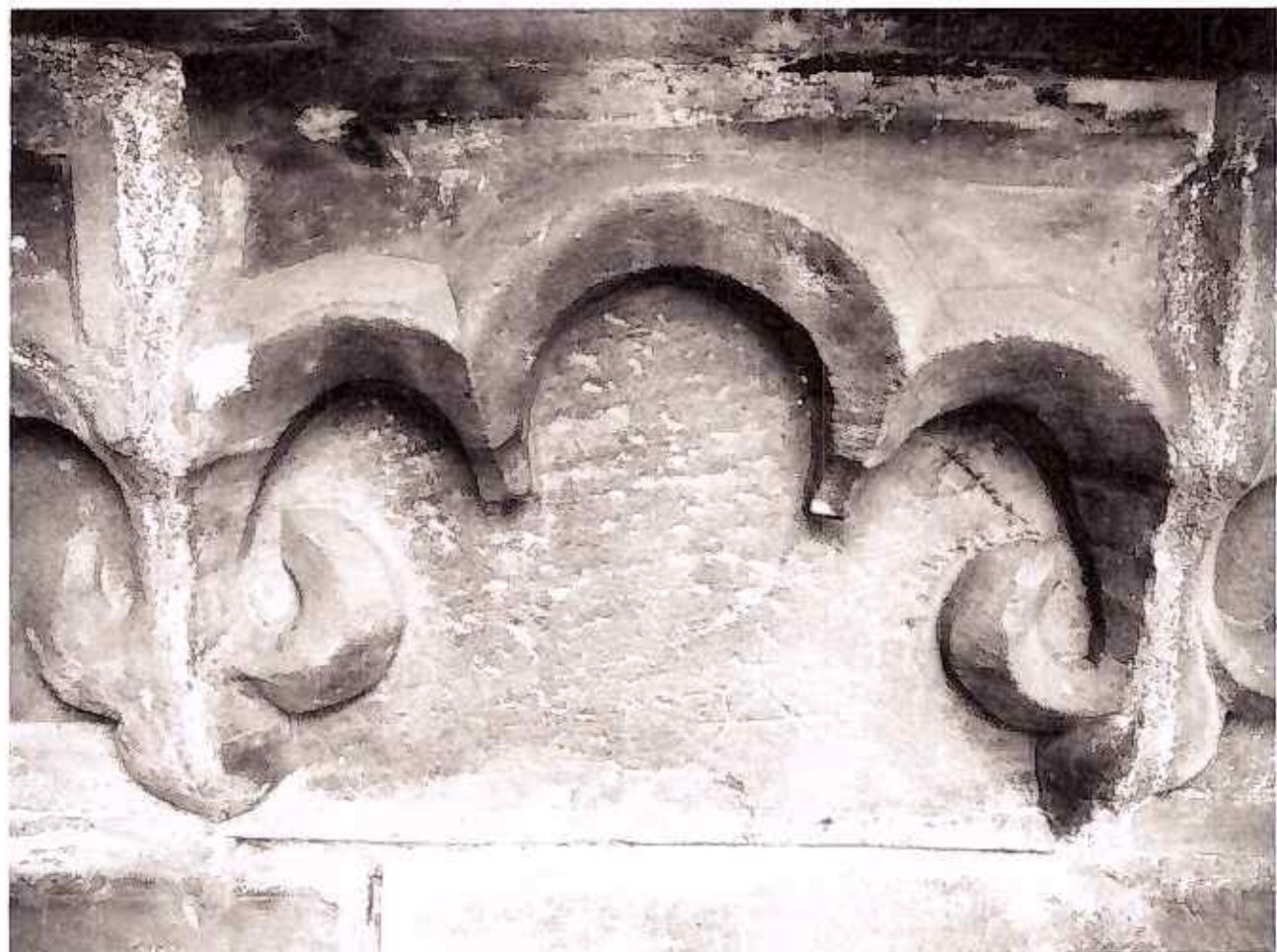

58. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, jihovýchodní kout severní věže s vyznačením spáry připojení věže k severní zdi hlavní lodi. Foto a kresba: aut.

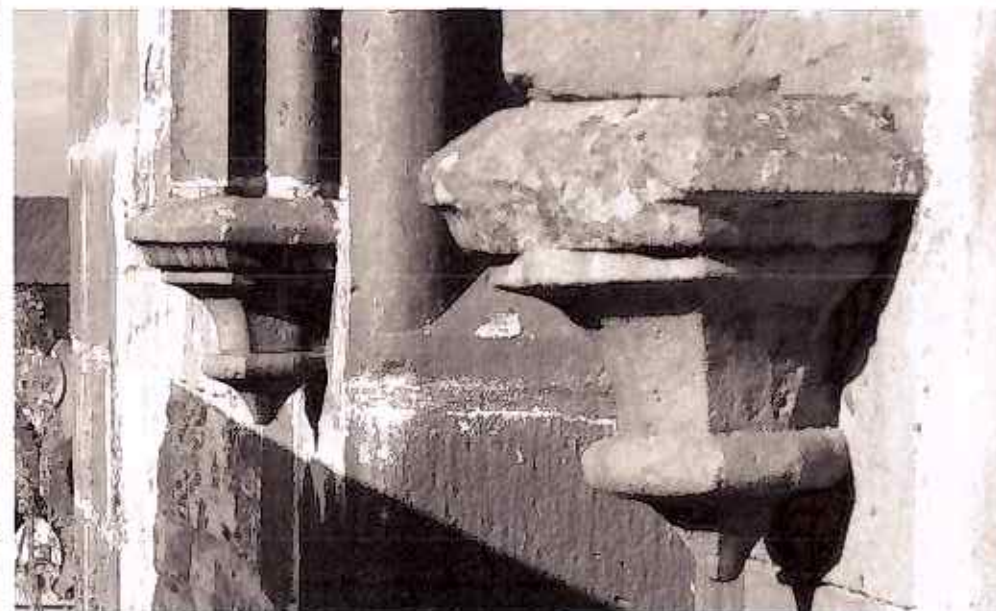

57. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí severní věže s vyznačením spáry připojení k hlavní lodi. Foto a kresba: aut.

59. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí zvonové nástavby severní věže. Foto: aut.

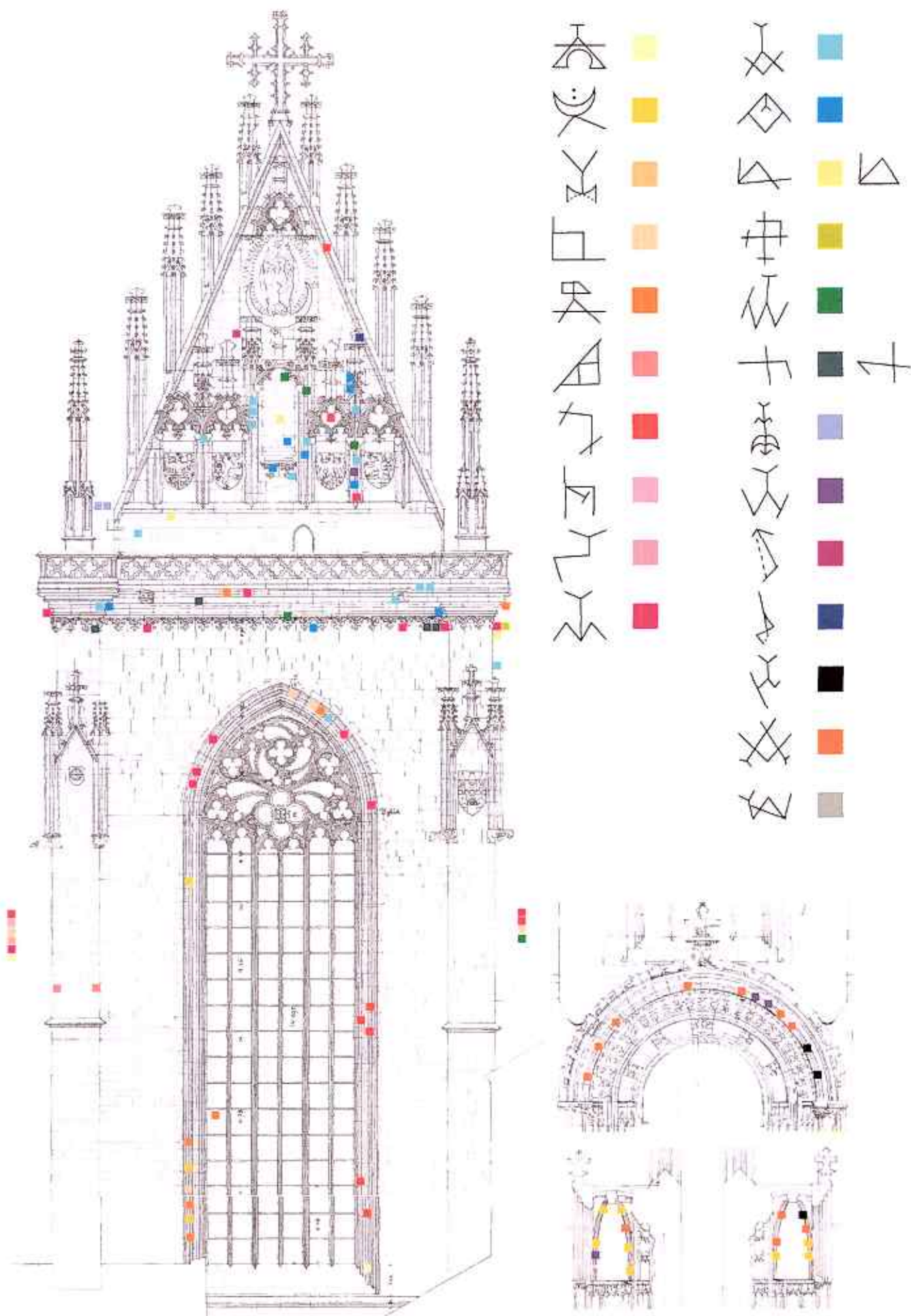
60. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, vlys pod římsou dolního ochozu západního průčelí severní věže. Foto: aut.

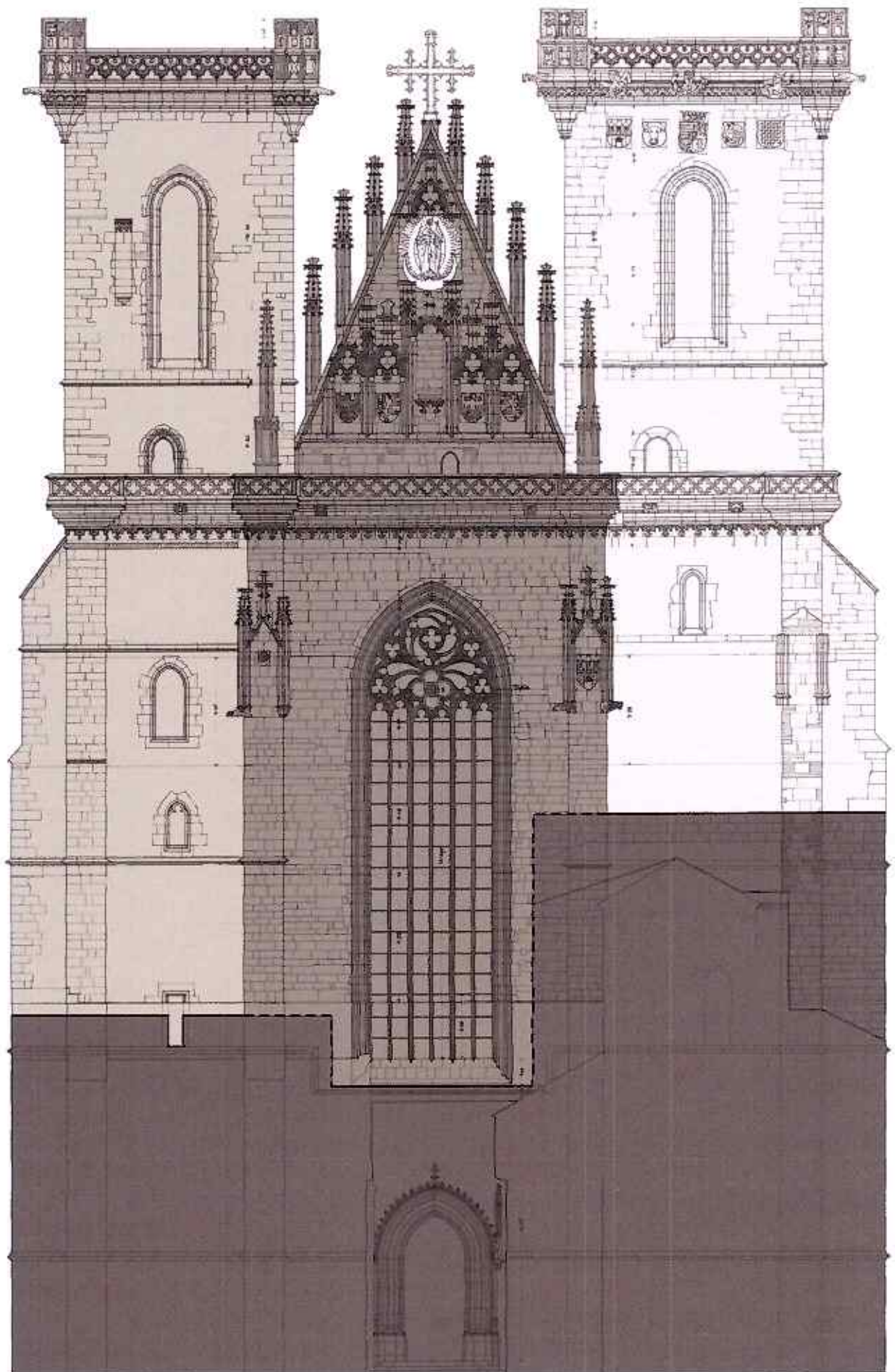
61. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, portál západního průčelí zvonové nástavby severní věže z dolního ochozu s detaily konzol a baldachýnu vlevo od okna zvonice. Foto: aut.

62. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severozápadní věž, detaily hlavní římsy. Foto: aut.

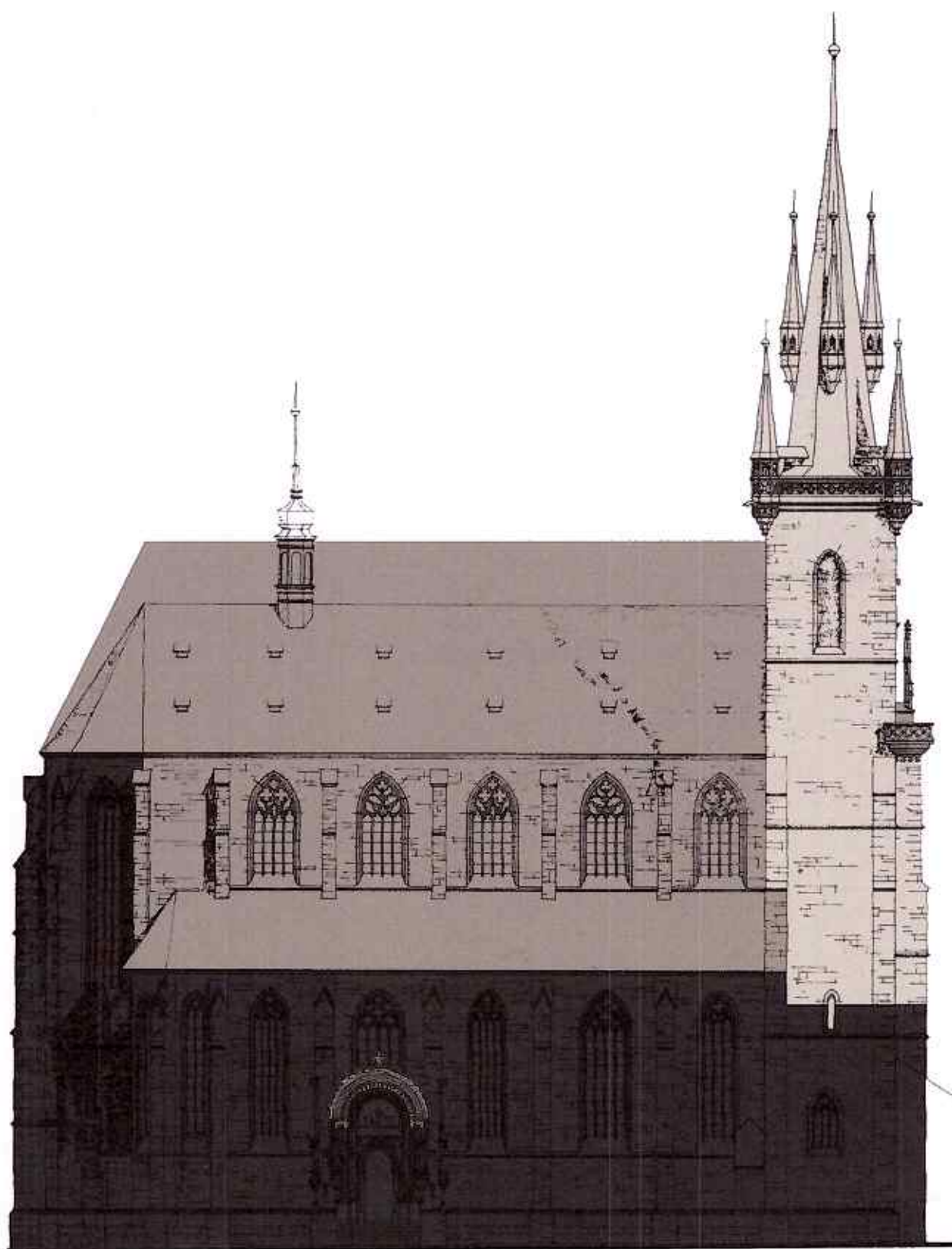

63. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí hlavní lodi, schéma výskytu kamenických značek, po stranách v sloupci přehled značek na bočních stranách hlavní lodi, vpravo dole značky na severní předsíni (značky zjednodušeny, bez měřítka). Kresba: aut. do upravených plánů Františka Mikše z roku 1911 (IPR Praha, inv. č. 2392/4)

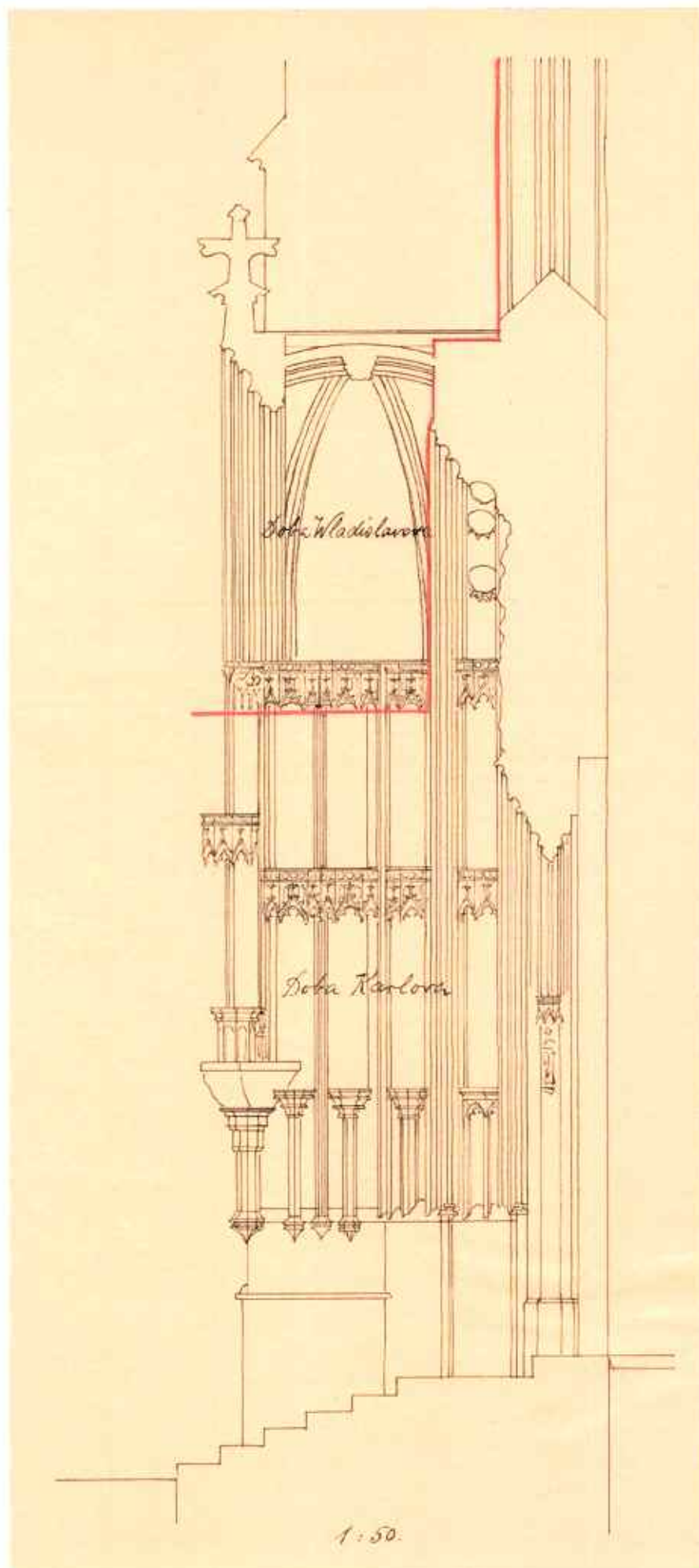
	předhusitská
	1. pohusitská
	2. pohusitská
	3. pohusitská

64. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, schéma hlavních stavebních fází. Kresba: aut. do upravených plánů Františka Mikše z roku 1911 (IPR Praha, inv. č. 2392/4)

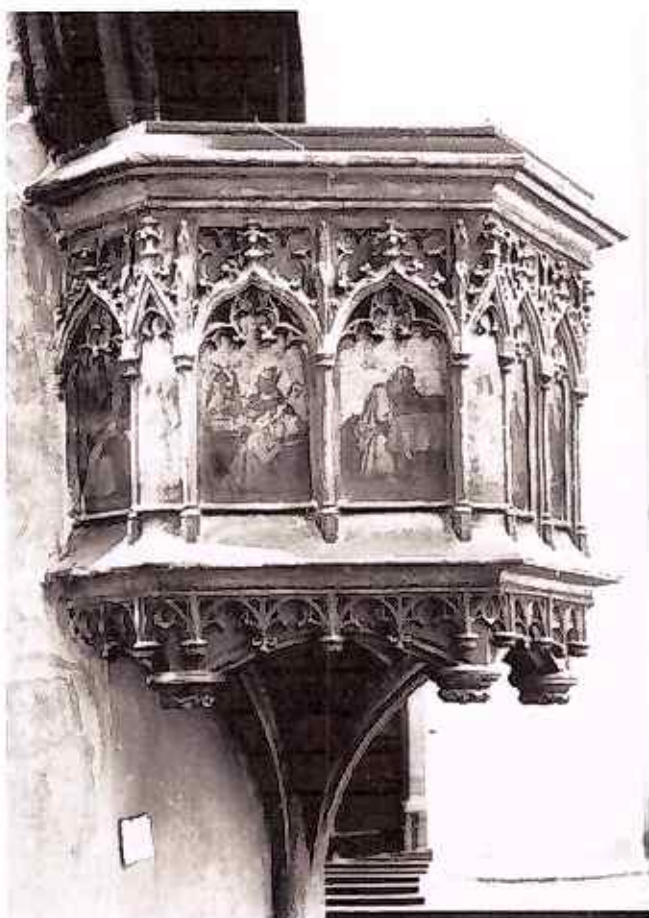
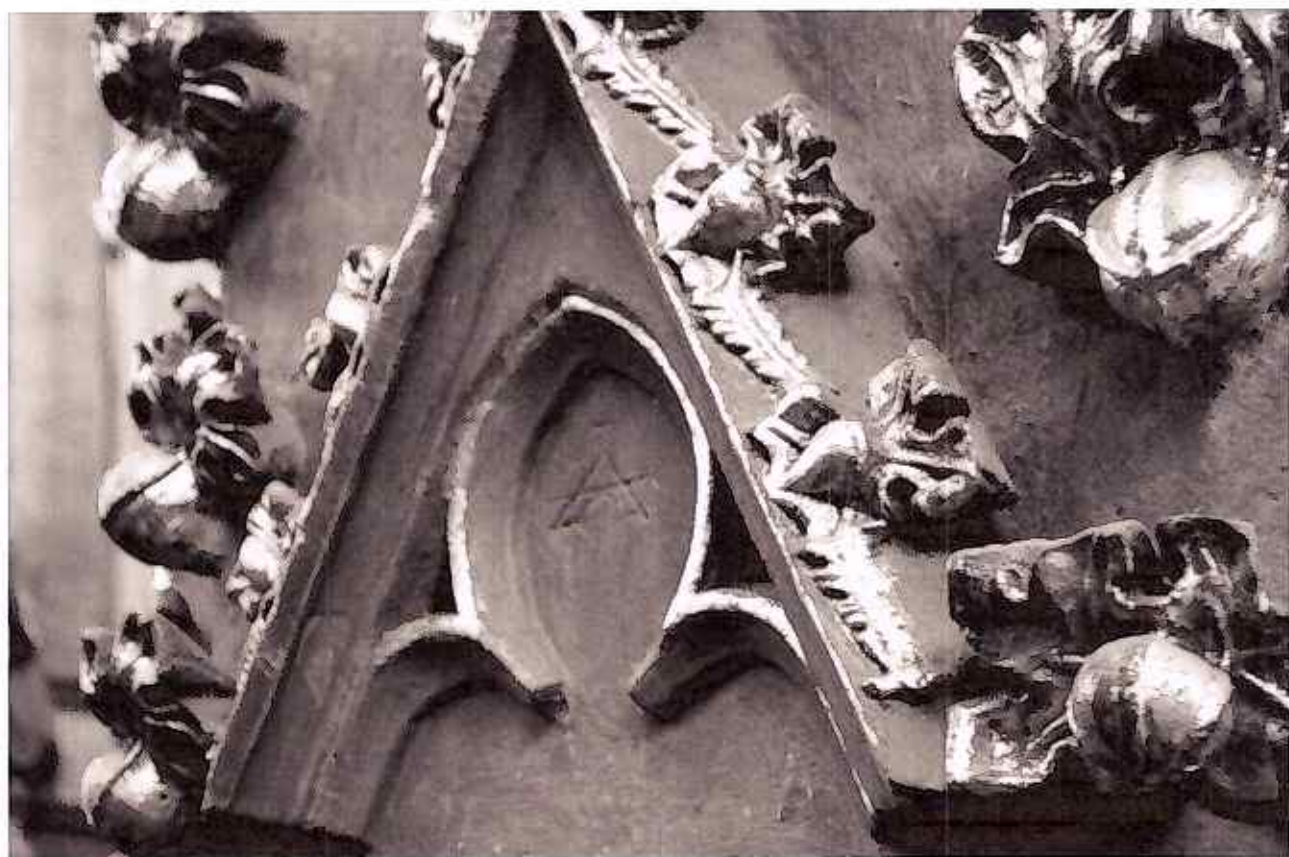

- předhusitská
- 1. pohusitská
- 2. pohusitská

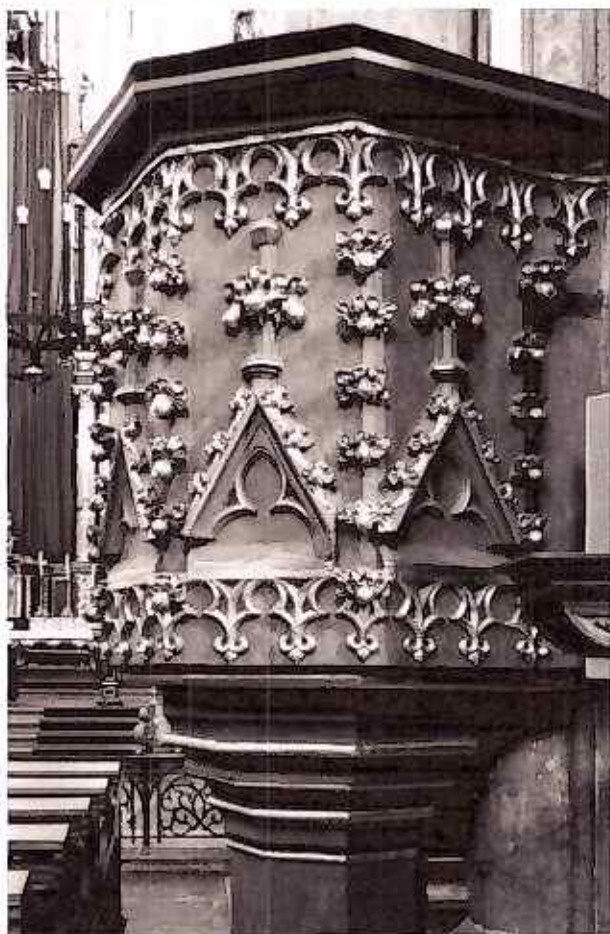
65. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, severní pohled, schéma hlavních stavebních fází. Kresba: aut. do upraveného plánu Adolfa Kauera z roku 1934 (IPR Praha, inv.č. 2392/4)

66. František Mikš, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, rozlišení stavebních fází severní předsíně, 1906. AHPM, MHMPI, ZÚ 1901–1920, karton 312, sign. Z 2/11. Foto: AHMP

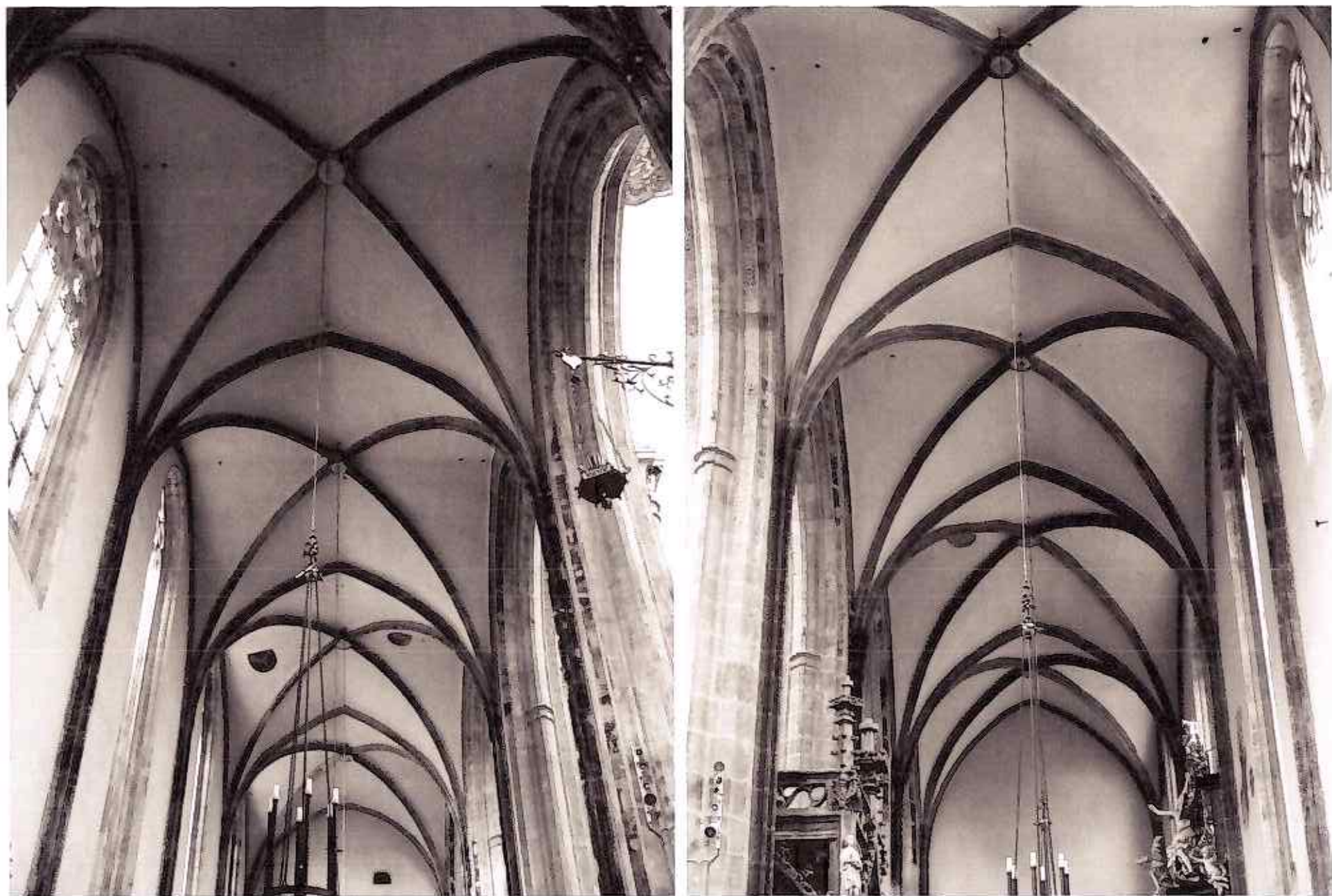
67. Landshut, kostel sv. Martina , kazatelna, kolen 1422 (do 1429). Foto: Bildarchiv Foto Marburg, č. 124.796

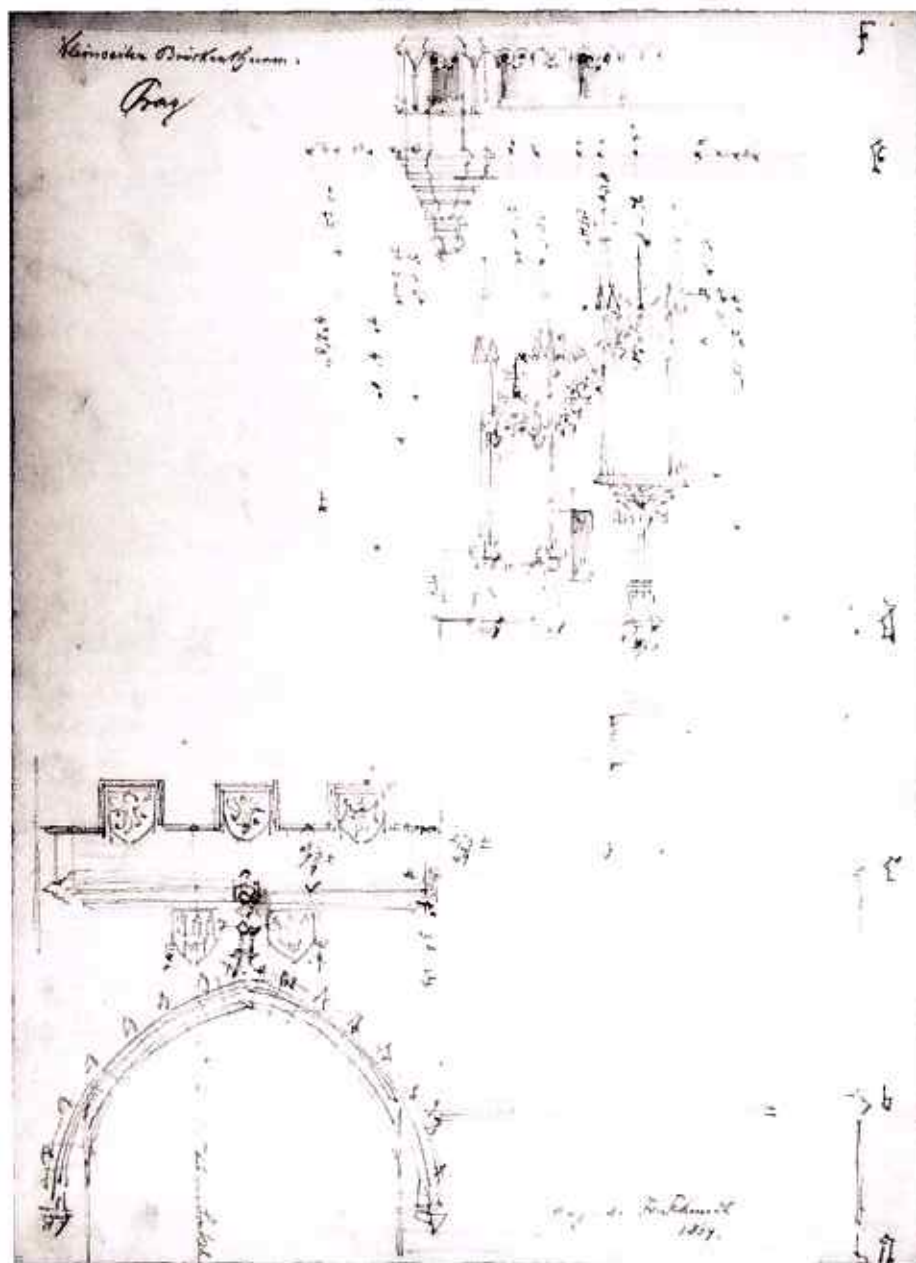
68. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, kazatelna. Foto: aut.

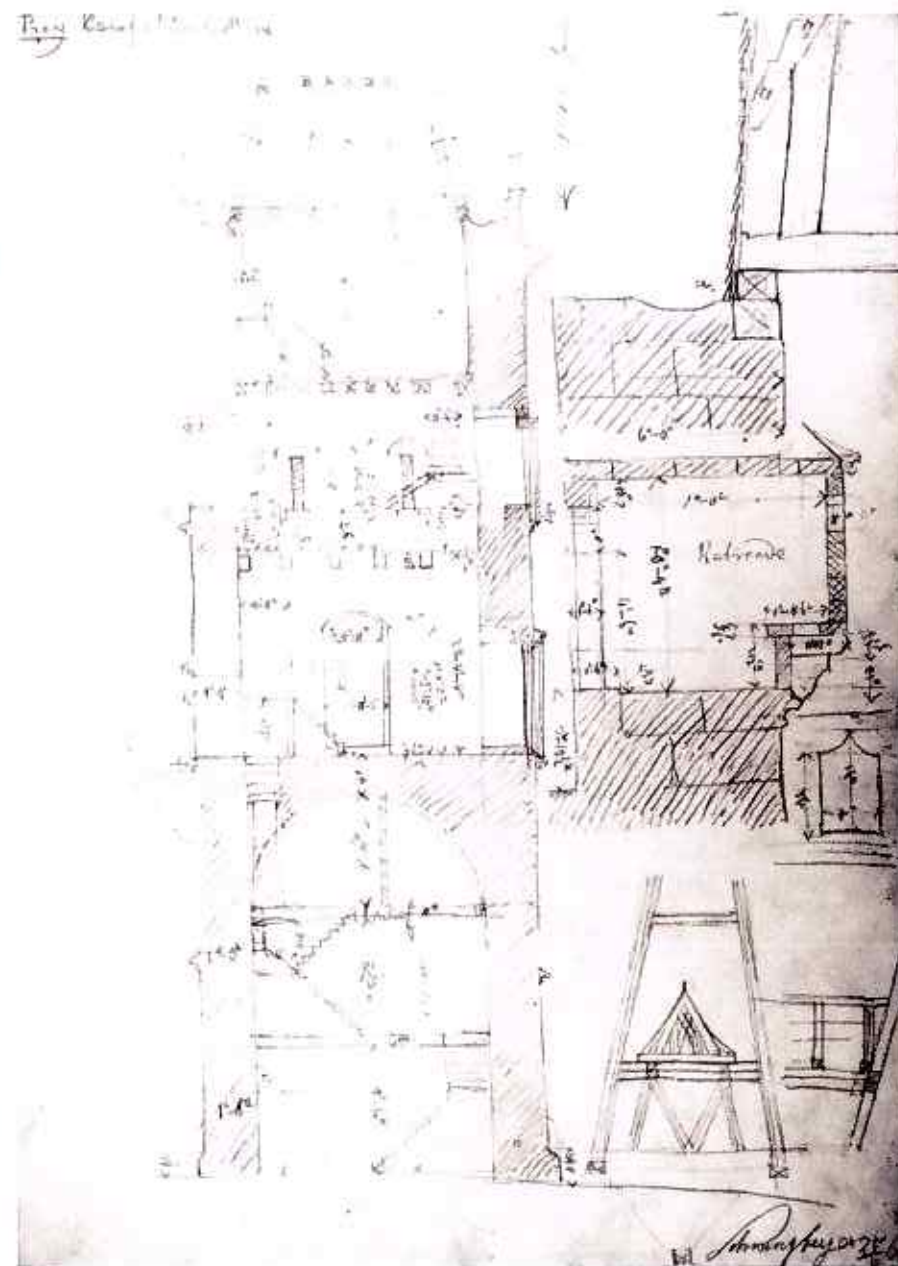
69. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, liliový vlys: vlevo nahoře štít, dole korunní římsa, vpravo dole kazatelna, nahoře arkatura arkády severní předsíně. Foto: aut.

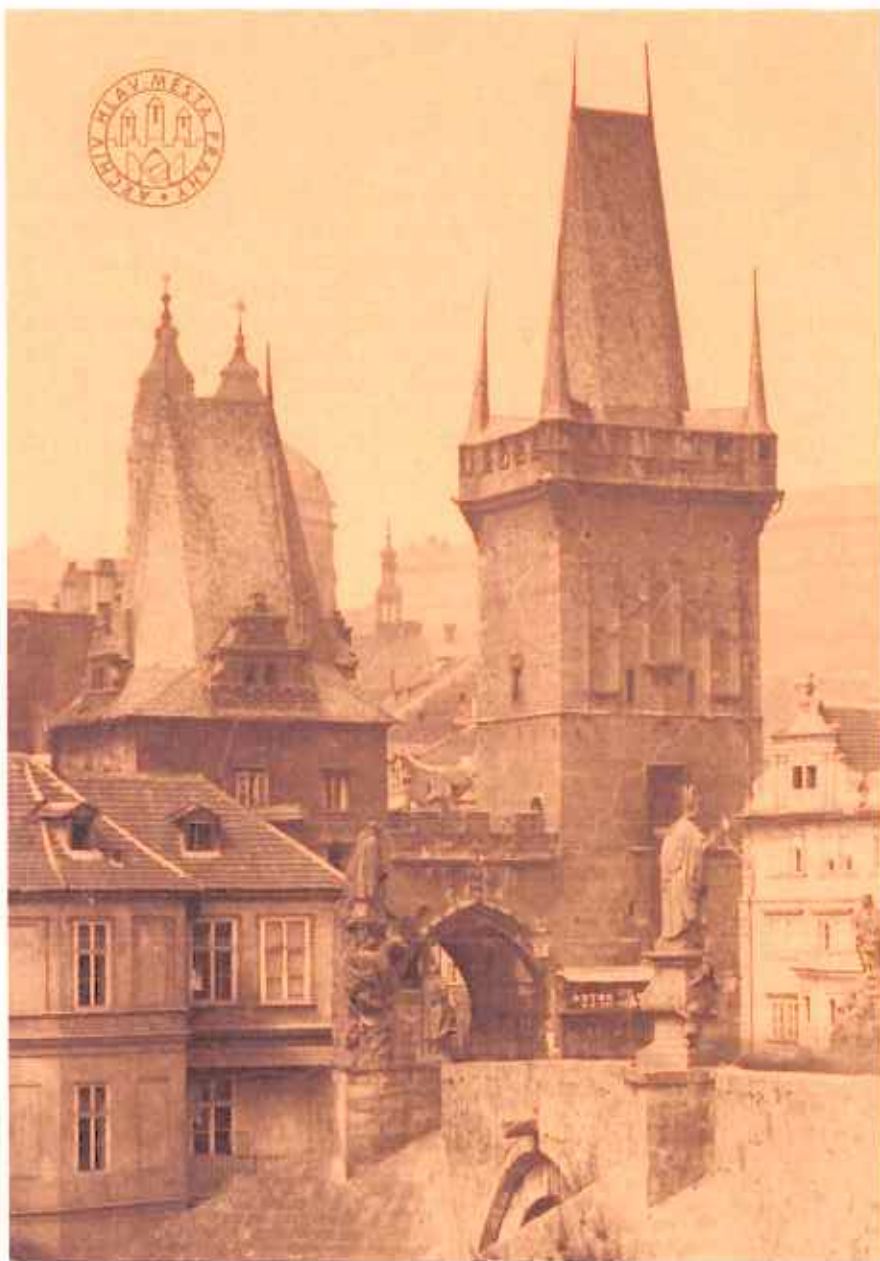
70. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, klenby bočních lodí, vlevo jižní, vpravo severní, pohled kzápadu. Foto: aut.

71. Friedrich Schmidt, Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, východní pohled, 1864. AkBild Wien, inv. č. 19038. Foto: aut.

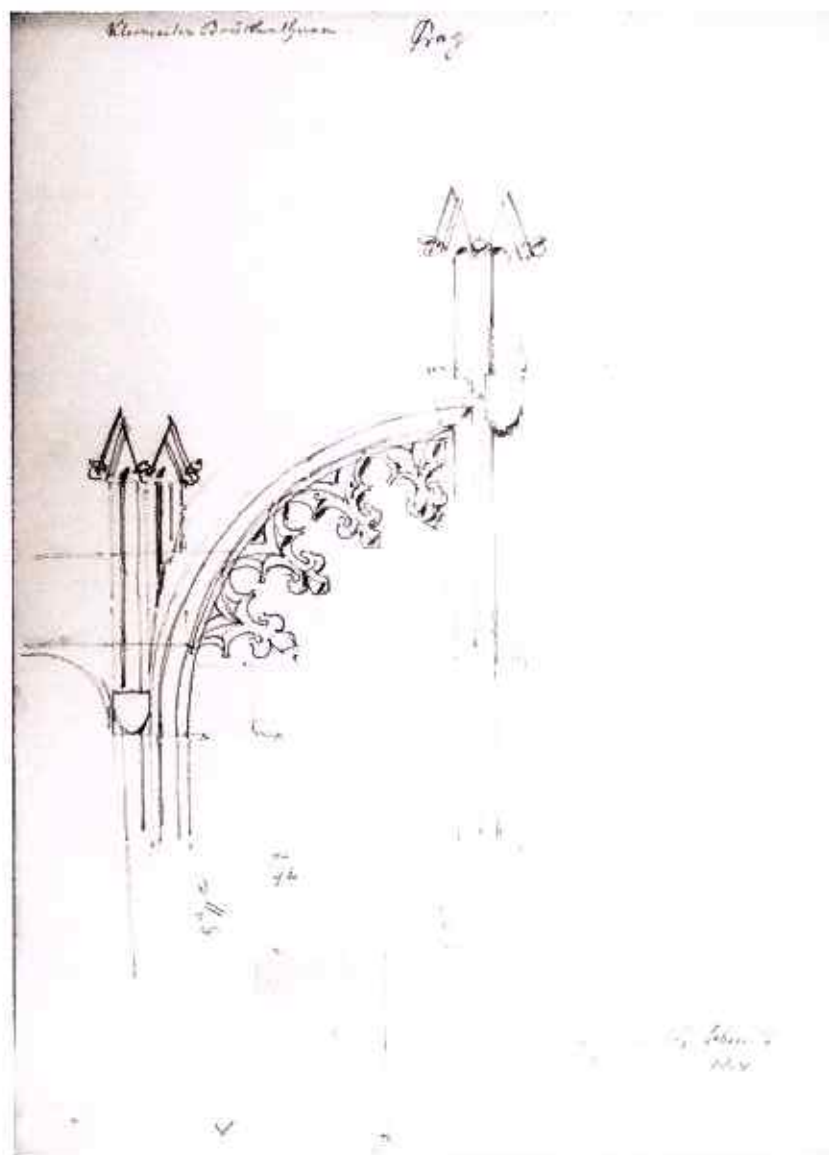
72. Robert Sohnengberger, Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, řez, 1864. AkBild Wien, inv. č. 19053. Foto: aut.

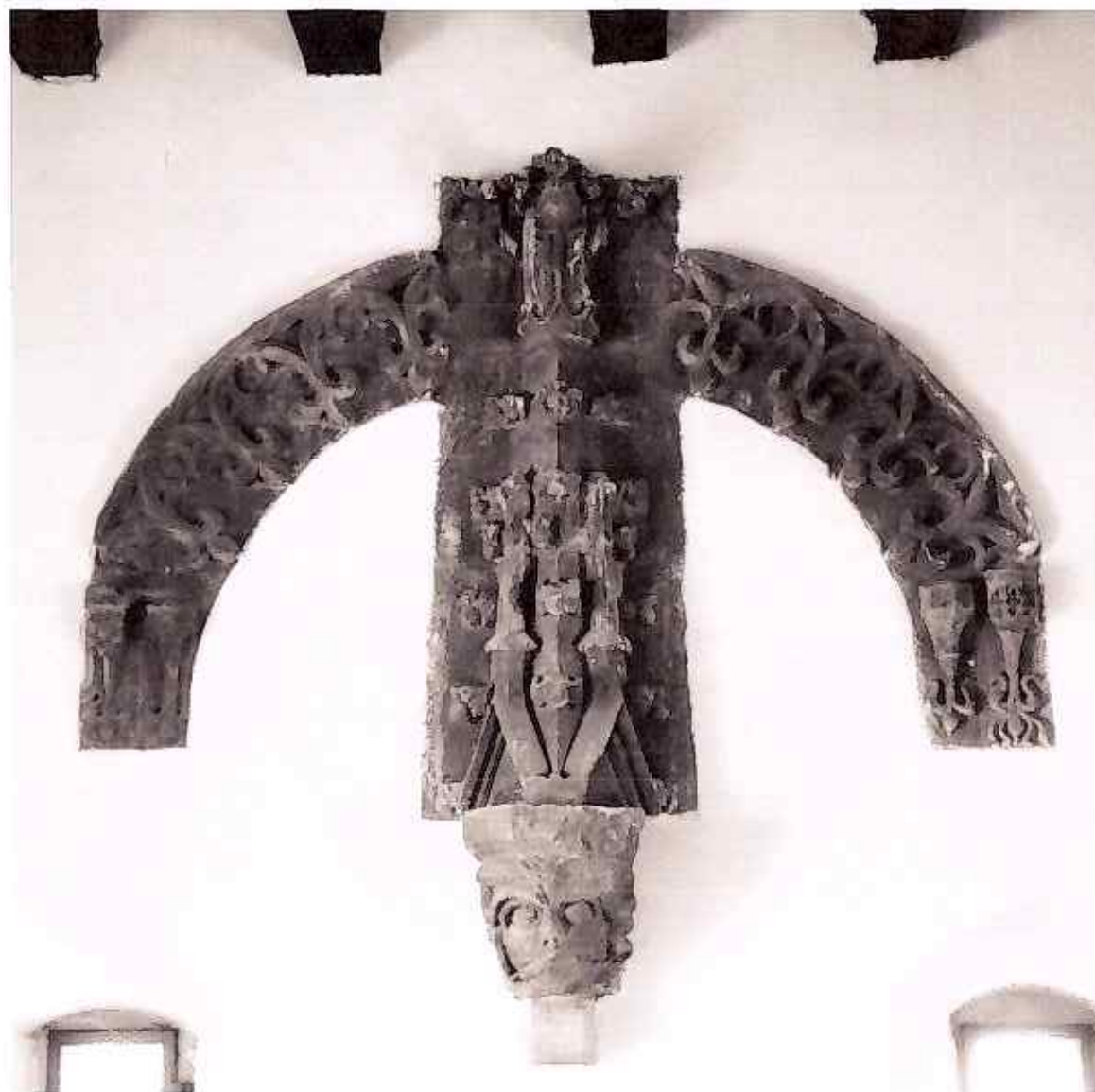
73. Andreas Groll, Praha, Malostranské věže Karlova mostu od jihovýchodu, výřez, 1856. AHMP, SF, sign. VI 2/19. Foto: AHMP

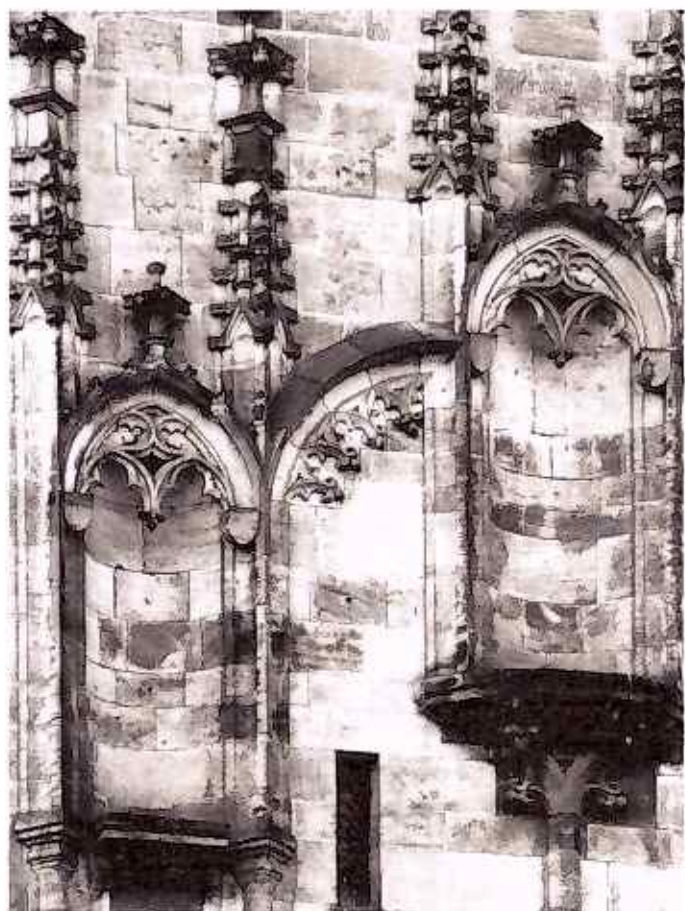
74. František Friedrich, Praha, Malostranské věže Karlova mostu od jihovýchodu, výřez, po 1871. AHMP, SF, sign. VI 13/45. Foto: AHMP

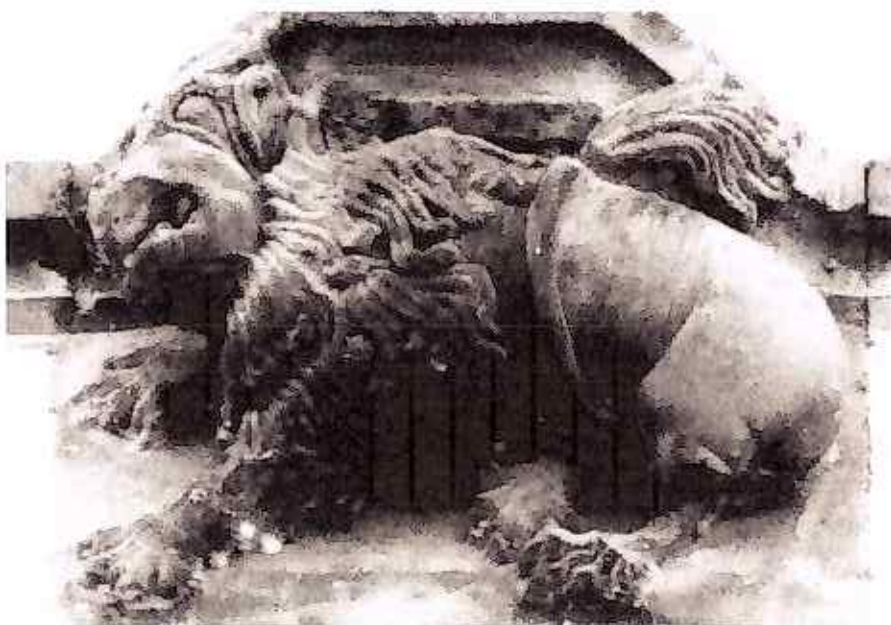
75. Friedrich Schmidt, Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, detail výzdoby východního nebo západního průčelí, 1864. AkBild Wien, inv.č.19041. Foto: aut.

76. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, původní architektonické články z fasád věže druhotně osazené na západní stěně ve druhém patře věže. Foto: aut.

77. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, nahoře vlevo zrekonstruovaná výzdoba východního průčelí, vpravo originální výs, dole západní průčelí a zrekonstruované východní okno prvního patra. Foto: aut.

78. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, konzoly pod středními nikami východního a západního průčelí. Foto: aut.

79. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, konzola pod východním výběhem arkády severní předsíně. Foto: aut.

80. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, maska na severním nároží jihozápadního opěráku hlavní lodi pod hlavní římsou. Foto: aut.

81. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, konzola druhotně umístěná ve věži, pravděpodobně ze severozápadního nároží hlavní římsy. Foto: aut.

82. Praha, severní Malostranská věž Karlova mostu, nahoře konzola z průčelí osazená ve věži, dole konzoly přípor nik druhého patra západního průčelí. Foto: aut.

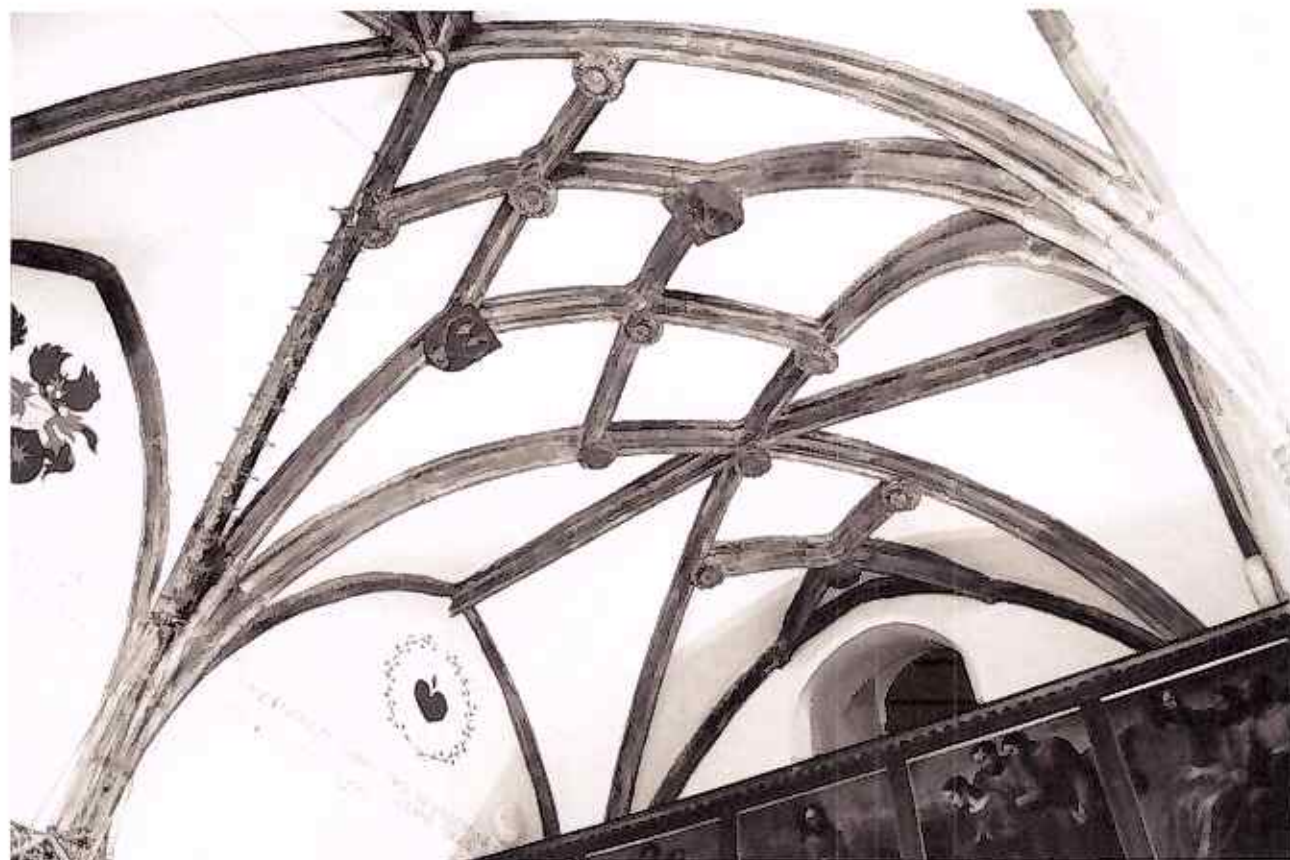
83. Slaný, kostel sv. Gotharda, svorník klenby presbytáře. Foto: Marek Pařízek

84. Smečno, zámek, přípory klenby kaple sv. Anny na severní straně. Foto: aut.

85. Smečno, zámek, výběh klenby kaple sv. Anny. Foto: aut.

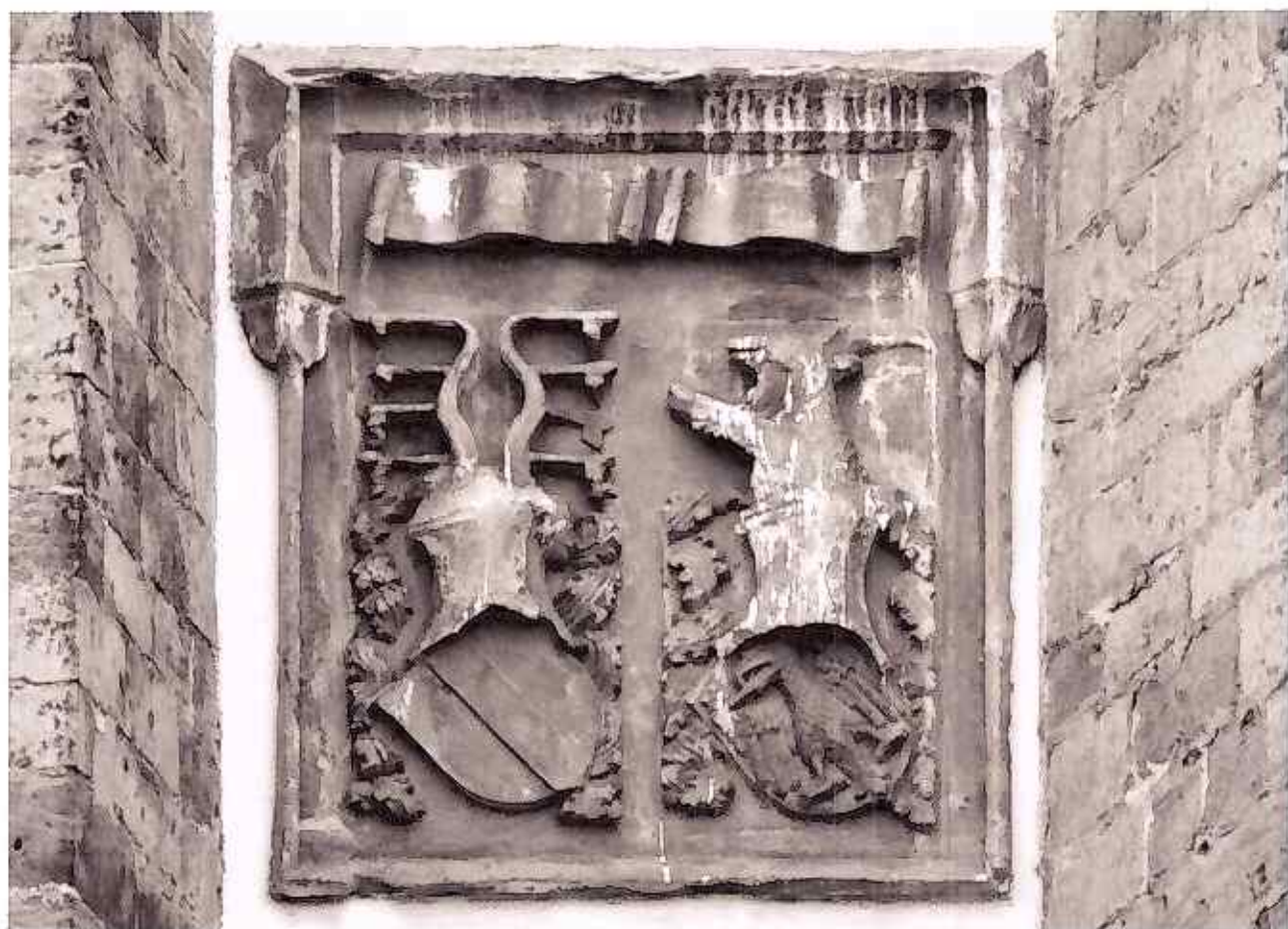
86. Smečno, zámek, klenba kaple sv. Anny, nahofe západní část, dole pohled do presbytáře. Foto: aut.

87. Smečno, zámek, znaková deska Bořity z Martinic na východní fasádě závěru kaple sv. Anny. Foto: aut.

88. Smečno, zámek, znaková deska Anny Dražické z Kunvaldu na jihovýchodní fasádě závěru kaple sv. Anny. Foto: aut.

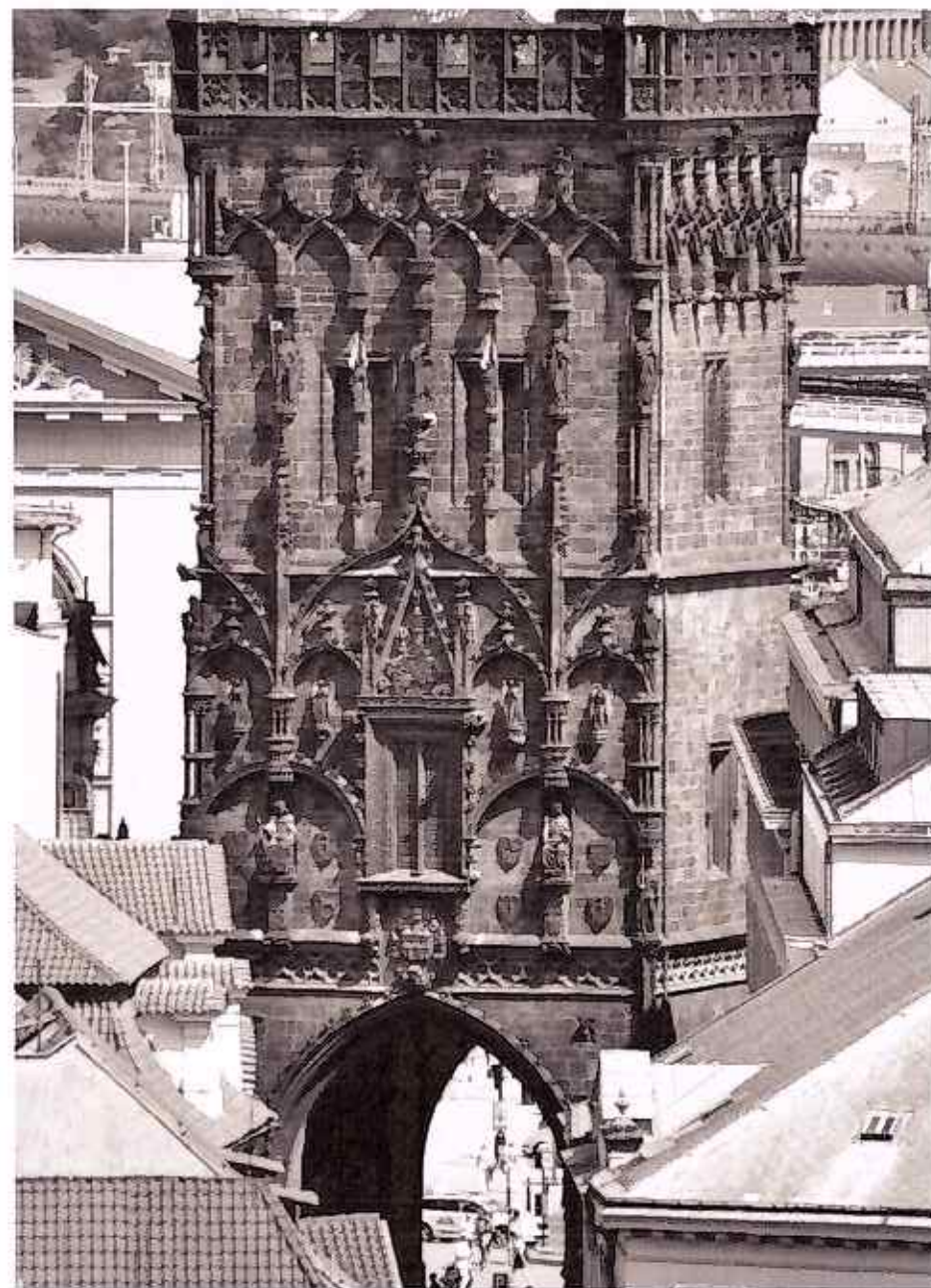
89. Smečno, zámek, znaková deska s aliančním znakem vladyků z Daliměřic a Odic (?) na severovýchodní fasádě závěru kaple sv. Anny. Foto: aut.

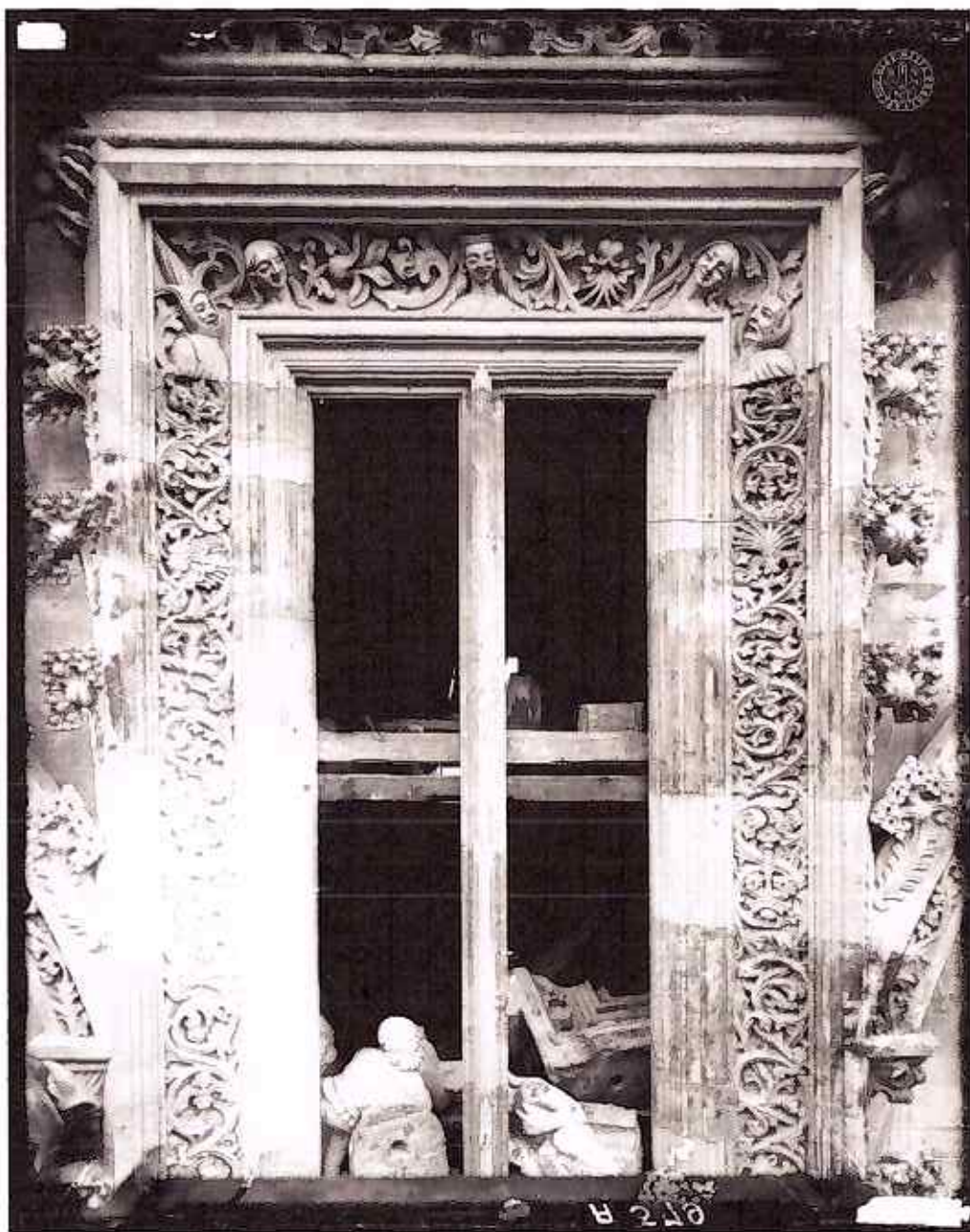
90. Práce jednoho kameníka: vlevo nahoře konzola jihozápadní věžice hlavního ochozu severní Malostranské věže Karlova mostu, vlevo dole jižní chrlič ochozu a vlys pod spodní nikou štítu na západním průčelí hlavní lodi Týnského kostela, vpravo hlavice klenebních přípor v kapli sv. Anny zámku ve Smečně. Foto: aut.

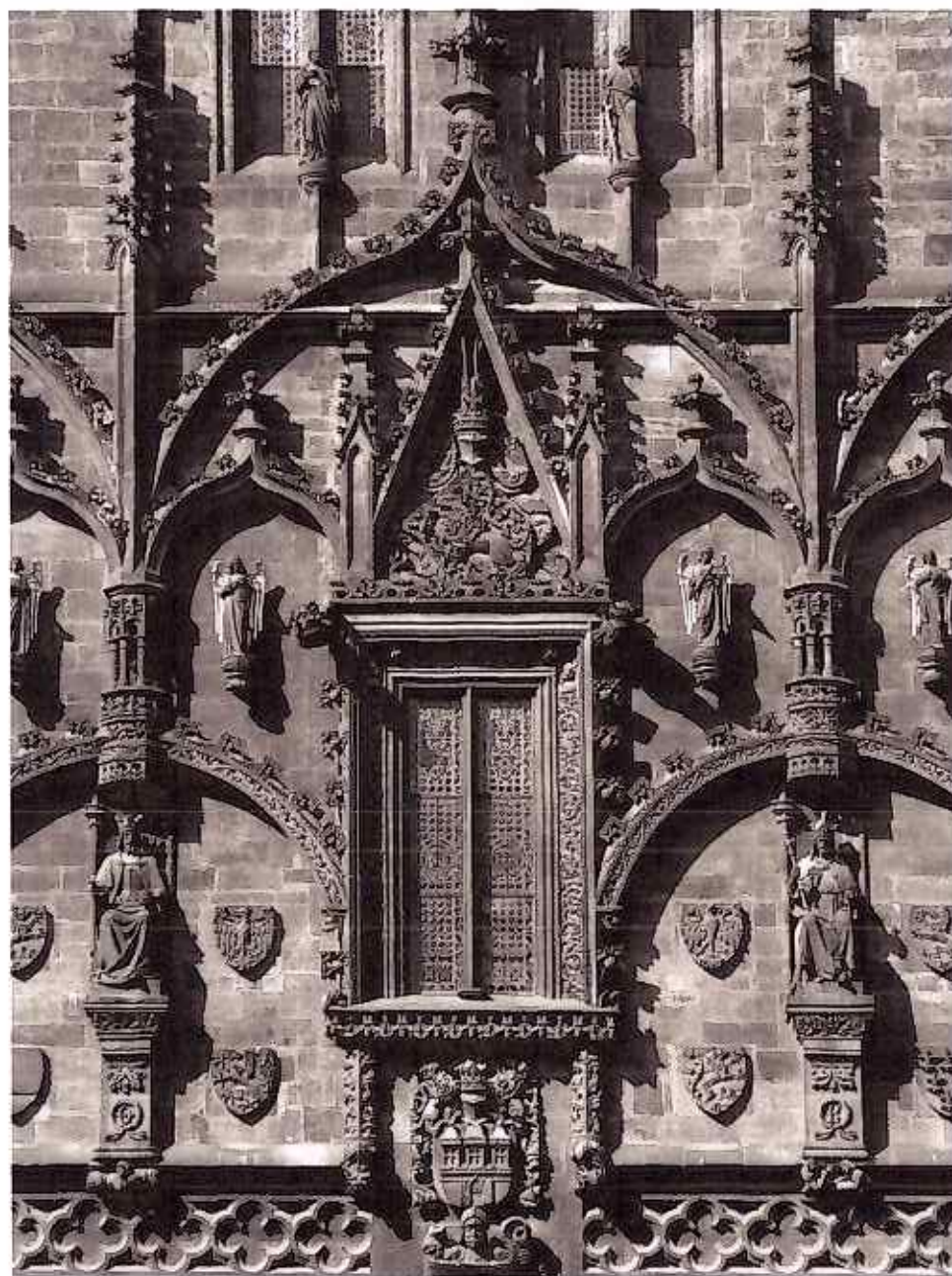
91. Jindřich Eckert, Praha, Prašná brána, 1887. AHMP, SF, sign. XII 247. Foto: AHMP

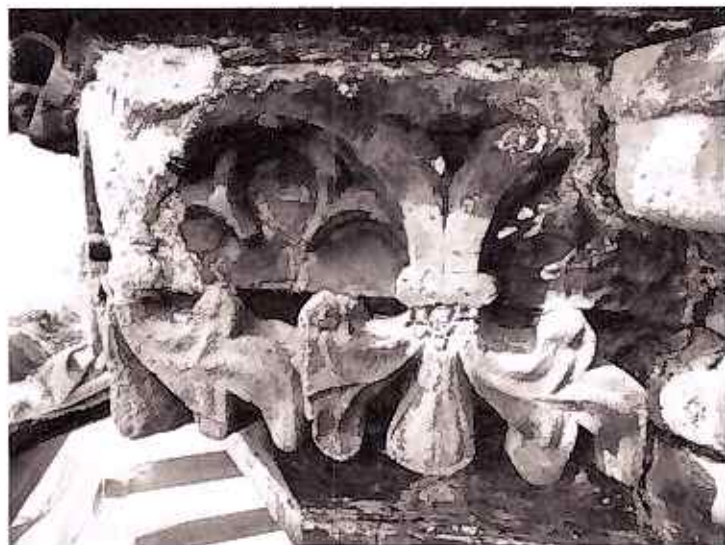
92. Praha, Prašná brána, západní průčelí. Foto: aut.

93. Jindřich Eckert, Praha, Prašná brána, před 1886. AHMP, SF, sign. XII 251. Foto: AHMP

94. Praha, Prašná brána, první patro západního průčelí. Foto: aut.

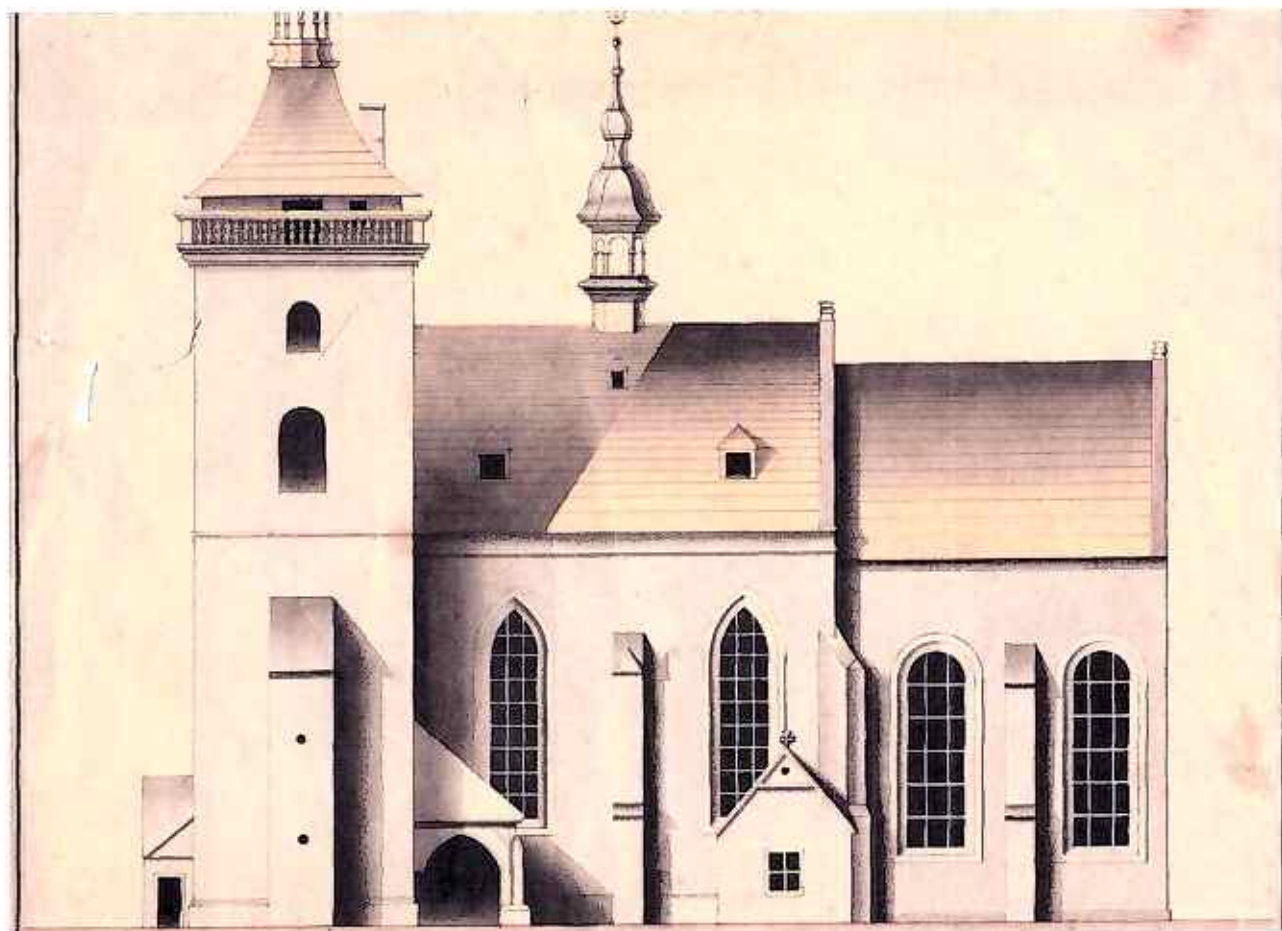
95. Praha, vlevo nahoře severní věž kostela Panny Marie před Týnem, dále detaily výzdoby Prašné brány. Foto: aut.

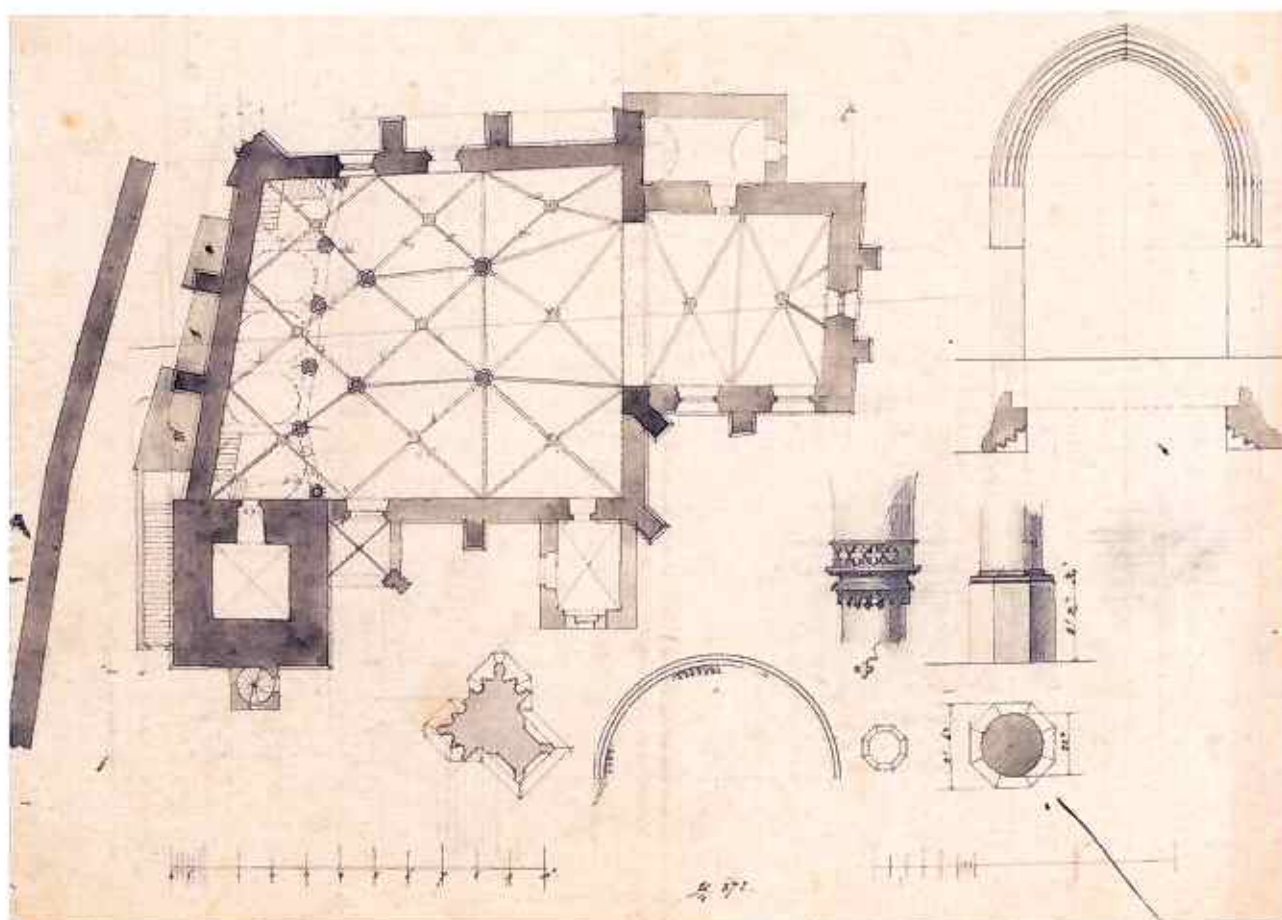
96. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, obnovený chrlič hlavního ochozu severní věže. Foto: SÚRPMO 1979

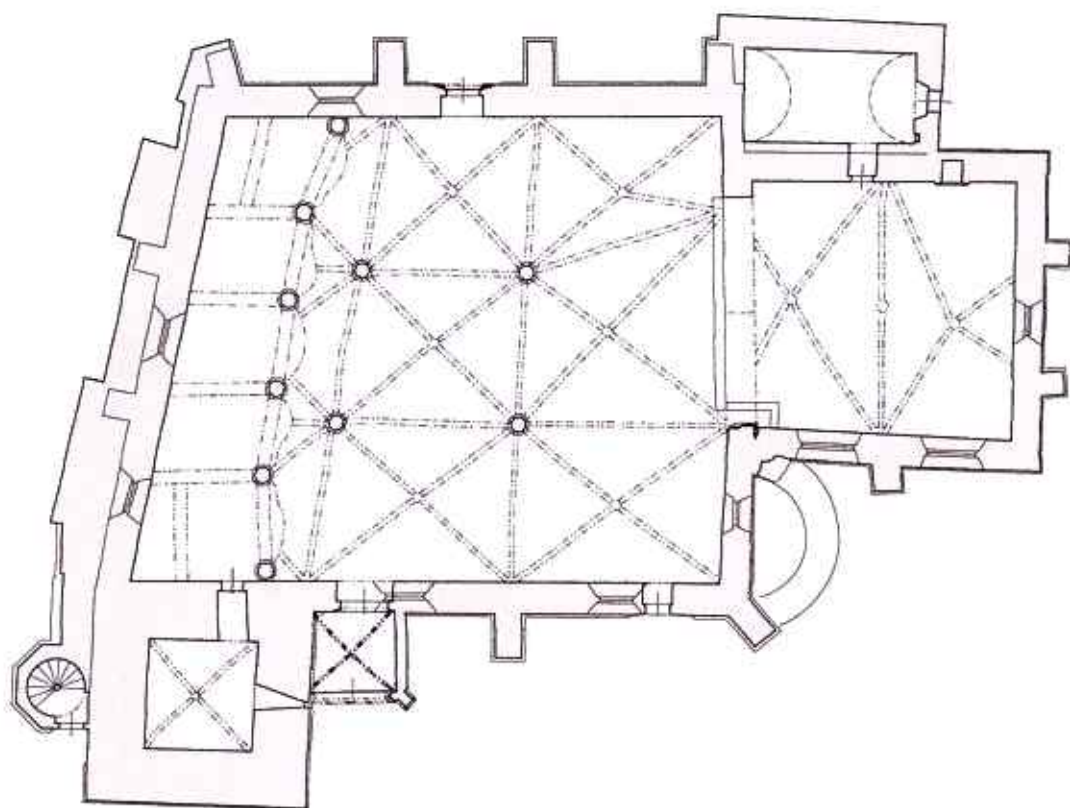
97. Praha, chrlič s kostela sv. Barbory v Kutné Hoře v Lapidáriu Národního muzea. Foto: Denkstein - Drobná - Kybalová 1958, obr. 96 na s. 126

98. Johann Stouda, Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, jižní pohled, 1848. Soukr. sb. Foto: aut.

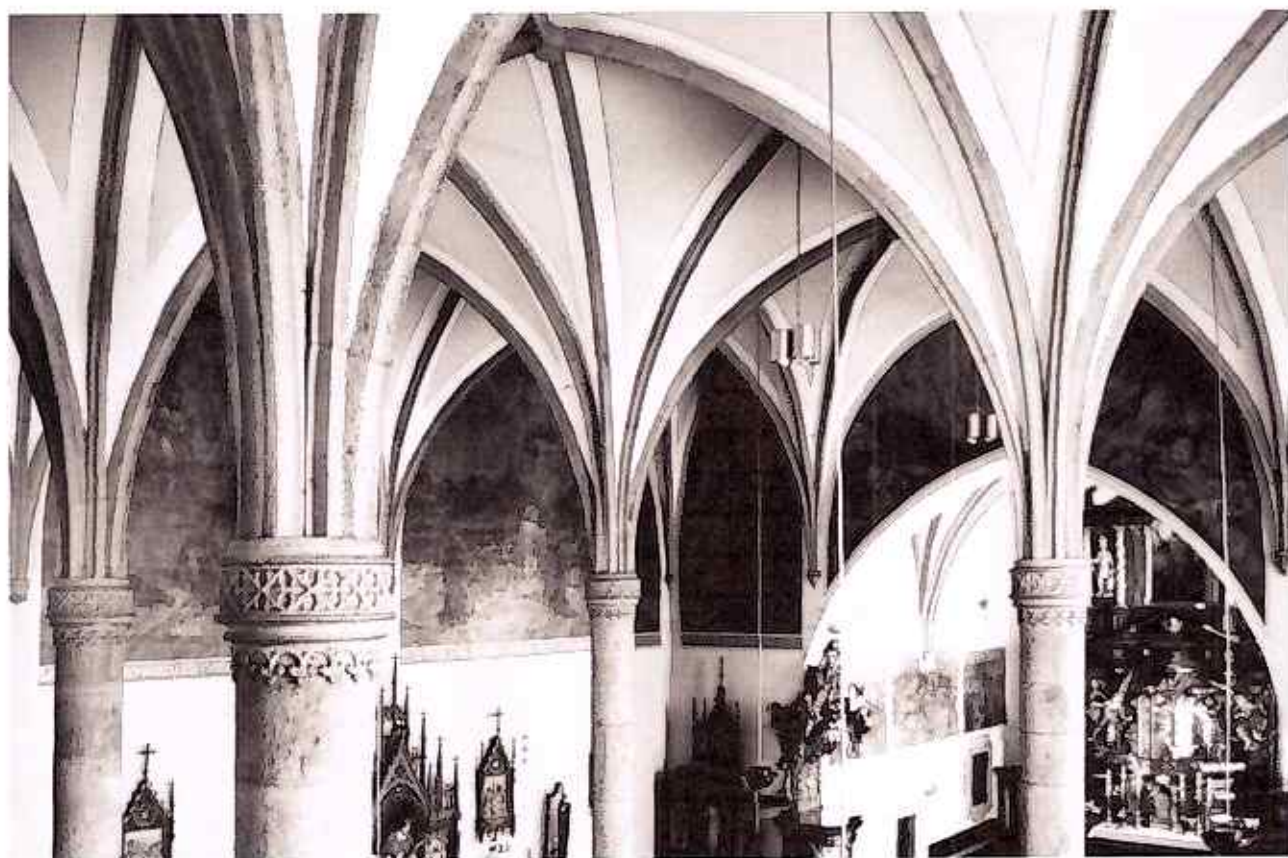

99. František Schmoranz st., Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, půdorys a detaily, 1872. SOKA Chrudim, F. Schmoranz st., inv. č. 63. Foto: Čevonová 2014b, obr. 4 na s. 6.

0 10m

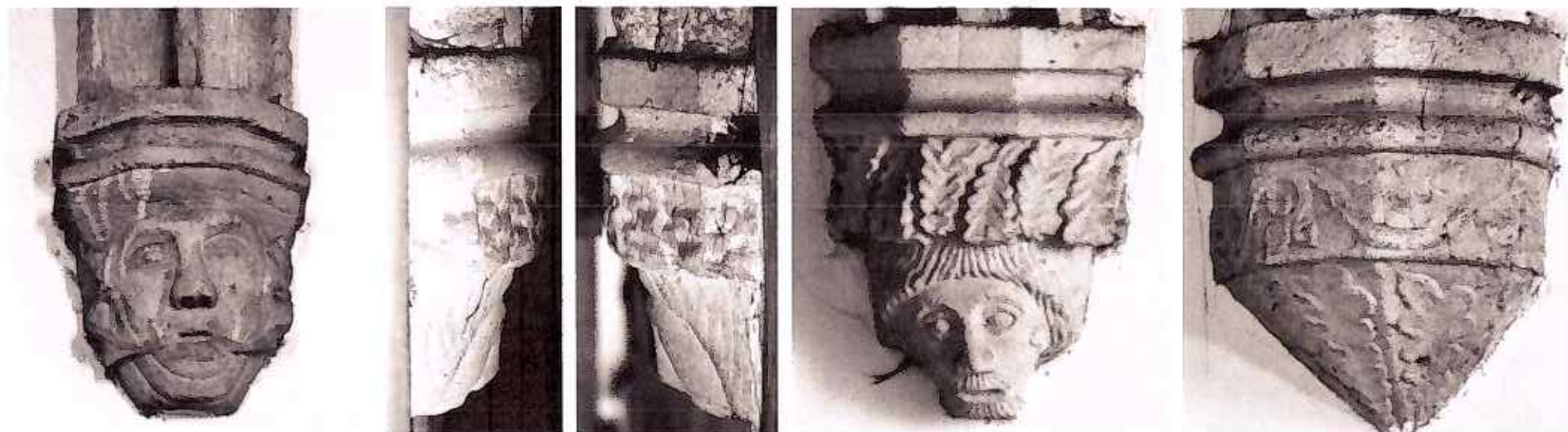
100. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, půdorys. Zaměření: Eliška Racková 2017

101. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, klenba síňového trojlodí ze západní kruchty. Foto: aut.

102. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, klenební konzoly trojlodí. Foto: aut.

103. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, konzoly klenby trojlodí. Foto: aut.

104. Matěj Litoměřický – Matouš Radouš – Jiří Rychnovský, Gradual český – letní část, fol. 256v, Hradec Králové, kostel sv. Ducha. MVČ HK, sign. Hr-14 (II A 13b). Foto: Manuscriptorium

105. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, interiér trojlodí. Foto: aut.

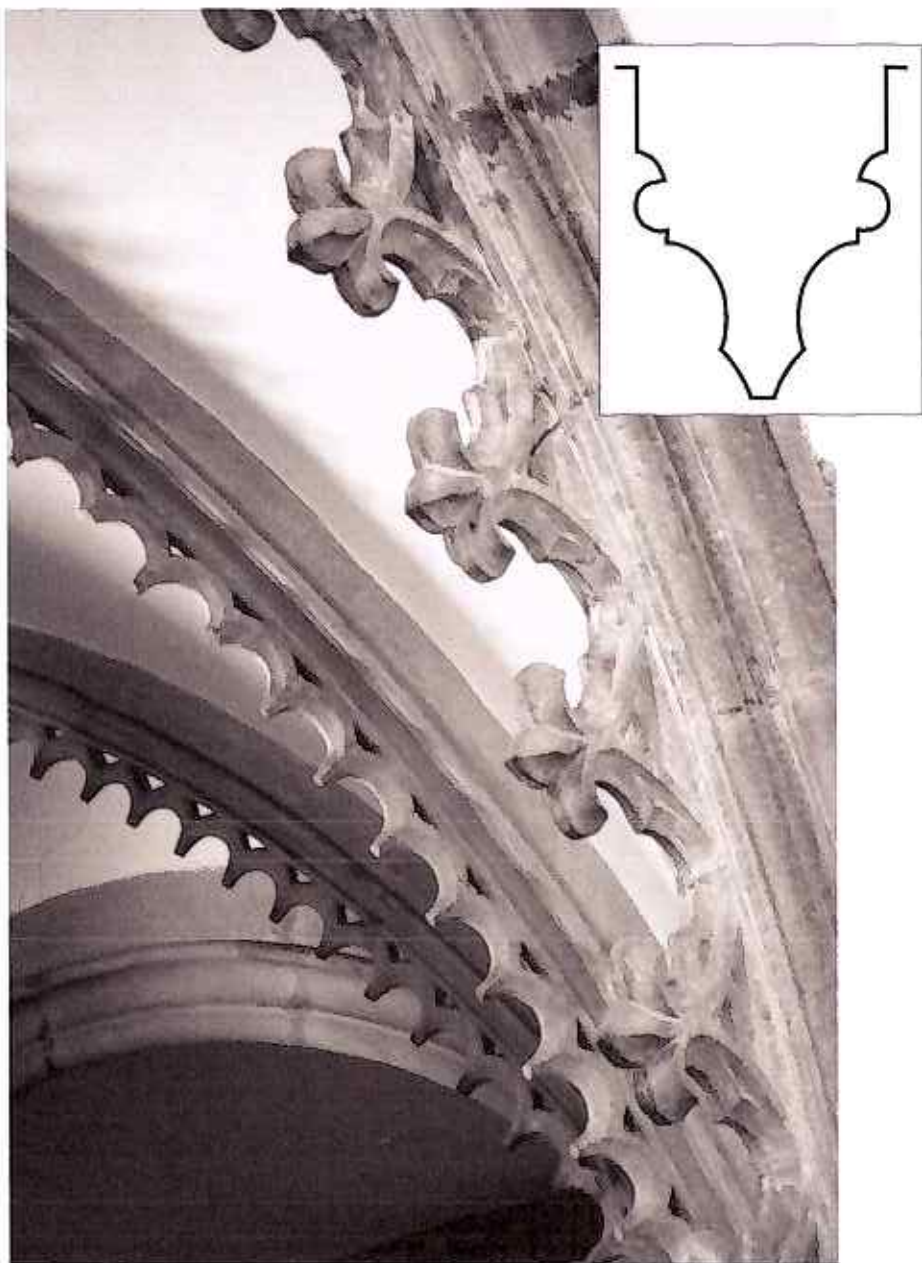
106. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, konzola klenby trojlodí. Foto: aut.

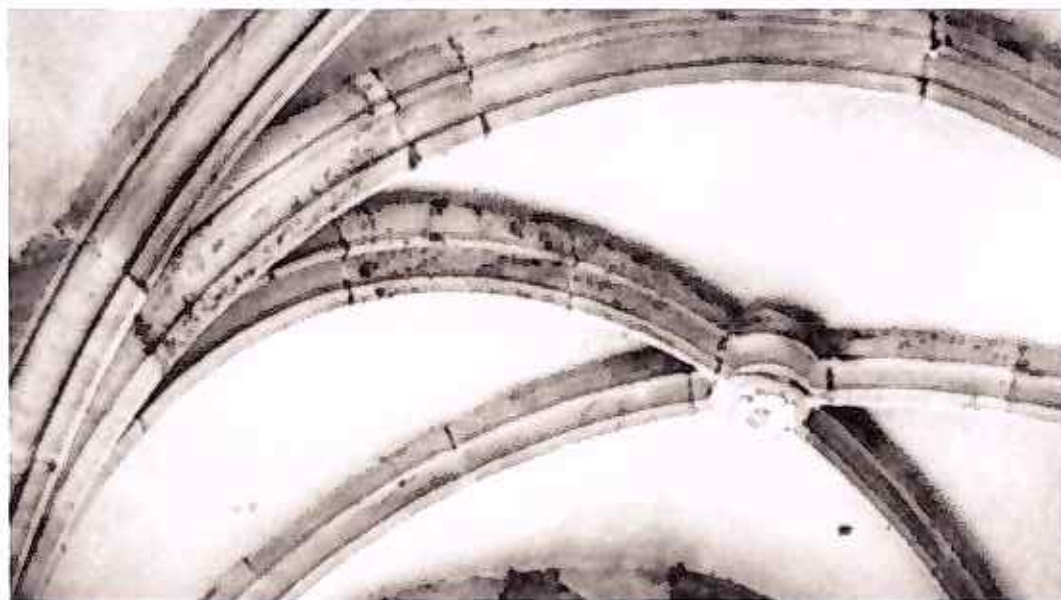
107. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, svorník klenby západní kruchty. Foto: aut.

108. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, západní kruchta. Foto: aut.

109. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, žebra klenby a arkáda středního pole západní kruchty, profilace žebra. Foto a kresba: aut.

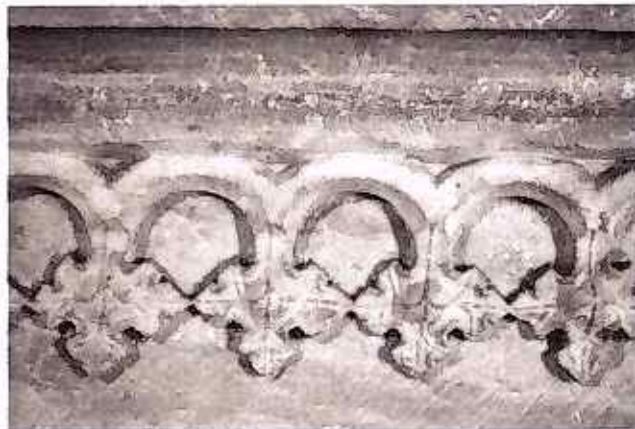
110. Tuchoraz, žebra klenby průjezdu tvrze. Foto: aut.

111. Slaný, kostel sv. Gotharda, žebra klenby presbytáře. Foto: Marek Pařízek

112. Chrudim, kostel Nanebevzetí Panny Marie, hlavice pilíře trojlodí. Foto: aut.

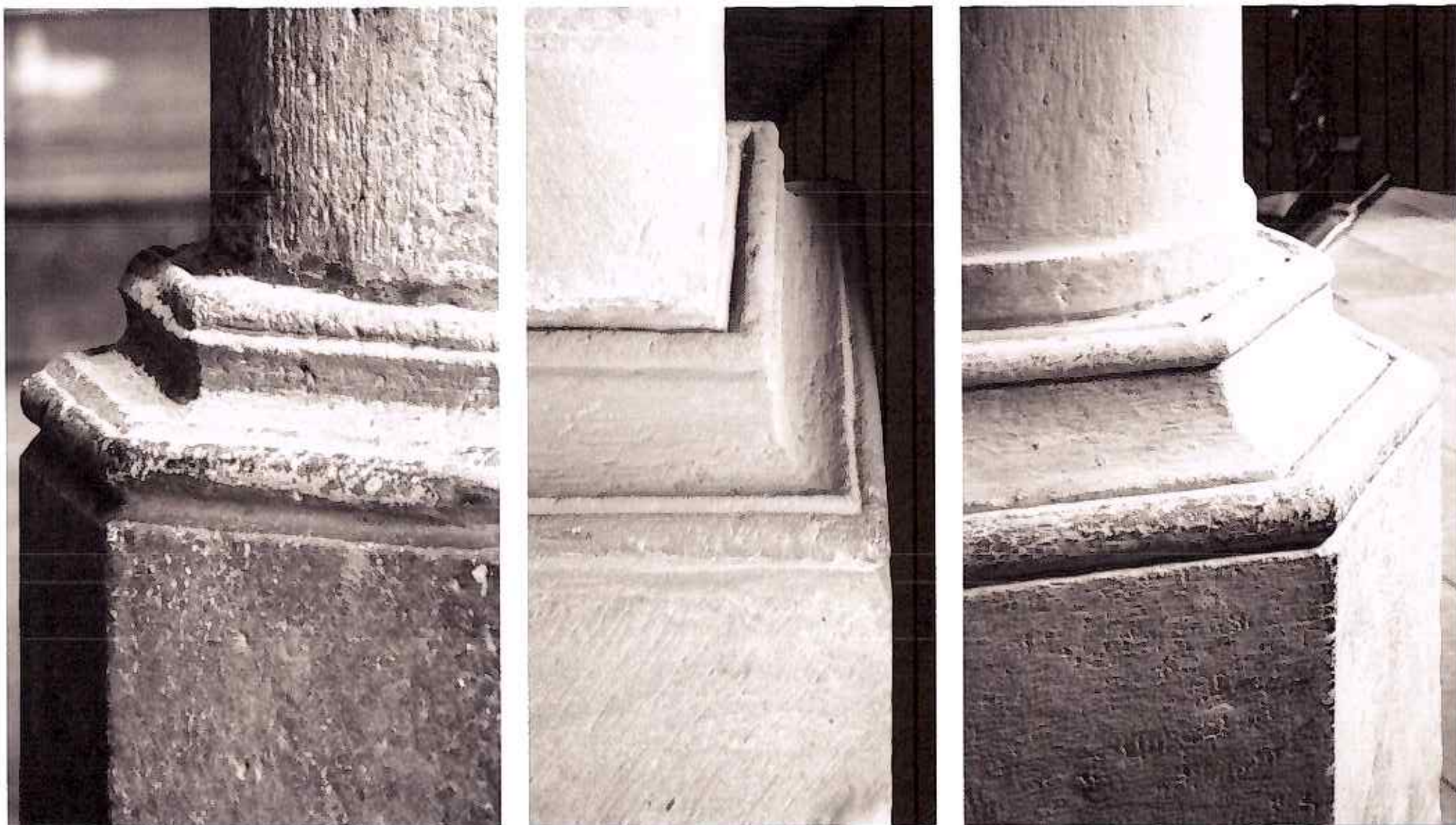
113. Hradec Králové, kostel sv. Ducha, vlys pod římsou pilíře arkády středního pole západní kruchty. Foto: aut.

114. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, hlavice sloupů trojlodí. Foto: aut.

115. Matěj Rejsek, kazatelna v kostele sv. Vavřince v Kaňku. Foto: aut.

116. Profilace říms soklů: zleva sloupů trojlodí kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové nad Labem, pilířů arkády středního pole západní kruchty kostela sv. Ducha v Hradci Králové, sloupů trojlodí kostela sv. Josefa (dnes sv. Ignáce) v Jičíně. Foto: aut.

117. Olomouc, kamenné sochy sv. Petra a Pavla ze zbořeného kostela Panny Marie na Předhradí. Foto: Hlobil 1999, obr. na s. 292–293

118. Vratislav, reliéf sloupu západní předsíně katedrály Panny Marie. Foto: aut.

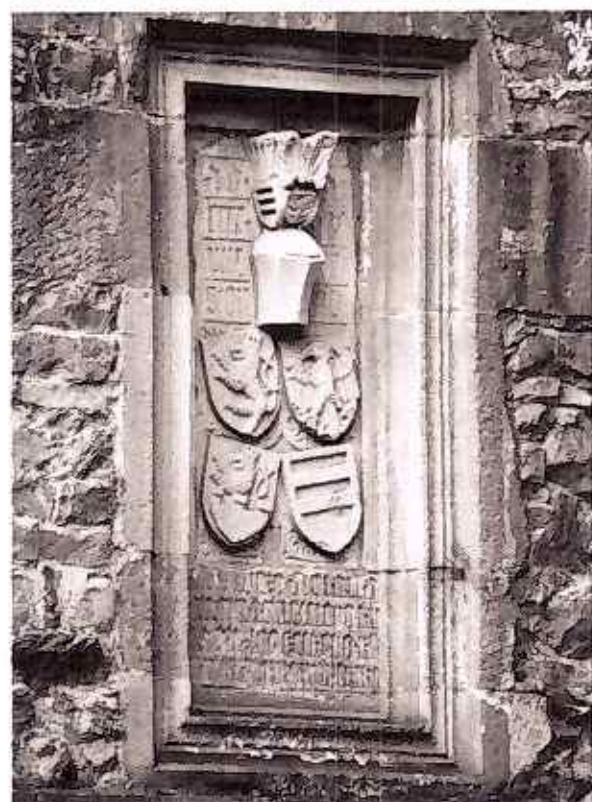

119. Dvůr Králové nad Labem, kostel sv. Jana Křtitele, konzola klenby trojlodí. Foto: aut.

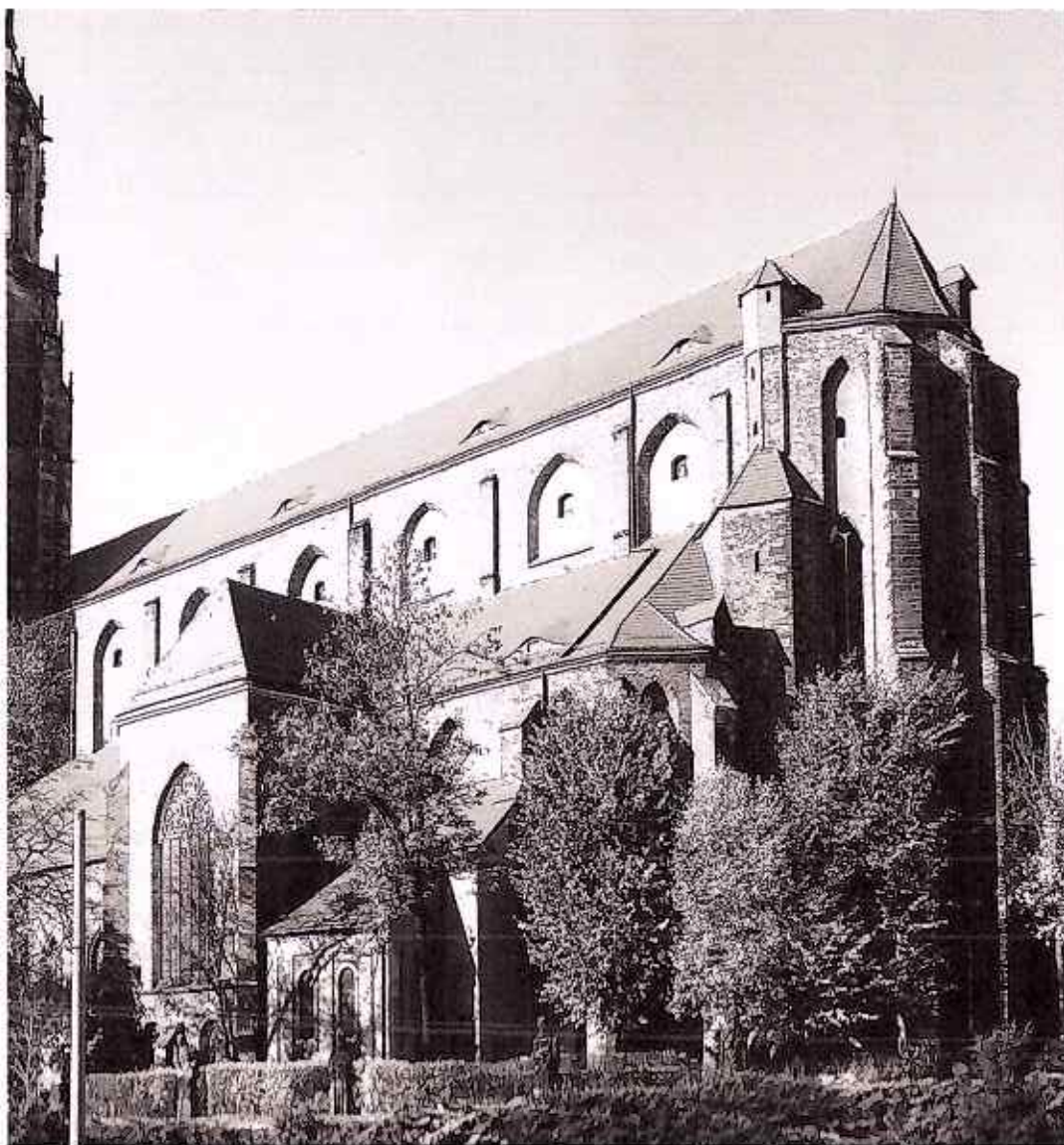
120. Litice nad Orlicí, reliéf na vstupní bráně hradu. Foto: aut.

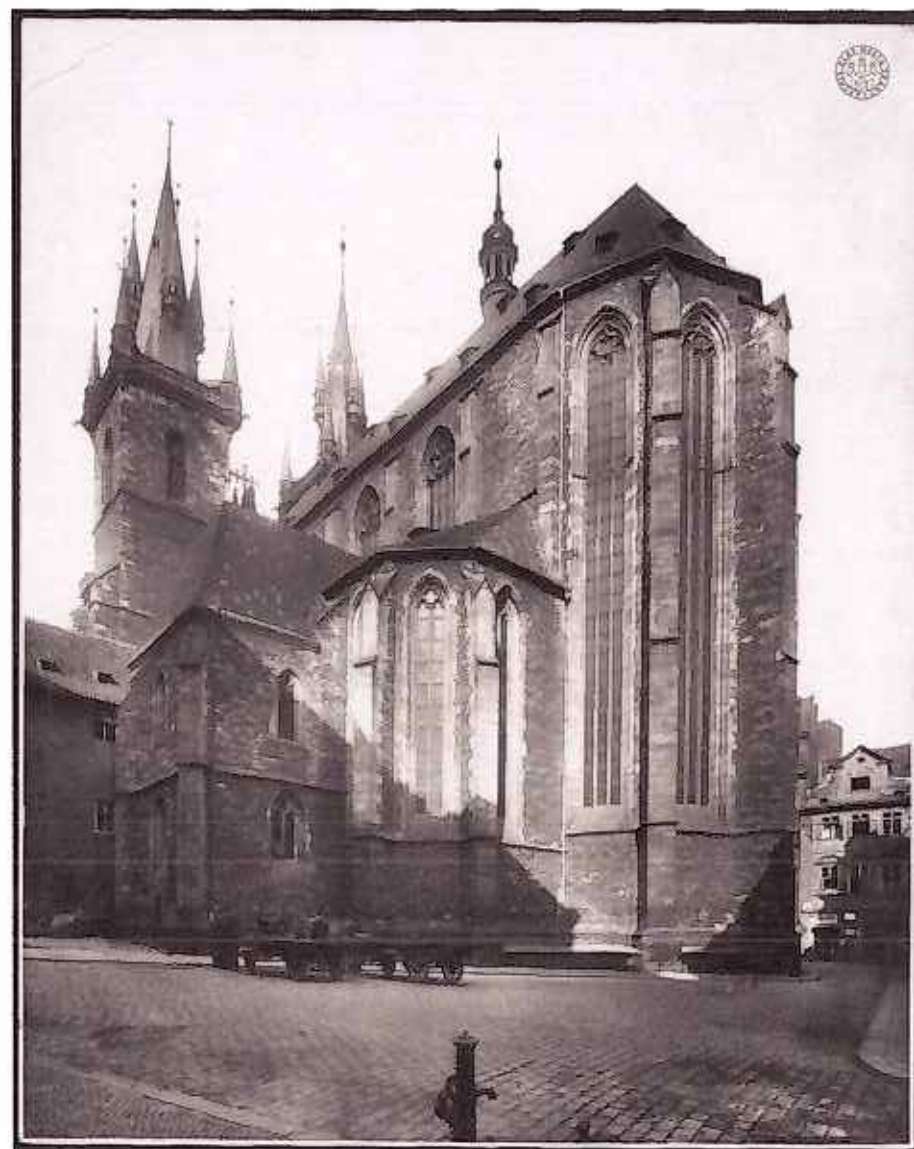

121. Litice nad Orlicí, vstupní brána hradu a znaková deska krále Jiřího z Poděbrad. Foto: aut.

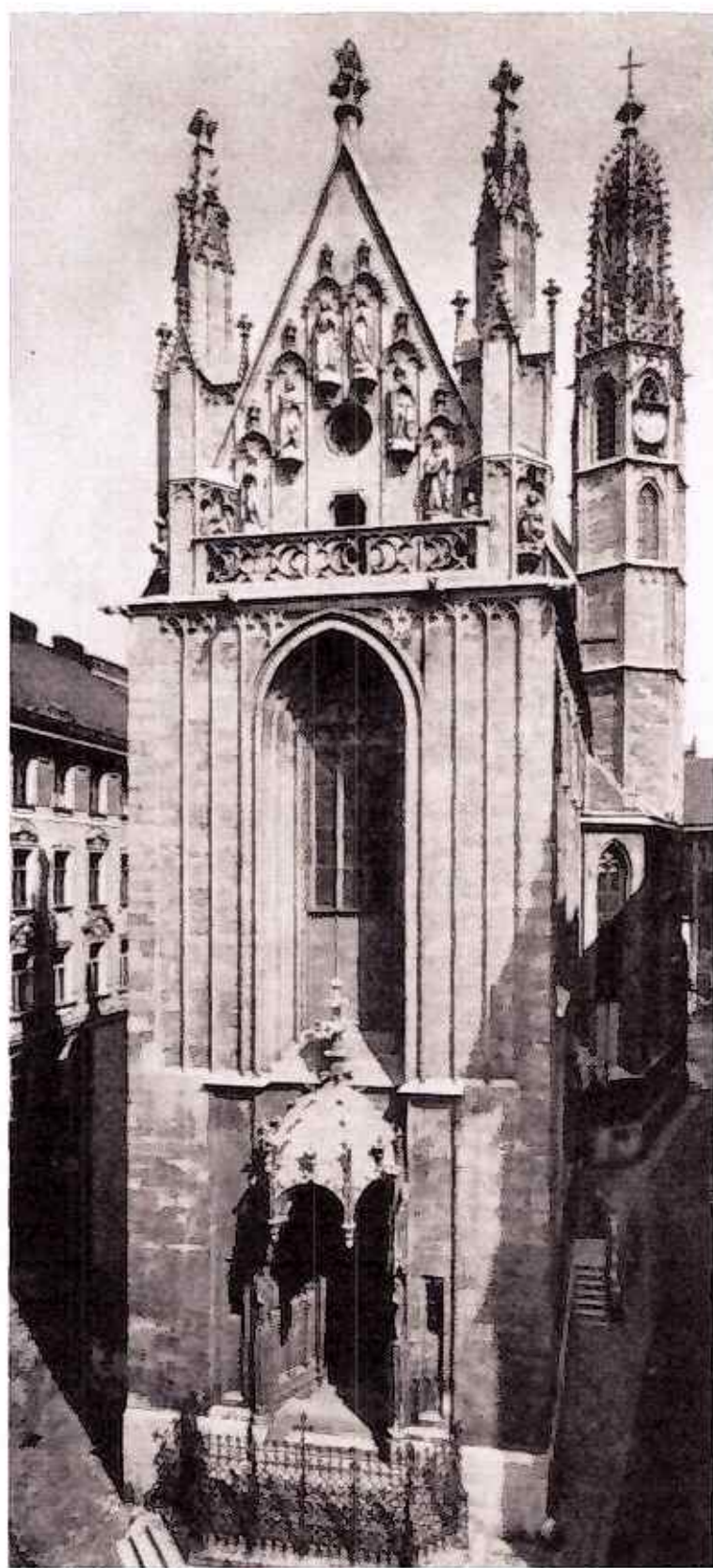
122. Tuchoraz, brána průjezdu tvrze a znaková deska Mikuláše Svitáčka z Landštejna. Foto: aut.

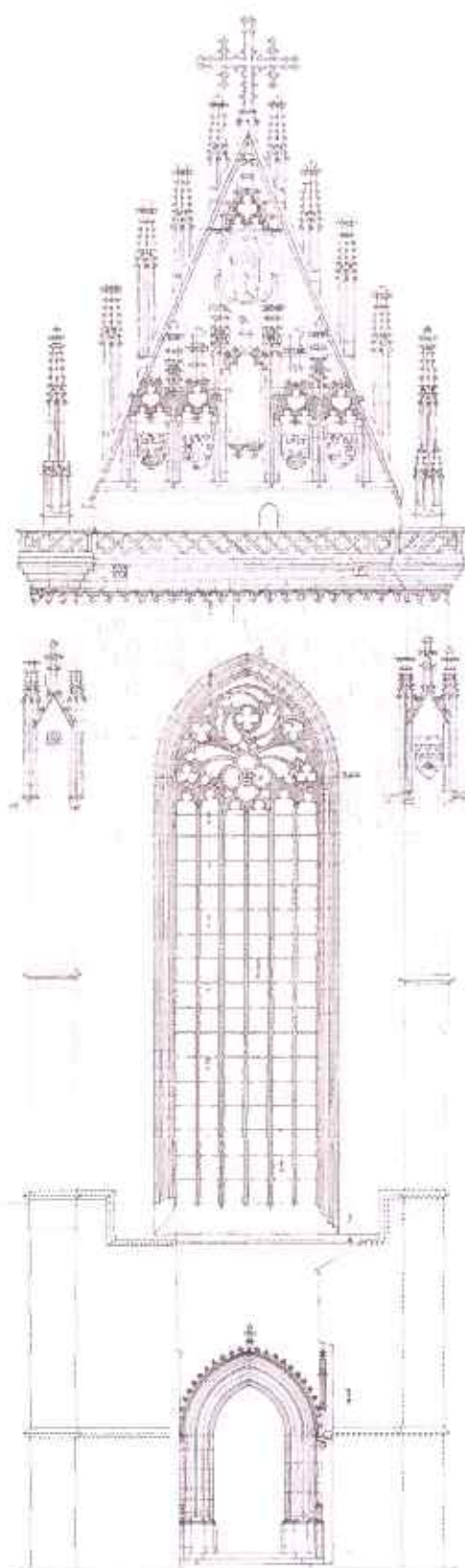
123. Svídnice, kostel sv. Stanislava a Václava, pohled o jihovýchodu. Reprodukce: Prix 2007, obr. 13 nas. 157

124. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, pohled od jihovýchodu. AHMP, SF, sign. V14/17. Foto: AHMP

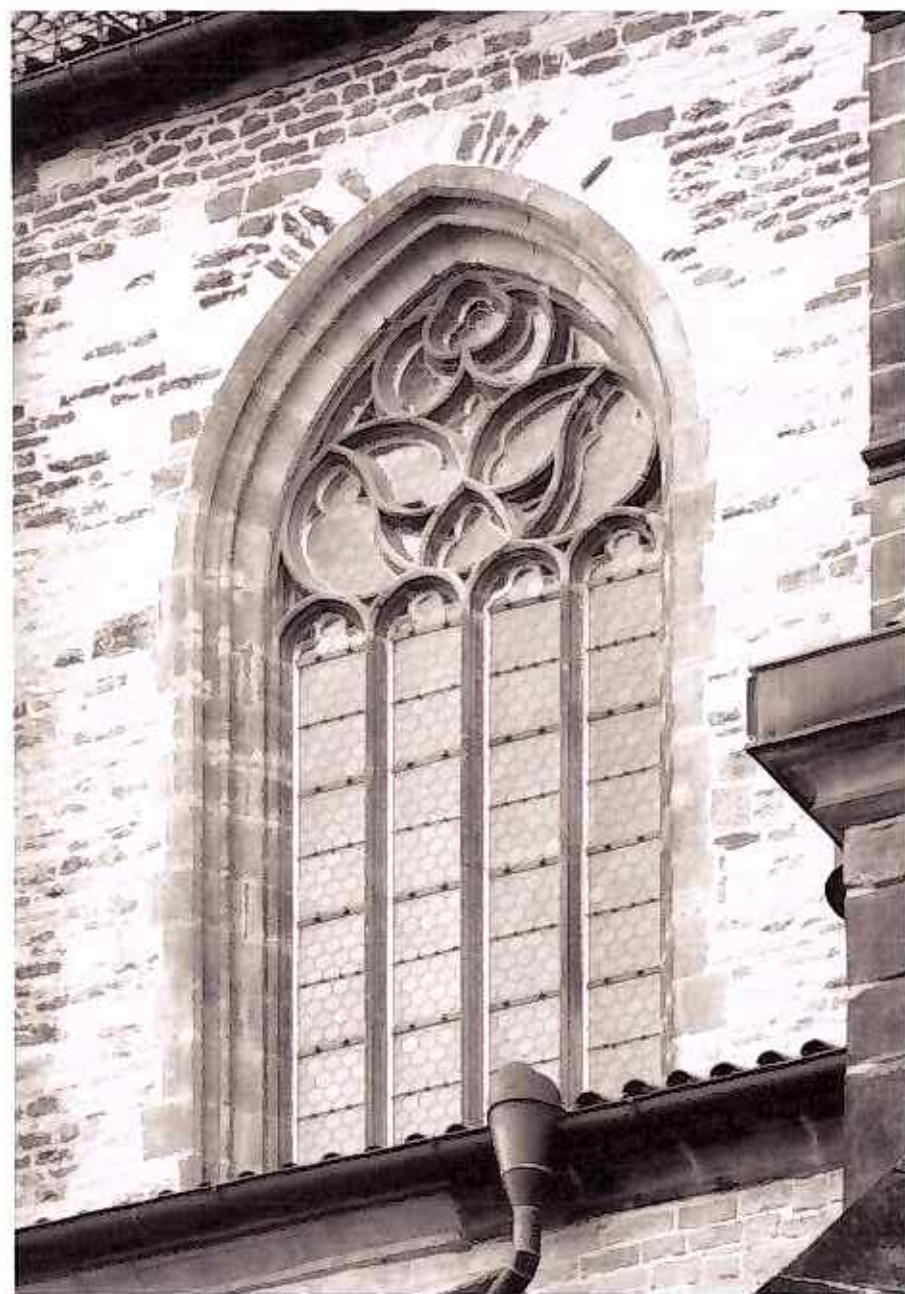
125. Vídeň, kostel Panny Marie am Gestade, západní průčelí. Foto: archiv aut.

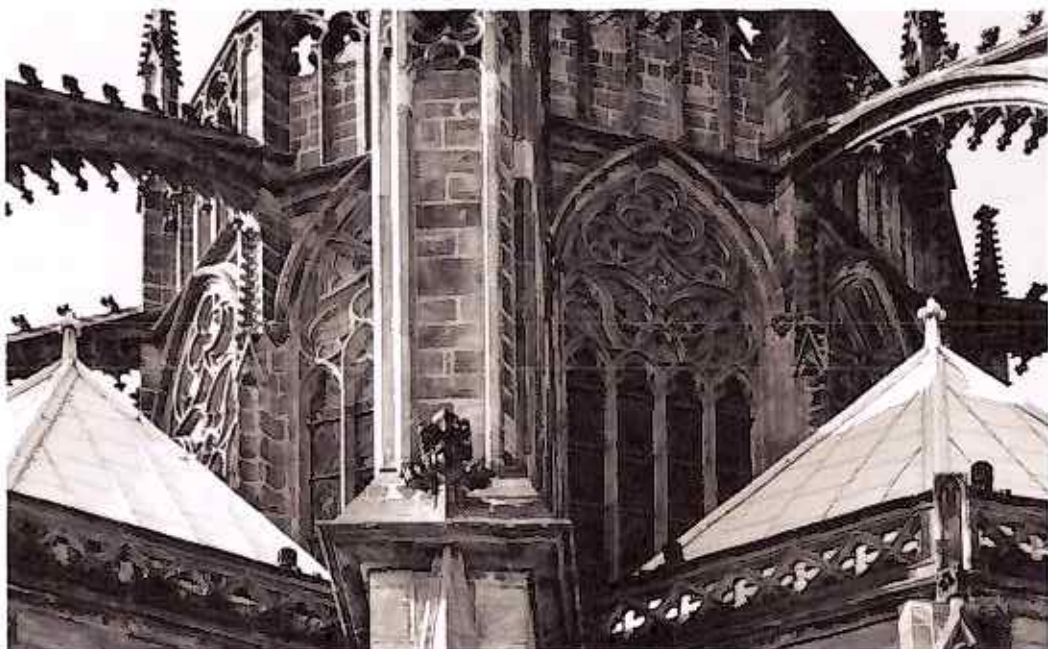
126. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí hlavní lodi. Kresba: aut. do upravených plánů Františka Míkše z roku 1911 (IPR Praha, inv. č. 2392/4)

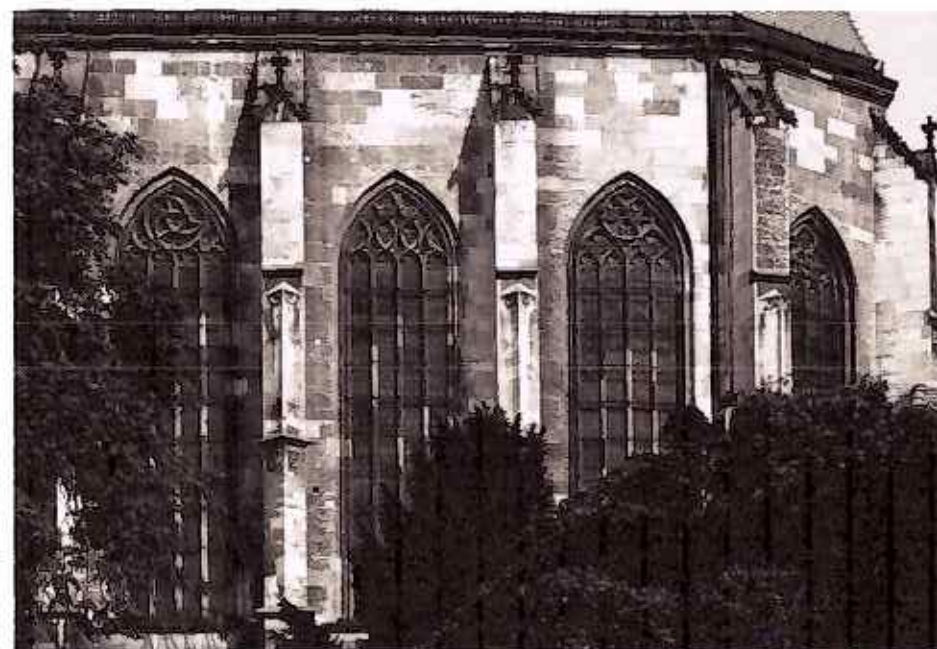
127. Praha, katedrála sv. Víta, severovýchodní okna závěru vysokého chóru. Foto: aut.

128. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, jižní okno hlavní lodi. Foto: aut.

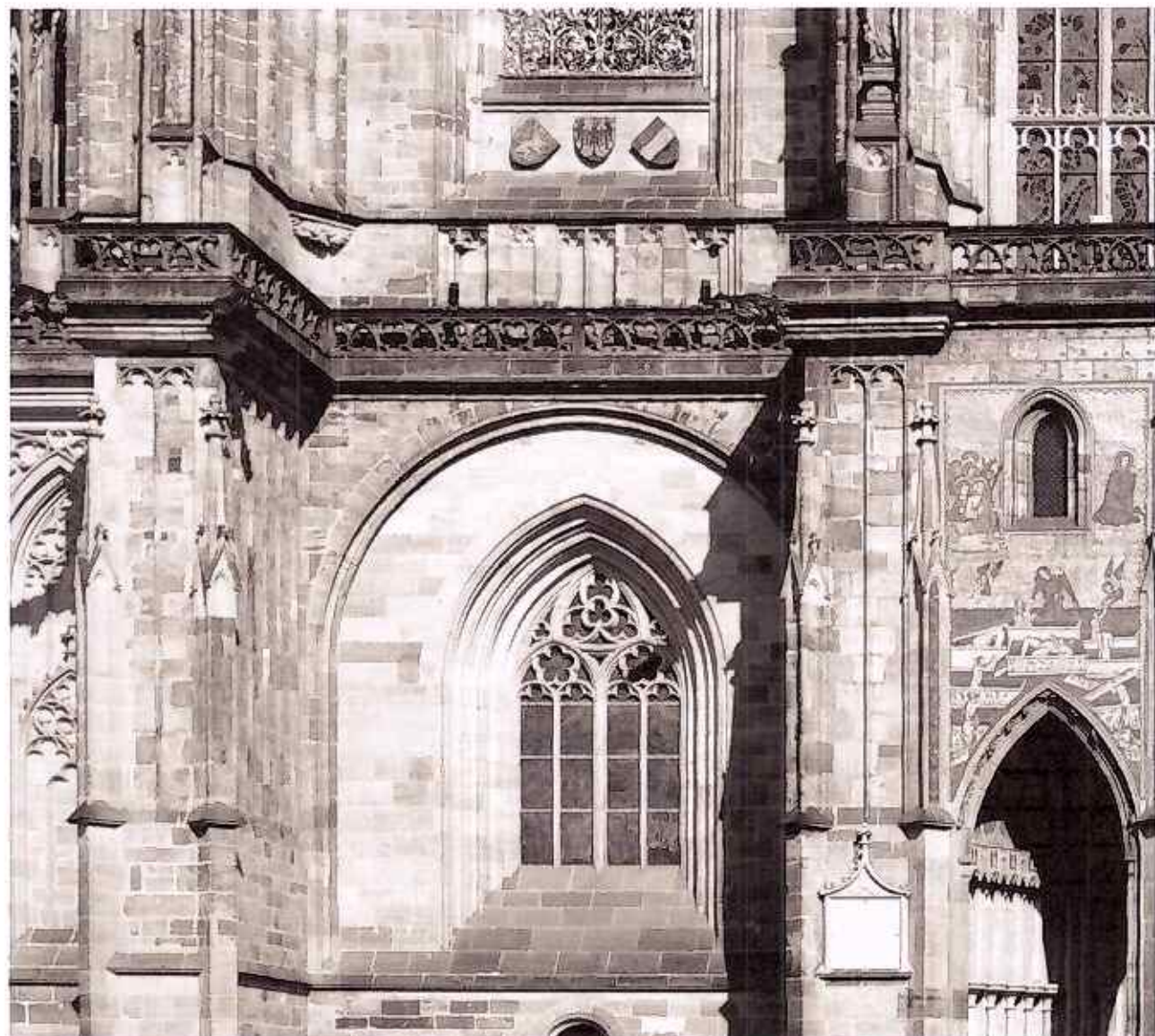
129. Praha, katedrála sv. Víta, okna závěru vysokého chóru. Foto: aut.

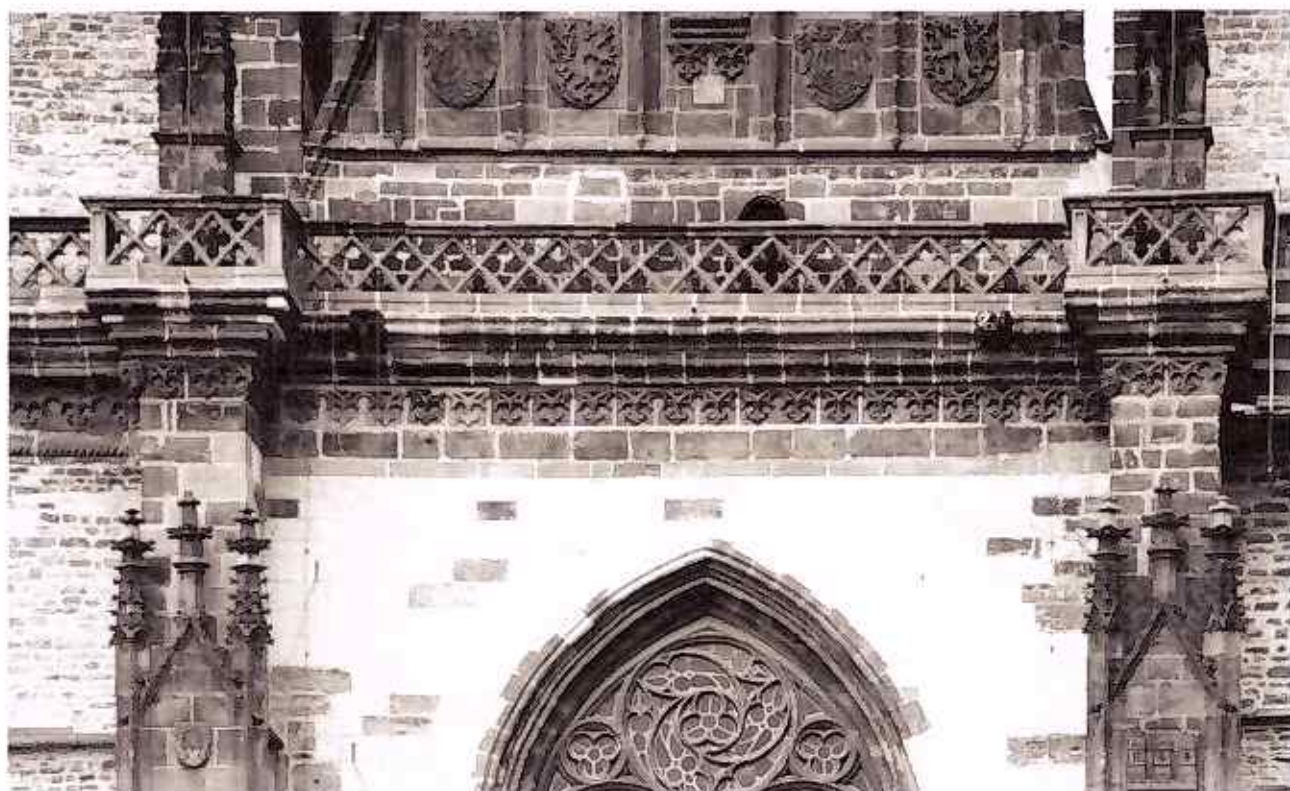
130. Bratislava, katedrála sv. Martina, okna jižní strany presbytáře. Foto: aut.

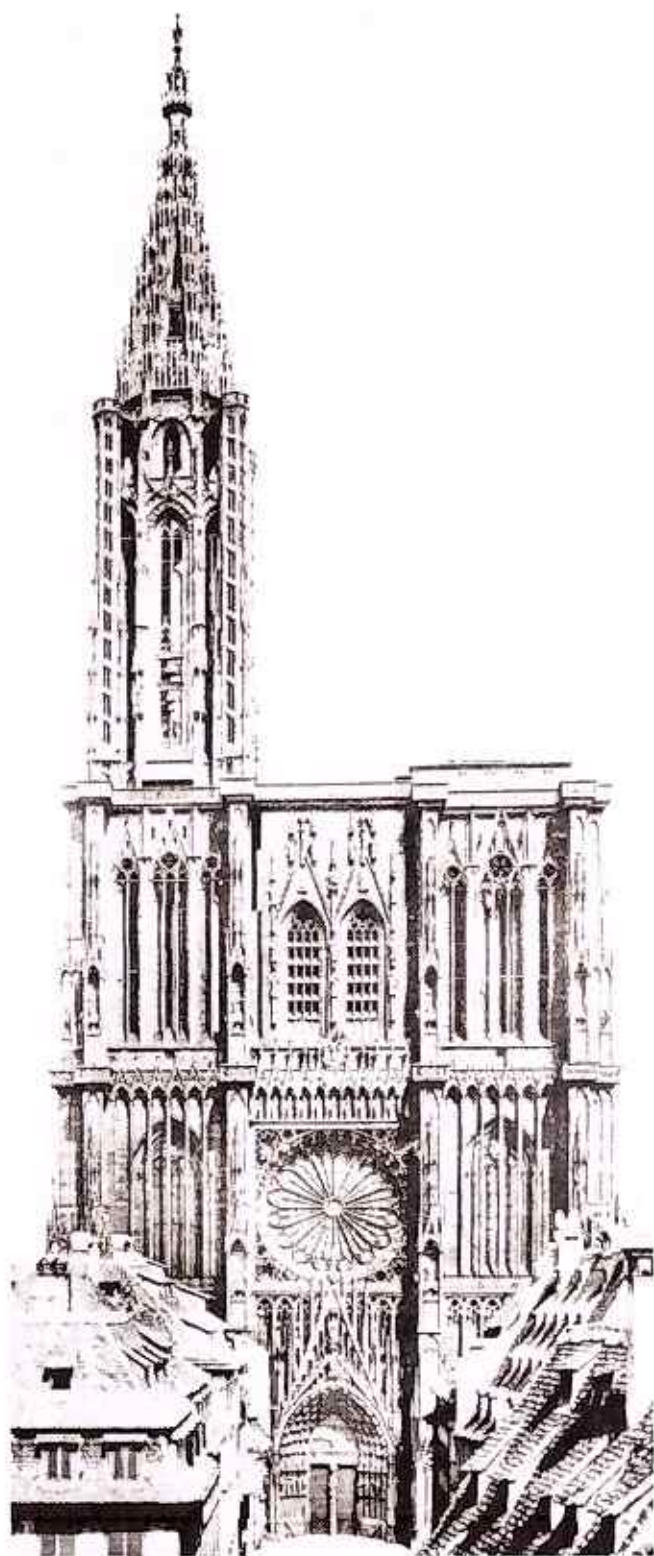
131. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, okna jižní strany hlavní lodi. Foto: SÚRPMO 1979

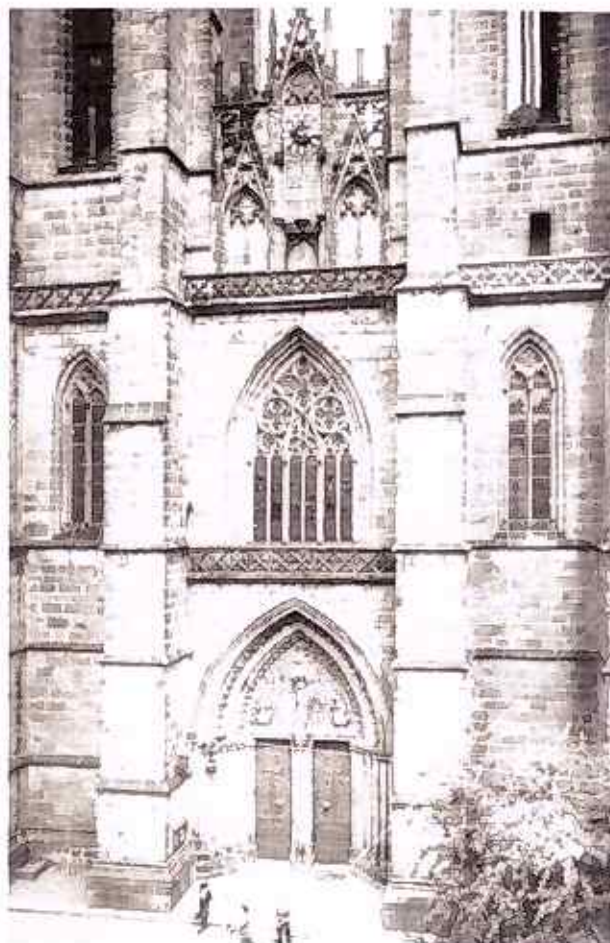
132. Praha, katedrála sv. Víta, jižní průčelí přízemí jižní věže. Foto: aut.

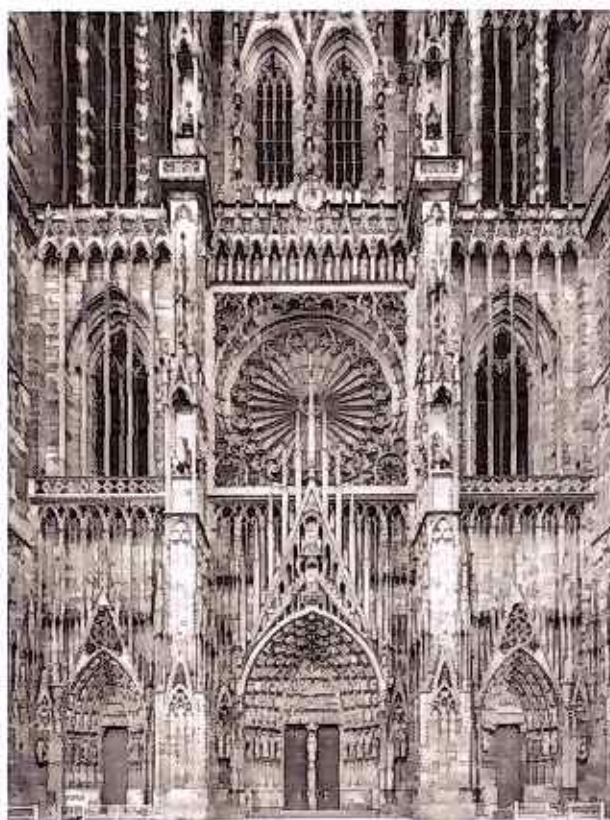
133. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, ochoz západního průčelí hlavní lodi. Foto: aut.

135. Štrasburk, katedrála Panny Marie, západní průčelí.
Reprodukce: Frankl 1962, obr. 90

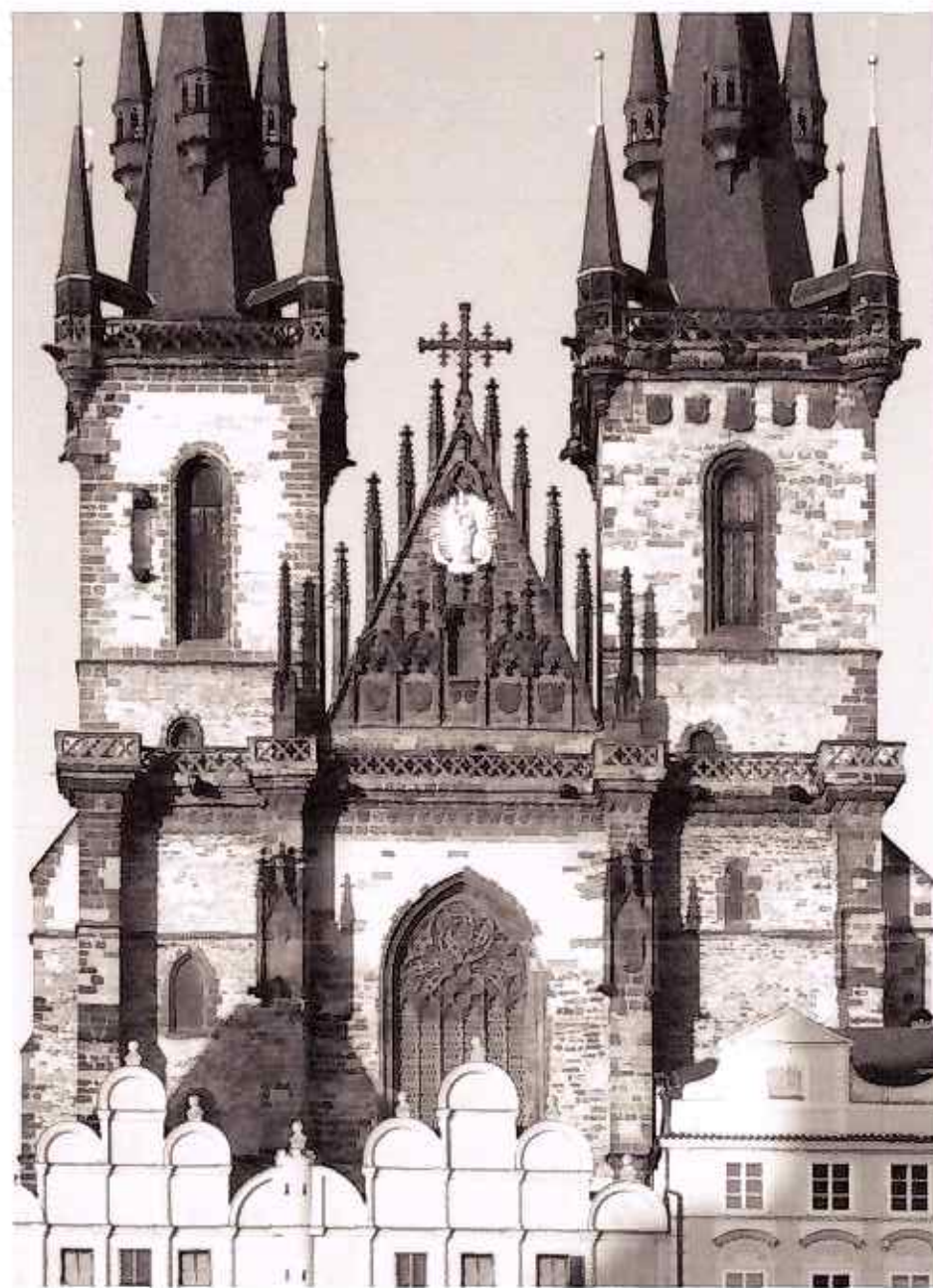
134. Marburk, kostel sv. Alžběty, západní průčelí. Foto:
Bildarchiv Foto Marburg, č. LA 6.225/31

136. Štrasburk, katedrála Panny Marie, západní
průčelí. Foto: Monheim 2019

137. Colmar, katedrála sv. Martina od jihozápadu. Foto: Boes 2017

138. Praha, kostel Panny Marie před Týnem od západu. Foto: aut.

139. Nymburk, kostel sv. Mikuláše (dnes sv. Jiljí): vlevo západní průčelí, vpravo nahoře ochoz jihozápadní věže. Reprodukce obr. vlevo: Nymburk 2012, foto obr. vpravo nahoře: Marek Pařízek

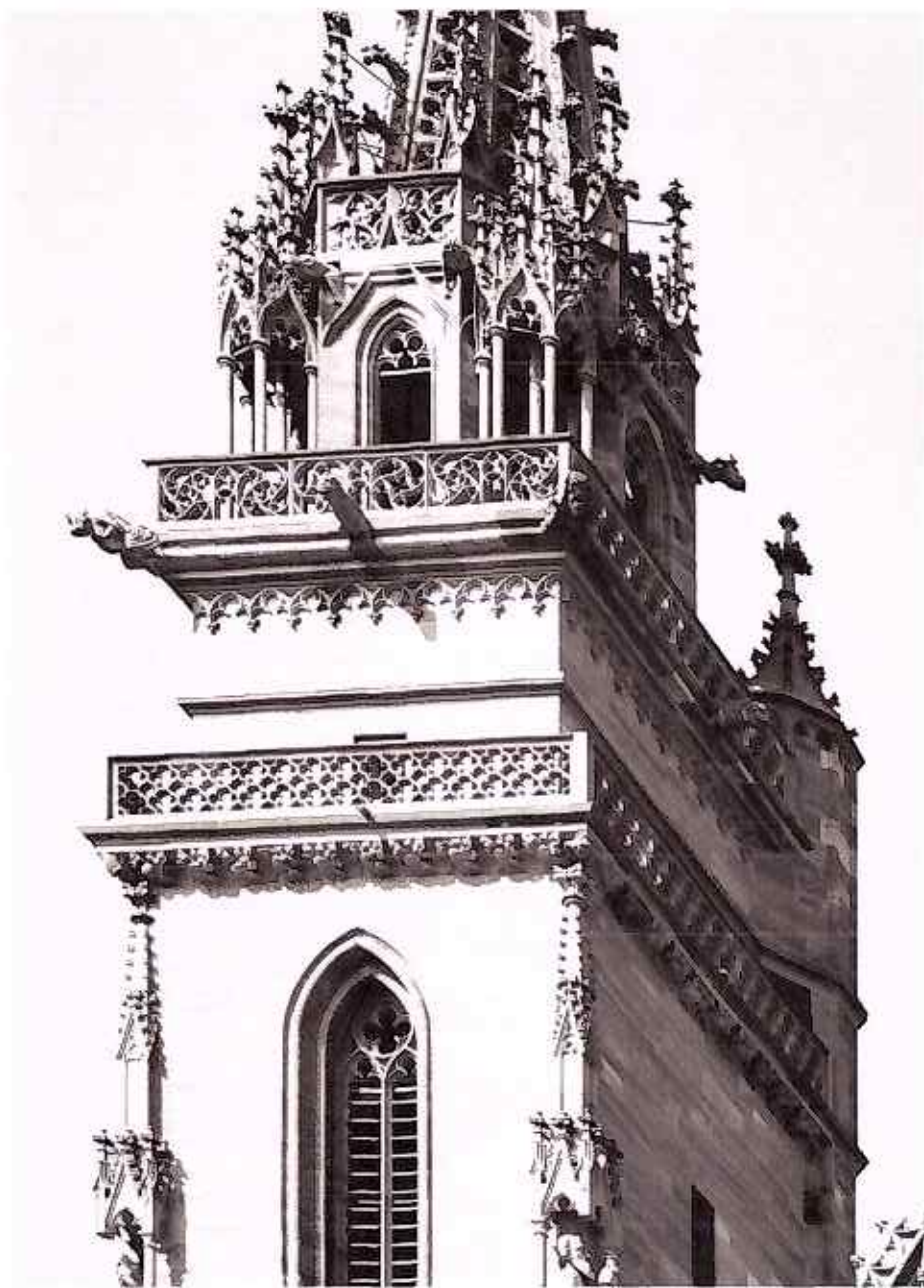
140. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, ochoz západního průčelí hlavní lodi. Foto: aut.

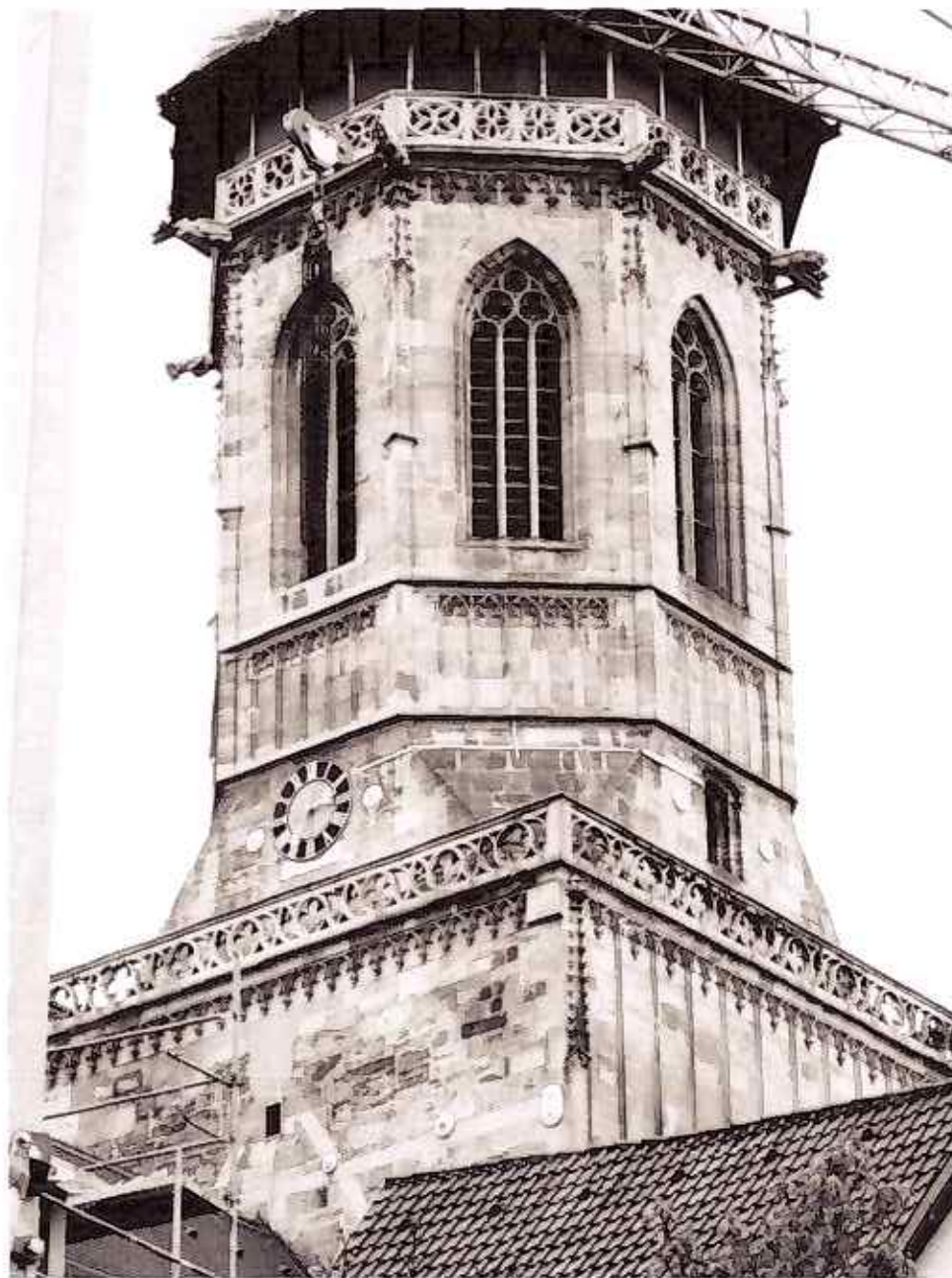
141. Basilej, katedrála Panny Marie, západní průčelí. Reprodukce: Sojka 2014

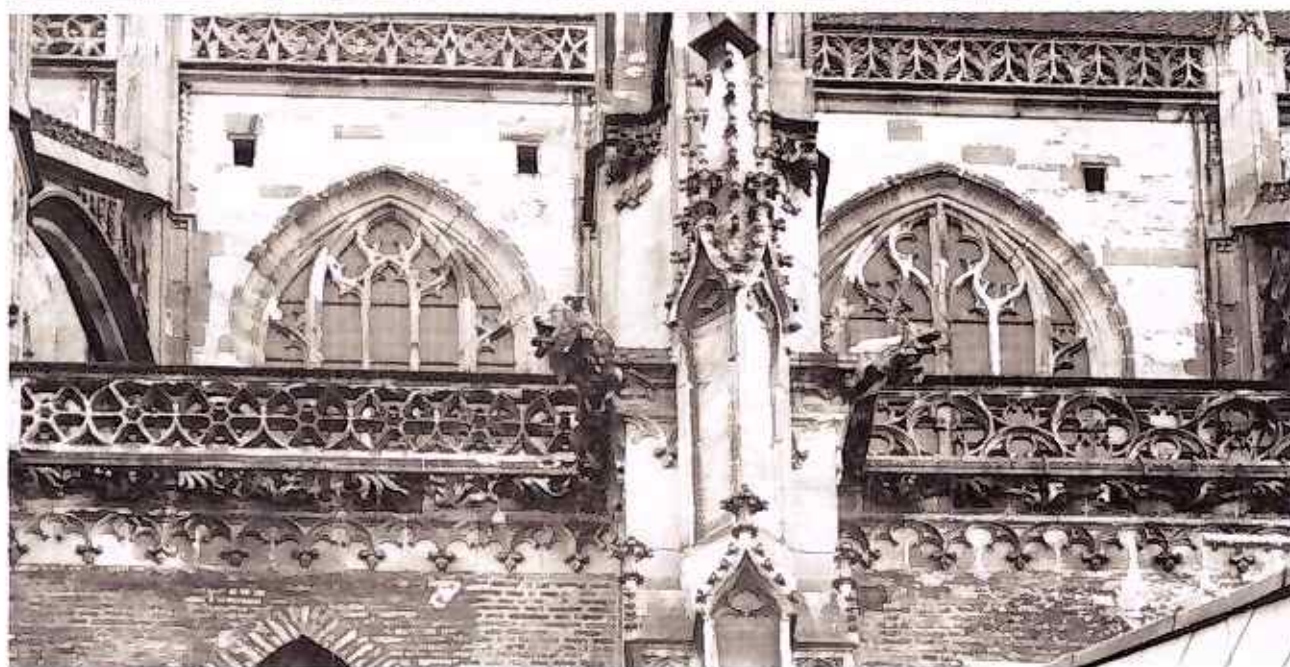
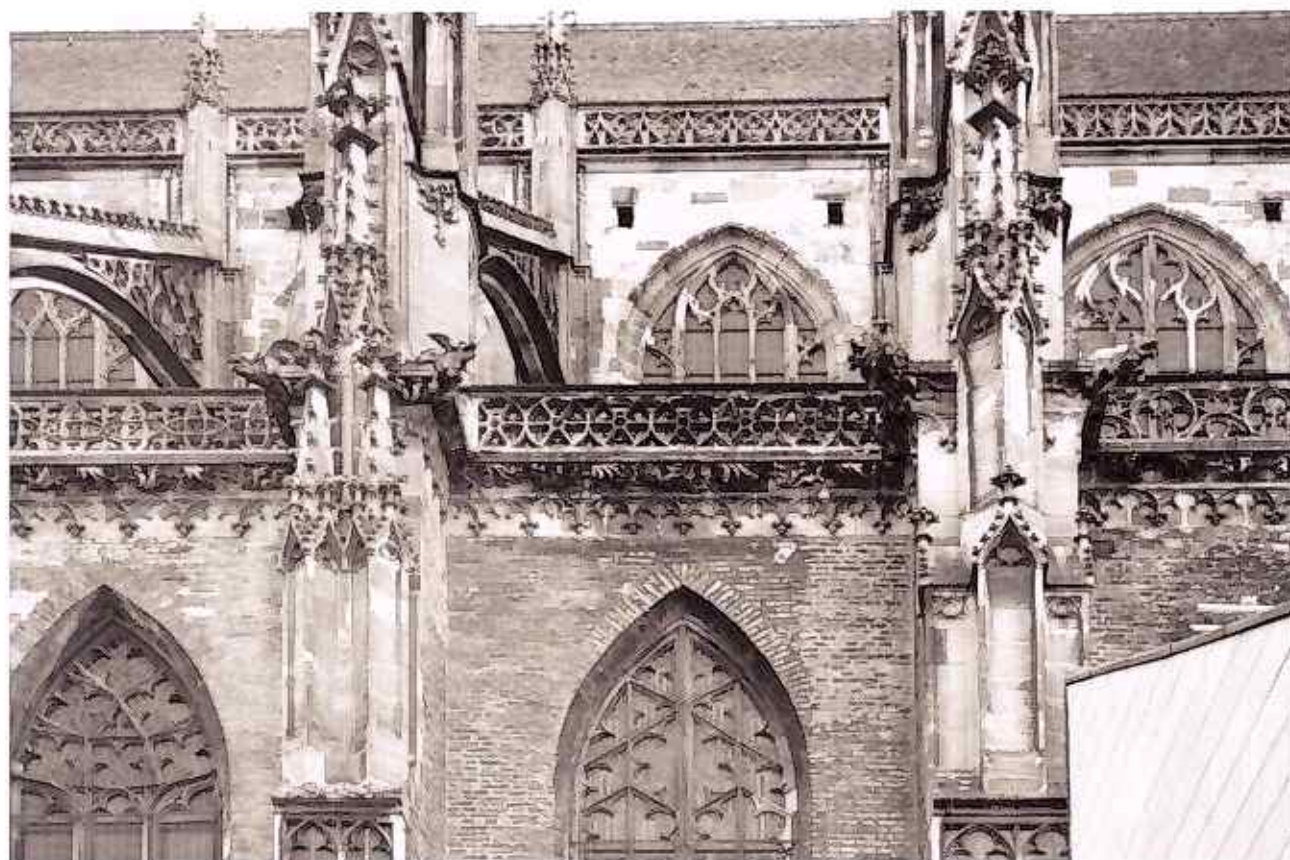
142. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí. Foto: aut.

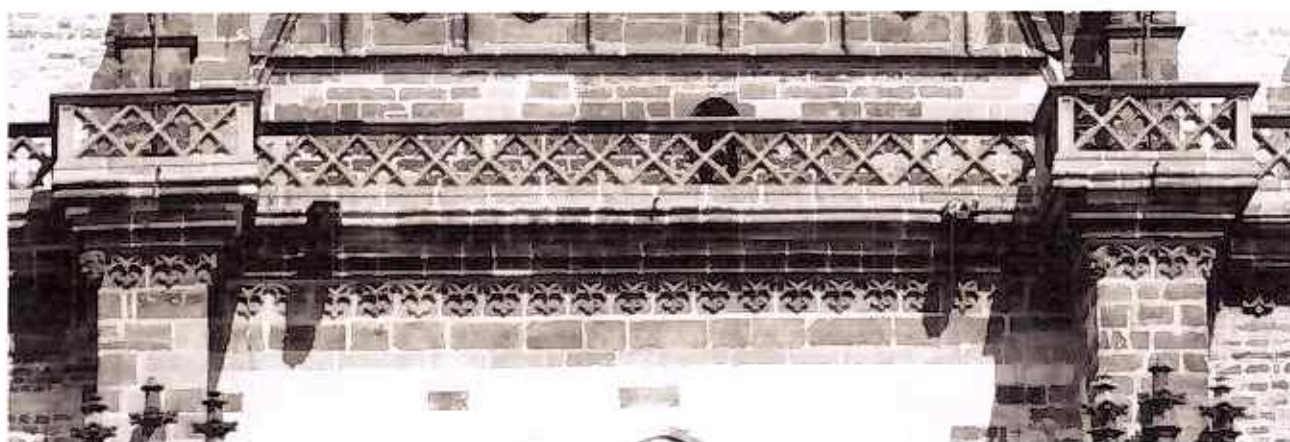
143. Basilej, katedrála Panny Marie, západní průčelí. Reprodukce: Sojka 2014

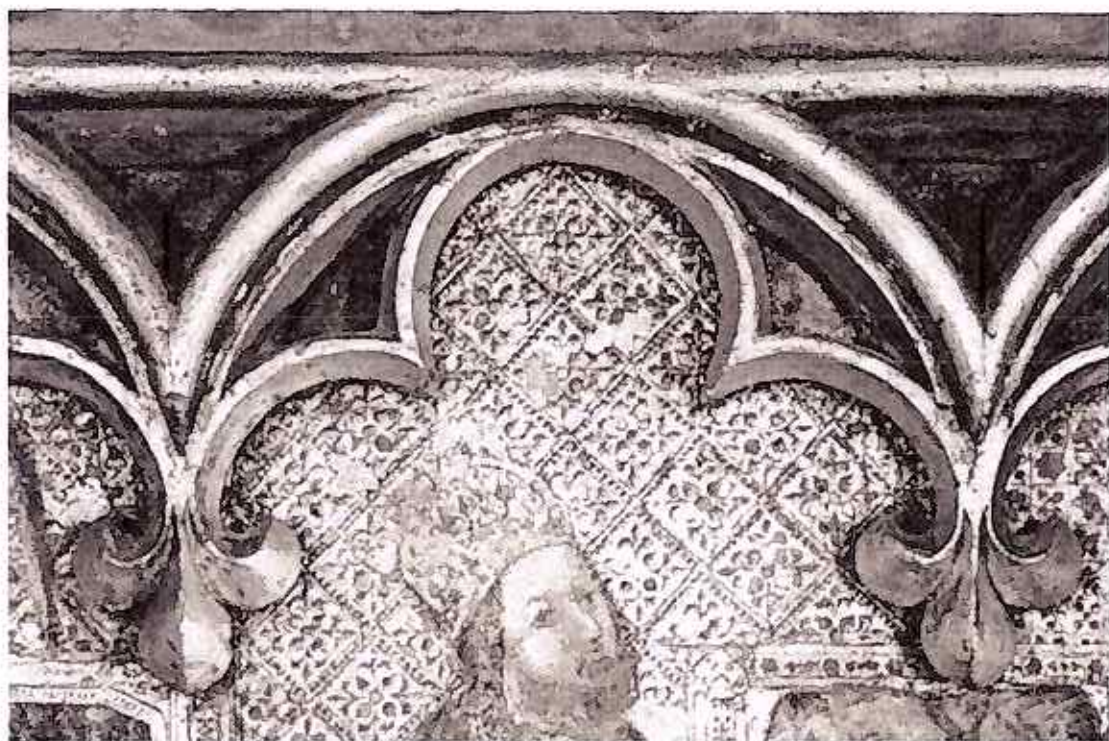
144. Rottweil, Kapellenkirche, západní věž. Foto: aut.

145. Ulm, katedrála Panny Marie, hlavní římsa severní boční lodi. Foto: aut.

146. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, ohoz západního průčelí hlavní lodi. Foto: aut.

147. Liliové vlasy: vlevo nahoře kaple sv. Václava v katedrále sv. Víta v Praze, vlevo dole radní síň Staroměstské radnice, vpravo nahoře hlavní římsa západního průčelí hlavní lodi Týnského kostela, vpravo uprostřed hlavní římsa severní boční lodi katedrály v Ulmu, vpravo dole tzv. Zikmundova věž dómu v Košicích. Reprodukce obr. vlevo nahoře: Maříková-Kubková a kol. 2019, obr. na s. 341, ostatní foto: aut.

148. Praha, Staroměstská věž Karlova mostu, detail arkády nad sochou sv. Víta na východním průčelí. Foto: aut.

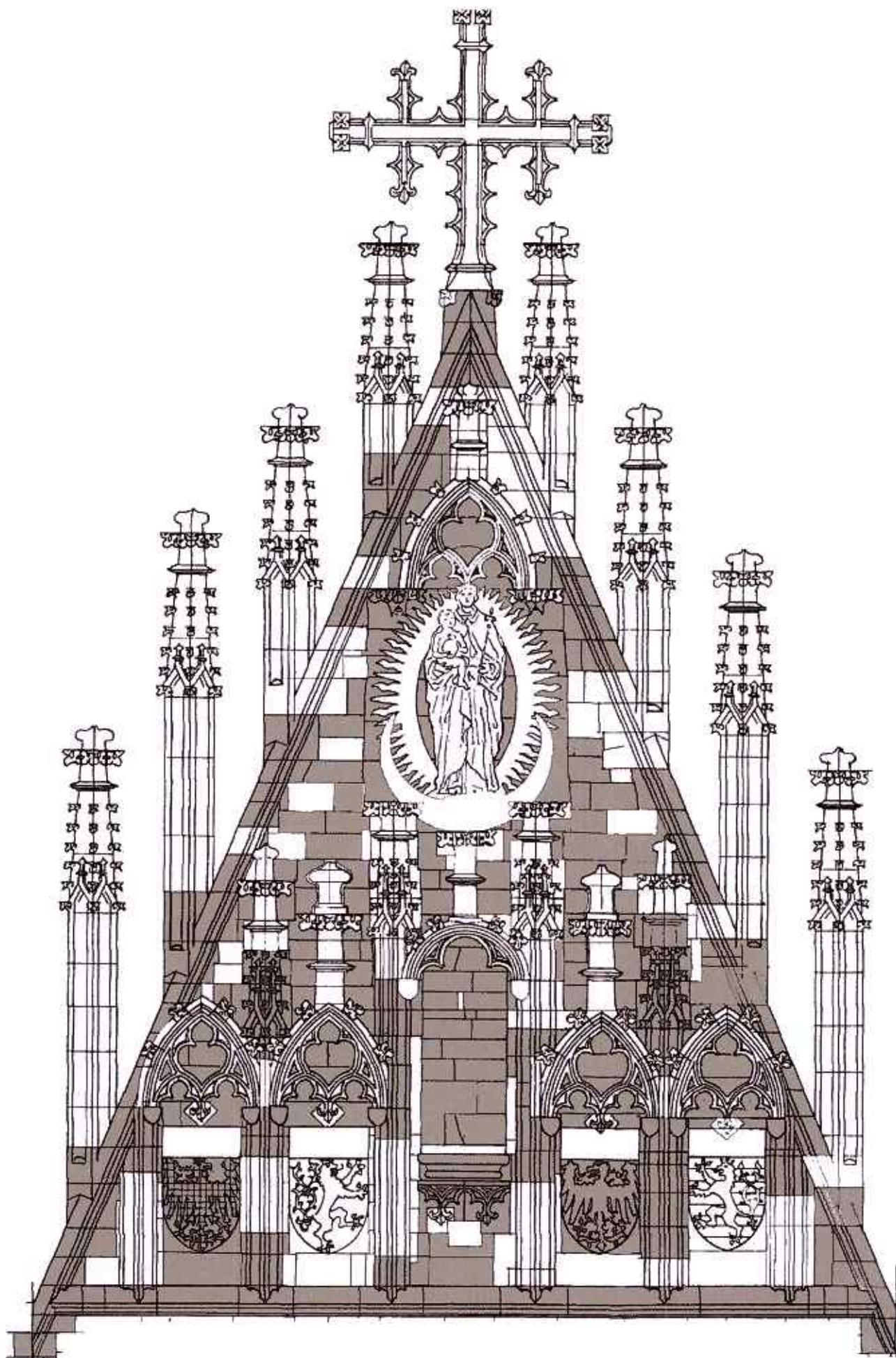
149. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, detail arkády severní předsíně. Foto: aut.

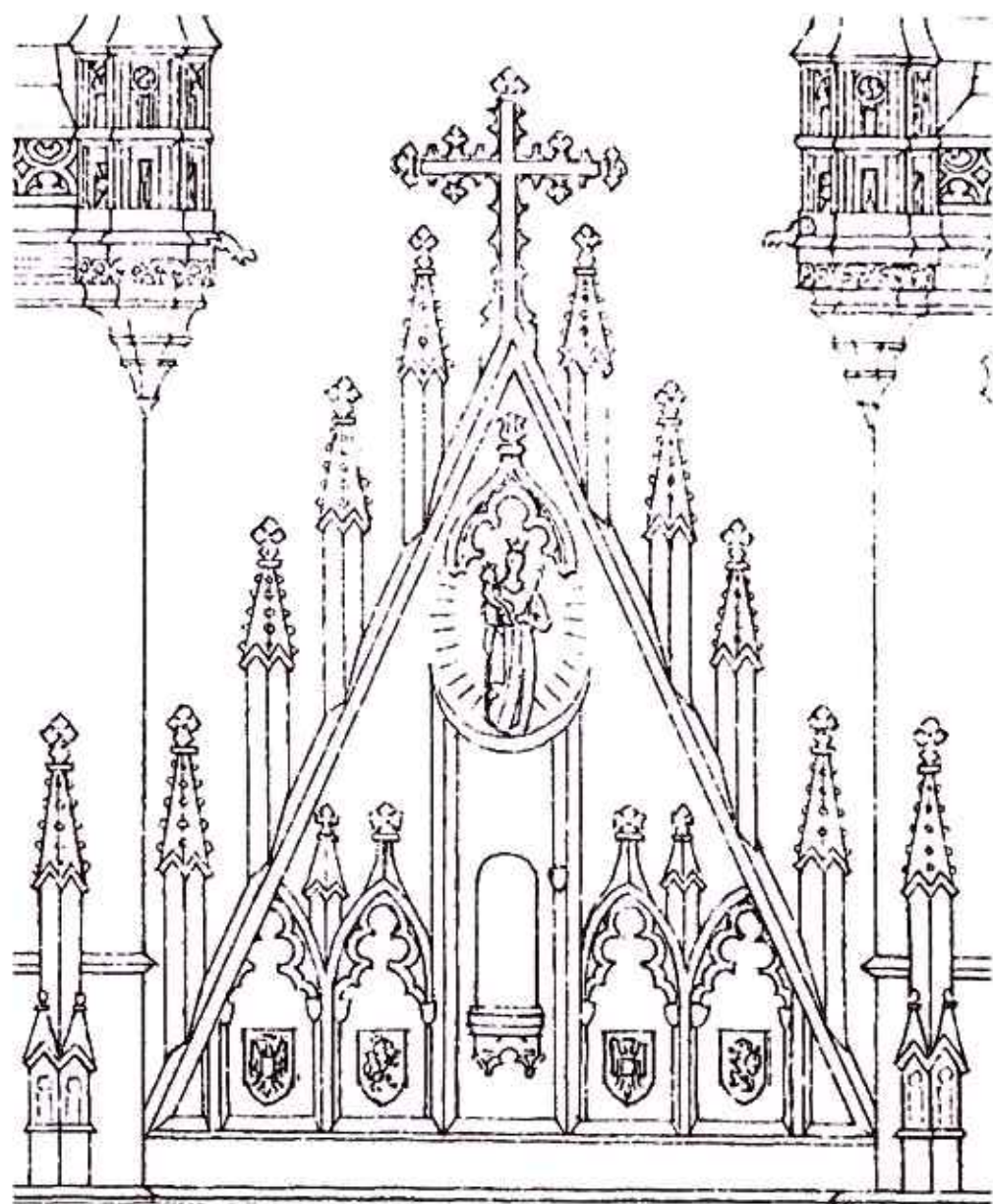
150. Praha, Ulm, katedrála Panny Marie, detail arkády západní předsíně. Foto: aut.

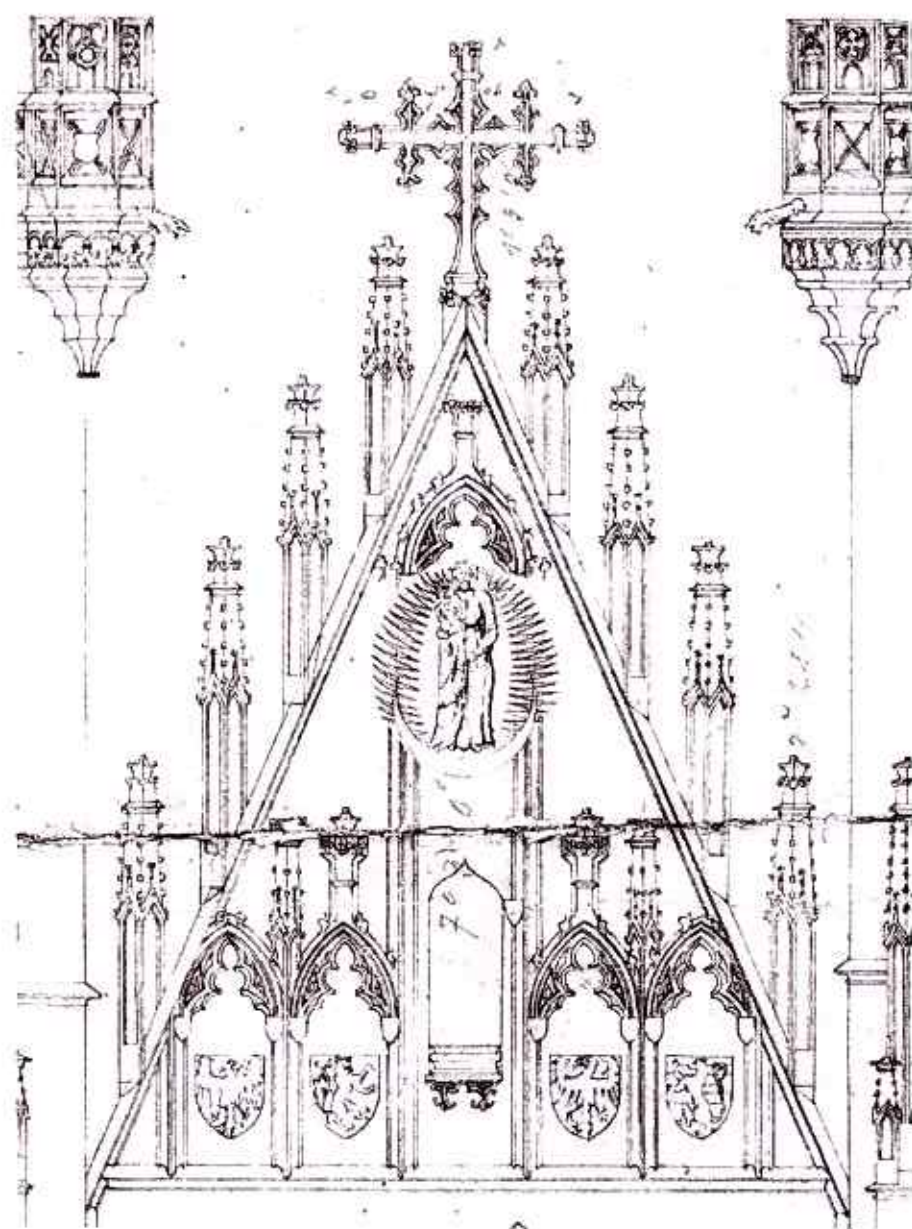
151. Praha, kostel Panny Marie, detail vlysu pod dolním ochozem západního průčelí severní věže. Foto: aut.

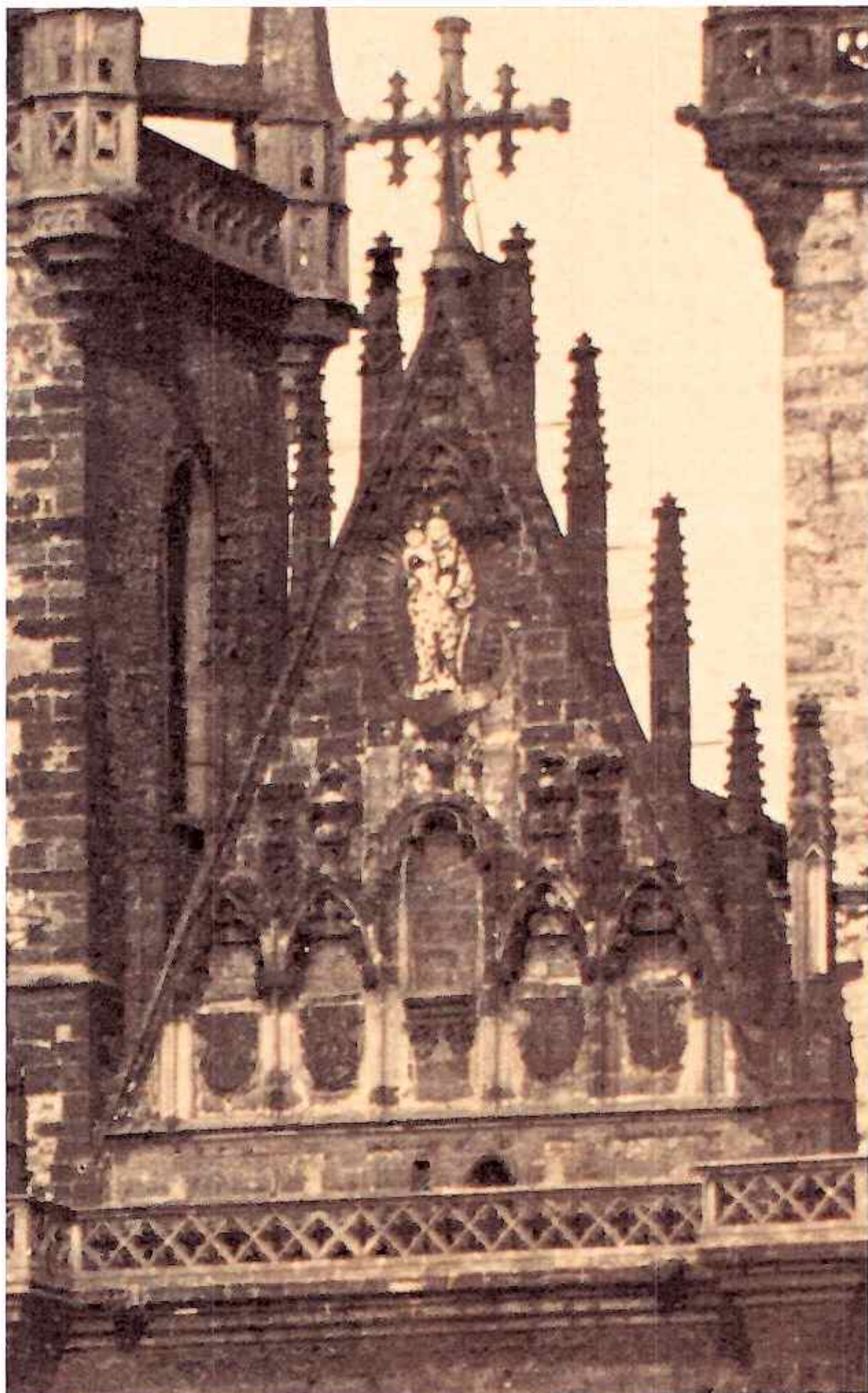
152. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní štít hlavní lodi s vyznačením pravděpodobně originálních částí (sedě). Kresba: aut. do upraveného plánu Františka Mikše z roku 1911 (IPR Praha, inv.č. 2392/4)

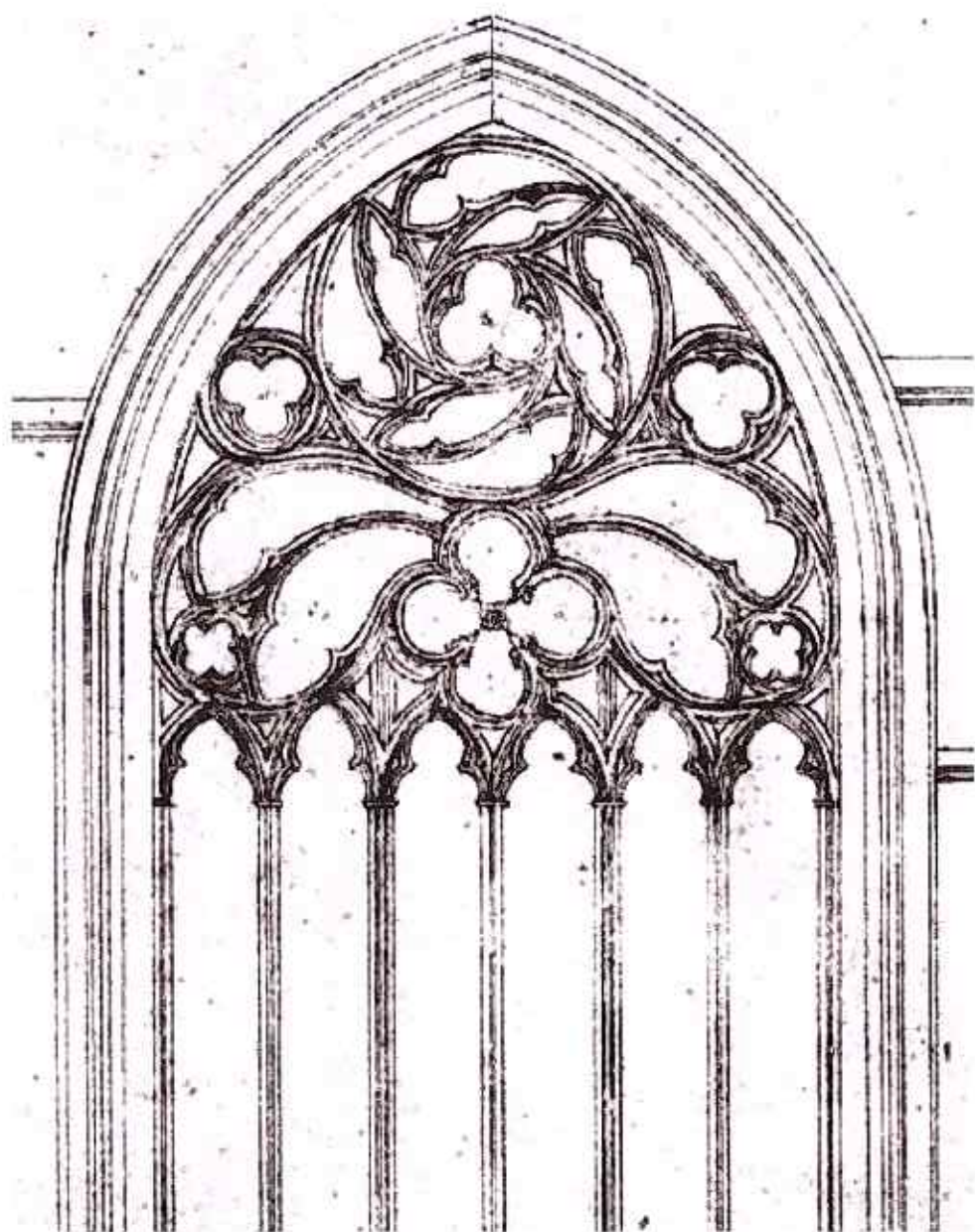
153. F. Lorenz, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, výřez. Foto: Zap 1854, obr: 2

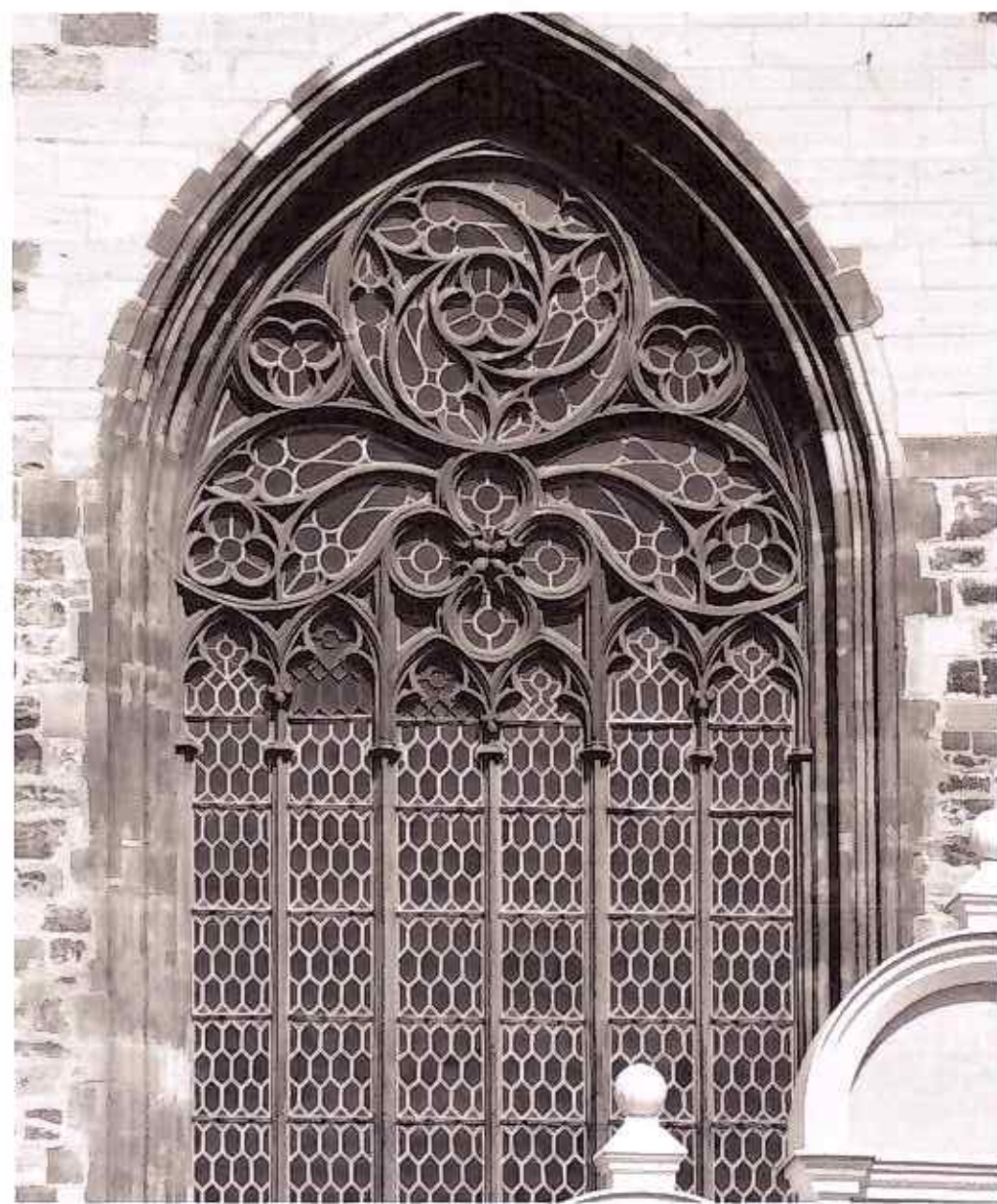
154. Josef Srdínko, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, výřez, 1864. IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha

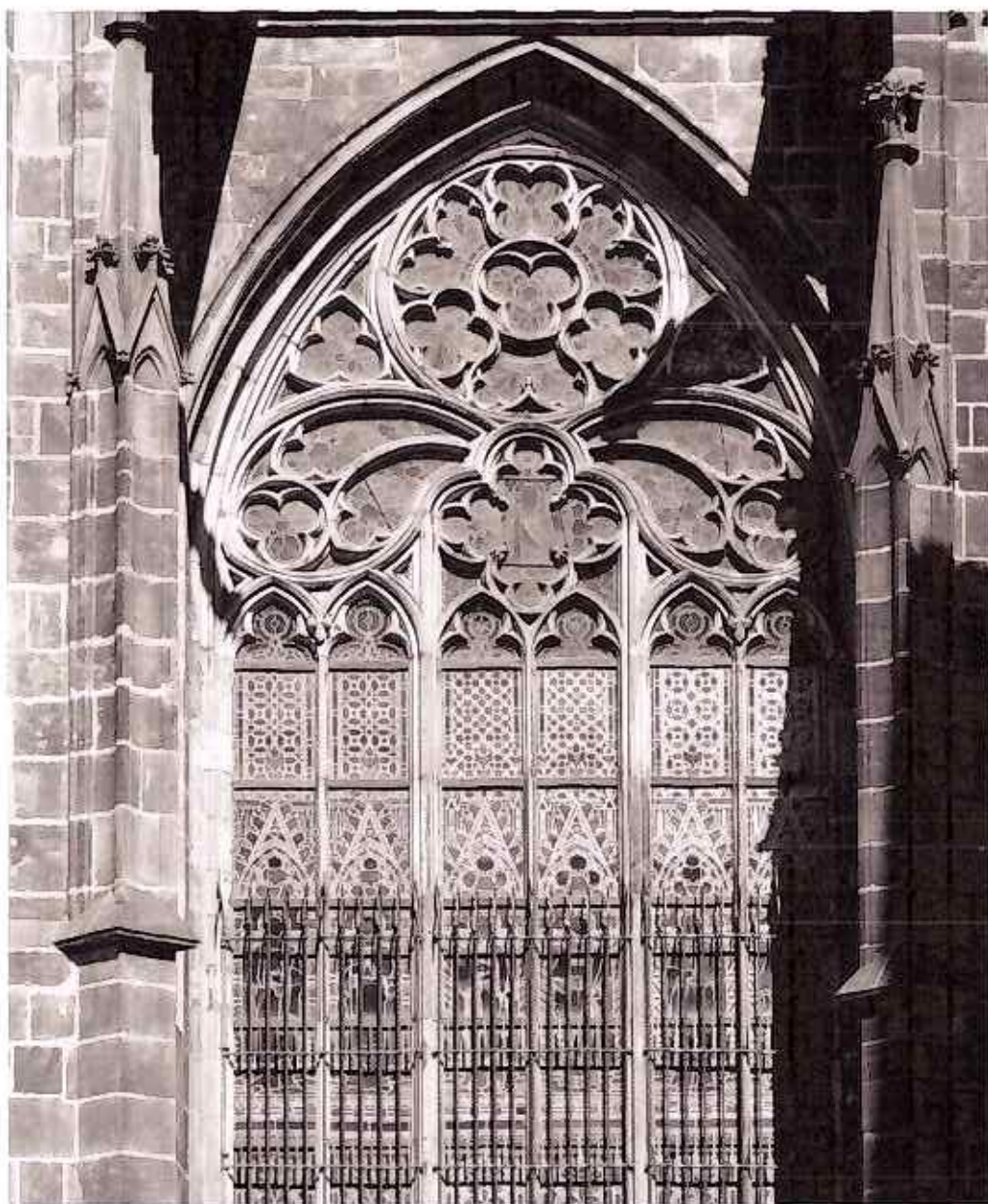
155. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez, ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.

156. Josef Srdínko, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, výřez skružbou západního okna hlavní lodi, 1864. IPR Praha, inv. č. 2392/4. Foto: IPR Praha

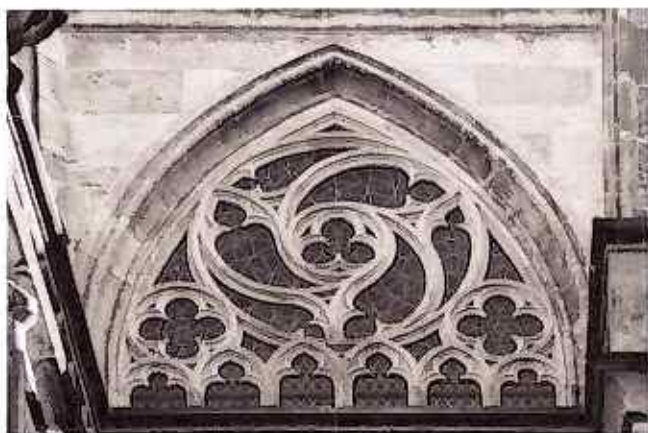
157. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, kružba západní okno hlavní lodi z roku 1866. Foto: aut.

158. Praha, katedrála sv. Víta, okno Martinické kaple. Foto: aut.

159. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez s originální kružbou západního okna hlavní lodi. ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.

160. Kolín, kostel sv. Bartoloměje, kružba západního okna severní strany chóru. Foto: aut.

161. Kutná Hora, kostel sv. Barbory, kružba nad vstupem do sakristie. Foto: aut.

162. Andreas Groll, Praha, kostel Panny Marie před Týnem, západní průčelí, 1856, výřez s originální kružbou západního okna hlavní lodi. ÚDU AV ČR, v. v. i., inv. č. 1105/03. Foto: ÚDU AV ČR, v. v. i.

163. Hradec Králové, kovová mříž pastoforia Matěje Rejska v kostele sv. Ducha v Hradci Králové. Foto: Cibulka 1931, obr. 341 na s. 411

164. Chrudim, kamenné zábradlí venkovního schodiště kostela sv. Michala. Foto: aut.

165. Praha, Staroměstská věž Karlova mostu, detail konzoly přípořky na jihovýchodním nároží přízemí. Foto: aut.

166. Praha, kostel Panny Marie před Týnem, konzola pod východním výběhem arkády severní předsíně. Foto: aut.